

27

no mundo

133

27

no - 133

R. W.

6.5

W.

32
C. 26

C. 8

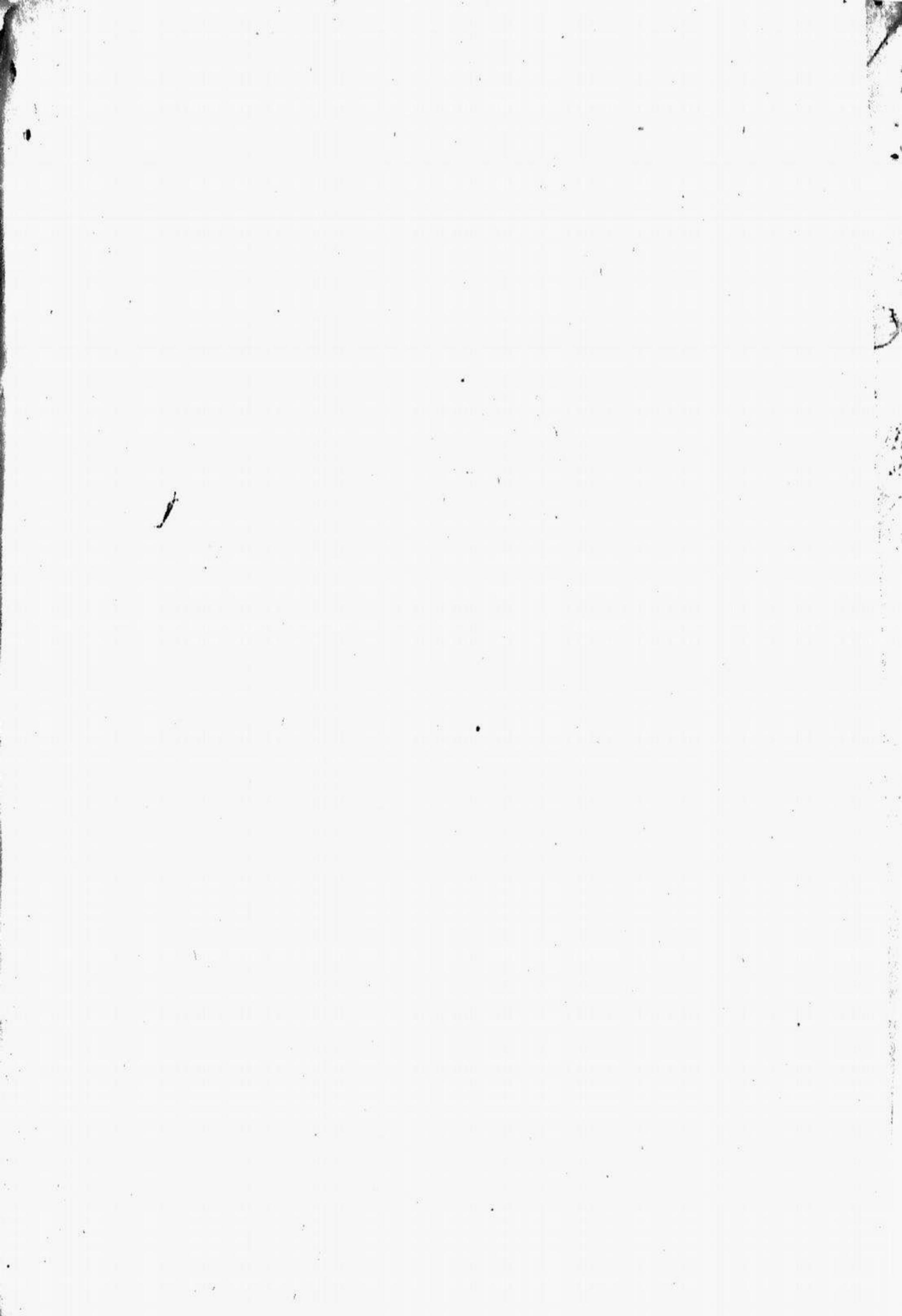

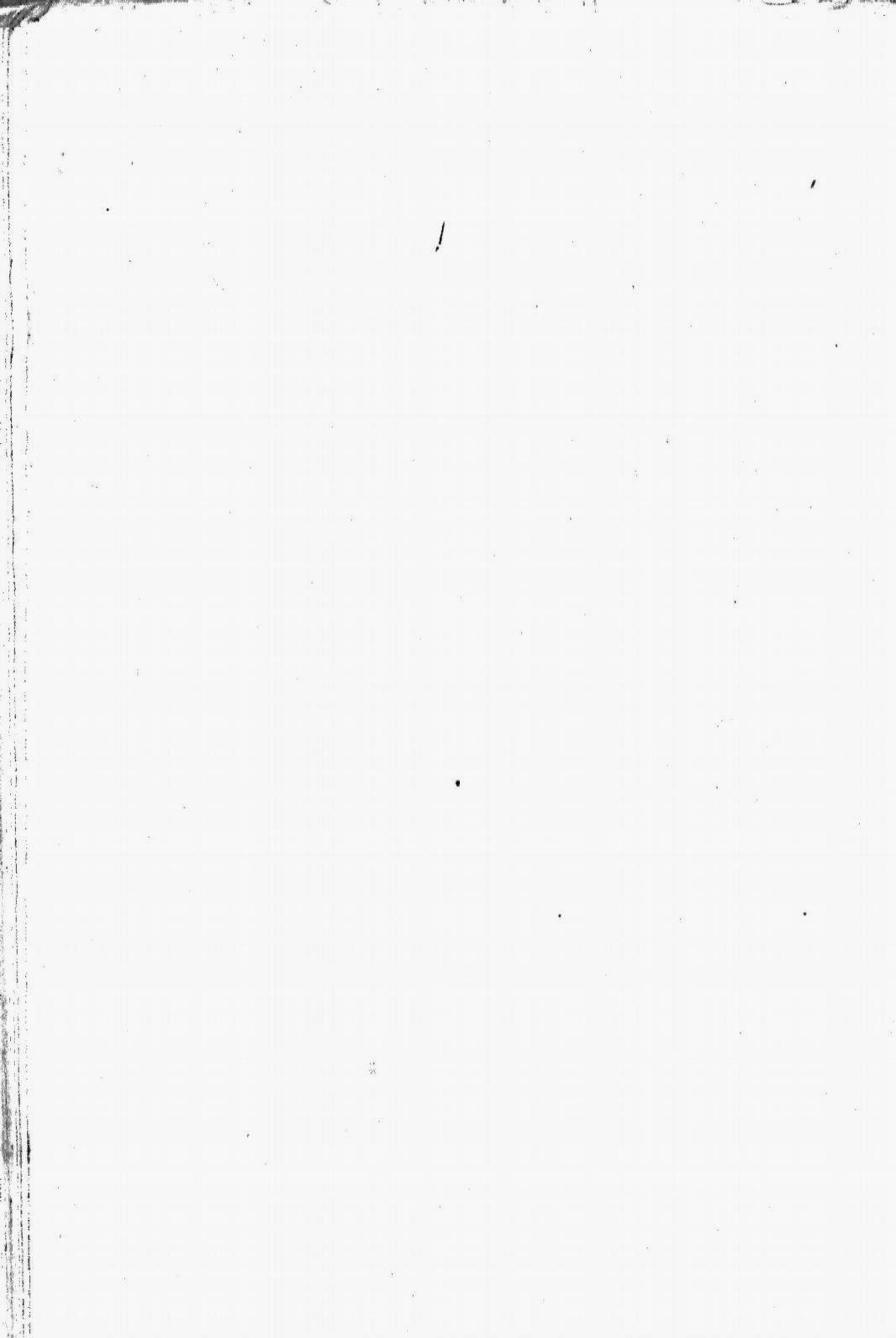

✓
C1893PP09
1

GRYNÆVS SE

NO AB HANIA

ysio, amico, Salutem.

M nuper Aristotelis de Mundo libel-
n aureum, Græcarū literarum studio-
publicè enarrarem, atq; eius tu amœni-
e præcipua quaddā captus, hortareris
si cæteras quidē disputationes quas obi-
em, quòd suis in locis illis ipsis de rebus
ores copiose sint explicatæ, referre gra-
uæ uel de philosophiæ dignitate, uel de
non semel admonuissem, fructum nem-
m allatura, ne paterer intercidere, sed
m, usumq; , qualitercunq; congesta scri-
tam hortationi, quàm huic iudicio tuo.
us quidem generis in memoriam reuo-
taui inscripsiq; tibi, quem unum omniū
nillarum auscultatorem animaduerti.
nihil hic esse aut uirtutibus tuis simile,
Σύνοψιν Græci uocant, cum fusa par-
ens, in angustum redigitur, ac sub con-
uis datur, quod sit cum singulorum tra-
ita tantum recensemus, rem in omnib.
m necessariam. neq; enim singula nosse
do & qua necessitate inter se coherent,
nam pacto efficiunt uidemus, quò in
animus festinat, fines rei propositæ cõ-
am rationibus suis circumscribere uo-
a 2 lens.

S I M O N G R Y N A E V S S E :

V E R I N O A B H A N I A

Phrysiō, amico, Salutem.

V M nuper Aristotelis de Mundo libellum aureum, Græcarū literarum studiosis publicè enarrarem, atq; eius tu amœnitæ præcipua quadã captus, hortareris ut si cæteras quidẽ disputationes quas obi-ter multas attigissem, quòd suis in locis illis ipsis de rebus passim apud authores copiose sint explicatæ, referre grauarer, ea saltem quæ uel de philosophiæ dignitate, uel de maiestate naturæ non semel admonuissem, fructum nempe studiosis aliquem allatura, ne paterer interciderc, sed uel in tuam gratiam, usumq; qualitercunq; congesta scriberem, parui non tam hortationi, quàm huic iudicio tuo. Ac quæcunq; huius quidem generis in memoriam reuocare licebat, annotaui inscripsiq; tibi, quem unum omnium cupidissimum rerum illarum auscultatorem animaduerti. Quanquam scio nihil hic esse aut uirtutibus tuis simile, aut iudicio par. Σύνοψιν Græci uocant, cum fusa partibus res lateq; patens, in angustum redigitur, ac sub conspectum unum omnis datur, quod fit cum singulorum tractatione missa capita tantum recensemus, rem in omnibus disciplinis scis quàm necessariam. neq; enim singula nosse sat est, nisi quo modo & qua necessitate inter se cohærent, ac totum illud quo nam pacto efficiunt uidemus, quò in omni disputatione animus festinat, fines rei propositæ comprehendere, ac totam rationibus suis circumscribere uolens.

lens. Sic enim natura fit, ut cum omnia uideris, uiderere cupias uniuersa, quasi tum tandem recte singula cernantur, cum cernitur suo quicq; in loco. Præterea ut in animante reuulsa membra uim nullam habent, sic in cogitatis rebus, extra totius comparationem consideratæ partes, nihil sanè magnificum afferunt ad notitiam solidiorum. Itaque sunt exempla disciplinarum omnium multa. Geographi regiones primū singulas memorabilibus rebus omnibus, mox uniuersas præcipuis tantū infultis sub conspectum dant. Istic patriam quisque suam, hic & patriæ in terra mundoq; situm uidet, tum quæ gentes, qua cohæreant, quàm latè & quàm maximè in partem habitetur. Atque adeò sine totius consideratione percipi nihil potest, ut orbis terræ etiam per singula descriptio, nisi cœli situ coniuncto inutilis fuerit. Ergo totam & terræ & cœli faciem coniunxerunt, ut quod præcipuum in ea re fuit, & quo festinabat animus, cuiusq; in mundo loci situs perfectè teneretur. Ac tum tandem terrarum comparatio inter se inita fuit, ubi quem in uniuerso quæq; haberent locum constitisset. Eiusdem rationis hic libellus est, πῖναξ scilicet naturæ rerum. Iuuabat arbitror postquam rimatus omnes naturæ angulos scopulosiore disputatione fuisset, ac de metallis, plantis, animalibus, elementis & impressionibus, quas uocant sublimioribus, cœlo item terraq; disseruisset, emensi laboris itinerisq; summam iniire, & peregrinationem totam sub oculos ponere, quo suo iam quicque in loco cerneretur, ac reputatio quædam totius animo relinqueretur, ut posita mundi medio, firmataq; pondere suo tellus, uelut sinu genus omne animantium foue-

tum foueret. ut circumfusa maria, & rebus omnibus in-
fusus aer mundi spiritus, immensis inter caelum terramque
spacijs, campum nubibus, uentis, tonitruis, fulminibus,
huiusque generis rebus praebens, agitetur. Ut aether incor-
ruptibili natura mundo corruptibili uelut animus corpo-
ri cohaerens, non solum motu, sed ui tacita discurrentum
per se globorum & facium animet uegetetque omnia. Haec
quod saepe numero ex me audiisti, quanquam ex omnium
liberalium artium disciplinarumque cognitione constat, ta-
men sunt ante alias disciplinae quaedam, quae peculiari-
ter animum ad mundi contemplationem inducunt, Ma-
thematicae. miris modis ad illud naturae spectaculum ac-
commodatae. Incredibilis res est, ex illa sterilitate qua in-
ter discendum praesertim laborant, usum tam praecclarum
nasci. Equidem omnis naturae consideratio manca est &
caeca, nisi has excolamus. Mundi uastitatem praecipuo-
rum corporum inter se comparatione aperiunt, & situm
in ipso cuiusque docent solae, & illam quam diximus ob-
uoluntate peculiariter iuuant. Ac quia non est cuiuis promptum
ex authoribus istas disputationes decerpere, adiecimus
huc de industria Cleomedis libellum, quantum huic qui-
dem proposito satis est, mira dexteritate differentem. De
ipsa uero natura quia duplex in uniuersum quaestio est,
quae causa, quis usus: ac de priore quidem genere tam apud
Graecos, quam apud Latinos scriptum est copiose, nil at-
tinet puto scripta praesertim tam luculenter, & a tam mul-
tis egregijsque, denuo scribere. Extant de omni mutatione
aeria Senecae libri septem disputatione perfecta. Aristoa-
telem uero quid attinet commemorare, cuius de singulis

rebus singulos tractatus, & hos quoque perfectos habemus. Sed enim hæc omnis causarum disputatio, ut prior natura est, & eruenda prius, sic usum rerū siue quem privatim hominū negotijs, siue quem publicè afferūt mundo, nosse haud paulo iucundius est. Eius, cum ad scribendū longè fœcundior & uberior sit, non autem literis æquè exculta, gustum saltem aliquem exhibere uolui studiosis, ut si uel ingenium, uel ocium ad has res cuiquam suppetat, argumentum longè & amœnissimum & utilissimum prosequatur. alioqui sanè ridiculum sit de hac re nos in ista ut rerum omnium sic ocij maxime penuria, scribere conari. Vale, & philosophare feliciter.

INDEX IN SEQUE

tes libellos copiosissimus.

Braham	35	Aëris inter calorem & frigus ratio	181, 182	
quomodo				
deo creditur	36	Aether 5. 7. unde dictus 6.		
ἀνοσμία	26	162. globosus	96	
Admiratio imperitiæ argumentum	153	Aethiopia	86. 92	
Adrastia	32	Aethna	16	
Aegæum mare	9	Aethnæ crateres patefacti		
Aegyptiorū inuentum	114	Africus uentus, Africus causter	(30) 13	
Aegyptium mare	9	αἴσα	32	
Aegyra submersa	62	Albium insula	10	
Aeoliæ insulæ	16	Alexandria 98. 101. sub eodem meridiano cum Hellesponto	127	
Aequabilitas Concordiæ causa	19	Alexandri in milites imperium	191. 192	
Aequinoctialis sub eo habitetur	75. 80. 81. an 86. 87	Aloidæ	3. 150	
Aequinoctium autumnale, uernum	82. 83	America insula	170	
Aër 7. globosus etiã	95. 96.	Amphiscij	83	
eius corruptio	59.	ἀναγνῆσις	32. 196. 197. 198	
dispositio	175. 176.	ἀναφύσιμα	14	
motus unde	160.	Angeli 38. boni, mali	39	
natura, & in mundo situs	7. 50. 166.	Anima à natura quid differat	40.	
peruicacia & accidentia	167	Dei imago eod.		
Aëris & ignis mutua refectio	181	Animæ domiciliū	165. materia 41. uis	27
		Animæ bonæ, malæ	39	

a 4 Animæ

I N D E X.

<i>Animæ philosophorum</i>	38	<i>do situs</i>	50. <i>motus cum terra</i>	156. <i>scaturigines</i>	16. <i>à montibus quo pacto</i>	168
<i>Animorū conuentus</i>	37. 38	<i>Aquæ calidæ</i>				16
<i>Animalium diuersitas</i>	31	<i>Aquarum uenustas & usus</i>				
<i>Animantia</i>	37. 39	<i>Aquilones</i>	13			(168
<i>Animatiū amica natura</i>	75	<i>Arabia aromatophora</i>				120
<i>Animantium conditio mortalis</i>	60	<i>Aratus</i>	118. <i>eiusdem phænomena</i>			80
<i>Animus immortalis</i>	41. <i>animæ oculus</i>					
	41. 42. <i>à ψυχῆ</i>					
	<i>quid differat</i>					
	159. <i>contemplationi rerum natura factus, eod. mūdo maior</i>					156
<i>Animi humani sagacitas</i>	3.	<i>Arborum & montium natura an eadem</i>				60. 61
	<i>principatus</i>					
	43	<i>Arca in aëre apparens</i>				15
<i>Animum erigi naturæ consideratione</i>	152	<i>ἀρχαί</i>				149
<i>Antarcticus polus s. orbis</i>	73. 80	<i>Arcticus polus s. orbis</i>	73. 80			
<i>Antipodes</i>	74. 75	<i>Arcus cælestis</i>				15
<i>Antoeci</i>	74. <i>quæ ipsis nobiscum cōmunia, quæ nō</i>	<i>Argestes</i>				13
	75	<i>ἀργῆς</i>				15
<i>Antōmi</i>	74	<i>Argô in Græcia non spectari</i>				99
<i>Aphricæ fines</i>	11	<i>Aristoteles oppugnatur</i>	69.			
<i>Aplantis insula submersa</i>	63	<i>eiusdem de mundi æternitate opinio</i>				45
<i>ἀπόρροισι ἀνεμοί</i>	13	<i>Arithmetice</i>				161
<i>ἀπόδειξις</i>	150	<i>Ars naturæ æmula</i>	18. <i>nulla sine artifice</i>			64
<i>Apollini sacer Stilbon</i>	6	<i>Artes ætate cum hominibus an æquales</i>				60. 63. 64
<i>Appetitio animi</i>	41	<i>Artium inuentores</i>	63. <i>intertitus</i>			64
<i>Aquæ corruptio</i>	59. <i>in mun</i>					
						<i>Artificis</i>

I N D E X.

Artificis cum suo opere col-
latio 187. 188

Artemis 137

Asiae fines 10. 11. imperiū 23

Astronomia 181

Atlanticum mare 8. 9

Atropos 33

Auaritiæ poena 198. 199

Audienda pars utraq; in cō-
trouersys 63

Auditu uisus celerior 14

Aura 12. quis eius usus ter-
ris 21

Auster 13

Austri hyemales 14

Autumni fructus 31

Axis mundi 5. 161

B

Belli ad mundi admi-
nistrationem colla-
tio 27

Berossus 129

Boëthi de mundi incorru-
ptione demōstrationes 52

Boreæ 13

Βραχίον 16

Britannicæ insulæ 10

Britāniæ longiss. dies 89. 90

Bura 17. submersa 62

C

CAecias 13

Caloris et frigoris
in mundo uices &

ratio 181

Calore & humore nasci o-
mnia 182

Cambyses 23

Canobus stella 99

Caput in homine maxime
terrenum 48

Carbo 54

Caspia 10

Καταύγης 14

Celtæ 10

Cereris sacra 124

Chaos 45. 46

χαοταινία 17

Chorus 26

Chori ad dei gubernationē
collatio cod.

Cibi in spiritum ac uitam
transmutatio 164. 165. 191

Circense curriculum 37

Clotho 38

Cælum s. lucidissima uni-
uersi pars 42. eiusdem cle-

mentia 183. motus 156. 159.

161. 173. 195. cōp; moueri

4 5 omnia

I N D E X.

omnia 25. orbes quinque 73	Contrariorum ratio 18
Cœli stellati à corruptibili	Contrarijs mūdum seruari
parte ad fixas usque stellas,	164
spacium 159	Corpus 38. ab incorporeo
Cœlum & terrā inter, quan-	regi oportere 191
tum spacium 156. 157	Corpus omne finitum 70. in
Cœlestia quāto terrenis præ-	aliquo 67. 68. organum
stantiora 29	tantum reb. agendis 191
Cœlestium globorum cōuer-	Corporis cum mente com-
sio 76. harmonia 26	mercium 164. quo pacto
Collium usus 168	fiat 165
Columna 195	Corporis moles & ignavia
Concordia ciuilis ex cōtra-	190. 191
rijs & dissimilib. 18	Corporis uas, dupliciter di-
Concordiæ causa æquabi-	ci 69
litas 19	Corpora triplicia 40
Concretio 48	Corruptionis causæ duæ,
Conflagrationū terræ quis	46. 47. modi tres 53. quæ
usus 21	tuor 56. 57.
Confusionis corruptio 53	Corus 13
Congelationum terræ quis	Corycæum antrum 4
usus 21	Coryphæus mūdi Deus 26
Continens quid, & unus ne	Kóσμος 19. 26
an plures 170	Cosmographia 160
Continentes 9	Crapulæ pœna 196. 197
Contrarium contrario co-	Creticum mare 9
hiberi maxime 176	Crinitæ stellæ 15
Contraria cōiugatim utra-	Cubus 195
que necessaria 55	Cupiditas moderanda 180
	Darius

I N D E X.

D	Arius 23	Deum loco nullo capi 147
	Dæmones 38.39	Deum operib. suis cerni, d liàs inuisibilem 28
	Delos 58	à Deo regi & administrari omnia 189.190
Delphici spiritus 16	Democritus 44	Deorum omnia plena 28
Deus in mundo quid 30. Co ryphæus mundi 26. cur ὑπατος 22. lex per omnia, & in omnib. 31. 33. 37. pœ nitentiæ non obnoxius 51. uitæ & omnis boni causa 56. rerum omnium & ser uator & genitor 21. 22. 23. 24. 27. 43. 44. unus 34. 35	Deorum omnia plena 28	Δία cur uocent Deum 31. 32. 195
Dei domicilium ac sedes 22. 24. 29. 189. eminentia & maiestas 28. 34. cum rege magno collata 24	Dialectica 148	Diei decrementum 81. incre mentum 82. 83. 88. earum demq; inæqualitatis cau sa 84
Dei imago anima 40. nomē nullum 185. multa nomi na, quanquam unius 31. à rebus summis quædã 196. eadēq; ex Orpheo 185. 186	Dici decrementum 81. incre mentum 82. 83. 88. earum demq; inæqualitatis cau sa 84	Δίμη 33. 196. 197. 198. 199
Dei operis maiestas 159. 160. potentiæ nemo præter ip sum solum capax 157	sub Dio agentes cur uigidi ores 154	Disciplinarum necessitas & usus 158. 160
Deo cur cælū assignatus lo cus, cum extra locum sit omnem 189	Dissolutio 48	Diuinitatis æstimatio 187
	Diuinitati quod maxime consentaneum 14	Diuisionis corruptio 53
	Dolia aëria 15	Dolia aëria 15
	δρασοπάρχην 12	12
	E	E cbatanis regis ma gni sedes 23. 24. 195
	E ccentricitas siderū 4 6 quens	

I N D E X.

quem usum habeat	183	Etesiae uenti aestiui	14
Ecliptica	139	Euri, Euronotus	13
ἐκνεφία ἀνεμοί	13	Europa 170. eius fines	10.
Eiaculatio	15	Exhalationum genera	11
εἰμαρμένη	32	Expirationes	12
Emiarij	23	ἐξυδρία ἀνεμοί	13
Empedoclis de deo sententia		Ezechielis locus	192
ἐγχοπία ἀνεμοί	13	F	
ἐννοία	149	F Aces aëriae	15
Elementa quinque, & eorum		F Fatum 32. 196. 197	
situs 8. isq; optimus 49.		F Fauonij	13
50. mutuaq; inter se refe-		Flamma 54. Flatus	12
ctio 181. & lex 182. 183. cō-		Flocci	177
meatus 69. 173. 174. con-		Fluctuum uastitas	171
cursus 180. discors concor-		Fonium cōsideratio & gra-	
dia	19	tia	169
Elementorū contentio, mun-		Frigoris & caloris in mun-	
di instauratio	182	do uices ac ratio	181
Elementorum ratio bifariā		Frugalitatem prouidentia	
consideranda	180	quomodo doceat	180
ἑωσφόρος	77	Fulgetra post tonitrua fieri	
Ephimera animalia	8	Fulgor	15 (14
ἐπιβάναι	76	Fulgur	177. 179
ἐπιπλίνται	16	Fulmen	14. 15. 178. 179
Epicurus 94. 108. 119. uolu-		G	
ptatis assertor 121. 122.		G Allicū mare 9. 10	
Thersites 123. 124. 125		G Geometria	161
Eratosthenis de terræ ma-		G Genij 38. boni,	
gnitudine sententia	99	mali	39
		Glacies	

I N D E X.

Glacies	12	factus 40. cæteris anima-
Globus 195. eius figura ab-		libus quo præstet 41. mi-
solutissima	96	nor mundus 42. 156. mun-
Gnomonis ratio ad solis		di uicib. obnoxius 180. rea-
globum	104	rum omnium imago 164
Grammatica	18	Homini cur recta facies
Grando	12. 77. 180	39. 42
Gulæ pœna	196. 197	Horizon, finiens 72. 81
H		Horologiorum gnomones,
H Abitus	40. 59	eorundemq; ratio 104. 105
Hadria	9	Humanitatis ad diuinitatē
Halice 17. submer-		æstimandam imbecillitas
sa	62	187. 188
ἑλκίαια	15	Hydrologia 114. 117
Hellespontus & Alexãdria		Hyemis quis usus terræ 169
sub eodem meridiano	127	I
Heraclitus Scotinus	18. 31	I Anitores 23
Herculis circulus σ. colu-		Iapyx uentus 13
mnæ	9. 10. 11	Iberi 92. Iberum com-
Heroës	38	mentum 123
Hesiodus	45	Ierma infula 10
Heteroscy	87	Ignis corruptio 59. genus tri-
Hieremia locus	192	plex 54. motus 156. natu-
Hipparchus	119	ra 61. in mundo situs 50.
Hircania	10	scaturigines 16
Homerus de olympo	29	Ignis & aëris mutua refe-
Homeri Ilias intra nucis te-		ctio 181
stulam	189	in Ignem an omnia resoluantur
Homo 39. ad dei imaginem		67. 68
		a 7 Igni

I N D E X.

Igni & aqua terrena absorbi		Iouis circulus qui & Phaëa	
<i>maxime</i>	64	<i>tōtis 6. cursus 26. motus 77</i>	
Igni terras ad fœcunditatē		Isthmi 10. nō temere facti	172
<i>perduci</i>	182. 183	Italiæ continens olim Sicilia	62
Ignium corpus omne in um-		Iudicis legitimi munus, au-	
<i>bra lucidius</i>	142	<i>dire partem utranq;</i>	63
Imber	12	Iunonis orbis	8
Imbrium quis usus terræ	21	L	
Imperatoris ad deum colla-		Labyrinthus	185
<i>tio</i>	27	Lachesis	38
Impetus	41	<i>Λαίλαψ</i>	14
Impressiones ætheriæ	7. 15	Lapidum putrefactio	59
Impressionum ratio, & offi-		Lares	38
<i>cina</i>	175. 176	Latebras mens, natura eur-	
Inane 52. 66. 68. 69. 70. an		<i>refugiat</i>	153
<i>corporis uas 69. an infini-</i>		Lebadii spiritus	16
<i>tum 70. 71. extramundū</i>		Leontium	125
<i>quid, & quòd sit</i>	67	Lex ciuilis	30
Inanis essentia	68	Lex naturæ	196. 197. 198.
In ea quæq; redire, unde ori-		<i>199. 200</i>	
<i>untur</i>	49	Legis uis	192. 193
Insula uniuersa terra	8. 9	Liberum arbitrium	41
Insulæ	170	Libidinis pœna	197
Insularum ratio 8. 9. parti-		Libonotus uentus	13
<i>tio</i>	9. 10	Libophœnix	eod.
Intellectus animi dux	3	Linguae officium	194. 195.
Interitus causæ duæ	46. 47	<i>linguarū diuersitas</i>	eod.
Internitionis quatuor mo-		Lipara	16
<i>di</i>	56		

Locus

I N D E X.

Locus ab inani quid differat 67

Loquelæ humanæ officina mira 193. 194. 195

Lucifer 77

Luciferi cursus 26. dimetiens 127. orbis 6

Luminis præstantia in uniuerso 41

Luna proxima terræ 129. 134. aëre mixtum corpus habens, eod. unde dicta, 137

Lunæ auctio & diminutio, 135. 136. bini orbes 135. defectus 134. 139. 140. 144. dimetiens 117. 128. fastigiū 119. 120. figuræ & nomina 137. globus terræ haud multo minor 157. 158. lumen unde 130. 131. 132. 137. magnitudo 126. 128. motus 25. 26. 77. 118. 129. uires 120. 121. 128

Lunæ uires maria trahi 184

Lunam inter & terrā quantum spacium 157

Latum inter terram et aquā medium 173. 174

Luxuries coercenda 180

Lynceus 199

Lysimachia 95

M

Mæotis 9. 10

Mare 78. **Atlanticum** 8. 9. **belua** 153. **interius** 9. **eius**

partitio & situs, eod. 10.

rubrum 10

Maris consideratio, & usus 170. 172. **recessus & immunitio** 58. 62. 63

in Mari quæ eueniant 17

Maria lunæ uires trahi 184

Maria mediterranea 170. 171

Marium & terræ commissio mira 170. 171. **globus unicus** 170. **in mundi medio** 157

Martis circulus 6

Mathematicorum disciplinæ præstantia & utilitas 158. 160

Medijratio, cum aliquid fit

Mene 137. (173)

Mensis 137. **cur alius alio loco** 138

a s Mens

I N D E X.

Mens ætheriæ naturæ pars		randæ 107. eorumq; usus	
39. Dei imago, eod.	40.		108
animæ oculus	41. 42	Mori quæcunque sunt nata	
Mentis cum corpore cōmer-		48	
ciūm 164. quomodo fiat,		Mortis animantiū duæ cau-	
165. in corpore sedes, eod.		sæ	46
Mentis diuinitas & motus,		Moses	34. 39. 46
187. uis 151. 152. 191. 195.		Motus cœli & siderum quō-	
à mundi administratione		modo contrarius	76. 77
quid differat	193	Motus rerum omnium, &	
Mente fieri naturæ contem-		qualis	25
plationem, non oculis	151	Motus rerum naturaliū tri-	
Mente hominem cæteris ani-		plex	156
mantibus præstare	41	Motus natura, calorem cie-	
Mercurij Stilbon s. eiusq;		re	176
motus	26. 77	Mundus s. 66. 155. an infi-	
Mercurium inter & terram		nitus, eod. an ingenitus,	
quantum spacium	158	48. an igni periturus, 54.	
Meridiani dimetiens	93	55. corpōrum omnium ab-	
Meridiani qui	98	solutissimum, 96. naturæ	
Metallorum usus	108	opus maximum, 152. cor-	
Mindyridus	125	ruptionis expers 50. 51. 53.	
Minerua Phidiæ	28	56. corruptibilis, 59. 60.	
μοιρæ	32. 196	globosus 72. 91. 96. nihil	
Montes cur imbrib. non ab-		ex se, 188. quomodo è prin-	
sumantur	61	cipijs cōtrarijs, 18. 19. tem-	
Montium natura ut arborū		poris parens, 44. totus è	
60		totis factus, 48	
Montium prærupta admi-		Mundi administratio mira,	
		23. 25.	

I N D E X.

23. 25. 27. æstimatio totius	ri 66. à deo regi solo 188.
184. 185. amplitudo 157.	ab eodem uero destrui nō
basis 36. 37. cardines seu	posse 56. alium fieri non
uertices 5. quomodo inuen	posse 57. contrarijs serua-
ti 161. collatio ad rempub.	ri 164. interitus exortem
30. 31. ad opificē eius 147.	esse 46. 47. 63
cōpages 164. 165. eaq; per-	Mundo maior animus 156
petua 189. constitutio &	Musica 18
situs partium eius 36. di-	Musica systemata 155
spositio 5. 189. dimetiens,	μυκητια 17
93. inclinatio 80. 88. instau	Myrtoum mare 9
ratio 182	N
Mundi latera & positio siue	N Ascensio omnia,
habitus 71. 72. 176. mea-	etiam mori 48
tus sagitta uelocior 113.	N Nascentia omnia
medium & imū, idem, 72.	unde producantur 182
165. motus 20. an per ina-	Natura contrariorum appe-
ne 69. & qualis cū sit cor-	tens 18
pus 71. ortus & interitus,	Natura quibus corporibus
iuxta philosophos 44. par-	attributa 40. quid ab ani-
tium dissolutio 59. præ-	ma differat, eod.
stantia & ornatus 19. 21.	Natura sua unumquodque
26. uastitas simul & cele-	asserat 50
ritas 158. 159. uita 156. ui-	Naturæ æmula ars 18
ces facies; uaria 174. 175.	Naturæ clementia, rigidi-
uniuersitas, inferna 8	tas 199
Mundum extra an inane 36.	Naturæ cognitionem debe-
52. 66, 67. 70	ri mathematicis discipli-
Mundū natura administra-	158. 160

I N D E X.

<p>Naturæ contemplatio qua uia adeunda 151. <i>animū erigit</i> 152. <i>quas uirtutes doceat</i> 153. 154</p> <p>Naturæ lex 179. 196. 197. 198. 199. 200. <i>maiestas</i> 180. <i>necessitas inexorabilis</i> 197 <i>rerum gradus</i> 164</p> <p>Naturā contra nitendo ni- hil profici 197</p> <p>Naturam partib. carere fi- de, nisi tota cogitetur 158</p> <p>Naturarum diuisio & tra- ctatio 173. <i>summa genera- tria</i> 156</p> <p>Nauigandi ratio quomodo inuenta 153. 154</p> <p>Nebula 11</p> <p>Necessitas 179. <i>idem quod deus</i> 32</p> <p>Necessitas naturæ 50. 197. <i>seu rerum naturalium</i> 155</p> <p>Nemesis 32 <i>νευροπάσαι</i> 25</p> <p>Nilus 11. 86 <i>νιφετός</i> 12</p> <p>Nix 12. Noti 13</p> <p>Nox terræ umbra 104. 140</p> <p>Noctis solstitialis diuersi- tas locis diuersis 122</p>	<p>Nubes 12. 173. 177. 179. <i>re- gio earum frigidiss.</i> 176</p> <p>Nubiū motus & figuræ uar- riæ 178</p> <p>Nyssa 4</p> <p style="text-align: center;">O</p> <p>Oceanus 9. 10. 171</p> <p>Oculi 149</p> <p>Olympias uentus</p> <p>Olympus 29. (13)</p> <p>Olympi mōtis altitudo Xe- nagoræ inuenta 154</p> <p>Opinio 149</p> <p>Oppositarum alterum non sine altero 55</p> <p>Optice 161</p> <p>Orbis habitatus 11</p> <p><i>ὄρμη</i> 41</p> <p><i>ὄρμηθία uenti</i> 14</p> <p>Orphei hymni 154. <i>eiusdem de dei & mundi nominib. carmen</i> 185. 186</p> <p>Ossa 4 <i>ὄσαι</i> 17</p> <p style="text-align: center;">P</p> <p>Π <i>Αλματία</i> 17</p> <p>Pamphiliū mare 9</p> <p>Paradisus 43</p> <p style="text-align: right;">Paralleli</p>
--	--

I N D E X.

Paralleli cæli	73	Philosophiæ laus 3. 4. 147.
Parcæ tres	33	148. 149. 150. 154. <i>magna-</i>
Paræci	74	<i>nimitas</i> 153. 154. <i>uirtutes,</i>
Πεπωμένη	32. 196	<i>eod. partes</i> 148
Pericæci 74. <i>Quid ipsis no-</i>		Φωσφόρος 77
<i>biscum commune, eodem.</i>		Physice 148. <i>ueteribus pro</i>
<i>quid non</i>	75	<i>sapientia habita</i> 154
Periscij	87	Φυσιολογία 62
Persæ	92	Pictura 18
Perses, eiusq; mirũ factũ 113		Pietatis mirum exemplum
Pestis quid	59	30. <i>cuius meminit etiã Va-</i>
Phænomena	115	<i>lerius Max. lib. 5. cap. 4.</i>
Phænōtis circulus 6. motus		Planetæ 6. 76. 162. <i>eorumq;</i>
76		<i>motus eod. 26. 77. 183</i>
Phaëton Iouis stella 6. eius		Planetarum ab eclyptica di-
<i>circulus, eod. motus</i> 77		<i>stantia</i> 145. <i>nomina 6. po-</i>
Phaëtontis incendium	30	<i>situræ 6. sublimitas, hu-</i>
Phantasia	40	<i>militas</i> 138
Phebol insula	10	Plantanima 39
Philanis	125	Plato 33. <i>cuiusdem de mun-</i>
Philo, libelli de Mundo au-		<i>di æternitate opinio</i> 45.
<i>thor, quis</i>	1	97. 51
Philosophari recte, quorũ		Pluuia 12. 177. 179
<i>proprie hominum sit</i> 121		Pluuiarum receptacula nu-
Philosophus naturæ magi-		<i>bes</i> 178. 179
<i>ster</i> 153		Pluujs terræ sordes ablu,
Philosophi iudicium quale		Pœnitentia 51. (169
150		Polus arcticus, antarctic. 5
Philosophorum animæ 38		Poli eleuatio q̄ diuersa 88
		Poli

I N D E X.

P	Poliſdem omnib. 98. immo- biles 161. 173. & quæ eius proxima, tardiora, eod.		
Politice	148		
Pontus	9		
Posidonius	86. 87. 98		
Præſter	14. 178		
Principes 30. maxime eos decere philoſophica	155		
Principia mundi contraria			
Propontis 10	(18		
Prouidentia diuinæ legib. ſtandum	180		
Prouidentia diuina regi mundum & omnia	188.		
	189. 199		
Pruina	12		
Prytaneum	30		
ψολόεις	15		
ψυχῆ	150		
Pylarum uſus Græciæ quis			
	172. 173		
Pyramis	195		
Pyrois 6. mars, eiusq; mo- tus	26. 77		
Pytheus Maſſilienſis philo- ſophus	90		
Q			
Qualitatis peremptio	53		
			R
		R	Efracſio 130. 131
			Reipub. bene inſtitu- tæ ad Mundum
		comparatio	30
		Rerū omnium adminiſtra- tio qualis	25. 27
		Rex magnus 23. 191. 192. ſa- mulitium eius 24. ſaſtigiz umq; & maieſtas	23
		Rhegium urbs	62
		ῤήντου	17
		Rhodos	58. 98. 127
		Ros	12. 177
		S	
		S	Ardanapalus 124. 125
			Sardoum mare 9
			Saturnus, Phænō 6. eius motus
			26. 76
			Scaturigines aquæ, ignis, ſpiritus
			16
			σινπτὸς 15
			Scopulorum præcipitia 167
			Scorpij et Tauri ſtellæ per- ſimiles
			104
			Scotinus Heraclitus 18
			Scriptorum quorundã ſul- ta arrogantia
			4
			Scrobes aëriæ 15
			Scythæ

I N D E X.

Scythæ	10	Solis cursus duplex 20. defe-	
Sensus	40. 42	ctus 105. 106. 126. 128. 132.	
Septentrio uentus	13	133. 134. dimetiens & mo-	
Serenitas	11. 12	tus 77. 78. 85. 118. 139. ma-	
Siciliæ olim Italiæ conti-		gnitudo 103. 107. 108. 114.	
nens	62	117. 118. 125. 126. uires 119.	
Siculum mare	9	120. 184	
Sidera 5. eorum diuisio 6.		Solem intueri purum impos-	
76. & motus 162. in q; res		sibile	112
omnes uis eod. 163. 184		Solem terræ umbra comita-	
Signifer 6. 84. 77. eius di-		tur	104
uisio 78. partes 98. 103		Solem usq; à terra quantum	
Simile simili finitimum 164		spacium	158
Sinuum maris usus quis 172		Solstitium æstiuum, hyber-	
Solaris circulus 6. 78. ex-		num	83. 100
centrus 85. eiusq; segmen-		Sors pro Deo	32
ta, eodem		Sphærica disciplina	161
Solaris motus celeritas 158.		Spiracula terræ	16
Sol naturæ modifi- (159		Spiritus 12. humani corpo-	
cator, terræq; maritus 163		ris 165. eiusq; uis mira 193.	
175. Oceano mersus an so-		195	
nitū edat, iuxta Iberos 123		Spiritus scaturigines	16
Sol quomodo nunc maior,		Splendor	54
nunc minor appareat 109.		Stellæ singulæ tota terra	
quanto terra maior 158.		maiores	103. 127
159. sublimis tardior, hu-		Stellarū diuisio 6. 162. quæ	
milis, celerior 137. 138		celeriores	119
Solis ad aspectum. irriquis-		Stilbon 6. Mercurij stella,	
se Socratem	163	eiusq; motus	77
		Stillicidij	

I N D E X.

Stillicidiū uis	58	dia 36. 49. 72. 96. 103. 104.
Stoici	44	105. 108. 151. 160. librata
Στροβίλος	14	pendet, & quomodo 159.
Subsolanus	13	ima etiam mundi 105. qua
Superstitio	39	maxime téperata 171. 172.
Susis magni regis sedes	23.	una insula, uniuersa 8. 9.
	24	10
Syene 86. 93. sub cancro	116	Terræ circulus quis maxi-
Syenitæ	92	mus 99. 100. 101. 102
Syrium mare	9.	Terræ contenta 16. corru-
Syrtes duæ	9	ptio 59. crassitudo 157. di-
Σύσπυρα	155	metiens 102. diameter &
Systemata Musica	eod.	orbis diuisio 8. 10. et quan-
		titas 117. situs 5. 7. 8.
		Terræ & aquæ motus 156
		Terræ & maris globus u-
		nus 170. commissio mira
		171. in mundi medio 157.
		cum aëre confinium 182
		Terræ fertilitas et sterilitas
		syderib. debetur 103
		Terræ figura globosa 74.
		79. 91. 95. 102. 126. de q; ea
		uariæ philosophorū opi-
		niones 91. 92. 94
		Terræ globus ad prox. lu-
		næ circuitū quantus 160
		Terræ latitudo & longitus-
		do 10. inæquabilitas 58.
		62. magnitudo
Stillicidiū uis	58	
Stoici	44	
Στροβίλος	14	
Subsolanus	13	
Superstitio	39	
Susis magni regis sedes	23.	
	24	
Syene 86. 93. sub cancro	116	
Syenitæ	92	
Syrium mare	9.	
Syrtes duæ	9	
Σύσπυρα	155	
Systemata Musica	eod.	
T		
T Aprobane	10	
T Tanais flu.	10	
T Tauri & Scorpij		
stellæ persimiles	104	
Temporis parens mundus		
	44	
Tēporis ratio qualis apud		
Deum	eod.	
Temporis uices	20	
Terminatio ratio	70. 71	
Terra 5. 9. aceruo minima,		
potestate maxima 105. cen-		
tri instar ad solare fasti-		
gium. 104. 105. 108. 110. 111.		
112. 117. 119. 128. mūdi me-		

I N D E X.

62. magnitudo 99. ☉ de=	Tetrapharmacum	53
inceps 102. 103. 125. neque	Theologia ueterū quæ	154
Aristotelis, neque Ptolomei temporibus quāta habitaretur, nota	Theophrasti de mundi æternitate sententia	57
170	Thersites Homericus	123
Terræ magnitudo ad lunā	θρασκίας uentus	13
157. 158	Thule insula	90
Terræ natura indomita 20.	θύλλα	14. 177
61	Tonitru	14. 177. 179
Terræ nutrimentum quomodo cælo remittatur	Trabeculæ aëriæ	15
105	Triuia Diana cur	137
Terræ umbra turbinata 242	Tropici 6. duo	73
Terræ zonæ seu cingulæ 73	Turbo	14
Terram calore excitatam, fructus edere	Typhon	15
182	V	
Terram habitari totam 87	V Apor	173. 174. 176.
Terram inter ☉ cælū quantum spacium	177	
156. 157. ☉ Solem	Venus 6. eius motus	77. ad terram quantum spacium
118	158	
Terræ motus	Ventus 12. Ventorum genera, nomina, flatus	13. è terra eruptio
16. 179. 180	20. 21	
Terræ motuū diuisio ☉ uarietas	Ventorum usus quis terræ,	169. 179. uis ☉ motus causa
16. 17	177	
Terrena natura	Veris consideratio	169
48. 50	Vesper	77
Terrena cur à diuinitate alieniora	Virga aëria	15
22	Visum	
Terrenis quanto cœlestia præstantiora		
29		
Terrestrium interitus cause		
64		

I N D E X.

<p>Visum 40</p> <p>Visus auditu celerior sensus 14</p> <p>Visus præstantia 41</p> <p>Vmbilici 28</p> <p>Vnus regentis cætera, in rebus omnib. uis 190. 191. 192</p> <p>Vocis organa & uarietas, 194</p> <p>Voluptatis assertores an philosophari recte possint 121</p> <p>Voluptatis pœna 197</p> <p>ὄργανος 29. 36</p>	<p>Vrbes submersæ mari 61</p> <p>Vulturæ, Vulturæ auster X (13)</p> <p>Xenagoras 154</p> <p>Xerxes 23. 24</p> <p style="text-align: center;">Z</p> <p>Zephyri 13</p> <p>Zivæ deū cur appellent 31. 32. 196</p> <p>Zona torrida 79. gelida 89</p> <p>Zonæ temperatæ 74. 78. 79</p> <p>Zonæ terræ & cæli 73</p> <p>Zῶφρα 39</p> <p style="text-align: right;">FINIS.</p>
--	---

Errata sic corrige:

Pag. 22. penult. flatuum & uorticū. 32. 27. quod ab eo. 41. 2. animæ affectio. 48. 23. naturam. 37. 30. natatilia. & sic etiam legito pag. 39. 16. pag. 59. 13. humore putrifico. 33. unamquãq;. 73. 3. nulla pars. 76. 24. non cedentes loco. 93. 28. dimetiens erit. 94. 29. Pyramoides. sic etiã legend. lın. 33. 103. ult. emersisse. 109. 1. ob aëris. 111. 25. At certe. 121. 15. tamq; multiplicem. 141. 2. ad septentrionem. 142. 22. inq; augustū. 147. 9. ab animi. 157. 18. à cuius. 159. 24. eadēdem ui suū. 171. 19. promontoriorū. 20. mirandarū. 185. 11. refingendumq;. 164. 24. omnis id. 199. 27. alia beatæ.

RISTOTELIS librum de mundo nuper sermone latino cum scripsissem, huic Philonis librum eiusdem tituli agglutinandum censui, tanquam Herculi Theseū, aut profano Aristoteli potius Aristotelem initiatum: quando eodem in argumento, aut certe eiusdem tituli libro, eodem penē hic cū illo stili genere, suppari etiam usus acumine mihi scientiaq̄ uidebatur. Siquidem Philo (quisquis hic fuit qui librum de Mūdo scripsit: nam inclytum illum Philonem, qui Platonem facundia æquauisse dicitur, nequaquam eum fuisse mihi persuadeo) disserēdo de mundo, deq̄ eius interitu aut æternitate cōstituendo, non tam Hebraicæ philosophiæ alumnus, mea quidem sentētia, quā Græcorum affectator esse uideriq̄ meditatus est. Scita enim amplexus est nō tam scholæ circuncisæ congruentia, quā religione oraculari solutæ ac liberæ. Et huius autem & illius librum ꝑ uulgatis tantum exemplaribus uerti, ut qui manu scriptum nullum unquam uiderim: id quod ueniæ emerendæ gratia testandum existimaui, si id in eam partem aliquatenus ualiturum est. Veritus sum enim ne si in mēdis deploratoribus, aut si in loco uno aut altero mutilato sensus non cohæreat, iniqua conditione alienam culpam præstare ideo mihi cōtingat, quōd periclitari (ut aiūt) quā extra telorum iactus conuiescere malui. In quo tamen instituto non minus inertia præsidium patrociniūq̄ parata sunt, quā industriæ inconsultæ gestientiū, dedecus & conuiciū. Verū hos libellos cum ædere mihi usum esset, serotinam for

2
tasse foeturam nec satis iam uluidam, ne rationi quidem meae institutoque consentaneam: sed tamen edere eos uetero excutiendo animique causa cum stantuissem, amicitiae quae tibi mecum intercedit ut dicarem, cupide appositeque feci, tuoque sub nomine publicandos tradidi: quippe quo omnium hominum ordinis nostri familiarissime iam uti coeperim, in eo quidem negotio quod mihi adhuc reliquum est cum cultu literarum elegatium. Nullus certe usque adeo mihi commentandi in eo genere usum, aliquot iam annorum inerti uacatione languentem & penè inter mortuum, uisendi, adhortandi, admonendi officio exuscitauit. Quocirca cui libentius Philologiae (ut ita dicam) pristinae nostrae delicias penitiores mihique sanctiores patefacere, quales sunt illae cunq, hominem habui adhuc neminem, inspiciendas etiam ociose permitterem arbitrandasque pro potestate. Idque merito me fecisse confido, non doctrinae modo tuae merito, singularis & ingenuae, mihique exploratae, sed etiam acris, peruigilis, constantisque studij: quod publice fructuosum esse futurumque sentio, mihi eo amplius priuatim iucundum & oportu-

num. Vale Calend. April.

M. D. XXVI.

ARISTO.

ARISTOTE

LIS LIBER DE MVNDO.

M I H I quidem sæpe diuina quædam res Alexander, admirationeque digna uisa est Philosophia: præcipue uero ea in parte, in qua sola ipsa sublime sese tollens ad contemplandas rerum naturas, magno illic studio contendit existentem in eis ueritatem pernoscere. Et cum cæteri quidem mortales altitudine ipsa rei atque magnitudine deterriti, eo instituto abscessissent, dignum id inceptum esse duxit Philosophia, quod intrepide ipsa nec dubitanter aggredereetur: earum etiam rerum disciplinam sibi tum cognatissimam, tum maxime decoram arbitrata est. Siquidem cum per rerum naturam negatum hoc esset homini, cœlestem ut in locum corpore se conferret, utque ueluti è terra peregre proficiscens, locum illum oculis perlustraret, id quod stolidi illi Aloidæ quondam facere institerunt: eo factum est, animus ut humanus huius uiaë ducem nactus intellectum, peregrinabundus illuc importaretur. Ex quo euenit, uiam cum inuenisset Philosophia lassitudinis uacuum atque laboris, res ut inter se situ longissime seiunctas una intelligentia complecteretur. facile nimirum eas res noscitas queiscum sibi naturalis intercedit necessitudo. Eadem etiam cum diuino animæ oculo diuinarum rerum naturam comprehendisset, hominibus subinde ea interpretari cœpit, quasiq; antistitis offi-

a a cio

do perfungi. Id enim libens Philosophia faciendum suscepit, ut quas res cunq; præcipuæ commendationis esse existimasset, eas quoad eius fieri posset, inter homines erogaret, quibus utiq; ipsis abunde atq; prolixè consultum ipsa cupiebat. Quapropter istos miserari quivis iure possit ut pusilli animi scriptores, res quaslibet vulgoq; expositas summa admiratione profecutos, qui nobis unius loci naturam, aut urbis cuiusdam formam situmq;, aut magnitudinem fluminis, aut deniq; amœni montis aspectum describere instituerunt: cum interim magnifice de semetipsis sentiant ob exilem quampiam naturæ perceptionem. Cuiusmodi nonnulli magno illi quidem studio fecerunt, accurata ut dictione describerent, hic Ossam montem, ille Nyssam, alij Coryceum specum, alij quidvis eorum quæ inter orbis particulas censentur. Id quod ideo euenit, quod illis maiora uidisse non contingit, mundum scilicet & præcipuas eius partes. Haudquaquam enim illi tantopere quælibet admirarentur, si hisce cõtèmplandis incubuissent legitima contentione, omnia uero & parua & floccifacienda duxissent, duntaxat præut extat horum excellentia. Proinde dicere ipsi aggrediamur de his omnibus uniuersim collectis: quamq; fieri potest maxime, theologica commentatione edisserere, quænam sit cuiusq; horum natura, situs, motus. Tibi uero, utpote imperatorum præstantissimo, hoc quoq; decorum consentaneumq; esse arbitror, cum maximarum rerum commentationem animo consecrari, tum uero ex Philosophiæ studio nihil iam non grande animo agitare, optimates etiam uiros his rebus inuitare, quibus rebus ipsi ab eadem munifice prædito esse contigit.

DE MVNDO.

MVNDVS est compages e' caelo ter
ra'q; coagmētata, atq; ex hīs naturis,
quæ inter ea cōtinentur. Dicitur etiā
aliter Mundus, ordo & digestio uni
uersorum, quæ à deo, & per deū asser
uatur. Huius situm medium immotū
& stabilem Terra uitæ foecunditate prædita, sortita
est: animantium quidem illa omnifariam distincta:
rum sedes & parens. Huius uniuersitatis suprema
pars omnis, omnem in partem finita est & termi
nata. Cuius id quod in celsissimo loco sitū est, Cœ
lum dicitur, dei domicilium. Hoc quum diuinis cor
poribus plenum sit, quæ Sidera nos appellare sole
mus, motuq; sempiterno agatur uno circumactu,
orbisq; ductu eodem, perenni utiq; in æuum teno
re rapta secum illa circumagit corpora ad nume
rum, in morem q; præfultoris. Vniuersi autem mun
di cœliq; globosa (ut dictum est) forma compacti,
iugiq; uertigine exagitati, duo esse puncta necesse
est inter se e' regione obuersa, itidem atq; si globus
in torno circumagatur: stabilia quidem illa, glo
bumq; continentia: circa quæ mūdus uniuersus uer
titur. Hos Vertices appellant aut Cardines. Per
quos si lineam rectam ab uno ad alterum porre
ctam intellexeris, quam nonnulli Axem uocitant,
erit hæc utiq; mundo linea dimetiens, ita ut terram
in medio, ambos autem cardines habeat pro ter
minis. Qui quum ipsi fixi sint & immoti, alter eorū
semper sublimis apparet super uerticem, ad tractū
cœli Aquilonarem: ab Ursa appellatus Arcticus.
At infra terram alter semper conditus circa tractū
Australem: Antarcticus dictus est, ut contrarius Ar
ctico. Cœli porro siderumq; substātiā appellamus
ætherem: non quidē ideo quod ignita flagret ipsa,
ut aliqui censuerunt (plurimum utiq; aberrantes cir

Mundus

Terra.

Cœlum.

Sidera.

Vertices ☉

Cardines.

Axis.

Arcticus.

Antarcticus.

Æther.

ca potentiam illam maxime ab ignea natura abhorrentem) origine uero huius uocabuli inde ducta, quod semper aether currat motu circūductili. cum sit illud elementum à quatuor illis diuersum: tum diuinum, tum interitus expers. Eorum uero siderum quæ intus cohibentur, ea quæ errationis ne scia sunt, cum cælo circumferuntur: easdem utique sedes, positusq; eosdem tenentia. Quorum medius circulus (cui Signifero nomen est) duos per orbis trāsuersus cælum cingit, qui à conuersionibus ipsi Solis, Tropici quasi conuersionales appellati sunt, in duodecim ille quidem regiones totidem signorum diuisus. At uero quæ Erratica dicuntur, nec eadem ipsa celeritate cū prioribus moueri suapte natura comparata sunt, nec inter se inuicem: sed in alijs atq; alijs orbibus: ita ut orbium ipsorum partū propius terram accedant, partim sublimē ferantur. Et statariorum quidem numerus sciri prorsus nequit ab hominibus: tametsi omnia eadem in superficie moueantur, quæ unica est totius cæli. At uero errabundorum numerus septenario collectus, in totidem orbibus situs est deinceps substitutis: ita ut subinde inferior superiore minor sit, septemq; orbis sese complectentes inuicem atq; coërcentes, à globo deniq; siderum inerrantium comprehendantur. Huic porrò globo contiguam habet semper posituram, Phænotis simul & Saturni circus dictus. Cui proximus est Phaëthontis, qui & Iouis appellatur. Post hunc sequitur Pyrois, Herculis idē Martisq; appellatus. Ab hoc rursus est Stilbon, qui sacer Mercurio esse creditur, à nonnullis etiam Apollini. Secundum quem Luciferi orbis est: quem Veneris nonnulli orbem, quidam Iunonis uocant. Ab eo est orbis Solis. Et deniq; lunæ nobis citimus, ad terrā usq; fines suos proferens. Aether uero cum

diuina

αὐτὸν δ' αὖτις
θεῶν.
Stellæ fixæ.

Signifer.

Tropici.

Planetae.

Planetarum
nomina & pos-
siturae

Aether.

diuina contineat corpora, ratas etiam uices motu
um complectitur. At uero ætheriæ diuinæq; na-
turæ, quam certa lege constare demonstraui-
mus constitutisq; uicibus, mutabilitatis etiam immu-
nem, atque in aliam aliamq; speciem conuersionis:
confinis est natura patibilis prorsus & uertibilis,
atque (ut in uniuersum dicam) solubilis, & obno-
xia. Cuius etiam ipsius principia obtinet substan-
tia tenuitate particularum prædita, flammulisq;
ignita: quas ætherea natura magnitudine sua ex-
citât, & motus celeritate. Iam uero in natura ipsa
ignita, eademq; incondita appellata atque incom-
posita, tum fulgores emicant, & iacula trañciun-
tur flagrantia: tum trapeculæ, foueæ, & crinitæ
fixæ uisuntur, & sæpe restinguntur.

Hanc naturam excipit Aër illi substratus: suo-
pte ille quidem ingenio caligine & gelu permix-
tus, cæterum illustratus agitatione atque succ-
ensus: unde calorem concipit & claritatem. In
hoc autem ipso uim patibilem sortito, omniaz
riamq; in aliam aliamq; naturam commeari na-
tura comparato, nubes concrescunt, imbres cum
strepitu decidunt, niues, pruinae, & grandines:
flatus etiam uentorum tempestatumq; cientur: si-
mul tonitrua & fulgetra existunt: fulmina inde
casitant: sexcentæ denique ibidem conflictatio-
nes aëriæ opacitatis fiunt.

Ab aëria porro natura, Terra protinus & Ma-
re situm habent fixum & affirmatum. Stirpibus illa
quidem animantibusq; scatens: fontibus etiam &
fluminibus, partim per ipsam lapsus suos impli-
cantibus, partim aquas suas in mare eructanti-
bus. Insuper ipsa distincta, simul innumerarum her-
barum indidem enascentium uarietate, fructifi-
cantiumque simul montium uerticibus, nemorum

**Orbis terrarū
divisio.**

**Plures terrarū
orbis.**

**Uniuersitas
inferna.**

**Quinq; ele-
menta.**

opacitatibus, urbiumq; frequentia, quas animantes
sapientiæ participes, Homines scilicet, condiderūt:
insuperq; insulis maritimis, atq; cōtinentibus. Ora-
bem uero terrarum, hominum ferè sermo in insu-
las diuisit & continentes, scilicet ignorantium, uni-
uersam ipsam terram insulam esse unicam, Atlanti-
ci maris ambitu circumdatam. Multas autē & alias
longe quidem illas summotas, sed tamen ueluti di-
rimente freto huic ipsi esse obuersas, non absimile
ueri est, partim hac maiores, partim etiam mino-
res, sed quarum nulla præter eam sub prospectum
nostrum sita sit. Nam quod insulis nostris accidit,
undiq; ut nostra maria eas alluāt, idem orbi quoq;
huic contigit, rationem insulæ ut obtineat Atlanti-
co mari cinctæ. Complures item aliq; terrarum or-
bes eadem postura constantes, insulæ naturam ha-
bent in uniuerso mari sitæ: quod latissime patet. eo-
rumq; nonnulli prægrandes, prægrandibus quoq;
ipsis maribus circumfusis. Enimuero humoris uni-
uersi naturam finitimam merito esse censeas natu-
ræ animabili & aëriæ, ita ut ipsa innatabunda exle-
stere terram faciat per quasdam saxosas eminens-
tias, quas habitabiles uocamus: postquā protinus
in imis mundi partibus & summersis, atq; in medio
maxime mūdi, uniuersa iam terra stabiliter defixa
compressaq; ita cōstitit, ut immota permaneat atq;
illabefactabilis. Atq; hæc est mūdi uniuersitas, quā
Infernam appellamus. Quinq; igitur hæc elemē-
ta in regionibus totidem globose incubātia, mun-
dum ipsum ita totum coagmentarunt, minor ut de
inceps atq; minor regio à maiore cohibeatur: ter-
ra (uerbi gratia) ut ab aquæ globo, aqua ab aëris,
hic ab ignis, ab ætheris deniq; globo ignis coërcea-
tur: cum interim supremam regionem, Deorum fe-
cerint domicilium; infimam animalium in diem uis-
itantium

DE MVNDO.

Insularium
partitio.
 .**Insularium**. Huius porro id quod liquore constat,
 flumina & scaturigines & maria uocare consueui-
 mus: quod aridum est, terram & continentes ins-
 ulasq; nominamus. Iam insularū nonnullæ gran-
 des sunt, ueluti hæc cuncta habitabilis à nobis iam
 dicta est, aliæq; quas ingentia maria undis ambiūt
 circumfluis; aliæ minores, nobis notæ & intestinæ.
 Quarum rursus quædam memorabiles, ut Sicilia,
 Sardinia, Cyrenus, Creta, Eubœa, Cyprus, & Les-
 bos: quædam longe exiliores, tum Cyclades, tum
 Sporades, tum aliæ alijs nominibus nuncupatæ.

Porro autem pelagus quod extra orbem nobis
 habitatum fuissem est, & Atlanticum dicitur & Ocea-
 nus: à quo ipsi circumluimur. Qui in faucibus ipse
 angustis, quæ uergunt ad Occidentem ueluti uia
 patefacta, qua parte Herculis columnæ uocitatae
 sunt, eliso fluxu irrumpens, Mare interius efficit, fer-
 me ut dicere cum possis in portum se recipere. Sen-
 tim deinde amplior infunditur: sinus interea ingen-
 tes complectens inter se cōtingentes, angustis etiã
 ceruicibus in fauces sese comprimens, uicissimq; la-
 tius expatians. Ac primum quidem insinuari dici-
 tur dextrorsus ab Herculis columnis intro nauig-
 antibus, circa utranq; Syrtim: alteram earum ma-
 gnam, parvam alteram uocant. At uero in alterã
 partem non iam itidem sinuosus inundans, efficit
 tria maria, Sardoum, Gallicum, & Hadriam. A qui-
 bus continuo Siculum sequitur, porrectum in obli-
 quum: quod & ipsum excipitur à Cretico. Cretico
 coniuncta sunt parte altera Aegyptium, Pamphy-
 lium, Syrium: altera Aegæum & Myrtoum. At
 Pontus, uelut antedictis obiectus, atq; ex aduerso
 protensus, multis partibus constat. Pars eius in in-
 tima penetrans, Mæotis appellatur. Quæ autē ad
 Hellepontum uergit, in fauces contracta est, quæ

*Insularium
partitio.*

*Atlanticum
pelagus.*

Oceanus.

Herculis

columnæ.

Mare interius

Syrtes.

Pontus.

Mæotis.

Propontis. Propontidem uocant. Rursus ab ortu Solis in orbem terræ exundans Oceanus infert sese, uelut in medium procedens, Indico sinu Persicoq; perfosso: finitimum Mare rubrum intercipiens. Ad alterum autem cornu simul atq; oblonga ceruice angustaq; penetravit, rursus amplificatus Hyrcaniæ fines Caspiæq; amplectitur. Mare uero quod super Hyrcaniam est, uastum illum obtinet locum, qui est super Mæotin paludem. Tum autem qua parte Scythas Celtasq; complectitur, sensim astringit orbem terrarum ad usq; sinum Gallicum, supradictasq; columnas, extra quas Oceanus terram fluctibus suis oberrat. Quo ipso in mari insulæ duæ sitæ sunt quàm maximæ, quas Britannicas appellant, Albium & Ierna: hæc etiam maiores, quas commemorauimus supra Celtas iacentes. Quæ tamen ipsis magnitudine nec Taprobane cedit, nec ea cui Phebol nomen est: illa super Indos posita, situ ad terrarum orbem inflexo: hæc ad Arabicum sinum. Sunt etiam non pauca, sed exigua, circa Britannicas & Iberiam, quæ quasi corona cingunt hunc orbem hominum domicilium, quem superius insulam esse disseruimus. Huius orbis latitudo qua cōtinens est amplissima, paulominus quadraginta millia stadiorū patet, ut quidem perhibuerunt autores rectæ & exquisitæ geographiæ: longitudo ad septuaginta millia. Diuiditur porrò in Europam, Asiam, & Aphricam. Europa his finibus circumscribitur: Herculis cippis, Ponti recessu, Hyrcano mari: secundū quam angustia Isthmi similes ad Pontum usq; pertinent. Nonnulli tamen ab illo Isthmo Tanaim fluuiū Europæ terminum esse dixerunt. Asia est quicquid terræ situm est ab Isthmo iam dicto, à Ponto Hyrcanoq; mari, ad Isthmum usq; alterum, qui Arabicum sinum interiacet & mare interius, illum quidem co-

hibltum

Insulæ maiores.

Orbis latitudo & longitudo.

Tres partes orbis.

hibitum ab eo mari, & ab Oceano, qui eum complectitur ambitu. Sunt qui fines Asiæ statuant spatium, quod à Tanai protenditur ad Nilusq; ostia. Aphrica ab Arabico Isthmo, ad columnas Herculis porrecta est: uel ut alij censuerunt, ab Nilo. Nam Aegypti quicquid Nili ostijs septum est, alij Aphricæ, alij attribuunt Asiæ: insulasq; tribus terræ partibus adiacentes, scriptorum partim ut exemptiles ab orbe terrarum recensuere: partim ut contributas his partibus, quibus earum quæq; uicinitate coniuncta est. Proinde terræ marisq; naturam ac situm huiuscemodi prodenda censuimus, quem habitatum orbem appellare consueuimus. Quas res autem tum in eo orbe, tum circa eum existere contingit, quibus ille rebus quodammodo afficiatur: earum ipsarum rerum ut quæq; maxime commemorandæ uidebuntur, dicere porro aggrediamur, summam quandam colligentes eorum quæ sunt necessaria.

Duas igitur exhalationes ab eo sursum ferri nouimus in aëra nobis impendentem: tenues illas quidem omnino, nec nobis cōspicuas, nisi siquid est huiuscemodi ad tractus Orientales, & præter ea quæ ex omnibus & locis irriguis sublimia ferri uidentur. Earum autem exhalationum altera sicca est, in fumumq; cōformata, è terra manans: altera humida, rosidæ expirationis plena, ab humida natura exhalata. Ex hac nebulæ, rores, & gelu omne genus, nubes, pluiæ, niues, & grandines oriuntur. A sicca aut illa, uenti & flatuum differētiæ exoriuntur, tonitrusq; & fulgura, turbines & fulmina, aliaq; his cognata. Nebula est expirationis quædam rosida, aquæ nequaquam genitrix, ut aëre crassior ipsa, sic nube rarior. Gignitur uel ex nubis primordijs rarefcentibus. uel ex reliquis nubis. Huius aduersaria, ut est, ita esse dicitur Serenitas; nihil aliud ipsa existēs, quàm aër nubibus

Exhalationum duo genera.

Nebula.

Serenitas.

- Ros. bus nebulaeque uacuis. Ros est humidum quid est serenitate concretum, minutimque delabens. Glacies est aqua conferta a serenitate compactilis. Pruina. Pruina ros est concretus. *ῥοσοπαχυν* composito nomine dicta est, ros semiconcretus quasi ros pruinosus. Nubes est crassamentum exhalationum conuolutum, uim habens aquae gignendae. Imber fit expressione nubis magnopere addensatae, tot habens differentias, quotuplex est nubis compressio, quippe quae remissa si fuerit, molles stirias dispergat: si uehementes, pleniores. Hocque appellamus pluuiam, imbris contorta stillicidia, cum maiuscula Nix. ipsa, tum uero iugi tenore casitantia. At uero nix gignitur densitate nubium friatili, quae simulac in aquam uerti coeptae sunt, in minuta contunduntur: cum eo, ut illa contusio speciem spumae, exactumque candorem, humoris autem, qui inest, concretio, qui nondum fusus est nec rarefactus, rigorem efficiat. *Νιφετός*. Haec impetu & confertim decidens, *νιφετός* appellatur. Quo genere uolutim contorto, libramentumque ex compressu capiente ad celerioremlapsum, fit quae grando uocatur: cum interea pro fragmentorum magnitudine quae abrumpuntur, tum corpuscula maiora grandinis, tum delapsus uolentiores fiant. Atque haec quae haecenus dicta sunt, naturae uel ab humida expiratione euenire comparatum est. A sicca uero tum uentus oriri solet, cum a frigore ita, ut fluat, illa truditur: nihil ut aliud uentus sit, nisi aer multus fluctuans & coactus: qui etiam Spiritus. Spiritus appellatur, quum alioqui spiritus appellatur substantia animata & genitilis, in stirpibus atque in animantibus existens, per omniaque pertinens: de qua nunc differere nihil necesse fuit. Flatus uero qui Aura. in aere spirant, uentos, auras, expirationes dicimus Expirationes. quae ex humore prodeunt. Venti qui a terra uligi
nola

nofa & humefacta prodeunt, ἀπόλοι, quasi terra
 oriundi: qui è sinibus profiliunt, ἰγκολπία, quasi si-
 nuales uocantur: inter quos ipsos, eosq̄ qui è flu-
 minibus erumpunt, ex aquisq̄ stagnantibus, inter-
 cedit nonnihil proportionis. ἰκνυφία appellatur,
 qui in fractura nubis, resoluendaq̄ eius crassitudine
 colliduntur inter se, quasi quidam Nubigenæ. ἰξυ-
 φία quasi aquatores dicuntur, qui cum pluuijs
 aquis grassantur, impetu & confertim effusis. Et ij
 quidem qui ab Oriente, iugi tenore perflant, εὐροι
 & Vulturni: qui ab Vrsa, βορέαι & Aquilones uo-
 cātur. ἰέφυροι & Fauoni, qui ab Occasu: qui à Me-
 ridie, νότοι dicuntur & Austri. Vulturnorum por-
 rō is κακίας dictus est, qui nascitur ad ortum solsti-
 tialem: Subsolanus ad æquinoctialem: ad brumalē
 Vulturnus. At eorū qui ex obuersa parte prodeūt,
 quos Fauonios uocamus, ἀργέτης & Corus ab oc-
 casu solstitiali, qui etiam ὀλυμπίας ab aliquibus di-
 ctus est, & ab alijs ἰάπυξ. Fauonius ab æquino-
 ctiali, Africus ab hyberno oritur. At uero Aquilo
 num is qui κακία coniunctus est, peculiariter ap-
 pellatur Aquilo: qui autem hunc à uertice statim
 excipit per Meridianum spirans, Septentrio dici-
 tur. θρασίας deinceps à Coro spirat, quem non-
 nulli Cæciam appellauerunt. Rursus ex Austris is
 qui à uertice nobis condito sese infert ex aduerso
 Septentrionis, Auster nominis prærogatiua dici-
 tur. Qui inter hunc & Vulturnum est, εὐρόνοτος est
 uocitatus: quasi dicas Vulturnauster. At qui spi-
 rat altrinsecus inter Africum & Austrum, hunc
 aliq̄ νόβοτοτον, quasi Africaustrum: aliq̄ λιθοφοίτινα
 uocant. Ventorum porrō quidam flatus re-
 ctos: quidam reflexos habent. Rectos habent ij
 qui lineis rectis semper grassari solent: Reflexos &
 refractos, ut is quem κακία nuncupant. Rursus
 quidam

Ventorum
genera.

Ventorum
nomina.

Ventorum
flatus.

quidam hyeme pollent, ut Austri: quidam æstate, ut
ιτισηαι qui dicuntur, id est anniuersarij, cinnũ quen-
 dam conficientes Septentrionum atq; Subsolano-
 rum. *ορνιθιαι*, quasi Auuarij, uenti quidam dicti
 sunt ex Aquilonio genere, uerno tempore inuale-
 scentes. Cæterum è genere uiolentiorum flatuum,
καταιγίς nomen est flatus ingruentis superne, re-
 penteq; euerberantis. *θύελλα* flatus est præualens,
 qui repente prosilit. *λαίλαψ* & *σρόβιλος* nuncupar-
 tur, qui inferne sursum uersus repente conuolui-
 tur. *ἀναφύσημα* quasi efflatus terræ, dicitur uentus
 sublimem sese rapiens: cum aut è specu altius de-
 presso flatus emicuerit, aut è terra in hiatum disce-
 dente. Qui Turbo terrestris est tum, cum multus
 ac contortus ferri coeptus est. Flatus uero in nu-
 be implicitus & crassa & humida, continuatum nu-
 bis spissamentum uiolenta eruptione perfringens,
 mugitum edere cum ingenti fragore solet, qui To-
 nitru dicitur: modo haud absimili spiritus uehe-
 menter in aqua impulsi. Fulgetra est spiritus
 ignitus & coruscans, dum nubes dirumpitur. Quæ
 tonitru antecedere solet, cum tamen post ipsum
 fiat. Siquidem quod oculis percipitur, ei quod au-
 ribus obiectum est anteuertere natura compara-
 tum est: quippe illo è longinquo aspectabili, hoc
 tum demum exaudibili, quum auribus appulsura
 sit. Præsertim quando alterum omnium natura-
 rum celeritate maxima præditum est, ignita scili-
 cet natura: alterum minus uolucris, quod est natu-
 ræ spirabilis & aëreæ, non antequàm aures pepu-
 lerit, ad aditum peruenit. At uero quod fulserit, si
 ad terram usque cursim illisum sit, Fulmen uoca-
 tur. Sin semiustum quidem, sed uniuersum tamen
 uiolentiũq; incubuerit: *πρησκήρ* hoc est accensus tur-
 bo, dicitur. Quod si prorsus ignis nihil interim con-
 ceperit,

ceperit, *τυφών* uocatur, qui est uertex procello-
sus & euerberans. Horum quicquid in terram im-
petu decubuerit, *σημῶν*, id est Fulmen, nomina-
tur. Qui *ψολός* dicitur, cum fuliginem contraxit:
ἀργός si raptim emicuerit: *ἐλικίας*, si lineari specie
conformatus est. *σημῶν* dicuntur quæcunq; fulmis
na, in quibus illisa sint. Ad summam, eorum quæ in
aëre apparent alia specietenus existunt: alia etiam
habent naturæ subsistentiam. Speciem tantum ex-
hibent arcus cœlestes & uirgulæ, aliæq; huiuscemo-
di. Substantia etiam apparent fulgores cœlestes, &
quos emicâtes uocamus, & Crinitæ stellæ, & hęc si-
milia. Arcus est species segmenti solaris uel lunaris,
edita in nube humida, & caua, & perpetua: quæ ue-
lut in speculo intuemur, imagine relata in speciẽ cir-
cularis ambitus. Virga est arcus cœlestis exhibitio
in directũ cõformata. Area est edita imago sidereæ
claritatis undiq; illustrata: hætenus arcu differens,
quod ille è regione Solis ac Lunæ uisendũ se exhi-
bet, quũ area sidus totũ ambitu cingere orbiculari
soleat. Fulgor est ignis collectio qui in aëre exarsit:
per cœlũ ille quidẽ aut iaculari specie trãsmeãs, aut
uno loco fixus. At Eiaculatio, ignis est enatus attri-
tu, in aëre pernici motu inuehens, ob eãq; pernicipi-
tẽ oblongã formã simulans. Fulgor fixus est exten-
sio longe porrecta, & loco permanens, & tanquam
profluiũ sideris. Quod si in alterã partẽ dilatetur,
Crinita stella uocatur. Sæpenumero autẽ euenit, ut
fulgores tẽporẽ multo maneant, sæpe ut confestim
extinguãtur. Complures item & aliæ rerum formæ
cernuntur in cœlo apparentium, ut quæ Faces, quæ
Trabeculæ, quæ Dolia, quæ Scrobes nũcupantur:
omnia ab earum rerum similitudine appellata, un-
de nomina mutuata sunt. Eãq; partim in occidua
mundi parte, partim in Oriente cernuntur, partim
etiam

Typhon.

σημῶν

Arcus.

Virga.

Area.

Fulgor.

Eiaculatio.

Crinita stella

Spiritus
ignis scaturi-
gines.

Aque ca-
lidæ.
Spiracula
terræ.

Terræmo-
tus.

etiam ambiguo in utranque partem editu : raro uel Septentrionali, uel Austrino. Cæterum omnia incerta. Quippe nihil huiuscemodi hæctenus proditum est memoriæ, ita fuisse constabilitum ratio situ & constituto, ut semper conspicuum fuerit. Atque huiuscemodi sunt, quæ in natura animabili aëriaque fiunt. Iam uero terra cõtinet etiam ipsa in se, ut aquæ, ita spiritus ignisque scaturigines : quarum quædam sub terra latent, oculis humanis subductæ : multæ spiracula habent emissariaque uaporis, ut Lipara, ut Aetna, ut Aeoliæ insulæ. Quæ quidem sæpe & ipsæ fluminum more fluunt, ignitasque ferri glebas euomunt. Nonnullæ uero huiusmodi scatebræ secundum fontes sitæ, aquas inde manantes calefaciunt, aliquæ inde ut tepentes, efferuescunt alia, quædam modice temperatæ ut emittantur. Multis etiam in locis orbis, exitus spirituum pari ratione patefacti sunt. Quorum partim fanatico furore afficiunt homines propius accedenteis : partim tabifica uel absument : partim fatidicos efficiunt, ut Delphici & Lebadici. Sunt & qui prorsus enecent, ut in Phrygia. Frequenter fit etiam, ut congenitus spiritus in terra conditus, cum aberrans insinuarit in abstrusos quosdam eius atque cæcos meatus : quasi sedibus suis erumpens, multis in locis uibrantem motum cieat. Est etiam, nec raro, cum flatus aduena, introrsus in terræ caua irrumpens, deinde exitu omni exclusus, intus sese uersando ingenti uel terram quatit, nequicquam exitum inde queritans. Ex quo fit naturæ facinus, quod uocamus Terræmotum. Terræmotuum autem qui ad angulos acutos in obliquum quatit, ἐπιπίπτει appellatur, quasi in transuersum se agentes. Sursum uero deorsumque ad angulos rectos iactantes, βράσαι uocantur, à similitudine aquæ efferuescentis. At qui labes

terræ

terræ relinquunt in caua subsidentis, ab hiatu *χαρσ*
ματία nominati sunt. Quem hiatum h̄ qui ui. eru-
 ptione facta patefaciunt, *ρήκται*, id est effractores,
 dicti sunt. Iam horum aliqui flatum secum eruptu-
 rum rapiūt, alij saxa, alij cœnum. Sunt qui fontium
 scatebras edidere, quæ antea non erant. *ὄρας*, id
 est trusores, uocāt, qui uno obnixu subuertūt quod
 impulerunt. Sunt etiam qui quassabundi atq; utroq;
 declinantes uibrantesq;, quod mouerint semper eri-
 gunt: ob id *ωαδματία*, hoc est uibratores, dicti. effi-
 ciuntq; terræ motum tremoris non dissimilem. Ap-
 pellantur etiam *μυμητία*, terræ motus qui cum mu-
 gitu quatiunt: indito ob id nomine. quanquam sæ-
 pe terræ mugitus absque terræ motu contigerit, id
 quod assolet, quum spiritus impar quatiendæ terræ
 fuerit, intusq; cohibitus ac conuolutus arietarit im-
 petu uehemēti. Adde quod flatus qui terram subie-
 rint corroboratiores sūt à liquoribus terrenis qui
 intus conditi sunt. Proportione his respondent *In mari quæ*
 ea quæ in mari eueniunt. Nam & hiatus sunt ma- *eueniant.*
 ris & recessus, undarumq; excursions inter dum re-
 ciprocantes, interdum eluue retro non recurrente.
 id quod proditum est circa Buram Helicemq; con-
 tigisse. Sæpenumero etiam in mari euaporationes
 ignis existunt, fontes excaturlunt, ostia fluuiorum
 aperiuntur, arbores enascuntur, fluxiones & uorti-
 ces existunt, instar eorum habentes quæ à flatibus
 designari dictum est, non in medio mari modo, sed
 etiam in euripis & in fretis. Aiūt etiã multos æstus
 undarumq; sublationes statis quibusdam temporis
 bus cum Luna circumagi. Atq; ut in uniuersum
 dicam, cū elementa in aëre, in terra, & in mari, com-
 moda inter se temperatura mixta sint: nimirum affe-
 ctionum quoq; similitudines h̄sdem cōstant in ipsis:
 in singulis illæ quidem naturis ortus alternantes,
 b & inte

& interitus, uniuersitatem uero asseruantes generationis immunem atq; corruptionis. Tametsi existerunt, qui sese admirari addubitabundi dicerent, qui fieri tandem posset, si è principijs contrarijs mundus constitit (siccis dico & humidis, frigidis & calidis) ut iamdiu nõ dissolutus fuerit atque interierit. Perinde quasi mirari quisquam debeat, quonam pacto ciuitas incolumis perduret, quæ è gentibus contrarijs composita sit: egenis inquam & diuitibus, iuuenibus & senio confectis, infirmis & ualentibus, prauis atq; innocentibus. Ignorantia est ista utiq; hominum, hoc esse in concordia ciuili non uidentium longe admirabilissimum, quòd ex multis ipsa unum efficit affectum, & è dissimilibus similem, omnis illa quidem naturæ susceptrix & fortunæ. Atq; haud scio an etiam contrariorum appetens sit natura: ex eisq; consona, non item è similibus conficiat. Sic certe ipsa marem cum foemina coniunxit, non etiam cum suo horum utrunq; sexu. Quin primam etiam concordiam per contraria, non per similia deuinxit. Adde quod ars naturæ æmulatrix, hoc idem facit. Siquidem pictura alborum nigrorumq; colorum, luteorumq; & rubrorum naturas inter se attemperans, effigies rerum efficit consonas exēplaribus. Musica acutis & grauibus sonis, longisq; & breuibus unà permixtis in diuersis uocibus, unum ex illis concentum absolutum reddidit. Grammatica ex elementis uocalibus & mutis inuenta temperata, artem omnem literaturæ ex illis compositam reliquit. Hocq; nimirū illud est, quod apud Heraclitum legitur Scotinum ab obscuritate cognominatum. Crispa (inquit) & minime crispa una uinxeris, consentiens & dissentiens, consonans & dissonans: unum etiam ex omnibus, omniaq; ex uno. Itaq; uniuersorum coagmētationem (cœli inquam

*Natura cōtra
riorū appetēs.*

*Arts naturæ
æmulatrix.*

*Heraclitus
Scotinus.*

quam & terræ, & uniuersi mundi) cinno quodam principiorum summe contrariorum commode atque temperato, natura ipsa digessit, una eademque concinna cohærentia: quippe siccum humido, calidum frigido, graui leue mixtū, & rectum orbiculari. Terram etiam omnem, omne mare, ætherem, Solem, Lunam, & postremo totum cœlum, uis una per omnia pertinens, certo ordine descripsit, concinneque digessit, è diuersis ipsa naturis atque impermixtis, aëre, terra, igne, & aqua, mūdum architectata. Quūque eum etiam globosa superficie comprehendisset, naturas quàmmaxime contrarias, ueluti edicta concordia & imperata, astrixit ad consensum mutuūque commercium: cuiusmodi rerum molitione uniuersitati ipsi salutē machinata est. Huius autem rei causa est concordia elementorum. Concordiæ porro causa est æquabilitas, & quod alterum altero nō plus pollet. ad æquilibrium enim adæquant grauium cum leuibus, calida cum his quæ ipsis opposita sunt: Natura utique nos docente in maioribus, æqualitatem tutricem esse concordie & seruatricem: Concordiam autem mundi esse salutem, rerum omnium parentis, ac longe omnibus præstantis pulchritudine. Nam quæ tandem natura præstabilior ipso? Quæ enim dixeris cuius, eius utique ipsius mūdi pars erit. Nam quicquid pulchritudine præditum est, id quasi gentile mundi habet cum eo nominis societatem, adeo quod recte atque ordine constitutum est, id à mundi nomine concinne digestum græco sermone, consentaneaque partium compositione speciosum esse significatur. Ecquidnam est autem singularum partium, quod cum eo æquiperari possit ordine, quo cœlestis motus temperatus est & constitutus? Sole utique & luna, reliquis itē sideribus intra spatia se mouentibus exquisitissime emodulata à seculo

Elementorum concordia.

Æquabilitas concordie seruatricis.

κόσμος.

Mundi ornatu.

in seculum alterum. Age equæ tandem uices tam
 ratæ esse possunt, quàm est exacte cõparatus à na-
 tura tempestatum anni tenor in orbem redeuntiũ:
 omnium ille quidem rerum fœcunditate præditus:
 æstates deinceps hyemesq̃ referens temporibus de-
 stinatis: simul dies & noctes inoffensis uicibus al-
 ternantes, è quibus menses annusq̃ conficitur. Ac
 magnitudine quidem ambitum longe summũ com-
 plexus, motu perniciosissimo circumagitur, claritate
 syncerissima præditus: uel etiam potētiaq̃ fretus ex-
 orte ut senh̃ sic interitus. Hic omnium animantium
 naturas tum aquatiliũ, tum pedestrium, tum etiã
 in elemēto spirabili uictitantium segregat: h̃sq̃ spa-
 tia uitæ suis admetitur motibus. Ex hoc animã du-
 cunt omnia: ab hoc animam habent animantia: ex
 hoc deniq̃ miracula rerum nouarum existunt, quæ
 statis temporibus efficiuntur. Vis uentorum omnis
 uaga in se ipsa conflictatur: fulmina è cœlo cadunt:
 pluuia procellosæ atq̃ stupendæ subitos fragores
 edũt. Vnde fit ut & uel humoris expressa, & uel ignea
 difflata constituatur uniuersi concordia. Iam ue-
 ro terra omni genere uestita stirpium fruticãtium,
 riguisq̃ exuberans large erumpentibus, trita uesti-
 g̃is animantium quæ in ea passim circumferuntur
 omnia tempestiue proferens ex sese & uegetas, ho-
 spitaliq̃ sinu excipiens. Cum innumeras ipsa rerum
 formas perferat, ab eisq̃ multipliciter afficiatur, ni-
 hilosecius tamen naturam asseruat indomitam se-
 nectute, quamlibet ipsa motibus contremefacta, un-
 dis superfluentibus proluta, incendijs denique in-
 flãmata, modo hac, modo illa parte sui. Quin etiã
 illa ipsa omnia censerit merito possint incolumita-
 tis eius causa commode euenire, salutemq̃ illi sem-
 piternam præstare. Siquidem ea motu quassata, cõ-
 tinuo prosiliunt uenti qui introrsus insinuarãt: utiq̃
 spiraculis

Spiraculis terrarum discessibus patefactis, ut superius dictum est. Imbribus etiam tum expurgatur, cum omnia pestifera in ea abluuntur: ad synceriorumque constitutionem super subterque tum reducit, quum auris perspiratur. Et conflagrationes quidem quod concretius est terræ, cōcoquunt: conge- lationes item quod inflammatum est, id attemperant ipsæ atque remittunt. Ac singularum quidem rerum aliæ oriuntur, aliæ uegetantur, & aliæ occidunt: cum interim ortus compefcent grassanteis interitus, rursusque interitus rerum leuent ortus exuberanteis. Vnica uero ex omnibus conflata incolumitas permanet ipsa in æuum: quum inter se rebus ex aduerso obsistentibus, & cedentibus uicissim atque præualentibus uniuersitas conseruetur in sempiternum, noxam nullam cōtrahens. Restat ut summam de causa differamus, quæ cunctarum ipsa rerum uim habet tutricem & continentem, quemadmodum cætera perstrinximus. Flagitij enim instar esset, cum de mundo dicere instituerim, tractatu minus exquisito fortasse, at certe qui sat esse possit ad formulam doctrinæ crassio-rem, intactam præcipuam mundi partem principemque præterire.

Vetus igitur sermo est, à maioribusque proditus inter omnes homines: uniuersa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse atque coagmentata: nullamque naturam satis instructam ad salutem esse posse, quæ citra Dei præsidium suæ ipsa demum tutelæ permessa sit. Quocirca ueterum nonnulli eo usque prouecti sunt, ut hæc omnia dictarent Deorum esse plena, hauriri que eorum spectra ab hominibus, oculis & auribus, reliquisque sensibus: Sententiæ illi quidem fundamenta iacentes diuinæ fortasse potentia, non item diuinæ naturæ congruentis. Etenim cunctorum quæ rerum natura complectitur, cū ser-

De Deo.

b ; uato

Dei domiciliū

uator est Deus, tum uero quæcunq; in hoc mundo quoquo modo perficiuntur, eorum omnium idem genitor est: non sic tamen, ipse ut opificis in morē, animalisq; lassitudinē sentientis, labore affici possit: ut qui ea facultate utatur, quæ nulli cædat difficultati, cuius ipse ui facultatis omnia in potestate continet: nec minus etiam quæ longius ab ipso uidentur esse summota. Summā igitur & primam sedem mundi sortitus, ea de causa ὑπερος, quasi supremus appellatus est: & (ut inquit Poëta) in summo culmine uniuersi cœli suum habet ipse domiciliū situm & collocatum. Maxime uero uim eius sentit, numineq; eius ante omnia fruitur id corpus quod proxime eum situm est: tum quod secundum ab hoc situm habet, & unumquodq; deinceps, prout situum ordo ad nostrum usq; locum natura constitutus est. Quo fit ut & terra & terrena omnia, quàm lōgissime ab diuinitatis adminiculatione abscedunt: tam infirmitate summa sint ipsa, concinnitatisq; sibi consentaneæ maximē expertia: atq; ideo multo tumultu exagitata. Atqui cum ita sit numen diuinum natura sua comparatum, quoquo ut uersus permeet: nimirum ea in quibus ipsi uersamur, ac nobis superiora, pro eo quantus est accessus ad Deum, uel abscensus ab eo, eius opitulationē quoq; sentiunt. Proinde id præstabilius esse censemus, Deoq; tum decentius tum magis cōsentaneum, ita de eo opinari, ut dicamus, potestatem illam in cœlo sedes suas habentem, incolumitatis causam rebus uniuersis præstare, his quoq; quæ longius ab ea remota sunt: Nec illis assentire, qui eam ipsam potestatem per omnia pertendentem, & uentitatem ad ea quoq; quæ nec adire ipsam honestum est, nec diū speciosum, sua illic opera efficere contendunt, resq; terrenas administrare. Atqui ne ex hominum quidem

quidem principum dignitate esse dixeris, cuilibet operi incumbere: ut (uerbi gratia) exercitus ducis, aut urbis præfecti, atque etiam domus primarij dispensatoris, si fasciculum sarcinarium componere, aut uiliorem aliquam operam obire usu uenerit ut necesse sit: cuiusmodi munere, magni regis tempore, ne quoduis quidem mancipium eius facile obiuisset. Quippe (ut proditur) uisenda quædam species Cambyſis, Xerxis, & Darij regnantium, in exquisitum maiestatis fastigium exornata erat cõposita; magnifice, omnibusq; numeris uenerationis augusta. Et quidem (ut fama est) Susſis ipse aut Ecabatanis sedibus collocatis, procul hominum cõspectu regiam sanè admirandam obtinebat, ambitu septa auro, electro, eboreq; fulgèti. Cui uestibula multa erant atriaq; cõtinentia: multæ uero ianux, multorum stadiorum interstitijs ita dimensæ inter se atq; diremptæ, ut aditus æneis foribus murisq; magnis obstructi atque muniti essent. Tum autem uiri principes & lectissimi in stationes digesti erant atq; decuriati recte atq; ordine: pars munere stipantium regem ipsum fungentes, ei'que famulantium: pars custodes circa septa regiæ appositi (Janitores emissarios'que appellabant) cum interim rex ipse, qui idem dominus deus'que uocitabatur, omnia & uideret & audiret. Ab his item erant alij uectigalium quæstores obuentionum'que constituti: alij duces tum bellici, tum uenatores: alij coactores munerarij: alij denique munerum reliquorum curatores, prout usus ratioq; administrandarum rerum ferebat. Tum autem uniuersum Asiæ imperium, Hellesponto quidem ab occidentis partibus terminatum, India autem ab Orientis, regunt pro potestate prætores, præfecti, & reguſi, serui regis ipsius qui magnus appellatur.

Regis magni fastigium.

sores etiam exploratores'que, statores, & custodes stationarij: & deniq; specularij excubitores. Quorū erat ipforum is apparatus, ea descriptæ collocatio nis ratio, tam ratio ordine uices munerum constitutæ: & præsertim eorum qui ignes edere prænuncios, & tollere è speculis soliti sunt, deinceps in aliā illi quidem ex alia dantes accipientesq; signum in orbem: ab usq; finibus imperij ad usq; Susa & Ecbatana, quicquid rerum nouarum quisquam in Asia moliretur aut inceptaret, rex ut ipse uno die rescisceret. Atqui statuere nos oportet, magni ipsius regis fastigium, præut quidem est Dei eminentia, qui pro potestate mundum tanquam prouinciam obtinet, tam esse infimum, quàm esset summum hoc ipsum regis fastigium, si cum animante quodam uilissimo atq; infirmissimo componeretur. Quapropter si è dignitate regis haudquaquam esset, Xerxem functione propria administrare omnia & absolvere, quæcunq; facta cuperet, ne ipsum quidem operibus faciendis instantem curatoris operum officio perfungi: longe id nimirum minus Deo conuenit. Quare augustius id decentiusq; existimandum est: Deum summo in loco ita esse collocatum, numinis ut tamen eius uis per uniuersum mūdum pertinens, tum Solem Lunamq; moueat, tum cœlum omne circumagat: simulq; causam præbeat eorū quæ in terra sunt, salutis atq; incolumitatis. Neq; uero illi ipsi itidem ut principibus mortalium, opus est aut artificiosa molitione, aut alieno ministerio: quando ñ propria infirmitate præditi, operarum decurias rebus conficiendis, & numerosas manus adhibent. Illud autem diuinitati maxime consentaneum, ut formas rerum omnium citra difficultatē, simpliciq; motu absoluat: non secus atq; illi machinatores solent, qui instrumento uno demittendo

multos

multos & varios effectus edunt: aut ut illi præstigiatores faciunt, quos *νευροπάσας* ob id appellant, quod imagunculas animatas esse fidiculis ductitandis ementiuntur. Qui cum funiculum ipsi aut neruum adduxerunt, cieri ceruicem & manum quasi animantis simulachri, humerumque itidem & oculum faciunt, interdum etiam omnia membra: idque quadam cum uenustate atque æquabilitate motus. Hoc igitur modo natura diuina ab uno eodemque simplici motu primo, uim suam immittit in ea quæ sunt primo continentia, ab illisque subinde in ea quæ longius atque longius absunt, quoad permeauerit per uniuersa. Quippe alterum ab altero motum, rursus ipsum quoque aliud mouet cum mundo: quum unumquodque interim agat conuenienter constitutioni suæ, nec tamen eadem sit uia omnibus, sed diuersa, nonnullis etiam contraria: tametsi primus illis uelut ad concentum atque æquabilitatem auspiciatus, natura sit comparatus ad unum motum, similiter atque si quis ex eodem uase simul iaciat globum, tesseram, turbinem, & columellam. nempe unum quodque eorum accommodate suæ formæ mouebitur: Aut si quis animal unum aquatile, aliudque terrestre, & aliud uolucere è sinu suo emittat. Planum est enim quod natatile eo profiliens enatauerit, ubi ei commodum est uictitare: terrestre ad suas sedes pascuaque sua erepserit: at aërium è terra sublimè raptum euolauerit, una utique eademque prima causa propriæ eorum unicuique aptitudinem reddente. Eademque ratio est in mundo. Siquidem ab una cœli uniuersi conuersione, quæ die noctuque finitur, aliæ atque aliæ permeationes fiunt. Quumque uno omnia coercantur globo, pars tamen celerius, pars mouetur tardius: nimirum interuallorum longitudine & singulorum opificio eam differentiam efficiente. Et Luna qui-

De planetarū
cursibus.

dem mense suū peragit orbem, augescens uicissim,
imminutaq; & tabescens. Sol anni spatio suum ora-
bem metitur: & qui eum æquant cursu Lucifer &
Mercurius. Pyrois spatio altero tanto maiore. Iou-
is stella spatio Pyroëntis sexcuplici. Ultima, Sa-
turni quæ dicitur, tempore sesquiplo maiore quàm
quantum est id quo circūagitur illa quæ infra ipsam
est proxime. Qui uero ex omnibus concentus exis-
tit consonantibus in cœlo chorūmq; cōficientibus,
ut ex uno ille quidem oritur, ita in unum desinit.

κόσμος Uniuersūmq; ipsum commodius κόσμον nomina-
ueris, id est compagem rerum compositam, con-
cinno'que ordine digestam, quàm ἀκοσμίαν, id est
congeriem confusam & inconditam. Quemad-

Chorus. modum porrò fit in choro, ut auspicienti præfuli
aut præcentori accinat omnis chorus è uiris inter-
dum foeminisq; compositus, qui diuersis ipsi uocia-
bus, grauib; scilicet & acutis, concentum attempe-
rant: eandē ipsi rationem statuimus & in Deo, qui
uniuersum mundum moderatur & regit. Et sidera
enim semper, & uniuersum ipsum cœlum eos ad nu-
meros mouētur, quos Deus sursum quasi auspican-
do præcinendoq; emodulatur: quem à similitudi-
Coryphæus. ne sanè congrua κορυφαῖον mundi recte appellaue-
ris, quasi præfultorem ipsum huiusq; chori magis-
trum. Geminis autem itineribus Sol ingreditur,
lumine suo cuncta quoquo uersus collustrans: diem
noctemq; altero itinere disternans, ortu suo sci-
licet & occasu: altero quatuor anni tempora secu-
ducatans, ultro citroq; per cœlum perreptando,
nunc Aquilonius ipse, nunc Austrinus. Quid dis-
cam pluias tempestiue existentes, uentos & ro-
res, omneisq; permotiones quæ in aëre eueniunt à
principe rerum causa atq; primordiali? Adde flumi-
num lapsus, maris æstus intumescents, enascentiū
arborum

arborū incrementa, frugū maturitates, foeturas animalium: deniq; uegetationes rerū omnium, adolescentium primū, deinde tabescentium: eodē accedentibus causis (ut dictū est) à cōstitutionib. singulis rerū atq; opificijs. Itaq; ille omnium princeps parensq;, animi tantum sensu spectabilis, simul ac signū naturis dedit inter coelū terramq; uehentibus: earū unaquæq; in orbib. suis iugi motu cietur atq; intra suos limites, alternis cōdita atq; apparens: sexcentas illa formas eodem à principio exhibens, uicissimq; subducens. Quod uero in hisce rebus agitur, magnopere simile est his, quæ belli tēpore inter homines factitātur. Namq; statim ut classicū exaudiri in exercitu coeptū est, alios ipse uideas scuta sibi aptantes, loricā alios induētes, alios ocreas uel galeā sumere, uel balteose cingere festinantis. Rursus uideas qui frenatos equos admittāt, alios qui currus cōscendant, qui deniq; tesserā per explicatā aciē prodāt. Tū manipuli ductor, ad manipulū, Cēturio excurrit ad centuriā. Postremo equites ad cornu, uelites ad stationem quisq; suā festināt. Cū interim sub uno ductore omnia moueātur, qui imperia & ipse significanda accipit ab eo apud quē summa est imperij. Eodē nos & ipsos modo cēfere cōuenit de Vniuerso. Quū enim ab una ui impultrice cieantur omnia, fit utiq; quod cuiq; cōmodū est & conueniens. Nec uero si ea uis ipsa, nec cerni ab hominib. nec apparere potest: quo pacto id obstat, aut illi ad ea quæ diximus agēda, aut nobis ad fidē hisce rebus accōmodandā. Nā & anima ipsa qua uiuimus, qua urbes, qua domos habitamus, cū haud quaquā sub aspectū nostrū sita sit, operib. tamē ipsis uidetur. Omnisq; uitæ cultus nitorq; ut ab ea inuētus est & descriptus, ita ex ea tenorē suū seruat: Terræ cultura & cōsilio, artium excogitationes, usus legū, reip. recte atq; ordine constitutæ

stituta ratio, administrationes ciuiles, bellum extra fines patriæ, & rursus pax in ea. Proinde hæc etiam de Deo sentienda nobis sunt, illo quidem si uim spectes, ualentissimo; si decorem, formosissimo: si uitam, immortalis: denique si uirtutem, præstantissimo. Quapropter cum sit inconspicibilis naturæ omniterituræ: ipsis nihilosecius ipse cernitur ab operibus. Atque ea quidem quæ in aëre fiunt quoquo modo affecto, quæ in terra, quæ in aqua, ea certe Dei opera esse merito dixerimus: Dei inquam opera cum imperio summo mundum ac pro potestate obtinentis. Ex quo Deo, ut inquit Empedocles physicus, *Omnia quotquot erunt, quot sunt præsentia, quotque orta fuere antehac, stirpes hominesque feræque: Inde etiam uolucres, piscesque humoris alumni.*

Vmbilici.

Enimvero non tam absurda quam pusilla cõparatio (ut opinor) fuerit, si mundum cum illis lapidibus componamus, qui in operibus fornicatis, forficis in modum dispansi conformati structura sese intersectante, umbilici uocantur. Etenim hi lapides in medio collocati, qua parte scilicet utroque uersus structura arcuata pandatur, quasi que oneri cedit: in cohærentia continent, atque in constructione ordinata totam formam operis, immobilemque asseruant.

Phidias. Fama est etiam Phidiam illum statuarium, quum Mineruam illam quæ est in arce, coagmentaret, in medio eius scuto faciem suam expressisse, oculosque fallenti artificio ita deinxisse simulachro, eximere inde ut ipsam si quis cuperet, minime posset: aliter quidem certe quam ut ipsum solueret simulachrum, opusque eiusmodi compactile confunderet. Hanc eandem igitur rationem Deus habet in mundo, utpote qui uniuersorum coagmentationem cohærentem cohibeat & coarctet, incolumitatemque Vniuersitatis conseruet: nisi quatenus non medio ille loco, in terra

terra scilicet, ubi turbida regio est: sed in excelso situs est, purus ipse in puro loco. Quem locum tum *ὄρανόν* ab origine uocis dicimus, quasi terminum extimum supremorum corporum: tum etiā Olympum, ut usquequaq; lucidum, ab omni caligine secretum, motuq; omni incōdito, cuiusmodi sunt qui apud nos uenti sunt & tempestates. Id quod his uerbis significat Homerus:

*Esse solum diuis subnixum semper Olympum
Fama est, haud uentis tremefactum, haud imbribus udū
Ac procul à niuibus subductum: nubibus illinc
Splendida summotis candensq; expanditur æthra.*

Huius autem rei elogium est mortalium consensus, regionem mundi summam non dubie Deo tributentium. Quam ob causam ipsi manus tollimus sursum inter uota cōcipienda. Qua ratione nec male illud quoq; ab eodem poëta pronunciatum:

Cælum sorte tulit simul æthera Iuppiter altum.

Quin etiam quæ maxime eximia sunt inter res sensu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut sidera, ut Sol & Luna. Vnde fit, ut cœlestia cōcinno ordine digesta, suas ipsa uices cōseruent perennes & constitutas, nulliq; obnoxias mutationi. Longe illa secus atq; terrena: quæ ita natura comparata sunt, ipsa in alias ut ex alijs affectiones transeant, fieriq; identidem alteræ atq; altera nō respuant. Certe contigisse aliquando constat, ut terræmotus uolentia terra ipsa multis in locis discesserit, indeq; hiatus extiterint: ut imbres ui maiore ruentes, diluuiū in terram intulerint: ut excursionses undarum recessusq; tum continentes mari obruerint sa penus mero, tum rursus maris alueos adiecerint contentibus: ut uis flatuum & uerticum oppida funditus disturbarit: deniq; ut incendia atq; inflammations

*ὄρανός ὄρος
τίς ὄν τῶν ἀνθρώπων
Olympus.*

tiones aliquæ superne delapsantes, partes orbis ex-
 ufferint uersas ad Orientem, ut Phaëthontis tēpo-
 re contigisse dicitur: quædam etiam ut è terra erum-
 pentes ueluti expirabundæ idem fecerint, ut quum
 crateres Aetnæ abrupta terra patefacti, conflagra-
 tionem emisserunt instar torrētis per terram grassa-
 bundam. Quo tempore qui è mortaliū genere pie-
 tate erant imbuti, h̄ à numine diuino eximio hono-
 re ingentiq̄ affecti sunt. Siquidem iuuenes & robo-
 re ualentes, cum parentes suos ætate iam cōfectos
 humeris sustulissent, igneo flumine iam iam oppri-
 mendi, in eo erant ipsi ut interirent: cū ecce flumen
 ipsum ita se scidit, ut huc & illuc diuersi fluctus di-
 grederentur, iuuenesq̄ intactos cū senibus trāsmit-
 terent. Vt uero summam iam loquamur, quod in
 nauis gubernator est, quod in curru agitator, quod
 in choro præceptor: quod deniq̄ lex in ciuitate, &
 dux in exercitu, hoc Deus est in mundo. Nisi si ha-
 ctenus interest, quod labor & motus multiplex il-
 los exercet, & curæ angunt uariæ: cum huic illabo-
 rata succedant omnia, omnis molestiæ expertia, ci-
 traq̄ corporis infirmitatem: quippe cui in loco stas-
 bili immotoq̄ collocato, omnia mouere & circum-
 agere pro arbitrato liceat quo libitum est cunq̄, &
 quo modo libitū est: idq̄ diuersis in formis simul at-
 que naturis. Id autē ratione simili facit ille atq̄ lex
 ciuilis, quæ immobilis ipsa existens in utentiū ani-
 mis, regit omnia ad remp. pertinentia. Et ciues qui-
 dem quasi eius asseclæ in mediū prodeunt: qui autē
 Principes uocātur, ad prætoriū se cōferunt: Legisla-
 tores ad propria tribunalia: Senatores denique, &
 qui cōcionatores dicuntur, ad cōfessus sibi contribu-
 tos cōueniūt. Rursus is in Prytaneū it, cui scilicet id
 datū est, in eo ut publico uictu epuletur: alter rapi-
 tur ad iudicium, causam ut ibi dicat: in carcerē alius
 compit

Crateres
 Aetnæ pa-
 tefacti.

Mirum dictu.

Lex ciuilis.

compingitur, ut supplicio afficiatur illic. Tum uero epulones in ciuitate celebres ad epulas legitimasq; conueniunt. Iam uero aguntur dies festi, iam ludicra solennia: iam anniuersaria sacrificia fiunt diuis, heroesq; ritu suo coluntur: postremo inferiæ mortuis inferuntur. Sic alia ab alijs facta uno uel imperio, uel legis una auctoritate, asseruat eum qui obtemperat.

Sic urbs simul plena est uaporibus sacris,

Resonatq; cantibus pijs ac luctibus,

Hoc idem de urbe quoq; maiore, de hoc inquam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex est, in omnem illa quidem partem ad æquilibrium uergens, nullam correctionem admittens, nullam uarietatem. quippe quæ potior sit illis legibus & stabilior, quæ in tabulis perscriptæ sunt. Eius enim auspicijs perenniter & compositè præeuntis, uniuersus hic cœli ordo regitur atq; administratur, numeros omnes concinnitatis habens: in omnibus ipse naturas partitus pro uniuersitate seminum, in ea quæ hærent solo, atque in animantia, quæ etiam suis ipsa generibus formisq; distincta sunt. Nam & uites sunt & palmæ, & perseæ, ficiq; dulces, & oliuæ, ut inquit Poëta: Tū quæ fructus expertes, alios usus præstant, platani, pinus, buxi, alni, populus etiã nigra, & cupressus odorata: Tū quæ autumnitēpore fructū suauem fundunt, sed conditu difficilē, piri, punicæ, mali. At uero animantiū aliæ feræ sunt, & aliæ cicures: tum in aëre, tū humi, tum in aqua uisitantes, oriunturq; & inualescunt, & deinde intereunt, legibus obtēperantes diuinis atq; cedentes: Omne enim reptile (ut inquit Heraclitus) terrā depascitur atq; possidet. Vnus porro Deus cū sit, pluribus nominibus appellatus est: ab ijs utiq; suis omnibus effectibus denominatus, quorum specimen edere ipse solet. Atq; eum quidem tum *ἄνα* tum *δία* uocant,

Deus pluribus nominibus nominatus,

τὸν συνὰ καὶ τὸν δία, δι' οὗ
 ἦν ἰσί. cant, inter se compositis utentes nominibus, atque
 è regione collocatis: tanquam duabus his uocibus
 significare uelint, per quem uiuimus. Is Crono, id
 est Saturno, & chrono, id est tempore ortus esse di-
 citur: nimirum ab æuo sempiterno ad alterum æuū
 pertinens. Vocatur & Fulgurator, & Altitonans, &
 Aetherius, & Fulminator, & Pluuuus: à pluuijs uti-
 que & fulminibus, alijsq; operibus, è quibus uocabu-
 la ipsa deducta sunt. Quin & Frugipotens & custos
 urbium uocitatur, & Natalitius, Septitius, Corta-
 lis, Gentilitius, & Patrius: uidelicet à communione
 quæ diuino ipsi numini ijs cum rebus intercedit.
 Ad hæc Sodalitius & amicitiaæ præses, tum Hospi-
 talis, Castrensis, Trophæalis, Expiator, Sanguina-
 rius, & Supplex, & Placabilis, ut Poëtæ loquūtur:
 deniq; Seruator dicitur & Assertor: & (ut semel om-
 nia complectar) Cœlestis & Terrenus, ab omni na-
 tura sorte q; nomen adeptus, utpote qui omnium re-
 rum author sit. Quãobrem quæ de ipso in Orphi-
 cis carminibus dicta sunt, haudquaquam perperam
 dicta sunt. Equidem Necessitatem ipsam etiam nis-
 hil aliud quàm Deum dici censuerim & intelligi: cui
 ἀνάγκη ex eo nomen est, quòd natura quædam sit
 ἀνάγκη ἐμάρμενη. immobilis. Eundemq; ἐμάρμενην, id est fatum, dis-
 ctum à serie rerum cōserta, inoffensoq; tenore pro-
 cedente. Quod alio nomine πεπρωμένην ideo ap-
 pellauerunt, quod ab eo omnia terminata sunt, ac
 μοῖρα. nihil in rerum natura infinitum est. Quin & μοῖ-
 ραν, id est sortem, appellatum eundem Deum à par-
 titiōne rerum dixerim: Et Nemesis, quasi potestatē
 diuinam, eius quod uisum est cuiq; distributrice:
 Adrastia. Adrastian etiam, quasi causam quandam natura cō-
 αἴσα, αἰτίτις paratam, quam fallere nemo queat aut uitare. αἴ-
 σαν deniq; dictum, quasi semper existentem. Iam
 quod de Parcīs & de fuso proditum est earum, eor-
 dem id

dem id etiam quodammodo pertinet. Siquidem tres Parcae prisca tria in tempora partiti sunt: si- lumq; fusi partim iam peractum, partim futurum, partim iam intorqueri dixerunt: earum unam sta- tuentes in eo quod iam profligatum est: quã Atro- pon ideo nuncuparunt, quoniam ea quæ iam præ- teriere, retrorsus agi nequeunt. At Lachesis functio futuris destinata est. omnium enim quæ secundum naturam sunt, fors sua quodq; manet. Præsentibus autem rebus aut instantibus Clothus opera attri- buta est, quæ netu unicuiq; conficit quod suum est. Hocq; fabulamentum recte atq; ordine compositum est. Proinde hæc omnia nõ aliud quicquam quàm Deum esse, planum est, ut eximius Plato censuit. Enimvero Deus (ut est uetusto uerbo proditum) principium & finem, & media rerum omnium te- nens, rectaq; linea incedens, operatur ille quidẽ se- cundum naturam, è uestigio comitem habens Iusti- tiæ præsidem, quam *δίκη* nominauerunt, diuinæ *δίκη*. legis uindicem, simul ut quicquam sanctionum eius prætermisum est. Cuius ut sit particeps nu- minis iam inde oportet ab initio, qui ad uitam beatam euasurus est atq; felicem.

F I N I S.

c PHIL Oa

PHILOTONIS

LIBER DE MVNDO.

NIL in rerum natura pro-
ditum est Deo æquiperandū.
Vnus est enim ipse princeps,
dux, & rex, cui pro imperio
regere uniuersa, administrare
que ius est. Nam illud Ho-
mericum,

Non bona multiplici dominatu

conditares est

Publica, rex unus, dominator & unicus esto.

Non de ciuitatibus magis & hominibus, quàm de mūdo deq̃ deo dictum, par est ut intelligamus. Vnius enim mūdi fictorem esse unum, dominumq̃ unum necesse est. Hoc igitur confesso ac posito, deinceps nobis attexenda, quæ ei sunt cōsentanea: quæ cuiusmodi sint ipsa, hinc iam consideremus.

Vnus ipse deus cum sit, duas habet supremas potestates, per quas mundus ille coagmentatus est intelligibilis atq̃ incorporeus. Qui huius mundi conspicui exemplar est primigeniū, formis ille quidem cæcis conditisq̃ constitutus, ut hic qui oculis cernitur. Quo euenit, ut nonnulli mortales mūdi utriusq̃ naturam ad stuporem usq̃ suspicientes, non totos illos solum uelut deos, sed etiam eorum partes pulcherrimas consecrarint, Solem inquam & Lunam, uniuersumq̃ cælum, quæ nihil illi ueriti sunt, quominus deos appellarent. Quorum animi sensa

Moses. Moses perspiciens: Domine (inquit) deorum rex, significare ille quidem uolens præstantiam principis præ

præ subditis. Ille etiam Iudæorum gentis author antiquissimus, Chaldæorum gente oriundus fuit, Astronomo parente, eorumque uno qui artium mathematicarum studio incubuerunt, quique deos esse stellas arbitrati sunt ut uniuersum cœlū mundumque, eorum ut quod recte, quodque secus contingit, euenire ipsi censentes: utpote qui nullam esse causam extra ea existimarent quæ sensu percipi possunt. At hoc quidnam esse foedius, quidnam conuincere & demonstrare potest luculentius ignauiam degeneris animi? per scientiam multorum, & secundorum, & genitorum, ad inscitiam tendentis unius, uetustissimi, ingeniti, omniumque fictoris, atque eam ob rem optimi, propterque alias sexcentas, quæ magnitudine sua excedunt humanæ ratio cinationis modum. Quem Chaldæus ille mente conceptum, cum ut deum suspicere cœpisset, religionique habere: solum quidem ipse patrium uertere instituit, genusque suum ac larem paternum pro derelicto habere. Probe enim nouerat, quod sibi illic manenti, fallacis opinionis occursum, quæ deorum multitudinē astruit, notionem incommodam attulissent ad unius dei inuentionem, qui solus est æternus, aliorum omnium parens, intelligibilem iuxta sensibilemque. sin inde migrare institisset, emigraturam quoque ab se intelligebat rationis imposturam. Hac ille ratione uanitatem opinionis uertit in ueritatem, cum eo quoque quod oracula cœlitus ipsi edita denuo desiderium in ipso exuscitarunt, quo suapte sponte flagrabat, cognoscendi id quod esse dicitur. Quibus ille oraculis deductus, in unius uestigationem ibat studio quam accuratissimo. Neque uero eius contentionis quicquā ipse ante remisit, quam mente ipse cœcepit speciē clariorē: nō illā quidē naturæ eius & essentiæ (Etenim hoc maius est, quam ut id assequi

quisquam possit) sed substantiæ atq; providentiæ. Quamobrem princeps ille credidisse deo dicitur, quando princeps ipse stabilem & exquisitam opinionem habuit, supremam unam esse causam, mundi eorumq; quæ in mundo sunt providentem. Quū enim rerum substantiam confusam & permixtam, ex incondita illa congerie in ordinem, atq; ex indiscreta cōfusione in discrimen redigere uolens mundi fictor, digerere eam atq; ordine constituere cœpisset, terram quidem & aquam in medio fibris suis constabiliuit: aëris uero ignisq; stirpes sublimes è media regione sustulit: ætherium locum in ambitu communiens, limitemq; eorum faciens quæ intus sunt, & tanquam præsidium. Quare *ἔρανος*, id est cœlum, ab *ἔρα*, id est termino, nomen deductum uideri potest. Atq; hæc quidem ueluti propagines quædam integræ sunt, uiuiradicesq; uniuersi. Prægrandis uero stipes atq; fœcundissimus est hic mundus, cuius uelut soboles adfruticans, germina illa sunt à nobis supradiçta. Vbinam igitur radices egerit, & quænam sit eius basis, considerandum, super qua basi statuæ in modum affirmatus est mundus. Est autem simile ueri corpus nullum erraticum extra esse relictum, quum deus uniuersi materiam opificio concinnatam ordine digesserit: consentaneūq; fuit maximo opifici omnium operum maximum omnibus numeris absolutum fingere. Atqui absolutissimum esse non potuit, ut non absolutis quoque partibus compleretur. Quocirca si ita hic mūdus compactus est, ut uniuersæ materiæ nihil, ne tantulum quidem, extra relinqueretur, necesse utique uel inane extra uel nihil esse. Quod si inane, quo tandem modo plenum mundum & densum, omniūq; rerum grauissimum, libratum esse in inani comperatum est, solidoq; nullo nixum? Certe uiso ludificanti simile

*ἔρανος.**Basis mundi.*

ti simile id uideri possit, quærente semper cogitatione sedimentum aliquod corporeū: cuiusmodi cum omne quod mouetur habere rationi est cōsonum, tum mundum præcipue, quod corpus omnium corporum maximum est: quippe quod aliorum corporum congeriem in sinu suo tanquam proprias partes gerit. Quare sicui effugere propositum est idem recurstanteis huius quæstionis difficultates, ne uereatur ille dicere & asserere, nihil ita ualidum esse, duntaxat eorum quæ in materia sita sunt, ut mundum gestare queat. Esse uero ille dicat sempiterni dei legem æternam, futuram firmissimam uniuersorum & certissimam. Hæc lex à medijs ad extrema, & à summis ad media protensa, inuictū naturæ curriculum quasi Circense peragit, coagmentans omnes mundi partes & astringens. Etenim uinculum infractum uniuersi eam fecit ipse parens qui genuit. Proinde consentaneum est dicere, nec terram omnem dissolutum iri ab aqua, quam intra sinus ipsa suos concepit: nec ab aëre ignem extinctum iri: nec uero aërem ab igne conflagraturum: utiq; lege diuina pro confinio aëre collocato. Hac igitur ratione stirps illa fertilissima suis cum radicibus condita, actis ipsis radicibus affirmata est. At uero singularum stirpium partim transitu mouentur, partim citra transitionem condita sunt, ut eodem in loco mansitātia. Et quæ transitiuo quidem motu utuntur, quæ nos animantia dicimus, ea amplioribus uniuersi partibus accessionis uice cesserunt: Terræ quidem terrestria, aquæ natalitia, aëri uolucra, deniq; cœlo stellæ. Enimuero in terra, in aqua, in aëre, fictor ipse duplicia finxit genera, ut in aëre uolatilia, aliasq; potestates sensu quidem illas nusquam nulloq; pacto comprehensas. Animarum illic conuentus est corpore uacuarum, ordinibus

Animantia.

*Animarum
conuentus*

c ; non

non h̄isdem descriptarum. Quippe alias earum corpora subire mortalia, rursusq̄ statis quibusdā temporum circuitibus inde decedere ferunt: alias cōstitutionem diuiniorē sortitas ab omni terrestri situ cogitatione abhorrere. At quæ sint earū purissimæ, eas uero opinio est excellissimō in loco apud ætherem ipsum stationē habere. Quas qui in Græcia philosophari instituerunt, Heroas appellauerunt. At Moyses appposito nomine usus, Nuncios appellauit, legatione utiq̄ functitantes atq̄ internuncias: subditis quidem bonorum à principe manantiū indices, principi uero ipsi regi q̄, operarum commode sibi ab illis nauatarum. Illas porro corporibus cōcretas, perinde in corpus ut in flumen delapsas, interdum fluctuantis aquæ uortice rapi & absorberi: interdum impetum illum eluctatas indeq̄ existentes, retro deinde subuolare, unde erant profectæ.

Animæ philosophorum.

Atq̄ hæc quidem eorum animæ sunt, qui philosophiæ olim studio constanter indulserunt, à principio quidem illæ ad finem commētatae de uita eam ob rem cum corpore defungenda, uitam ut adipiscatur incorpoream, interitusq̄ nesciam, apud eum qui interitus ipse nescius est & ingenitus. At uero illæ demersæ, eorum sunt hominum, qui sapientiæ rationem nullam habentes, semetipsos fluxis rebus fortuitisq̄ dediderūt. Quarum rerum nihil est quod ad mentem pertineat aut animam, omnia uero ad emortuum illum nostrum referantur, qui cum coalescimus: corpus inquā, ad eaq̄ insuper quæ inanimatiora sunt ipso, ad gloriam inquam, ad opes, ad magistratus atq̄ honores: quæq̄ alia ipsi opinione fallaci circumuenti imaginantur & pingunt, quibus haud unquam contigit ipsis ea cernere quæ ad normā ueritatis pulchra sunt & honesta. Animas igitur & lares, siue genios & nuncios (sic dæmonas & ange-

& angelos appellant) nomine differētes, cæterum unum tute idemq; subiectū esse animaduertens, grauiſſimum onus depoſueris, quam ſuperſtitionē uocamus. Quemadmodum enim bonos genios malosq; uulguſ appellat, & animas itidem bonas malasq;, ſic angelorum quoq; alios uaticinio & prædictione dignos, quosdam uelut legatos hominū ad deum, deiq; ruruſ ad homines, ſacroſanctos tu quidem excubitores exiſtimans propter hanc ipſam innocentem honeſtiſſimamq; muneris functionem: alios ruruſ eorum profanos iudicans uaticinioq; indignos, non ſanè perperam ipſe iudicaueris. Huic meæ ſententiæ hymnorum author ille aſtipulatur dicens: Emiſit in eos iram excandescentiæ ſuæ per nuncios prauos. Porro autē in aqua mūdi opifex tum animātia finxit natalitia, tum ea quæ *ζωόφυτα*, *ζωόφυτα*. quaſi plantanima uocant, ab natura inter animal plantamq; ambigua: in terra uero animantes finxit terreſtres cū ſtirpibus. Verū ſtirpes in caput merſas fecit, earūq; capita in imo terræ defixit. At animantiū brutarū capita ab humo retracta, in ceruicesq; oblongas protenta, ita cū ceruicibus ipſis cōpegit, ut pedes anteriores ſcanſionis uicem obtineāt. Præſtāti uero atq; eximia cōſtitutione homo ab eo donatus eſt. Siquidē cū aliorū animalium facies ita circumgeſſet, deorſum ut uergentes in humum pro-cumberent, uerſa ille uice humanam faciem rectam uoluit eſſe, ut cœlum ſuſpiceret, ſtirps ille quidem exiſtens non terrena ſed cœleſtis, ut eſt uetuſto dicto proditū. Enim uero cæteri naturæ ætheriæ partem mentem eſſe noſtram diſtitantes, cognationem homini cum æthere copulauerūt. Magnus uero Moſes formam rationalis animæ nulli eorū quæ genita ſunt ſimiliter nūcupauit, ut qui animam eſſe numinis imaginem, Dei que illius dixerit, qui oculorum

Angeli & daemones.

Superſtitio.

ζωόφυτα.

Homo.

Mens.

Anima Dei lorum ipse obtutum nullum admittit : signum Dei
imago. probum, quo imago expressa est, ex eo ille quidem
 esse ratus, quod eius signi forma est atq; nota, sempiterna ratio. Inspiravit (inquit) deus in faciem eius
 spirationem ultæ. Atqui eum qui admittit, ad exemplar affingi necesse est emittentis. Quo fit ut hominem factum ad imaginem Dei aiant, non etiam ad
Triplex alicuius eorum quæ genita sunt. Age iam hunc
corpus. denuo sermonem explanationis gratia ita exordiamur, ut corpora quædam habitum, quædam naturam induisse, quædam animam dicamus, quædam deniq; animam rationalem. Lapidum igitur & lignorum, quæ abstracta sunt à coalitu, uinculum ualidissimum Deus fecit habitum, qui spiritus est conuersa reflectens in seipsum. Incipiens enim à medijs in extrema tenditur: cumq; supremam attigerit superficiem, reflectitur rursus, quoad eodem loci peruenit, unde primum profectus erat. Atque hic est circularis cursus habitus. Naturam autem Deus his attribuit quæ radicibus hærent, eamq; attribuit cum è plurimis facultatibus attemperatam, tum uero atrice ui & genitrice. Animam etiam fector ipse tribus rebus finxit à natura differentem, sensu, uisio (Sic *φαντασίαν* uocant) impetu. Etenim cum stirpes earum rerum exortes sint, unquodq; animans frequenter his afficitur. Sensus porro (ut nomē ipsum indicat græcum) illatio quædam est in mentem eorum quæ apparent & uidentur. At uisum impressio est in anima. Simul enim sensus aduentitium quicquam sigillatim importauerit, uisum continuo annuli modo aut signi notam suam imprimit, impressamq; effigiem asseruat penes sese, quoadusq; obliuio memoriæ aduersaria, formam ipsam uel exoletam reddat interlinendo, uel prorsus euanidam. Ipsum etiam uisum quod imaginem insculpsit, interdum

Sensus.
αισθησις ειναισις
σις τις ουσια.
Visum.

terdum animam proprie, interdum alio quodā modo afficit : quæ anima affectio impetus appellatur, uel animi appetitio: ὄρμη græce dicitur. Quam qui finire uolunt, primum animi motum esse dicunt. His tot rebus animalia præstant his quæ radicibus hærent.

Impetus.

Age uero uideamus quinam præstat homo cæteris animantibus: nimirum eximio munere, quam mentem appellamus, qua mente omnium ipse naturas comprehendere solet tum corporum, tum rerum. Quemadmodum enim in corpore uisus est longe omnium princeps (id quod in uniuerso natura luminis obtinuit) ita eorum quæ in nobis sunt animus imprimis bonitate censetur. Quippe qui animæ sit oculus proprius ille quidem splendoribus circumfusus, queis multa caligo altaque discutitur, quam rerum ignorantia offudit. Hæc animæ forma elementis non hisdem facta est, è quibus cætera quoque perfecta sunt, puriorē uero potioremque sortita est ipsa materiam, ex qua scilicet naturæ diuinæ procreatæ sunt. Quamobrem solus ipse in nobis animus interitus immunitate merito donatus esse uisus est: quippe quem solum parens eius & factor libertate dignatus sit, necessitatisque uinculis remissit liberum esse nexuque solutum siuerit, donato illi pignore tum decentissimo, tum maxime accom-

Mens.

modato, Liberi scilicet arbitri, ea sorte quā ille admittere poterat & capere. Siquidem alia animalia, quorum in animis non est animus in libertatē assertus, & uehiculis illa quidem iuncta & frenis cohibita, ad obsequium hominibus mancipata sunt ut seruitia dominis. Homo uero sensum mentis sortitus arbitri sui prærogatiua ac sua sponte præditum, actionibusque fungens à proposito proprio manantibus, non immerito male audit ob ea, quæ sciens prudensque secus agit, ut bene uiceuersa ob ea quæ

Animæ materia,

Liberum arbitrium.

recte atq; ordine facit. Nam qui uoluntarium motum diuinitus accepit, eoq; nomine assimilis Deo factus est, è grauis ipse & perquam molestæ dominæ iure ac mancipio uindicatus in libertatem, huic nimirum par est uitio ut uertatur, cum assertorem suum non colit & obseruat, dignumq; eum qui uis merito iudicarit, qui in fraudem incidat, quæ aduersus ingratos libertos prodita est, summoto omnium deprecatore. Eaq; de causa corpus humanum arrecta facie conformatum, oculos attollit in cœlum & intendit, quæ pars lucidissima est uniuersi, ut eo quod oculis perceptum est atq; animaduersum, id quoq; non dubie comprehendatur quod oculis subductum est. Quâdoquidem autem fieri nequit, ut mentis humanæ sequacitas erga id quod est, nisi ab his demum uideatur, qui ad illud ipsi feruntur (Siquidem quo quisq; modo afficiatur, ipse imprimis nouit qui afficitur) iccirco euidentis simulachrum oculi inaspectabilis oculum corporis Deus finxit, qui potest æthera contueri. Namq; oculi cum è materia interitura compacti, eo usq; sursum tollantur, ut à situ terreno ad cœlestem locum excursent tanto interstitio à nobis abscedentem, eiusq; fines attingant: cuius tandem esse modi oculorum animæ cursum existimare debemus, qui præingenti ipsi desiderio perspicue cernendi illud unum, quasi alites facti, non ad æthera modo summum contendunt, sed uel infra se utcumq; relinquentes uniuersi mundi extrema, ad illud ingenitum pernicii cursu feruntur? Itaq; cum super præcipuis mundi stirpibus commentari instituerimus, uideamus nunc quonam modo Deus omni-faria sapientia cumulatus, suas etiam hominis (qui minor est mundus) arbores molitus est. Iam primū igitur in corpore nostro tanquam in agro quodam soli foecundi, sic ipse sensus nostros finxit, quasi quædam

Homo minor mundus.

Sensus.

dam humoris conceptacula: deinde uelut plantas singulas mansuetas & fructuosas singulis imposuit, auditum in auribus, uisum in oculis, olfactum in naribus, aliosque itidem sensus in locis cognatis atque accommodatis. Cuius rei testem laudare diuinum illum uirum promptum est, qui in psalmis ita inquit: Num qui aurem ferit non audit? qui oculum fingit non inspicit? Quin & cunctas partes ad crura usque manusque pertinentes, aliasque partes corporis, generosas esse contigit propagines atque uiridices. Quibus ex ipsis præstantiores ille atque perfectiores principatus affibratas adnexuit, qui medius est ipse, longeque fructuosissimus omnium. Hæ autem sunt intelligentia, comprehensio, coniunctiendi rectitudo, commentationes, memoriæ, habitus, affectiones, artium genera multiplicia, certitudo scientiarum, apprehensio speculaminum uniuersæ uirtutis, quam delere obliuio non potest. Horum omnium nullum alius nemo potest intus instar plantæ pangere aut serere: unus uero omnium simul artifex ingentus, qui non solum olim hæc finxit plantaria, sed quotidie etiam fingit simul ut singuli oriuntur homines. His consentanea sunt ea quæ de paradisi consitione monumentis literarum prodita sunt. Conditus est (inquit ille) paradisi in Edem ad ortum Solis, collocauitque ibi Deus hominem ab se factum. Quod si uites olearumque & malorum & punicarum stirpes, atque alias huiusmodi illic fuisse exaudias: multa hæc sit utique deplorata que stultitia. Ne quis uero arbitraretur fictorem ipsum cuiuspiam eorum quæ fingebantur usum desiderare, Moses necessario exclamauit: Dominus seculorum regnator & in secula porroque. Deus enim & pater & opifex curatorque reuera est rerum omnium quæ in celo

*Principatus
animi, et ei ad
hærentia.*

Paradisus.

lo quæque

*Deus pater est
mundi, mundus
temporis.*

*Tres philoso=
phorū opinio=
nes de mundi
ortu & interi=
tu.*

Democritus.

Stoici.

lo, quæq; in orbe terrarum sunt. Porro autem futura umbra posteritatis occuluntur, breui interdum, interdum longinquo interuallo. At opifex temporis Deus, ut qui parens sit eius patris: siquidem mundus parens est temporis, cuius motum Deus temporis ortum esse statuit. Ita nihil apud Deum futurum est: utpote qui temporum fines redegerit in suam potestatem. Neq; uero ipse tempus est, sed primigenia forma temporis atq; exemplar. At in æterno nihil nec præterit nec uenturum est, extitit uero tantum atq; in natura rerum est. Verum cum his de rebus satis explicatum sit, uidendum iam de mundi conditione immuni ab interitu. Qua de re tres opiniones apud studiosos philosophiæ extiterunt: alijs perpetuum esse mundum statuentibus, ortusq; exortem & obitus: alijs contra genitum esse opinantibus atq; interitum. Fuerunt etiam qui utrorumq; opinionem ita exciperent, ut ab his natalem mundi, æternitatem ab illis mutuarentur: indeq; ueluti cinnamum temperatum ex utroq; scitumq; mixtum relinquerent, genitum esse mundum, non item occasurum. Et Democritus quidem Epicurus que ac pleraq; Stoicorum multitudo genituram mundi interitumq; prodiderunt, tametsi non similiter. Eorū enim partim complureis mundos deliniantes, ipsorum ortum attribuunt corpusculis indiuiduis inuicem offensantibus in occursumq; implicitis. Interitum autem tum statuunt, cum mundi concreti & sic enati, collisi inter se fuerint occursum & conflictati. At Stoici mundum unum ponentes, ortus eius authorem faciunt deum atq; causam: non item interitus. Cæterum uim quandam in rebus existentem interitus causam esse uolūt, ab ijs rebus oriundam quæ labori non cedunt, longinquis temporum circuitibus omnia ad se colligentem: ex qua rursus in
stauratitium

stauratitium mundi natalem consistere artificis providentia. Aristoteles perpetuum mundum ingentumque esse censuit, nefariaeque impietatis eos esse insimulandos existimat, qui his contraria disseruere, ut qui tantum opus Dei nihilo prestare censuerint operibus manufactis. Opinio est autem, a Platone in Timæo, mundum esse genitum plane significari. Sunt rursus qui captiose disputent mundum Platonis opinione ita esse genitum, non ut ortus ille quidem auspiciatum acceperit, quatenus uero ita est coagmentatus, ut non aliam utique compagem accepturus fuerit si contigisset eum nasci, genitum esse dictum: aut quia in ortu & commutatione partes eius uideantur. Cæterum fatius & uerius est priori sententiae assentiri. Idque non ideo tantum, quod in toto ille opere parentem, fabrum, opificem, diuinum illum fictorem: hunc autem mundum concinnum, affabrefactum & oriundum uocat, ab exemplari primigenio intelligibili sensibilem effigie, omnia quæ in illo sunt intellectu percepta, in seipso sensu comprehensa continentem, absolutissimum ad mentis perfectionem, simulachrum expressum ad sensum. Sed etiam quod Aristoteles hoc de Platone testificatur, qui cum esset philosophiae reuerentia imbutus, nequaquam commisisset ut uanitatis crimine se obstringeret. Huius uero decreti Platonici parentem nonnulli Hesiodum poetam esse putant, ab eoque arbitrantur genitum mundum esse dictum, nec tandem occasurum. Et genitum quidem dictum ob id putant, quod ita scripserit:

Principium rerum genitum chaos, edita tellus,

Qui situs est cunctis certissimus, aptus in æuvm.

Non occasurum uero iccirco quoniam dissolutionem eius & corruptionem non indicauit. Cæterum Chaos Aristoteles locum ideo esse censuit, quia

Aristoteles.

Plato.

Hesiodus.

Chaos.

quia locum in rerū naturā prius editum esse quā corpus necesse est. Mundū igitur genitū esse apud **Moses.** Hesiodum clarissime patefactum est. Multis autē ætatibus antè Moses apud Iudæos legum cōditor, dixit in sacris scriptis genitum esse mundum, interi- tusq; immunē. Sunt enim quinque numero libri, quo- rum primū Genesim nominavit, quem ita exorsus est: In principio creavit deus cœlum & terram.

*Mundum inte-
ritus exortem
esse.
Ducit interitus
causæ.*

Verum eam disputationem quæ mundum ortus & interitus exortē astruit, satius est ut loco primo cōmemoremus, consentaneo ipsi exordio utentes & cohærenti. Omnibus igitur quæ corruptionē ad mittunt, duas internitionis causas imminere suppo- situm est, alteram intestinam, extrinsecus alterā ad- uenientem. Etenim ferrum, æs, alias eiusmodi natu- ras compertum habemus sua ipsas sponte exolesce- re, cum scilicet ærugo gliscens exest ipsa instar mor- bi serpentis: ab externis autem causis, cū uel ædes uel urbem flagrantem dissolui contingit ignis incu- bitu uiolento. Sicut animātibus quoq; mors adue- nit, morbis quidem è semetipsis, extrinsecus autem cum aut iugulantur, aut lapidatione obruuntur, aut exuruntur, aut suspendio intereunt foedo genere mortis. Quamobrem si mundus necessitati interis- tus non exemptus est, aut ab aliqua externa ui ins- teribit, aut ab aliqua intus existente. At utrūq; eius- modi est, causam ut comminisci eius nequeas. Si- quidem extra mundum nihil est, cū omnia ad com- plementum eius in unum coierint. Sic enim euenit ut unus esset & totus, nec senectutē sentiens. Vnus & totus, propter causam iam dictam: nec senectu- tem nec morbum sentiens, iccirco quòd ea corpo- ra quæ morbis & senio corripuntur, caloribus & fri- goribus alijsq; noxis euertuntur, quæ extrinsecus uehementer incumbunt. Atqui nullius earum incu- bitum

bitum mūdus sentit foras se proripientis mundūq; ambientis, cum nulla pars mundi ab eius compage desciscat, integraq; intus omnia cohibeantur. Quod si est aliquid foris, prorsus id aut inane sit necesse est, aut natura quædam quæ affici non possit, quæq; nec actum nec passionem admittat. Nec uero ab ulla causarum dissoluetur, quas intra se continet: alioqui pars maior esset & ualidior toto, quod est absurdissimum. Namq; mundus cum ui insuperabili præditus sit, ducit secū omnes partes, à nullaq; ducitur. Et hæc ratio prima. Deinde cum duæ sint causæ internicionis rerum, una intestina, altera extraria, quæcunq; unam earum ferre possunt, ea alteram etiā admittere prorsus apta sunt. Cuius rei argumentū esse potest huiuscemodi. Bos enim equus, homo, & alia eiusdē modi, quoniā natura ita cōparata sunt ut ferro interimātur, morbo itē ipsa cōsequēs est ut pereāt. Quādoquidē igitur nulla ab causa extraria mūdū percēptū iri demonstratū est, cū nihil foris sit reliquū, nec ab ulla quidē utiq; re interna perimetur. Obstat enim antecedens demonstratio, qua collectū est nobis, id demū esse obnoxium alterutri causæ interitus, quod naturæ cōstitutione capax est alterius. Accedunt etiā argumenta eiusmodi è Timæo Platonis, ut ægrotationis mūdū corruptionisq; expertē credere debeamus. Principiorū quatuor unūquodq; totū coagmentatio mundi concepit: quippe quæ ex igne omni, omni aqua, omni aëre, & deniq; omni terra ita sit coagmentata à cōditore, nulla ut pars ullius, nulla uis extra relicta sit ab illo. Id quod eo cōsilio agere instituit, primū, ut animal illud totum quam maxime perfectum perfectis è partibus esset. Deinde ut unū esset, nullis scilicet reliquis superantibusq; principijs è quibus aliud tale nasci posset. Denique ut senectutis & morbi

expers

Mundus totus è totis factus. expers esset. Probe enim ille intelligebat, quæcunq; corpore calido & frigido sunt, quæcunq; uires habent ualidas, ea omnia extrinsecus circumfusa, & intempestiue incumbentia atq; incidentia, & lædere solere, & morbis senectute ingenerandis ad tabe perducere. Eam ob causam eoq; consilio Deus totū è totis consumatum fabricatus est mundum, simul senectutis simul morbi immunē. Hoc igitur ex Platone elogium de indissolubili compage mundi mutuandum uisum est. *Vtrum mundus sit ingentus.* At uero ingenitum quoque mundū esse à ueritate naturali defendere quis possit? Nam ut geniti comes est dissolutio, sic ingeniti perpetuitas, nec ab re trimetrū illud compositū est: *Queiscunq; nasci contigit, mori quoq;.*

Dissolutio. Hoc enim modo continet dissolutionis consequentiam. Alterum est item argumentum, quo id astrui potest. Quicquid concretum perimitur, id in ea ipsa soluitur è quibus compositum est. Vnde fit, nihil ut aliud sit dissolutio, quam regressus in id cuiusq; quod secundum naturam erat. Quare in contrarium id quoq; ualet, ut concretio uiolenta sit rerum coagmentatio in aliquid coëuntiū, quod præter naturam est propriam. Idq; sanè uidetur esse uerissimum. Siquidem quatuor ab elementis, quæ tota sunt uniuersi, cœlo, terra, aëre, & igne, particulas homines mutuati, tum demum hac temperatūra constituuntur. Quæ uero mixtura cōcreuerunt, naturali ea situ fraudata esse contingit. quippe ut superno situ calor, sic inferno natura terrena fraudatur: quæ cum ipsa libramento prædita sit, tamē subleuata supernum locum arripuit. Namq; quod in homine in primis terrenum est, id sibi caput obtinet. Atqui deterrimus est nexus, quem uiolentia astringit, qui ut uiolentus est ipse, ita tenorem asseruare diuturnum non potest, citius enim rumpitur: utiq; rebus

rebus sic uinctis renitentibus, contumaciterq; reluctantibus præ desiderio quo affectæ sunt ad motum naturæ suæ cōgruum, quem ad ipsum cum propensione ipsæ ferrentur, migrare inde coactæ sunt. Atque ut est scriptum apud poëtam authorem tragœdiæ:

*Terris profecta rursus in terras eunt,
Quæ germinant ab ætheris celso situ,
Rursum poli petunt situm soluta: nec
Quicquam perijt, ut editum semel fuit.*

Diremptum uero aliud ab alio, demum formã peculiarem accipit. Estq; lex illa intereütibus rebus omnibus sanctioq; perscripta. Vt enim cum unumquodq; in rerum naturam primum extitit, quæ in eius concretione coierunt, ab ordine illa quidem naturæ suæ accōmodato ad habitũ transeunt inordinatum, id quod tum deniq; fit quum in loca discedunt contraria, ita ut modo quodam peregre esse more hospitem diuersariq; uideantur: ita quum disceduntur interitu, ad propriam ea naturæ suæ sortem reuerti constitutum est. At mundus huiuscemodi conditionis indigestæ expers est, id quod hac ratione, si placet, in promptu est ut cognoscamus. Esto igitur mundum interire ut contigerit, nimirũ partes eius in loca naturæ cuique dissentanea digestas esse, necesse erit tute actutum ut fateare, idq; ita futurum existimare non degeneris est intellectus. Optimum porrò situm continuamq; digestionem & cohærentem partes mundi sortitæ sunt, id adeo ut unaquæq; pars loco suo ut patria acquiescens mutationem in melius non exposcat. Quam ob causam medius exacte locus attributus est terræ, super qua terrena cuncta sunt collocata, adeo si quippiã terrenum sursum eiacularis, id continuo terram uersus feretur. Hocq; argumentum est eum esse situm e

*Elementorum
situs optimus.*

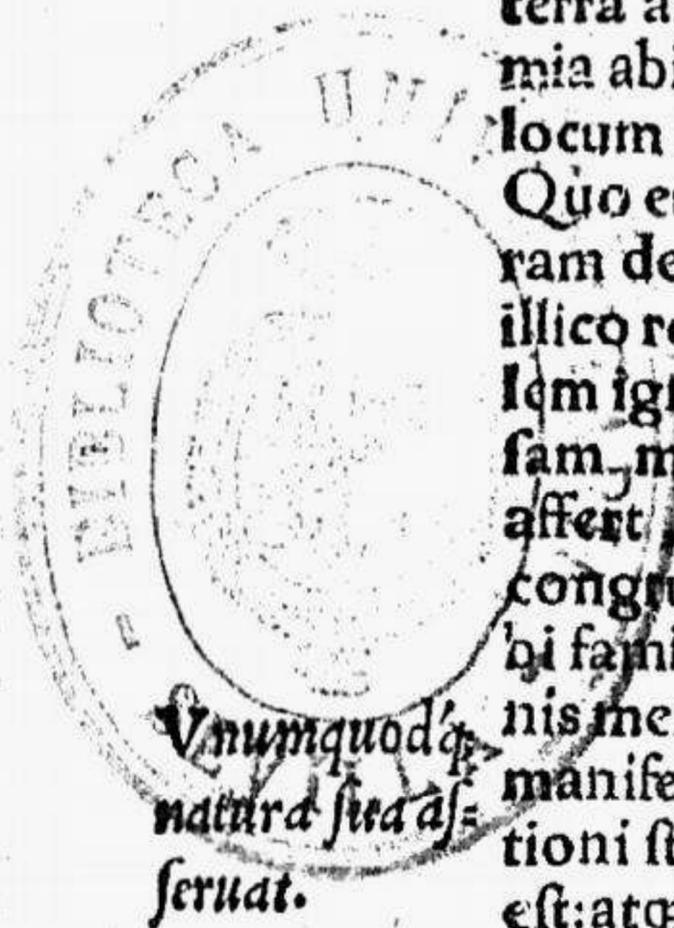
d natura

natura terrenorum. Etenim ubi quid nulla uel delatum subsistit & quiescit, ibi locum proprium idipsum utique sortitum est. Iam uero aqua secundo loco a terra affusa est in terram, aer & ignis e medio sublimia abierunt. Et aer quidem, aquae ignisque confinem locum sortitus est, ignis autem locum excellissimum. Quo euenit, ut si succensam faciem deorsum in terram demiseris, nihil secius flamma reluctans sursum illico resiliat; nimirum seipsam arrigens ad naturalem ignis motum. Quapropter si internicionis causam, motio praeter naturam in alijs animantibus affert, in mundo autem singulae partes naturae suae congruenter ordineque descriptae sunt, regionesque sibi familiares sortitae, profecto corruptionis immunis merito mundus dictitabitur. Iam cuius id manifestum, quod unaquaeque natura eorum asservationi studet atque incolumitati, quorum ipsa natura est: atque si fieri posset, immortalitatem ascitam his cuperet, ut arborea natura arbores seruatas cupit, & natura animalis unumquodque animans. In singulis uero sempiternam efficere stabilitatem non ualet repugnante necessitate, paruaque iuxta magnaque senectutis immunia conseruare. Siquidem uel penuria, uel flamma, uel rigor, uel aliud quippiam (quae lia coire sexcenta in rerum necem solent) decumbentia, discutunt ac dissolunt, ac denique abrumpunt uinculum quod concreta coercent ac cohibet. Quare mundi etiam naturam necesse est incolumitatem uniuersi uelle & concupere. Nisi uero ipsa naturis deterior est singularum mundi partium, & ut fugax & stationis suae ordinis uel desertrix, pro sanitate morbum, pro incolumitate plena & absoluta machinari internicionem conatur. Immo uero ut uerbis utar Poetae,

Et facie & ceruice alias supereminet omnis

Conspicua

Conspicua in primis, sint pulchræ quamlibet illæ.

Atqui si hoc uerum est, corruptionem mundus haudquaquam admissurus est. Quid ita? Nempe quod cohibitrix ipsius natura multifariam inuicta est ui roboris indomiti, omnibus ipsa præualens uiolentijs, quæ noxam allaturæ fuerant ei interituræ. Quam ob causam Plato, Nihil, inquit, accedere undecunq; illi potest. Sibi met enim ipse tanquam alimentum naturam suam præbet, omniaq; cum in seipso, tum uero à seipso & facit, & patitur, arte præstantissima conditus. Ipsum adeo sufficientem sibi suppeditantemq; omnia coagmentator eius molitus est, talem utiq; præstantiorem esse ratus, quam si aliquo deficeretur. Est autem & illa argumentatio huic demonstrationi aptissima, ob quam me non latet gloriari quamplurimos, seseq; ea uenditare tanquã numeris omnibus exquisita irrefutabiliq; in primis, argumentariq; illos hunc in modum percunctabundos. Nam qua tandẽ de causa (inquiunt) Deus mundum disturbandum statuerit? nempe aut nullum postea mundum, aut ut alterum ab integro moliat. At illud prius alienum à deo est, ut cui conueniat inconditum rerum statum digerere in ordinem, nec uice uersa res ordine cõcinneq; constructas, ad congeriem indiscretam inconditamq; reducere. Deinde si ita fecerit, lã erit ipse obnoxius pœnitentiæ, & pœnitentia morbus est animæ atq; ægrotatio. Certe quidem aut mundum ordini profus non oportebat, aut quãdo censebat dignum se opus esse, in absoluto quoq; opere acquiescere. Alterũ illud longiusculã disceptationẽ exposcit. Etenim si alterũ mundum deus pro hoc qui nunc est, constructurus est, qui constructur, aut deterior, aut præstantior, aut huic similis erit. At horum quod elegeris cunq;, non carebit reprehensione. Quippe

Plato.

Alia rursus
argum. mundum incorruptibilem astruentium.

si deterior mundus futurus, & deterior quoque opifex eius. At Dei opificia omni reprehensione & Momo quoque maiora, & simul emendationem respicientia, ut quæ ad numeros omnes artificij ac scientiæ confecta sint & exacta. Siquidem deo decorum atque congruum cum informia conformare, tum rebus deformissimis formas uisendas decorasque accommodare. Sin erit ille mundus futurus huic similis, nimirum Deus opifex eius nihilo iam præstiterit pueris infantulis, qui circa littora interdum ludibundam arenam cumulant altiuscule, subindeque manibus non nihil arenæ subducentes, cumulos hoc pacto excitatos disturbant. Longe enim satius esset, nihil nec adimentem, nec addentem, nec in melius peius uel commutantem, eum qui nunc creatus est, eodem in statu semel esse sinere, quam alterum similem hoc euerso adstruere. Quod si præstantiorem mundum facturus est, continuo fuerit etiam præstantior opifex. Ex quo sequetur illud, ut cum priorem conficeret, & artificio ipse & ingenio imperfectior fuerit: id quod uel suspicari nefas. Adde quod quemadmodum conuenit nos mortaleis opera quoque mortalia facere, ita Dei immortalis opificia erunt utique inæternis expertia. Et rationi congruit opera fabrefacta naturæ opificum similitudinem referre.

Boëthi demonstrationes.

Ad hoc uero probandum Boëthus demonstrationibus usus est quam appositissimis, quas dicendas iam habemus. Neque uero mundus (inquit ille) genitus est atque interiturus, & non ex eo quod non est fiet aliquid, id quod Stoicis absurdissimum uidetur. Quid igitur tandem? dicat aliquis. quia scilicet nullam quisquam comminisci causam queat tabificam, nec internam, nec externam, quæ mundum peremptura sit. nam extra mundum nihil est, nisi sicubi forsitan uacuum, cum elementa prorsus in eum resoluantur

uantur ex suo concremento, intus autem nulla talis est ægrotatio, quæ dissolutionis causam afferre tantæ coagmētationi possit. Quod si citra causam ullam mundus perimi potest, liquebit iam, ex eo quod in rerum natura nequaquam est, corruptionis causam enasci, id quod ne concipi quidem cogitatione potest. Et corruptionis quidē modos tres aiunt esse in uniuersum, unum per diuisionem, alterum per peremptionem qualitatis res obtinentis, alium per confusionem. Quæ igitur è diremptis rebus constant, ut sunt greges, armenta, exercitus, chori: aut rursus quæ corpore coagmentato coacta sunt, ea diductione soluntur atq; diuisione. Peremptius autē qualitatis modus est cum ita fit habitus immutatio, ut ne diuersa quidem forma faciē quandam præbeat. Per confusionem fit corruptio, ut in medicamento quod tetrapharmacum dicitur. In quo vires eorum quæ collata sunt exolescentes in unius facultatis genituram emoriuntur. Age dum, quonam istorum modorum cōuenit, ut mundum interire existimemus? Vtrum eo quē fieri per diuisionem docuimus? At mundus nec ex diductis est conditus, ita ut partes eius dissipandæ sint, nec è corporibus compactis, ita ut dissoluendæ: nec ut nostra corpora itidem unitus est, quippe quæ natura sua fluxa potentiæ cedunt rerum innumerarum, unde noxa ipsa afficiuntur: at mundi robur indomitum, præ multa abundantia omnibus rebus præua lens. Num igitur potissimum integra qualitatis peremptione corruptum iri mundum dicemus? Tamē eum modum interitus cōcipere nemo potest, quippe cum eorum sententia, qui contraria de mundi interitu sentiunt, mansura sit qualitas ipsa coagmētati, in minorem substantiam contracta, in conflagratione mundi. Age uero, superioribus modis interis

*Corruptionis
modi tres.*

*Tetraphar
macum.*

d ; remun

re mundus non potest, confusionis modo potest. Absit ut hoc posse interire censeamus. Alioqui reuoluemur eodem, ut admittendum nobis sit interitum mundi perinde futurum, atque si nihil in rerum natura sit. Quo tandem isthuc modo? Quia si unaquæque partium mundi uicissim interiret, alia mutari in aliam potuisset: cum uero omnia simul interire uniuersaque dicunt, necesse est in intellectum id admittere, quod fieri non potest. Est uero operæ precium quærere, qua ratione altera erit generatio mundi, cum omnia in ignem resoluta fuerint. Siquidem exhausta ab igne rerum natura, necesse erit ignem quoque extingui alimento defectum. Qui si permaneret, incolumis esset utique ratio seminalis coagmentationis mundi: igne uero resoluta, illico unâ cum eo illa quoque ratio consequens est ut perimatur. Atqui nefarium est geminataeque impietatis, non tantum mundum capitis crimine arcessere, sed etiam (si deus placet) natalem eius instaurationem tollere. Quasi uero inertia Deus & incondita rerum nece, omnibusque perperam factis gaudeat. Proinde hanc disputationem in hunc modum exquisitius explicandam habemus. Ignis genus est triplex, carbo, flamma, & splendor. Carbo ignis est in terreno, hocque modo spiritualis habitudinis tanquam in specu latet ignis, & quasi locum insidet, usquequaque intentus & ad extrema usque pertinens. Flamma est id quod ab alimento sublime tollitur. Splendor est qui à flamma emittitur, oculis subseruiens & præluens ad res spectabiles apprehendendas. Medium autem locum carbonis & splendoris flamma obtinet, utpote quæ & extincta desinat in carbonem, & excitata lumen habeat, quod ui ustiua cum deficitur fulget. Quo circa si resolutum iri mundum deflagratione censuerimus, haudquaquam carbo fiet: quippe in

pe in quo terreni permultum reliquum esset, ubi ignem comprehensum esse contingit. At placet cæterorum corporum nullum iam tum in rerum esse natura: terramq; aquam, aërem in ignem merū resolui. Nec uero flammam mansuram esse placet, ut quæ sit ignei alimenti elatio in sublime. Ita cum relictum nihil fuerit, utiq; ipsa tabescens protinus extinguetur. Quibus etiam ipsis hoc consequens est, ut ne splendor quidem inde existat, qui suapte ipse natura solus subsistere nequit, à prioribusq; illis manat, flamma scilicet & carbone; ab hoc quidem ille minor, à flamma uero multus. At illa à conflagratione mundi non futura sunt, ut probatum est, ita ne splendor quidem erit postea. Quo fit omnino, ratio ut iniri non possit mūdi denuo nascituri, cum feminalis nulla ratio confoueat intus. Atq; ex his planum factum est ingenitum mundum permanere & incorruptum. Quin absq; his etiam sic explicatis foret, & hoc argumento quis uti posset ad huius ipsius rei fidem, idoneo quidem ipso: & utiq; huiuscemodi, quod omneis in eam opinionem adduceret, duntaxat qui esse ipsi pertinaces præter modum non obstinassent. Eorum igitur quæ coniugatim contraria sunt inter se, ut hoc sit, illud non sit, omnino fieri nequit. Nam si album sit, & nigrum esse necesse est, & magno existente paruum erit, & impari par, & dulci amarum, & denique die existente nox erit, & quæcunque sunt alia huiuscemodi. Atqui si mundi inflammationem fore dederimus, inde futurum sequetur, quod fieri per rerum naturam nequit, eritq; coniugatorum alterutrum cum alterum iam non sit. Id quod licebit hoc pacto ut cognoscamus. Omnibus in ignem resolytis, leue quidem & rarum erūt, & calidum, cū ignis sint propria: graue uero nō erit, non densum, nō frigidum,

*Oppositorum
alterū non esse
sine altero.*

quæ tamen è regione sunt illorum. Quo modo autem potius inhibere quis possit mundi prorsus non futuri consequentiam, quæ in mundi deflagratione sanè implicita est, si quidē ea detur, quàm si ea quæ natura una esse comparata sunt, hoc ille pacto demonstrarit è sua coniugatione dirimi? At hoc postea to coniugationis diremptio eousq; progreditur, ut his æternum esse non negent, illis esse omnino negent. Iam uero quod sequitur, non longe à proposito quasiq; scopulo abscedere uidetur eorū qui uerum uestigare instituerunt. Mundus si interiturus est, aut à causa quadam interibit, aut diuinitus. At uero aliunde dissolutionem nullo modo admittit, quippe qui nihil non contineat ipse & cohibeat. & quod continetur, debilius est utiq; continente, cum ab eo coërceatur ut præualente. A deo porro destrui mundum dicere, sceleratum est in primis & nefarium. Siquidem deum non ordinis dissoluti, non inconditæ rerum rationis, non internicionis auctorem, sed ordinis potius, & compositæ rationis, deniq; uitæ atq; omnis boni causam esse, apud eos in confesso est, qui uere de rebus opinati sunt. At uero eorum qui sempiternum mundum esse censuerunt, sunt qui argumentationi ambitiosæ artificiosæq; indulgentes, insuper etiam hac disputatione utuntur ad astruendam opinionem suam. Quatuor esse modos internicionis rerum summa diuisione conuenit, additionem, ademptionem, transpositionem, mutationem. Binarius igitur accessione unitatis in ternarium interit, cum iam binarius non sit, at quaternarius unitatis decessione, in ternarium. Transpositione autem interit Z elementum in H, cum lineæ quidem obliquæ & parallelæ subrectæ ad rectos angulos fuerint: linea autem ad utranq; protenta & pertinens, in transversum deflexa, ipsas ad rectos

*Mundum à
Deo destrui
non posse.*

*Internicionis
modi quatuor*

ad rectos angulos attigerit & copularit. Immuta-
 tione sit corruptio, cum vinum in acetum uertitur.
 Nullus autem modorum, qui enumerati sunt mun-
 dum attingit profus. Nam quid hic comminisci
 quisquam eorum possit? additum iri quippiam mun-
 do ad eius demolitionem? Quonam tandem id mo-
 do, si nihil est extra mundum quod non idem pars
 sit mundi totius? Quicquid enim id est, cohibetur
 ab eo & edomatur. Quid igitur? ablatum iri? Pri-
 mum si id fateare, quicquid erit quod auferetur, id
 denuo mundus erit hoc mundo minor. Deinde non
 est inire rationem qua corpus aliquod ab uniuersi
 coalescentia diremptum usquam dispergi possit.
 Age nunquid partes mundi transponendas comi-
 niscemur ad mundi corruptionem? Atqui in simili
 permanebunt locos non permutantes. Neque enim
 unquam futurum est, ut omnis terra inuehatur aqua,
 nec ut aqua aere, & hic igne, sed quae in terra natu-
 rae grauis sunt, aquaeque medium locum obtinebunt,
 ita ut terra fundamenti uice fulciat, illique aqua inna-
 tet: at aer ignisque quae natura leui sunt, superiorem
 locum teneant. Neque uero existimandum est eo
 modo interiturum mundum, alius ut ex alio fiat.
 Namque elementorum immutatio aequae pollet per o-
 mnia. Et quod aequae pollet, id firmitudinis indecli-
 nabilis causa est atque illabefactabilis permanentionis,
 cum nullo exuberantiore inferius sit. Quam ob cau-
 sam refundendarum uirium, rependendarumque ui-
 cissitudo regulis illa quidem adaequata proportio-
 nis, artifex est sanitatis atque incolumitatis in aeuum
 pertinacis. Vnde fit demonstrabile mundum esse sem-
 piternum. Porro autem Theophrastus eos qui
 ortum mundo interitumque obijciunt, quatuor rebus
 falsos esse existimauit, terrae inaequabilitate, maris
 recessu, singularum partium uniuersi dissolutione,

*Alium mun-
 dum fieri non
 posse.*

*Theophra-
 stus in eos qui
 mundum sem-
 piternum esse
 negant.*

d r terres

terrestrium denique internicione generatim per animantia grassante . Primum sic astruitur . Nisi terra principium ortus cepisset, nulla pars eius altius insurgens conspiceretur, complanati uero montes omnes fuissent, collesque ad æquilibrium redacti cum planicie camporum. Siquidem tot imbribus quotannis ab æuo labentibus, locorum in altum editorum alia torrentibus abrupta fuissent (ut simile uerum est) alia suo pte nutu subsidentia pessum iuissent, omniaque iam usquequaque perplanata diffunderentur. Nunc uero crebrae salebrae, permultorumque montium iuga in altum exurgentia, indicia sunt terrae minime ab æterno editae. Alioquin iam olim (ut dictum est) in tempore infinito imbrium uel terra a fronte (ut dicitur) ad calcem, ad uiae uehicularis æquabilitatem complanata uideretur. Et est ea uis aquae praesertim superne casitantis, ut quaedam uel extrudat, quaedam continenti stillicidio caua reddat, solum etiam ut praedurum ac glareosum fossorum more subigat. Quin & mare ipsum (inquiunt) imminutum est. Indices sunt insulae celeberrimae Rhodos & Delos. Quae cum olim mari summersae & obrutae non cernerentur, temporis intervallo existere sensim ceperunt & conspici, utique mari sensim itidem subsidente, ut quidem uetustis proditum est historijs, quae de ipsis conscriptae sunt. Ingentes etiam sinus maris altissimosque exaruisse aiunt, continenti que accessisse: simul tractus adiacentes in apertum protulisse, partibus illos quidem luculentis nec sterilibus, ut apparuit cum seminari cepti essent, arbustisque conseri. His etiam accedunt indicia maris e prisca proluue retroacti, id quod scrupi & conchulae marinae in sicco destitutae ostendunt, aliaque eiusdem modi quae mari aestuante expui solita sunt. Quod si mare imminuitur, minuetur

Maris minutio.

nuetur & terra, longisq; annorum circuitibus prorsus utrunq; elementum resoluetur, & uniuersus uero aër exhaurietur, ad imminutionem sensim uergens, omniaq; è suo concremento in unam naturam ignis liquefcent.

Ad tertij autem capitis structuram hoc argumento utuntur. Id (inquiunt) omnino perituum est, cuius partes obuiæ & oppositæ interitui. At mûdi partes tales sunt, igitur mundus huiuscemodi.

Nunc agitandum quod huc digrediendo reieceramus. Quænam igitur terræ pars (ut ab eodem auspicemur) uel maior, uel minor tempore non dissoluetur? Quid lapides firmissimi? nõne tumore purifico affecti putrescunt tandem, atq; ab habitus infirmitate (qui tenor est spiritalis, uinculumq; fracturæ non immune, tametsi ægre est solubile) fragiles & fluxi in tenuem primû puluerem soluti, deinde consumpti, tum demum prorsus euanidi abeunt? Aqua uero quid ipsa? nõne si immota manserit, nec flatu diuentiletur, quiescente enecatur? certe quidem mutari eam constat, graueolentia que infici, more animantium quæ anima priuata sunt. Enimvero aëris corruptiones nulli non apparent manifesto. & ægrotare enim aër & tabescere, & modo quodam emori è sua naturali cõstitutione potest.

Quod si animi intentionem ad indagandam rerum ueritatem potius, quàm ad nominû appellatio numq; decorum cõtuleris, quidnam aliud dixeris pestem esse, quàm aëris mortem? qui noxã qua afficitur in omniû necẽ effundit, quibus quidẽ ipsis participib. animæ esse cõtigit. Iã de igne quid opus est uerbosus disputare? qui simul alimẽto defectus est, tabescit & extinguitur. Quare si unã quãquã mûdi partiû suû manet exitiû, nimirû mûdus ipse qui ex his cõpositus est, exitij nõ erit expers.

Quartã illi eademq; ultimã rationẽ exquisitus

Partium mundi dissolutio.

Habitus.

Pestis.

*Animantium
conditio mor-
talis.*

situs hunc in modū prosequuntur. Si mundus (aiūt ipsi) sempiternus esset, essent etiam animalia sempi-terna, eoq̄ magis genus hominum tale esset, quo reliquis est præstantius. At sero genitos homines apparebit ijs qui rerum naturas institerint perscrutari. Est enim uerisimile atq̄ adeo necessarium, si- mul cum hominibus in naturam rerum editis, artes quoq̄ extitisse ut æquales hominibus. Nec id mo- do eam ob rem quòd naturæ rationali ea sunt ac- commodata quæ artificio cōstant, sed etiam quòd absque ijs artibus esset, uita non procederet. Id ex fabulis uidere possumus, si singularum tempora res censeamus, quas dñs poëtæ singulis affictas decan- tauerunt. Cæterum nisi homo æternus sit, nullum aliud animal æternum erit, ita ne loca quidē æter- na erunt quæ ipsa excipiunt animalia, terra, aqua, & aër. Ex quo sequitur ut sit manifestum, mundum

*Locus hic mu-
tilatus.*

Refutatio.

esse exitio obnoxium. Hic enim uero cum istis hominibus, qui uerba fundunt commentitia, neces- se est pedem ipsi ut cōferamus, ne quis eorum quos deficit rerum prudentia maior, ab ipsis adducatur quoquo modo in errorem. Protinus autem nobis ab refutatione ordiendum est, quando captionum artifices ipsi auspicantur ab impostura. Si mundus (inquiunt) æternus esset, nullas iam in terra oportebat extare inæquabilitates. Quid istuc tandem obsecro? Erunt enim qui in medium prodeuntes dicere non uereantur, montiū naturam nihil quic- quam ab arborum differre. Nam ut illæ temporum uicibus amittunt folia, alternisq̄ repubescunt, eo- dem etiam modo montiū partes quædam abrum- puntur, & quædam uic sim adnascuntur, tanetsi non nisi longinquitate temporis agnatio hæc in- notescit, iccirco quod arbores natura celeriore præditæ, incrementum suum cito capiunt, montes

*Montium na-
tura ut arbo-
rum.*

uero

uero tardiore, unde fit ut enatae eorum partes uix sensu hominum percipiantur ac nisi longo tempore. Atqui enascentium montium rationem planè ignorare isti mihi uidentur, alioqui pudor eos (ut opinor) uetuisset tale quicquam proloqui. Quare eos docere nequaquam grauabimur. Est autè quod dicturi sumus nec nouum nec nostrum, sed antiquorum inuentum, hominum sanè sapientum, qui nihil non ipsi disputatum reliquerunt, eorum quidem certe, quæ ad scientiam necessaria esse censentur. Quum igitur natura ignita in terra condita sursum uersus rapitur ignis ui naturali, ad proprium locum tendit, ac si quantulum sit cunq; spiraculum naeta, sublime rapit secum multum terrenæ naturæ, & quam potest plurimum, simul ac uero terra ipsa eruperit, fertur compendiosa uia. Ea porro terrena natura ignem subsequi erumpentem coacta, ad altitudinem multam assurgens, in arctum contrahitur ac tandem in uerticem desinit mucronatum, igneam naturam imitando. Siquidem tunc necesse est ut leuissima natura & grauissima, quæ sunt aduersariæ, inter se conflictentur, cum utraq; in locum suum suo opte nutu urgeatur, contraq; alterius uolentiam altrinsecus distrahatur. Proinde natura ignea terram sublimem secum rapiens deorsum uergere cogitur terreno de grauate, terra uero in infimum libramento suo depressa, contra que ab igne suspensa, qui seamet ipse sponte sublime attollitur, uix tandem ipsa à præuulente potentia atq; subleuatrice eueicta, sursum in sedes ignis protruditur atq; ibi consistit. Quid igitur mirum est, montes aquis imbrum torrentibus non absumi, cum uis ipsos continens, à qua etiam eriguntur, quam firmissime in eis atque ualidissime implicata sit? Soluta enim uinculo quo cohibentur, dissolui eos consentaneum esset in aquasq; dissipari, nunc

*De ignis de
terra natura.*

*Mōtes cur im-
bribus non ab-
sumantur.*

ri, nunc uero ignis ui astricti pertinacius resistunt
 aquarum delapsibus. Atque hæc sunt quæ dicenda
 habuimus, eò pertinentia, ut doceremus inæquabili
 tatem terræ argumentum non esse fide dignum or
 tus & interitus mūdi. Ad id porro quod argumen
 tantur de minutione maris, hoc modo responderi
 conuenienter potest: Non ipsos tantummodo mar
 ri emergentes insulas oportere considerare: cæterū
 aliquæ ne continentis partes undis olim abruptæ,
 mariq; adobrutæ, denuo redditæ sint continenti, id
 uero ipsos perpendere oportere. Studio enim na
 turæ indagandæ (quam φυσιολογίαν uocant) ad
 uersa est contentio, cum id studium antiquissimam
 curam habeat ueritatis inuestigandæ. Quid quod
 uice uersa ingenti cōtentione studij eius inquiritur,
 quot quantæq; partes non oræ tantum maritimæ,
 sed etiam mediterraneæ, excurrente mari haustæ
 sint? Nam quod terra mari admissio merfa, nauibus
 nunc onerarijs nauigatur & prægrandibus, histo
 ria testis est Siculi freti cantatissima, nemini nō do
 ctorum cognita. Olim Italia Siciliam cōtinēti ad
 iungebat: cum uero utrinq; ingens mare uolentis
 flatibus aduersisq; incurrisset, confinis angustia ter
 ræ interrupta, mari summersa est: secundum quam
 angustiam urbs Rhegium condita ab euentu inter
 rupti soli appellata est. contraq; hominum expecta
 tionem contigit, ut duo quidem maria terræ prius
 angustia dirempta, eo casu cōiungerentur, in unūq;
 confluerent: terra uero ut ante unita, cōfini postea
 fretu diduceretur. quod fretum tunc interfusum, ef
 fecit, ut quæ olim erat continens, nunc insula Sici
 lia sit uiolentia casus edita. Fama est & alias urbes
 mari superfuso absorptas postea non extitisse. Nāq;
 circa Peloponnesum aiunt tres urbes uehemēti ma
 ris impetu esse merfas, Aegirā, Buram, Helicen in
 edito

*Sicilia olim
 continens.*

Rhegium.

*Urbes sum
 merse.*

edito loco sitam. Certe quidem Aplantis insula, Asia simul Africæq; maior (ut author est in Timæo Plato) diem unum noctemq; factis terræmotibus inusitatis & portētosis cum diluuijs deorsum sidens, repente absorpta est à mari atq; cōdita, mari eo casu ibi facto nequaquam nauigabili atq; uoraginoso. Quocirca ad mundi interitum asserendum nihil cōtulit cōmentitia maris imminutio. Etenim si aliunde mare recedit, aliò etiam immeando terras mergit. Quamobrem istos oportebat nō aliter tantum contemplatione prosequenteis, sed utrunq; ita demū de ea re statuere, nō aliter atq; in ciuilibus controuersijs factitatur, quibus in ipsis legitimus iudex non ante qua de re agitur sententiā profert, quàm ipsos ambigentes uicissim audierit.

Iā uero tertium illud argumentum à sese refellitur, ut absurda percūctatione deductum statim prima argumētatione effata. Neq; enim id protinus interiturum est, cuius partes omnes intereūt. Id uero demū omnino interibit, cuius partes oēs unā & uniuersæ in eodē atq; eodē tēpore intereūt. Neq; uero nō is uere pōt, cuius summus digitus abscissus est, cui tamē si ipsi cōmunis usus omnis partiū mēbrorūq; auferatur, illico interibit. Eodēq; modo si cūcta simul elementa sub unūq; tēpus exolescerent: nimirū fateari necessariū foret mundum corruptionis esse capacem. Sin elemēta singula priuatim in naturā mutantur uicini elementi, immortalitate prædita esse elemēta ex eo magis declaratur, quàm esse interitura.

*Elementa in
alia uerti ex
alijs.*

Porro aut illa summa est stultitia, genus humanum ab artibus æstimare, cuius argumenti absurditatem si quis probandam esse sequendamq; censuerit, recentem ille planè mundum hoc argumēto demonstrauerit, utpote uix ante annos mille cōditum: siquidē omnes artium inuētore, quos memoria prodēte accepimus

accepimus, cum numerum annorum non excesserunt. Quod si artes æquales esse generi humano dicendum est, consulta iam nobis naturali historia opus erit, nec enim citra animaduersionē supināque fiducia nobis id dicendum est. Historia porro quænam est illa? Terrestrium interitus non uniuersorū unaque omnium, sed plurimorum, causis duabus maximis imputantur, ignis scilicet & aquæ inuisitatae abundantia, & quam nemo exprimere queat sermone. Vtranque enim illam uim in terris decumbere alternis aiunt, longissimis annorum circuitibus. Interdumque deflagratio grassatur, cum flumen ignis ætherij superne effusum, multisque in locis & uarijs sparsum, tractus ingentes orbis terrarum permetitur. Interdum proluies euagatur, uniuersam aquarum naturam detractam secum inuehens, cum interim amnes atque torrentes expatientur, non alueos tantum supergressi, sed etiam ultra constitutum modum incrementi exundantes. Proinde his duobus modis aliisque innumeris, sed minoribus, quum genus hominum perire contigit, artes quoque perire necesse est: quippe artem sine artifice subsistentem haudquaquam uidere est. Cum uero in mediū morbi grassati iam languescere cœperint & cedere, simulque hominum genus repubescere, & tanquam fructuari ex humanis reliquijs quæ superstites sæuientibus malis, degrauantibusque fuerunt, ibi tum rursus artes excitari incipiunt, non quòd non & ante illæ quidem natæ fuerint, sed quòd circuncisa artificum multitudine raræ esse cœperant. Hæc ferè habebamus, quæ à maioribus accepta, de mūdo diceremus pro ingenij facultate.

F I N I S.

GEORGIUS

VALLA PLACENTINVS CLARISSIMO

mo Iuriscōsulto, ducis Ferrariæ purpurato, ac

prælecto iudiciorum arbitro, Ioanni

Vallæ salutem dicit æternam.

VPIENTI mihi Ioānes Valla doctissime Iuriconsulte, nomen tuum apud inclytos principes insigne, munere aliquo prosequi, unde animum meum tuis mirificis dotibus deditum esse cognosceres, succurrere Cleomedis insignis Philosophi bina, quæ latina facerem, de Mundo uolumina: quod, ut ille animo contemplanda exactissime describendo mundanam exposuit elegātiā, ita in præstantissimorum principum conspectu, seu legationum grauissimarum munere perfunctus, seu honorario delectus iudicio, tanquam sidus aliquod inter homines fulgens nobis emicueris. Nam si nō iniuria dici solet principibus placuisse uiris, haud ultima laus est, quāto maior fuerit honorari? Præferri autem honore alijs, ut tibi cōtigit iam, rerum humanarum est attingere fastigiū. Quod si etiam uirtutis face præfulgeat, id iam est terrena relinquere, ac ad, motus illos coelestes propius accedere, quos apud Cleomedē, me interprete, tibi licebit intueri, animiq; tui magnitudinem amplissimis, & te dignis rebus confouere, & tuis insignibus uirtutibus spem concipere, & fide quam in Christo max. opt. per trinitatis habemus diuinitatem cōfirmari, ut aliquando ad tot collucentium siderū subuoles flammās. Quod ex mentis tuæ integritate tibi euenturū cōfido.

fido . Quem igitur ad te dedimus Cleomedem inspicito , cū per ocium id facere licuerit . Licet enim plurimis, ut necesse est, te interventionibus distineri non dubitem: quia tamen non admodum multis liber literis continetur , puto superesse ocium unde quid loquatur queas intueri. Quod cū facies Georgij Vallæ gentilis tui memineris scio . Age itaq; & utrunq; facere ne detrahes , ut Cleomedem quem tibi hospitem doctissimum conciliaui, ne cōtempseris, & nos gentiles tuos amore prosequere.

**CLEOMEDIS CIRCULARIS IN
SPECTIONIS METEORORVM**

*Liber primus de Meteoris, Georgio
Valla Placentino interprete.*

V M M V N D V S multis dicatur modis, de mūdana elegantia nūc omnis nostra futura est oratio. Mūdus est ex cælo, terraq; necnō naturis, quæ eis cōprehenduntur opificium . Is corpora cūcta cōprehendit, nec extra ipsum (quemadmodū alibi demonstratur) prorsus quicquam est. Nō infinitus, sed definitus esse hinc facile comprobatur, quòd natura ipsum administret: nec fieri possit, ut infiniti ulla sit natura. naturam siquidem cuius est, oportet imperare. Quod uero ipsum natura administret, hinc facile datur intelligi. Primo & eius partium serie, deinde & procreatorum ordine, tertio ex communi ad se inuicem partium, quæ in ipso includuntur, affectione, quarto, quod ad aliquid sint singula procreata, & deniq; quod omnia in usus cōmodissimos cedant,

cedant, quæ peculiaria, & suarum singula sunt naturarum. Et perinde cum distinctam naturam habeat, ipsum terminatum esse necesse est. Extra ipsum uero inane undiq; in infinitum profluit. Huius quod quidem à corpore cohibetur, locus nuncupatur; quod autem non cohibetur, inane. Quod uero sit inane, paucis explicabimus. Omne corpus in aliquo esse necesse est. Id autem in quo est ipsum occupans & complens aliud esse, ac planè incorruptum oportet, & tãquam sub tactum non cadens. Huiusmodi profecto substantiam lociq; naturam, qualiscumq; sit, corpus admittere & cohibere, & inane esse profiteamur. Quod porro in eiusmodi aliquo sint corpora, præcipue in aquis, & omni humida essentia nobis par est intueri. Cum enim ex uase humorem continente, solidumq; aliquod in se corpus, & solidum sustulerimus, collabitur aqua in sublato locum, neque amplius hæc apparet eleuatio, sed minor, quãta sublata rei fuerit magnitudo. Rursusq; si in uas humore repletum solidum aliquod immittatur, tantum humoris exundat superflui, quantus solidi tumor fuerit iniecti. Neque id accideret, nisi in aliquo humor ipsum replens extitisset, & qualicumq; à corpore occuparetur. Idem uero & in aère fieri existimandum est. Is namq; ex loco ipsum comprehendente extruditur, cum à solido aliquo comprehendetur. Cum igitur in uas aliquod quippiã infundimus, ex ipso flatum sentimus euadentem, præcipue cum oris fuerit angusti. Enimvero mundum quoq; ex loco motum possumus intelligere quẽ nunc occupauit. Hoc nimirum eius transitu relictum comprehendemus locum esse inane, & in quem occupatum comprehensumq; à sese transierit, is certe fuerit inane repletum. Quod si etiam in ignem omnis resoluatur essentia, quemadmodum iucundissimis uisum est Physicis,

*Inane extra
mundum esse
contra Arist.*

Inanis essentia

locum plusquam decies millies ipsum occupasse ne-
cesse est, quemadmodum in uaporem corpora ex-
halant solida. Qui igitur in conflagratione ex effu-
sa occupatus est essentia, locus nunc inanis est, nul-
lo ipsum complente corpore. Quod si quis occur-
rat, conflagrationem fieri nullam, is inane non esse
eo modo minime controuersatur; nam si profusam
modo intelligamus essentiam ultraque protensam, re
nulla obuia, quæ talem extensionem possit prohibe-
re, id ipsum in quod opinione secesserit, in extensio-
ne inane fuerit: quemadmodum si curæ sit nunc quoque
nosse ab ipsa occupatum inane completum fuerit.
Quamobrem nugas agunt, qui extra mundum nis-
hil esse aiunt. Id enim ipsum, quod nihil uocant, nul-
lam effusam essentiam contra stando poterit prohi-
bere. Proinde alicuius effusa assumatur essentia, &
ab ipsa quoduis naturaliter comprehensum ab exi-
stimante complebitur, eiusque fiet locus quod est ina-
ne à loco occupatum ac completum. Id porro cor-
repta essentia, & in aceruū conducta minorem, fiet
inane. Quemadmodum igitur est quippiam quod
corpus suscipiat, ita etiam possibile est corpus susci-
pere. Id autem quod compleri planeque occupari à
corpore possit, est inane. Aliquam itaque inanis sub-
stantiam esse necesse est. Est sanè eius opinatio sim-
plicissima, cum sit corporis & tactus expers, neque
figuram habens, neque figurati, nec patientis quic-
quam, neque faciētis, sed simpliciter corpus excipien-
tis, neque existentis. Tale nimirum est inane. In mun-
do autem profus non esse, ex eis quæ apparent lis-
cet nobis perspicere. Nam si nō in totum cognitas
horum fuisset essentia, fieri non potuisset ut à natu-
ra contineretur, ac administraretur mundus: neque
eius partium ad se inuicem quæpiam foret comuni-
catio, neque ab uno loco, quem mundus comprehen-
dat, &

dat, & spiritu, qui omnifariam cognatus non sit, potuisset à nobis spectari uel audiri. interiectis namque inanitatibus, ab ipsis sensus inhiherentur. Angustissimi quoque oris uasa in aquis subuersa per aquæ influentis inanitates implerentur. At id non fit, quod aëre compleantur, qui erumpere planeque euadere non potest, quod ipsorum ora ab aqua obsideantur. Suntque infinita alia, de quibus dicere necesse non est, quibus id demonstratur. In mundo ergo inane esse impossibile est. At Aristoteles, & eius sectæ omnes, ne quidem extra mundum inane esse cōtenderunt. Oportet enim, inquiunt eius factionis philosophi, inane corporis uas esse. Atqui extra mundum corpus est nullū, & perinde ne quidē inane. Quod sanè subinsulsum simillimumque est, ut si quispiam dicat: Quia in aridis, & aqua carētibus locis aqua esse non potest, ne quidem uas, quod aquam possit excipere. Nos ergo latere non debet uas corporis duobus dici modis: uno cum corpus habet à quo imbuitur, altero quod potest corpus excipere. Verum aiunt: Si extra mundum sit inane, feretur per ipsum mundus, nihil habēdo quod cōtineat, quodque ipsum possit suspicere. Quibus respondemus, fieri non posse, ut per inane deferatur, quādo quidem ad suum uergit medium, idque habet deorsum quo uergit. Nisi enim id medium habeat mundus, & deorsum feretur deorsum per inane mundus, quemadmodum in oratione quæ est de meatu ad medium, demonstrabitur. Et illud quoque ab eadem dicitur factione: Quod si extra mundum sit inane, fusa per ipsum essentia in infinitum dispargeretur, atque dispesceretur. Cui occurrimus, ne id quidem posse pati, habitum siquidem habet, qui ipsam continet atque agglutinat, ac ipsam cōprehendens inane facit nihil. Hæc potestate eximia utendo, se conseruat corripiedo,

Rationes refutat.

ac rursus in se effundendo, iuxta suas naturales mutationes aliquando in ignem effundens, aliquando in mundanam cōcitata genituram. Infulsum etiam est quod aiunt, si extra mundum sit inane, id infinitum esse opus sit. Quod si infinitum sit extra mundum inane, etiam infinita corpora esse oportebit. Non enim de inani ambiguitatem consequitur corpus esse infinitum: nam de inani opinio nusquam esse desinit, at in corporis notione illico etiā terminatum comprehenditur, nihilq; potest habitus infiniti esse, quo pacto potuerit quod sit infinitum ab aliquo cohiberi. Dicuntur autem etiam alia nonnulla ab ipsis similia. Quod igitur extra mundū inane esse necesse sit, ex his quæ demonstrata sunt deprehenditur. Quod uero id ab omni parte in infinitum penetret, maxime necessarium est. Hincq; didicerimus omne terminatū in alterius generis aliud terminatur, quodq; aliud à terminato est, ut statim in cunctis aër terminatus in alterius generis aliud desinit, æthera & aquā. Itidem æther in aëra, & cœlum, & aqua in terram, & aërem, & terra in aquam & aërem. Et similiter nostra corpora in alterius generis aliud terminantur, superficiemq; quæ corporis expers est. Necesse igitur etiam, si mūdum comprehendens inane terminatur, ut non sit infinitū in alterius generis aliud desinere. Atqui nihil est alterius generis aliud ab inani cognoscere, in quod desinat. Infinitū ergo est. Nam si norimus quicquam alterius generis aliud ab inani in quod terminabitur, id cōpletum esse opus erit: quodq; compleuit, ratio nō pronunciat cunctorum corporum à mundo comprehensorum, à quibus cognitum non contingere, ut uspiam terminetur, quod extra est inane. Infinitum ergo est. Præterea ut omne terminatum, ab aliquo comprehensum intelligitur. Quod si

Inane infinitū esse.

minus, ne quidem fuerit terminatum. Ita etiã si inane ab aliquo terminetur, ipsum comprehendí necesse est. Quid nã igitur id fuerit? corpus'ne? at id fieri non potest, quia nullum extra mundum corpus. Quod si etiam aliquod sit rursus id finitum, ab inani cõprehendí oportebit. Ac id porro inane, si non erit infinitum ab alio corpore cõprehenditur, quod etiam ipsum rursus ab alio inani comprehendatur necesse est, & ipsũ habere extrema oportuit, atq; hoc in infinitum usq;. Et perinde corpora fuerint & multitudine, & magnitudine infinita, quorũ neutrum esse potest. Proinde si terminatũ est quod extra mundum inane, & omnino ab aliquo comprehenditur, à corpore autem non comprehenditur, ab incorporato itaq; comprehendatur. Quod nam igitur id erit, tempus'ne? an superficies? dicendum utiq; est aliquid huiusmodi. At id dicere recte nõ possis, ab aliquo horum inquam inane comprehendí. Opus igitur erit aliud esse inane, quod ipsum comprehendat, & hoc ab alio comprehendí opus erit quod non sit infinitum, hocq; ab alio in infinitum usq;. Atq; ita qui noluerint infinitum dicere extra mũdum inane, in necessitatem decurrent infiniti, inanium relinquendo alienas essentias, quod extremam habet absurditatem. Necesse igitur est nobis confiteri infinitum extra mũdum inane esse. Cũ igitur infinitũ sit, & corporis expers, neq; quidquã sursum habet, neq; infra, neq; ante, neq; pone, neque dextrorsum, neq; leuorsum, neq; mediũ. Hæ nãq; habitudines, quæ sunt septẽ de corporibus inspiciuntur, quarũ nulla circa inane est. Ipse autem mũdus cũ sit corpus, habet aliquid supra, & infra, reliquasq; necessario habitudines. Anteriora quæ ad occasum ipsius esse aiũt, quia ad occasum impulsũ habet. Posteriora uero ad ortũ, ab eis nãq; in anteriora procedit

*Mundi positio
nes.*

*Infra & medi
um in mundo
idem esse.*

*Terram esse in
mundi medio
ex sensui appa
rentibus.*

cedit, unde eius dextera ad septentrionem, læua ue
ro ad meridiem erunt. Atq; hæc quidem ipsius habi
tudines nihil occultum habent. At reliquæ habitudi
nes multã antiquis Physicis præbuere molestiam,
multiq; per locum facti dilapsus sunt, cum nosse nõ
possent in mûdo globosæ figuræ, infra quidem ab
ipsius toto medioximum esse necessarium, sursum
autem à totius medio ad extrema, ipsiusq; superfi
ciem penetrans: conuenientibus duabus habitudi
nibus in ipso, & eiusdem medio, & infra existente.
In profusis figura corporibus his distinctis, in glo
bosis autem nequaquam, sed conuenientibus dua
bus habitudinibus. A superficie enim uergere neces
se est ad ipsorum medium globosis habitibus, atq;
ita infra ipsas hæc habere in quæ diuergant. Id ni
mirũ mundo euenit, quòd sit figuræ globosæ: idẽq;
sit infra & ipsius medium, hisce habitudinibus in se
confluentibus. Hoc sanè in primis demonstrabitur
in oratione, quæ erit de meatu ad medium: in præ
sentia uero ab imaginatis à nobis sensu simplicius
demonstrabimus. Omnes igitur, in quo orbis terra
rum climate simus, facile intuemur cœlum nobis à
uertice imminere: quæ uero ipsius circumeant, cũ
cœta nobis existimamus declinantia. Deinde proce
dentibus ad quæcunq; terræ climata, quæ tanquam
in declinatione fuerant imagine comprehensa, no
bis fiunt ad uerticem. Neq; id contingeret, nisi un
diq; cœlum terræ incubaret, mundi q; medioximum
sit infra, à quo ad cœlum quod insurgit supra nomi
natur. Et cũ mare nauigemus, in quo terra loco nõ
spectatur circũcirca in horizonte (quẽ latina uoce
dicimus finiẽtem) nobis cœlũ imaginamur aquam
cõtingere. At cum eò peruenimus ubi nobis ima
ginamur cœlum maris aquas cõtingere, rursus spe
ctatur superne incubare: procedendoq; quouis na
uigio

uigio id contingit. Proinde, si fieri possit, ut nauigis, uel quoquo modo aliter ambulando terra circueatur, nulla pars erit ubi cœlum non superne incubet. Et perinde mundi medium pariter tam infra quam medium est. Verum hoc potius exarat disciplina, quæ de grauiũ corporũ meatu ad mediũ est.

De cœli orbibus.

Orbes in cœlo paralleli, hoc est, segmenta quinque describuntur. Vnus quidem qui diu diu cœlum dispescit, quem æquinoctialem appellamus: cuius utrinque duo, ut æquinoctiali minores ita inter se inuicem æquales, nominanturque tropici, quia per solis puncta tropica à nobis describuntur, qui ultro citroque solis limites sunt extremi. Ad utrumque porro istorum alij totidem describuntur, quorum unus quidem boreus uocatur Arcticus, cui contrarius Antarcticus australis. Hi per alias atque alias climatum differentias, alij apud alios maiores, & minores euadunt, & denique euanescent. Et ubi non comparent, unus sub aspectum prorsus non cadit, alter apparet perpetuus. His nimirum cœli interuallis, quæ memoratis orbibus distinguuntur, terræ partes quinque subiiciuntur. Vna sub arctico, nempe Septentrione comprehenditur. Altera supposita spatio, quod inter septentrionem & æstiuum tropicum est. Tertia inter duos tropicos, quæ mediocimum obtinens locum incubantem, superne sibi habet æquinoctialem. Quarta medium hyberni tropici spatium & Antarktici tenet. Quinta sub Antarktico. Has itaque terræ partes Physici zonas seu cingula uocant, quorum extrema utraque ob gelu rigorem inhabitabilia esse perhibentur, ut mediocimum propter æstum habitationi non est obnoxium. Inter quod & extrema sunt temperata, Temperatior si

e s   quidem

quidem utraq; efficitur zona ab exusta, & utraq; assistente, & cōtermina frigida. Rursus harum temperatarū utrāq; in duas dispescunt parteis, in eā quā supra terram, & eam quam sub terra esse opinātur dimidiam, quatuor habitatas esse ferūt. Quarū nos unā homines habere perhibent, alterā quos paræcos uocant, quod ualet circumhabitātes, qui in eodem, quo nos, temperato climate sub terra creduntur habitare, tertiam antoecos, quod est è regione nehabitantes, quartam nobis antipodas, qui obiectam è regione nobis habitant temperatam. Sunt uero ipsorum qui sub terra clima incolūt, quos etiā antōmos, quod est humeris auersos uocant. Atqui sub terra Antipodes. Omnium nanq; in terra gradientium ad centrum terræq; medioximum uestigia spectare necesse est. Nam cū figuræ sit ipsa globosæ, inferne est medioximū. Vnde qui circū nos habitant, neutiquam sunt Antipodes, sed qui in temperato sub terra climate habitant, qui è regione nobis obijciuntur. Nam eorum uestigia nostris sunt opposita uestigijs, cum circa nos habitantium nostra neutiquam spectent uestigia, sed eorū quos Antoecos diximus nominari. Et perinde hi rursus inuicē inter se sunt Antipodes. At qui sunt nobis Antipodes, antœci sunt eis, qui circum nos habitāt. Tales sunt hæ profecto habitudines, quales amicorum, & fratrum, non utiq; patrum & filiorū, neq; seruorum & dominorū. Ille siquidem ex altera parte sibi correspondent, nostrorum enim Perioecorū nos Perioeci efficimur, & Antipodum Antipodes. Itidem Antoecorum Antœci. Sunt etiā nobis quædam illorū singulis communia, & separata. Ad Perioecos quidem communia sunt nobis, primo quod eandem temperatā habitamus. Deinde quod eandem hyemē habemus & æstatem, horasq; alias, & augmenta

Simile.

Cum Perioecis commune.

augmenta, & diminutiones dierū pariter & noctiū. Differūt autē diebus & noctibus. Nobis enim cum erit dies, illis noctem esse oportet: & vicissim obliquius hoc dicto, nō examinata ratione cū nobis sol occiderit sumit initiū apud illos ortus, quia quā lōgus dies nobis fuit, tā illis nox longa tēporaꝝ nobis permutātur, quæ in augmento quæꝝ in minutione dierū sunt, & noctiū nūc globosam terrā ambiēs, circuēsꝝ sol. quibus quādo cūꝝ radios iaculatur terræ fastigijs itinere superinuectus eā illustrat, illuminatꝝ. Inde supra terram adhuc nobis perspectus illis oriri appareat necesse est. Cūꝝ sit globosa terra ipsam ambiēdo, per omnia scādēdo fastigia, aliquādo alijs imminet exoriēs. Sed Antœcis sunt nobis cōmunia, quod unū, & illi & nos supra terrā habeamus hæmisphæriū. Secūdū autē nos habemus in eodē dies & noctes. hocꝝ paulo latius dictū. Si quidē cū nobis dies est longissimus, illis est breuissimus, & cōtrā. permutatur nāꝝ nobis cū illis spaciū tēporariū dierū inquā ac noctiū augmenta & diminutiones. Verū cū Antipodibus nobis nihil est cōmune, quod omnia cōtrā respōdeāt. Nā sub terra inter nos inuicē climata habemus, & tēpora habemus cōtraria die noctuꝝ. Idē est de augmentis & diminutionib. dierū. Quod autē esse oporteat pericœcos & Antipodas, & Antœcos docet physiologia, quādo quidē horū nihil memoratur in historia. Neꝝ enim ad Pericœcos ullū nobis esse iter pōt, quod in nauigabilis, & beluosus nobis ad ipsos accessū prohibeat oceanus: & ne quidē accessus ē ad eos nobis qui cōtra nos tēperatā zonā habēt, quādo quidē torrida nō pōt à nobis superari, quæ profecto tēperata terræ climata æque quoꝝ habitari necesse est. Nā animantiū amica natura ē, & ubicūꝝ cūctis rōnalib. & rōnis expertib. cōpleri animalib. potuit terra, ibi capit optioꝝ

Cum Antœcis commune.

Cum Antipodibus commune nihil.

pit optionem. Hinc nobis est aperienda causa, qua partes aliæ rigescunt gelu, aliæ torrentur æstu, aliæ sunt temperatæ, & cur tempora permutantur, augmenta & diminutiones, quæ sibi inuicem opponuntur temperatæ dierum habent.

De globorum cœlestium conuersione.

CVM igitur cœlum circumcirca supra terram & aërem conuertatur, huncq; motum à providentia nactum sit ad salutem, & uniuersitatis diuturnitatem, id habens, cuncta in ipso comprehensa sidera circumagat necesse est. Quorum alia à mundo conuersa simplicissimum motum habent, & per omne cœlum eadem tenent loca. Alia uero mouentur quidem, & à mundo circumacta necessario ob illam conuersionem, sed alio delecto mouentur motu, quo alio tempore partes cœli alias tenent. Is autem ipsorum motus mundano motu est obliquior, qui cœli motui uidetur contrarius. Quippe quod ab occasu in ortum deferatur. Prima itaque omnium astra non errantia, quod cœlo hæreant, uocitantur. Alia uero errantia, quandoquidē alias in mundi partibus alijs emicant. Hærentes igitur cœlo stellæ cuiuspiam *ἑπιβύτοις* persimiles uidebuntur, qui in suis positi locis à nauis deferuntur à suo non credentes loco. Errantes autem & uagæ contrario nauis motu ferri, tanquam à prora in puppis locum procedant: quem obliquiorem motum formicarum progressibus dixeris esse persimilem, quæ in rota figurari rotæ motu repant contrario. Hærentium itaque cœlo stellarum multitudo est infinita. Errantes uero sint ne plures, incertum est, septem certe in nostram peruenire cognitionem: quarum altissima esse nobis uidetur Phænon dicta (quæ Saturni stella) trigesimo anno, unde coepit, suum ambitum, & delectum motum

tum perficiēs. Sub hoc Iouis est stella, uocata Phaëton, quæ duodecim annorum spatio suum absoluit ambitum. Sub quo Pyrois, quæ Martis, incertio rem habens motum. Videtur itaq; etiam is duobus annis & mensibus quinque suum conficere ambitum. Sub quo Sol esse intelligitur, qui aliarum medius est stellarum, qui suum circulum annuo peragit spatio. Hoc motu definit anni tempora quatuor, cum mundano autem motu dies conficit. Sub Sole Venus est, annuam ipsa quoque conuersionem habens: nominatur autem cum Solem cōsequitur occidentem Vesper: cum uero orientem antecedit, Lucifer. Quam stellam tam *ἠωσφόρον*, quam *φωσφόρον* nominare consueuerunt. Sub Veneris stella est Mercurij, quæ & Stilbon, hoc est radians dicta. eius quoque annuum esse cursum perhibent. Sub Mercurio Luna est omnium stellarum terræ proxima, quæ in æthere ad aëris cōtactum esse memoratur, unde & opacum eius spectatur corpus. Quod uero lumine colustretur, a sole lumen mutuatur eius hemisphærio ad solem semper conuerso fulgente. Hæc suum peragit orbem uiginti & septem diebus, addita parte unius diei dimidia: ad coitum autem cum sole triginta diebus uenit. Hæc omnes stellæ contrario cœli mouentur motu, aliæque in alijs perspectæ, neque inordinatum iter faciunt, neque ut fors obtulit a mundi partibus incedunt, sed per eum orbem qui signifer appellatur, ipsum neutiquam excedendo.

De orbe signifero.

Est nimirum signifer circulus obliquus per tropicos & æquinoctialem proiectus, qui utrumque tropicum uno in puncto contingit, sed æquinoctialem diuidue secatur. Huius nempe signiferi satis amplam habentis latitudinē, partes aliæ sunt septentrionales

Errantum catholicæ.

septentrionales, aliæ australes, aliæ inter has mediæ. Ideo etiam tribus scribuntur circulis, quorum medius solaris nominatur, alij altrinsecus, quorum unus septentrionalis, alter australis. Per hunc signiferum uagæ aliæ stellæ motu delecto, modo ad septentrionem, modo ad austrum accedunt. Solus sol per mediū duntaxat mouetur, nō in septentrionē, non in austrum uergens, sed mundi ipsius septentrionales & australes partes petit, à tropicis ad solstitia perueniēs. in signifero aut neutram partem, sed medioximum suo itinere orbem secatur, unde etiā solaris circulus appellatur. At reliquæ uagæ stellæ, & mundi australes, & septentrionales, & ipsius signiferi partes petunt in ipso obliquæ motæ. Permetiendo enim à septentrione in austrum, atque porro inde in septentrionem recurrendo, non rectam lineam neque simplicem sicut sol, sed obliquam per ipsum mouentur. Sed quandoque à septentrionali ad mediū feruntur, & tum dicuntur fastigiati humiliari. Cum autem per medium incedentes in austrum secedunt, dicuntur humiliter humiliari, recurrentes porro ad medium, humiliter in sublimem eleuari. At cum à medio septentrionē uersus permeauerint, sublimiter sublimes fieri. Nam contingit septentrionales signiferi partes plurimum supra horizontem eleuari, cum australes partes magis horizonti propinquæ fiant. Quod mundus à septentrione in austrum inclinatur in nostro terrarum orbe, cum hoc pacto in signifero planetæ moueatur, sol inter tropicos mundi emisus latitudinem, exurat subiectam terræ latitudinem necesse est, iam dicto inter tropicos interuallo. Cum porro neque ab australibus ad septentrionalia iens, æstiuum excedat tropicum, neque ab hoc ad australia hybernium tropicum, contingit sub polis zonas gelu rigere, utpote quæ à sole longissime absunt.

quæ

quæ inter tropicos & arcticos eæ in latitudine collocatæ temperatæ sunt. eademq; causa est cur illæ gelu rigentes, & hæc torrida, & istæ in terra temperatæ sunt. Quod porro temperatis tempora permutentur, quod augeantur ac minuantur dies, huiusmodi est causa. Cum figuræ sit terra globosæ, & undique sub cœlo æque infra sit, eius climata contingit, non eandem ad signiferum assequi habitudinem. alia enim sub alijs cœli partibus sunt. Vnde & complexionibus est differentia, sicut est demonstratum. In torrida igitur ipsius terræ medioximum ita habet, ut neque ad septentrionem, neque ad austrum mundus inclinetur, sed equissimam habet positionem super horizonte, inspecto utroq; polo nullo orbe arctico in hoc climate existente, sed cuncta prorsus occidunt sidera, & rursus oriuntur, nullumq; simpliciter semper apparere ibi potest. At ab hoc climate intemperatas uersus abeuntibus, altera mundi positio imaginatur polorum, altero latitante, altero sublato, & ab horizonte sublimi. Si quispiam igitur illinc ad nostram zonam eat temperatam, australis ei polus occultatur, terræ inter eundem gibbi obijce, septentrionalis autem ad fastigium ab horizonte consurgit: sin ad alteram temperatam à torrida iter faciat, erit contrarium sublato ab horizonte polo australi, sicut septentrionali occultato.

De torrida.

Detur itaq; quispiam à torrida in nostram ire temperatam, an nō cū adhuc sub æquinoctiali fuerit utrūq; polū in horizontē spectauerit, neq; occultabitur ei astrū aliquod, neq; perpetuo apparebit, & perinde ne quidem ullus arcticus circulus.

Circulus

De inclinatione mundi elegant.

Circulus namq; Arcticus est limes semper apparentium nobis astrorū, Antarcticus uero limes semper occultorum. Cum cœperis huc illinc proficisci, polus Australis tibi occultetur necesse est, gibbi terræ obijce, Septentrionalis autem ex fastigij ratione at tollitur. Et perinde ita inclinationem capit mūdus à septentrione in austrum, ut aliæ partes occultentur, aliæ ei semper appareant, & circa polos astra. Septentrionales, qui circum hæc habitant, his substernantur necesse est, ut itineris tulerit inclinatio, mundo semper magis ex itinere inclinatum capiente positionem. Septentrionalia signiferi sublimia, ut plurimum in horizonte sublata spectabuntur, australia uero humilia, magisq; ad horizontem accedentia. atq; hoc modo à meridie ad septentrionem iens, ad Græcū terræ perueniet clima, ad quod sua Aratus composuit phænomena, nempe apparētia ubi cōtingit ipsum horizontē draconis caput, & helices pedes. Huic Arctici magnitudini sit æqualis necesse est, qui astra occulta limes comprehendit. Atque ita inclinato mūdo, deinceps nosse oportet quamlibet hærentium cœlo stellarum cum mundo obuolutam, circa suum centrum circulum describere, qui omnes sunt paralleli. Cumq; inter ipsos maximus sit æquinoctialis, minimi qui circa polos mūdi sunt, & perinde qui ab ijs ad æquinoctialem sunt descripti, iuxta proportionē maiores euadunt, quo fuerit à polis maior distātia. Qui porro ab æquinoctiali ad polos habita ratione distantia, minores. Cum igitur & maximi, & minimorum, & mediorū orbium hæc ita habeant, in climate, quod sub æquinoctiali, dimidiata climata supra terram, & dimidiata sub terra sunt. Illinc huc itinere cōtendenti, ut polus attollitur, & mundus inclinatur, ita ne quidem orbes eandem custodiunt habitudinem. Cæterum cum sit

cum sit æquinoctialis maximus, & in duas partes mundum æque dispescat, manet ad unguem dimidium supra terram. Omnis siquidem orbis diuidue dirimens mundum, aut horizon nempe finiens est, aut æque ab horizonte diuiditur, ut supra terram dimidium semper appareat, & dimidium occultetur. Quare cum sit maximus æquinoctialis, eandem seruat habitudinem etiã inter temperatas. At ab ipso ad polos euntibus, orbis neutiquam tales, sed ipsorum quocunq;, quo magis ad polum ieris septentrionalem, eo maiora supra terram segmenta fiant necesse est, horũ sublimiorum in nostra temperata minora sub terra sunt segmenta. Quotcũq; uero ad austrum, è cõtrario, maiora sub terra segmenta habent, ut minora supra terram, ubi similiter totus arcticus occultatur, ut septentrionem habitãtibus, apparet perpetuus, & perinde in nostro temperato climate ita habet. Contrã uero in eregione posito nobis temperato climate. Nam quæ humilia nobis, illis sunt sublimia: & contrã, ut ab australibus ad mũdi septentrionalia processeris, illis inclinati. Nam ab æquinoctiali eò iter facientibus, septentrionalis polus occultatur, australis autem attollitur. Et perinde quæ sunt illis sublimia, nobis humilia: & contrã. Itaq; etiam arcticus ipsis orbis occultatur, ut cõtrarius attollitur. Cum hæc ita habeant, sol à solstitijs ad solstitia per signiferum contendens, manifesto omnes continget circulos, qui sunt inter tropicos. Cum ergo à septentrione in austrum iens, hybernũ tropicum contigerit, breuissimum nobis cõficit diem. Is nãq; orbis omnium quos sol attingit, sub terra maximum segmẽtum habet, ut minimum supra terram, & perinde nobis noctem tum maximam, & diem breuissimum faciat necesse est. Cum uero hybernũ contigerit, ad nos se conuertit, ad mundi

sublimiora recurrens orbibus semper cōtingit ma-
 ius hyberno segmento habere super terram. Atque
 ita habita segmentorū ratione dies capit incremen-
 tum ad æquinoctium usq; nocte facta breuiore. Cū
 uero æquinoctialem cōtigerit, sub quo æquale sub
 terra, ei quod supra terram segmētum, æquinoctiū
 facit. & hinc reliquum quod superest ad æstiuum re-
 currens, quotquot orbis assequetur maiora supra
 terram segmenta habētes, longiores noctibus dies
 faciat necesse est. hoc procedente augmento, quo
 ad æstiuum orbem contigerit, qui maximum supra
 terram apud nos segmentum habet omnium quos
 sol attingit, & ob hoc in æstiuo solstitio diem efficit
 longissimam. Hinc porro ad australia cursu conten-
 dens, minora solstitiali æstiuo supra terrā segmen-
 ta facit, ex habita ratione diminuti diei, noctis ma-
 iora spatia facit, ad æquinoctialem usq;, ad quem cū
 applicuerit, æquinoctiū facit autumnale. Confestim
 ipsum transeundo orbis attigit, qui minora supra
 terram habent climata, atq; ita ab æquinoctio au-
 tumnali longiores sūt diebus noctes, manetq; diei
 comminutio quoad hybernum attigerit solstitium.
 Nox uero supra diem capit incrementum, quæ ab
 hac conuersione comminuitur, quoad æquinoctia-
 lem attigerit, uernumq; fecerit æquinoctium. Cum
 hæc iuxta memoratos orbis ita habeant, qui humi-
 les nobis orbis, habentibus è regione temperatum
 clima, sublimes, & sublatis euadūt contrā. Ita qui no-
 bis æstiuus est orbis, illis hybernus. Et ea est causa
 cur ex altera parte sibi correspōdeant tempora anni,
 & augmenta, & diminutiones dierum in regio-
 nibus temperatis, in totumq; uniuersalis augmen-
 ti & diminutionis dierum noctiumq;, cum in torris-
 da horum nihil sit, sed omnino æquinoctiū. Quan-
 do quidem parallelorum æquæ partes supra terrā,
 & sub

& sub terra sunt: Per signiferum enim delectum sol efficiens motum, & alio tempore alias permeans partes, anni tempora complendo, æstiuum quidem solstitium facit, cum proxime ad nos peruenerit, maxime septentrionalem describendo circulum, & longissimum diem faciendo ut breuissimam noctem. solstitium uero hybernum facit, cum longissime à nostro climate abierit, fueritq; humillimus ferè ad horizontem, maxime australem orbem describendo longissimam anni noctem faciendo, ut breuissimum diem. æquinoctium autem uernum facit, cum ab hybernis conuersionibus ad septentrionem & æstiuum tropicum iens, medius inter utrumq; iter faciendo, in duo æqualia mundum dispescens, circulum descripserit diem nocti æqualem facièdo. autumnale autem æquinoctium facit, cū ab æstiuo tropico in austrum & ad hybernum tropicum se conuerterit, medioximus itidē inter extremos limites eundē æquis noctialem circulum descripserit. Auctos autem exhibet dies ab hyberno tropico ad septentrionales mundi partes scandens, minutas è cōtrario ab æstiuo tropico in austrum tendens, atque hybernum tropicum.

De augmento dierum.

Augumenta dierum & noctium neutiquā singulis diebus æque addunt & subtrahūt, sed cum principium incrementi dies acceperit, primo quidem mense totius excessus duodecima augetur parte, qua maximus minimū diem superat, secundo autē sexta, ut tertio quarta, & quarto similiter quarta, & quinto sexta, & sexto duodecima. Proinde si sex horis maximus excedit diē minimum, primo quidem mense dimidia hora diei additur, secundo autem hora, tertio hora & dimidium,

ut trimestri trium horarum fiat additio . Et quarto similiter, hora & dimidium adijcietur, quinto hora, ultimo hemihorium. Atque ita sex horæ complentur, quibus excedit maximus diem minimum, causa vero inæqualitatis incrementi hæc est.

Causa incrementi inæqualis dierum.

Signifer orbis per quem iter facit sol, cum sit obliquus, & æquinoctialem in duobus secet punctis, utrunque tropicorum uno in puncto attingat, æquinoctialem quidem & proximos parallelos rectior secat, & parum deest ad rectos angulos, sed in tropicis obliquior, & magis inclinatus progreditur. Et perinde acutos faciendo angulos, causa fit cur obliquior ipsis procedendo & insistendo. Per signiferum namque longum iter faciendo obliquior abscedit à tropicis, in æquinoctiali uero cum sit erectior, festinatiores etiam accessus ad ipsum, & ab ipso recessus facit, diuina providentia talem signiferi affectionem ad tropicos efficiente sensim faciendo, non aceruatim horarum mutationes, neque quæ tempora inter tropicos, & æquinoctia æqualia sunt. A uerno enim æquinoctio ad æstiuos usque tropicos dies sunt nonaginta unus & dimidius, ab æstiuæ conuersione ad autumnale usque æquinoctium dies nonaginta tres & dimidius, ab hoc æquinoctio ad solstitium usque hybernum dies octoginta octo, ab hyberno solstitio ad æquinoctium uernum nonaginta quatuor. Sciscitabitur quispiam cum sint æquales signiferi partes quartæ, cur sol ipsas tempore permeat inæquali. Cui occurrendum, quod si per ipsum signiferum sol iter faceret, tempore æquali, cunctas eius partes permearet, sed orbis solaris media parte signiferi multo terræ uicinior est. Cæterum & si subiectus solaris signifero idem cum ipso haberet cen

ret centrum, & ueluti in tempore æquali quatuor partes sui orbis sol permearet. Nam à tropicis & æquinoctiali ductæ diametri in partes æquales, dirimerent etiam solarem orbem. Nunc non idem centrum ipsos habere contingit, sed eccentricus est solaris orbis, & ob hoc non secatur in quatuor partes æquales ab iam dictis diametris, uerū sunt inæquales ipsius circumferentiæ. Namque soli qui eisdem centris instituti orbis, in partes æquales sectas habent ex diametris circumferentias: at qui sunt eccentrici, nequaquã. Cū ergo solaris circulus sit eccentricus, solari circulo in duodecim diuiso partes, æque ac signifero, cū sint signiferi sectiones æquales, inæqualia segmenta solaris circuli ponuntur, & ipsius maximum quidem erit segmentum geminis subiectū, minimum autem sagittario. Quamobrem id etiam segmentum minimo tempore permeat, geminis uero longissimo. Ibi enim est altissimus, at in sagittario terræ proximus, & in alijs porro iuxta proportionem. Inde eius orbem eccentricum esse contingit, quia nō in eodē semper mouetur fastigio, sed tam sublimis itinere, quàm rursus terræ proximus. Et ne quidem dies cum noctibus, quos naturales quidam uocant, ad libellam inter se inuicem sunt æquales ut intelligitur, sed solo sensu æquales esse cōsentur. Nā mundi cōuersio minor est necessario, quàm omnis cum nocte dies in quouis pro cursu, mundo citius diurno cum nocte interuallo, suum ambitum peragente, quem sol contra mundi motū facit. Circūeunte enim idem punctum mūdo, necdum sol in oriente spectatur, sed cum ambitus orbis circumactus fuerit, quem perficiebat die cum nocte, sol motu delecto, tum ipse quoque in oriēte apparet. Quod si cūcta dodecatemoria nempe signa signiferi sint æqualia, tempore etiā æquali oriri cōtigisset, diesque

f, cum

cum noctibus essent æquales. Nunc uero tropica signa recta quidem ascendunt, sed obliqua occidunt, rectisq; scandentibus ipsis, longius tempus ipsorum ortus fiat necesse est. Cum partes igitur ipsorum sol die cū nocte permeat, iuxta proportionem ortum tardiozem facit. Horum euenit contrarium insignis hybernis, & perinde ætheris cōuersiones sunt æquales, dies autem cum noctibus nequaquam, si ad libellam examen quæras, obliquius, ut diximus, sole ad tropicos accedente & abeunte, & ob hoc diutius circa ipsos commorante. Cūq; sub ipsis inquirunt, non sit habitatio, ne quidem aliquanto intra ipsos. Syene tamen sub æstiuo iacet circulo, Aethiopia uero Syene adhuc interior, à quibus Posidonius opinatus est totum sub æquinoctiali clima esse temperatum, nec non quinque zonæ terræ esse à nobilibus pronuntiatae sunt Phisicis.

An sub æquinoctiali sit habitatio.

Posidonius, quem terrarum orbem torridum æstum nominarunt, temperatum esse promulgauit. Nam ubi inquit, circa tropicos sol diutius uersatur, ne utiquam ea sunt inhabitata loca, nec eis interiora, cur non multo magis sub æquinoctiali fuerint temperata, cū celerius hunc orbem sol transeat, & rursus æque celeriter adeat, nec in eo climate diutius commoretur? Enim uero cum in totum inquit, sit nox diei æqualis sub æquinoctiali, & perinde refrigerandi spatium satis amplum habeat, sitq; eius aër in medio xumo, & umbræ terræ fastigiosissimo, etiã imbres cadent, & sufflabunt uenti, ut possint aëra refrigerare. Quia in Aethiopia imbres enarratur per æstatem iuges pluere, præcipue in ipsius articulo, unde etiam Nilus per æstatē inundare intelligitur. Posidonius igitur ita cēsuit. Oportuit sanè ita sub æquinoctiali habere quod bis anni sint

*In hac sententia
fuit Auicēnas*

sint apud eos tempora, quandoquidem etiã sol bis illis fit à uertice, bina faciendo æquinoctia.

Contra Posidoniũ, quod sub æquinoctiali nõ habitetur.

Qui autem Posidoniũ aduersantur sententiã, aiũt, quia diutius ad tropicos uersatur sol, oportet in hac Posidoniũ esse sententiã. Cæterũ à tropicis rursus plus sol distat, & perinde etiã qui sub ipsis aër magis refrigeratur, possuntq; climata habitari. Sed cũ sit inter tropicos medius æquinoctialis, & parũ admodũ absit, & celeris uscule ad ipsum redeat, cũq; sub tropicis loca excipiãtur, à refrigeratiũ zonarum flatibus etesijs, fama etiã est solis ardorẽ refrigerato aëre demulceri. at æquinoctialẽ usq; hi non possunt peruenire: quod si trãsserint, æstuosa & flamosa itineris spacia sub sole fiẽt. Aequalis diei nox, per se nihil põt ad aërẽ illic refrigerandũ, cũ sit uis solis ineffabilis, rectũq; & ualidũ in id clima omnifariã radiũ laculetur. Quia ab ipso nõ magnopere declinat. Intelligitur autẽ à Phisicis magni maris plurimũ, in hoc climate substerni, quod medioximũ est ad astrorũ alimẽtũ, & perinde hic neutiquã recte uidetur sensisse Posidonius.

De totius terræ habitatione.

Tota ut receptũ ẽ, habitatur terra. Habitationũ aliã sunt periscũ, aliã heteroscũ, aliã amphiscũ euadunt. Periscũ quidẽ sub polis, quibus in diem & noctem annus diuiditur, cũ sit incolarum horizon æquinoctialis, sex signis in totũ supra terrã existentibus, & sex sub terra. Circum quaq; igitur ipsos circũscribentes umbrae, periscios faciunt, proxime ad polos mũdo in regionibus sub polis obuoluto. Heteroscũ autem sunt temperatãe. Quia cum circa meridiem sol fuerit, zonam habentium septẽtrionalẽ, ad aquilonem declinãt umbrae.

è regione nobis oppositam temperatam ad austrū
 hīdē, sed ἀμφοτέρω qui sunt sub æquinoctiali. Ad au-
 strum enim abeunte sole, atq; hybernum tropicum,
 ab æquinoctiali ad aquilonem uergūt ipsorum um-
 bræ: ad æstium autē ab æquinoctiali eunte ad hūc
 conuertentur. Atq; hæc est de zonis terræ differen-
 tia. Illud uicissim hic nos præterire non oportet,
 quod per idem augetur & minuitur dies, cūctis no-
 stram temperatam habitantibus, nec tamen æqua-
 lis additio & subtractio apud omnes est. Cæterum
 multa est in his mutatio, alijs quidem minimum fit
 incrementum & subtractio, alijs uero maximū, alijs
 medium. In causa est, quod non æque apud omnes
 mundus inclinatur, quod septentrionalis polus in-
 æqualibus partibus ab horizonte attollatur, sed ad
 meridiem habitantibus parum, & ad septentrionem
 plus, in horum medio medio criter. Ad meridiē nāq;
 à septentrione iter facientibus, humilior est necessa-
 rio polus, minorq; mundi inclinatio. Illinc porro ad
 septentrionem euntibus è contrario. Nam in terra
 qua sub æquinoctiali uterq; polus in horizonte spe-
 ctatur, ac, ut dictum est, cuncta parallelorum supra
 terrā & sub terra sunt æqualia segmenta, apud quos
 finiētis axis est dimetiens siue diameter: neq; astrū
 aliquod semper apparet, neq; occultatur. Illinc ad
 nos euntibus in globosa terræ figura qui supra nos
 polus eleuatur, & horizontes succidunt, axisq; nul-
 lius amplius ipsorum dimetiens efficitur ob mundi
 factam inclinationem sublatis à plano, & poli subli-
 mitatem, orbeshq; arctici aliq; apud alios emergunt,
 iuxta finientium interlapsus. Oportet siquidem ar-
 cticos, quæ apud singulos semper appareant astra,
 ad polum cōprehēsa describere, ex intervallo apud
 singulos horizontes. Prope igitur torridā, & ad me-
 ridiem habitantibus minimi eadunt arctici, quod
 mundi

mundi sit inclinatio breuis, & polus parum à finiente eleuatus appareat. Ad septentrionē uero, & prope gelidam zonam maximos esse arcticos necesse est, polumq; satis amplam à finiente habere sublimitatem, & perinde mundum plurimum inclinari. Qui uero medioximi sunt inter septentrionem & meridiem, inter quos sunt Græci, & quicumq; eundem incolunt parallelum, eis quæ dicta sunt mediocriter habēt. Itaq; etiam parallelorum orbium, qui sub singulis finientibus secti, in torrida in partes æquales, in alijs climatis in partes secantur in æquales moderatæ habitu, apud hos quæ sub terra, & supra terram maiora & minora segmenta, & perinde etiam iuxta dierū augmenta & diminutiones, proportionali habebunt moderamine. Qui uero iuxta torridam habitant, non admodum magna habent augmenta & diminutiones dierū, quod apud ipsos mundus parum inclinetur, exiguam faciendo mutationem sectionis, quæ circa parallelos qua in partes inæquales à finientibus secantur. In gelida zona positum clima habent, ibi multa admodum est per augmenta dierum & noctium mutatio, mūdo plurimū apud ipsos inclinato, poloq; satis amplum à finiente habente fastigium, & ob hoc maximum apud ipsos faciente arcticum, ut parum admodum ab æstiuo absit circulo. Vbi consequitur, ut apud ipsos finientes immēssimam in partes inæquales parallelorum faciēt sectionem. Vnde & per dierum augmenta & diminutiones, maxima apud ipsos habetur mutatio. Traditur itaq; in Britannia, cum sol circa cancrum est, longissimumq; facit diem, ut decem & octo horarum sit dies æquinoctialium, nox autem sex. Vnde etiā noctu tum lumen emicat, sole ipso secundum finientem procurrēte, & supra terram lucem dimittēte. Quod ferè fit apud nos, cum

finienti propius accesserit sol, ortu multum luminis
 admittente. Vnde & in Britania noctu lumen dici-
 tur, ut scriptis proditum est. Nam id fieri maxime ne-
 cessarium est, cum apud finientem tum sol iter faciat,
 nec per profundum terrae decurrat, quod sit ipsius
 circuli aestivi minimum sub terra segmentum, circa
 insulam Thule nomine appellatam, in qua fuisse
 Pythea Massiliensem philosophum ferunt totum aesti-
 vum esse supra terram, & factum ipsis arcticum. Apud
 hos cum fuerit sol in cancro, dies est mensurus, quod
 partes cancri omnes ipsis perpetuo appareant, sicut
 omnibus in quibus sol semper apparet. Ab hac ins-
 ula in septentrionem procedentibus, habita ratio-
 ne etiam aliae partes in cancro signiferi perpetuo
 apparerent. Atque ita quatenus apud singulos apparens
 supra terram sol permeat, dies erit. Suntque clima-
 ta necessario terrae in quibus bimestris fiet dies, &
 trimestris, & quadrimestris, & quinquimestris. Sub
 ipso polo seximestris est supra terram, quatenus haec
 sol permeat quae semper apparent, dies eiusdem or-
 bis erit, finiente arctico ipsis facto & aequinoctiali.
 Nam in Thule concidit aestivus tropicus arctico ad-
 huc interiore. Arcticus excedit aestivum in partes
 ad aequinoctialem hic iuxta rationem facto. Eis qui
 sub polo, aequinoctialis tres capit affectiones, fa-
 ctus arcticus, quod comprehendat astra semper appa-
 rentia, nullo prorsus praeter haec aut occidente, aut
 oriente. Dicitur finiens, quod dispescat mundi supra
 terram hemisphaerium ab eo quod sub terra. Aequi-
 noctialis porro quod dispescat ipsis in partes aequa-
 les, diem & noctem, qui cunctis alijs per aequae aequi-
 noctialis est, nec dum finiens aut arcticus, ac iuxta
 differentias dierum & noctium. De augmentis &
 diminutionibus haec dicta sint. Apud omnes per
 aequae ex aequatis tenebris, & luminibus aëris. In
 torrida

torrida æquales omnifariam noctes diebus, at in alijs climatis alio exequantur modo. Ita apud singulos maximis diebus maximis noctibus ex æqualitate, neque tenebris, neque luminibus aëris apud aliquos superfluentibus. Sed in partes æquales, toto anno hæc dirimente memoratæ differentiæ totius, causa est terræ figura, quæ globosa, ac ipse multo ante mundus. In alijs nanque figurarum faciebus iam dictorum nihil esse potest. Demonstrabimus deinceps ut totus hac figura constet mundus, nec non eius præstantissimæ partes.

Quod mundus sit globosus.

QUOD mūdus sit globosus, nisi aspectus ipse nobis uideatur explicare, neutiquā de eius figura tulerimus sententiā. nec enim cuncta nobis, quatenus habēt, sub imaginationem uenire cōsueuerūt. Proinde ab euidentioribus & liquido apparentibus nobis, ad ea quæ nō ex sese manifesta, de apparenti consequentia conuenit accedere. Itaque si demōstrauerimus solidissimam ac densissimam eius partem terram, globosæ esse figuræ, facile ab ipsa ad reliquas eius partes accedendo nouerimus omnia globosa esse, & perinde etiam ipsa uniuersitas talem habet figuram. Multæ nimirum à priscis traditæ sunt Physicis de terræ figura differentiæ. Ipsorum nanq; quidam suam ex aspectu secuti imaginationem terram esse latam & planam figura pronunciauerunt. Alij deprehendētes, quod ne quidem in ipsa aqua permanere possit, nisi profundam, cauamq; figuram habeat ipsam hac figura constare uoluerunt. Alij cubicam quadrangulam que esse pronunciarunt, alij Pyramidem. At nostri, & omnes mathematici, necnon Socratici complu-

complures globosam terræ figuram esse confirmarunt. Præter dictas igitur figuras ipsi nō facile quāpiam aliam accōmodaueris. Necessario id uerum ex disiunctis colligetur, aut lata & plana est terra, aut caua & profunda, aut quadrata, aut pyramoides, aut globosæ figuræ. Recipiendo igitur disiunctum tanquam uerum (iuxta id quod est à dialecticis appellatum ex pluribus) ad quintū indemonstrabile progredientes, demonstrabimus globosæ figuræ esse terrā. Nam dicemus, præterea neq; lata est, neq; caua, neq; quadrangula, neq; pyramoides, ut hæc demonstrabimus; deinde ipsam ostendemus esse globosam necessario. Quod igitur plana non sit, hoc pacto didicerimus.

Quod non lata.

SI latæ planæq; figuræ sit, unus apud omnes homines fuerit finiens. Neq; enim in tali figura est nosse quo pacto finientes intercident. Quod si unus sit finiens, eadē ratione apud omnes ortus & occasus fient, & perinde principia dierum & noctium eodem pacto fient. At hæc non sunt, sed plurima in dictis terræ climatis apparet mutatio, apud alios aliā tam occidēte, quā oriente sole. Persæ nanq; ad orientem habitantes, quatuor horis dicuntur primi solis iactus excipere, antequā Iberi excipiant occasum habitantes. Hæc autem etiam ex alijs cōuincuntur. Ex syderū quoq; eclipsibus. Iis nanq; apud omnes deficientibus, nec tamen eadē hora inueniuntur apud Persas facere eclipsim, sed apud alios habita proportiōe. Præterea si latæ & planæ sit terra figuræ, æqualiter apud omnes polus finiēti appareret insistere, idemq; circulus arcticus, quorum in ipsis apparentiis neutrum est, sed apud Syenitas & Aethiopas minimū à pelago appa-

go apparet fastigium, maximum autem apud Britannos, in medijs climatis iuxta proportionem. Abeuntibus à meridie ad septentrionem, occultantur astra quædam, quæ ad meridiem spectantur, & in septentrione quædam spectantur, quæ tum nusquam comparebāt. Ac si quis à septentrione ad meridiem contendat, ecōtrario fit. Quorum nihil eueniret, si terræ figura lata esset, & perinde unus esset finiens. Nō ergo hanc natā est figuram terra. Contingeret quoq; dies apud omnes æquales esse. Quorum omnia sunt cōtraria in eis quæ apparent. Præterea si latam planamq; nata sit figuram terra, centum miliū tota mūdi sit diametros, quæ dimetiēs nominatur. Habitantibus enim in Lysimachia, ad uerticem immineat draconis caput, at in Syenes loco supereminet cancer. At per Lysimachiā & per Syenem eunti, meridiani quintadecima pars est à dracone ad cancerum circumferentia, ut ex sclothericis demonstratur. At totius circuli quintadecima quinta ferè diametri efficitur. Si igitur planam terræ faciem dederimus, perpēdiculares in ipsam ducamus ab extremis circumferentiæ, quæ à dracone in cancerum uenit. Attingent diametrū quæ dimetitur per Syenen & Lysimachiam meridianū. Erūt igitur inter duas perpendiculares uicena milia, uicena nāq; milia stadiorum à syene ad lysimachiam. Quia igitur quinta pars totius dimetiētis id interuallū, centum miliū totus meridiani dimens erit. Atqui centum milium dimetientem habens mūdus, maximū habebit orbem tricena stadiorum milia, ad quē terra puncti uicem habens ducentorum quinquaginta milium stadiorum est, sol uero eius multiplex, minima coeli pars est. Quo pacto igitur hinc non est manifestum fieri non posse, ut terra sit plana.

Quod

Quod non caua terra.

Quod uero non profundæ, non cauæ sit figuræ hinc noueris. Si hanc terra habeat figurâ, prius Hispanis quàm Persis dies emicuerit. terræ edita parte accedentibus obiecta, at distantibus magis, re nulla officiente prospiciunt. Nam cum cauum in sole quicquam fuerit, ad solem conuersa pars ipsius, opaca fit in solis ortu, at è regione positum elucescit. Et in totis igitur ita propemodum contigerit caua terræ figura existente. Primi namq; in occasu ortum consequerentur. nunc ex apparentibus noscitur contrarium. Etenim polus arcticus plus appareret imminens finienti, eis qui ad meridiem, in tali terræ figura, obtectis eminentia septentrionalibus. Itidem plus astra apparerent semper in hocce climate, eis qui ad austrum, maiorq; uicissim arcticus circulus. Quorum omnia in astris apparentibus sunt contraria. Quiq; in profundissima cavitare habitantes, nullo modo possent sex signa supra terrâ spectare, inde ne quidem æquinoctialis dimidium. Nos enim cū in profundiore locū descendimus, cælumq; suspicimus, pusillam partem eius intuemur, nec totum, ut par fuit, spectamus hemisphærium. Noctesq; omnifarilâ maiores diebus essent, circumferētia cœli imminēte cavitati, multo maiore existente circumferentia, quæ non immineat cavitati, cum sit erecta terra in mundo medioxima.

Si cubicosa terra & quadrangula, aut Pyramides.

Sin fuerit terra cubicosa & quadrangula, contingerit sex horarum fieri diem, ut noctem decem & octo, quolibet cubi latere, sex horas lucis admittente. Quod si terra sit pyramides, octo horis quolibet latus splendesceret ipsius. Cum igitur harum

harum nihil figurarum apparentiæ ostendant, conuincitur ipsam necessario esse globosam. Iuxta ex pluribus quintum. At est spectantibus præcipue ex apparentibus similiter demonstrare, ut globosa sit terra. Quibus enim ostensum est, nullam dictarum figurarum terræ deputatam, eisdem demonstratur esse globosa. Primo namq; in ipsis finientes interciscunt. Deinde non eadem apud omnes astra spectantur ad septentrionem ac meridiem, neq; poli fastigium, neq; arctici magnitudo, neque dierum notitiamq; magnitudines. Quæ cuncta manifeste ostendunt terræ figuram esse globosam, quod in figura quavis alia, nihil possit eorum quæ appareant fieri. Nam cum in mari, propius terræ accesserimus, promontoria primū uisus assequitur, alia uero sub culmine occultantur. Deinde superando uiam altitudines, & culmina superuecti, & montium transeundo cavitates, & quæ præpediunt. In ipsis uero nauigijs quæcunq; partes non spectantur, ex stratis rebus, & caultate nauis, eas arborem nauis scandēdo oblecta culmina superando sæpe spectare cōsueuerūt. Nauēq; à terra abeunte, primum scapha occultatur circa arborem spectantibus. Et cum ex mari terræ appropinquauerit, similiter primum spectatur uela, at scapha occultatur ab aquæ fastigio, quæ cuncta solis linearibus demonstrationibus apparēt ut globosa terræ figura.

Quod aër & reliquæ partes globosæ.

Necessesse igitur est etiam circumfluum aërem esse globū ab ipsius toro sublatis exhalationibus contractis, & perinde aëris figuram similem facientibus. Præterea etiam solida corpora possunt multifarie figurari. At in spiritali & ignea essētia cū per se fuerint, nil tale fieri molletur. *

Ad id

Ad id igitur quod suum est ipsorum naturæ, accessit hæc explicata figura, & quæ à medioxumo omnifariam explicantur, cum sit ipsorū mollis essentia: nec sit quicquam solidum, quod partes aliter figuret. At cum sit aër globosus, ita etiam est æther. cunq; sit circūplectens, talis neq; in angulos ab aliquo declinetur solido, neq; in spatiosum quicquam figuratur ui illata ulla, etiam ipse globus sit necesse est. Quamobrem mundum uniuersum hanc figurā habere oportet. Illud quoq; nos maxime debet persuadere, quod omnium corporum perfectissimū sit, id perfectissimam habere figuram, cumq; omnium corporum sit absolutissimum mūdus, ut figurarum omniū globus, quæ potest cuncta ambire, quæ eadem continentur diametro: neq; figura alia quæpiam globum potest comprehendere, quæ eandem habeat diametrū, maxime necessarium est globum mundum esse.

Quod terra mundi sit medium.

QUOD à mundo cōprehensa terra ipsius medioximum obtineat, rursus ab accessu plurimum quintum sine demōstratione aggressi constituamus. Nam eiusmodi distūctum & uerum & necessarium est, Terra à mundo comprehensa, aut ad ortum est aut ad occasum: aut ad septentrionē aut ad meridiem: aut sublimior aut humilior medio: aut ipsum medioximum mundi obtinet. Verum primorum nihil habet: ultimum ergo, ut demonstrabimus, est uerum. medium ergo mundi ipsam obtinere necesse est. Quod igitur ad ortū non sit, hinc manifestum. Nam si ad ortū fuerit, surgente sole breuiores erunt luminatorū umbræ, occidente autem maiores explicabuntur. Nam si uiciniora fuerint luminata, minores fiēt umbræ; si longius

glus distabūt iuxta distantiaē rationē, maiores euas-
 dere consueuerunt. Enimvero etiam cuncta orien-
 tia nobis, maiora apparent, quia uiciniores ortul-
 simus: at occidentia quia nobis remotiora, minora
 uiderētur. primæq; diei sex horæ essent breuissimæ,
 sole confestim ad uerticem conscendente: à sexta
 uero longæ, ueluti à uertice, interuallo (utpote ad
 occasum) maiore existente. quorum in eis quæ ap-
 parent nihil est. Non ergo ad ortum magis est ter-
 ra, at ne quidem magis ad occasum: nam contraria
 omnia prædictis contingerent. Sin ad septentrio-
 nem sit magis terra, eueniret in omni ortu ad hoc
 clima umbras luminatorum extendi. Sin ad meridi-
 em sit, ad meridiem etiam umbræ inclinarint tam
 oriente quàm occidente sole. Nunc uero horum ni-
 hil euenit, sed in æquinoctialibus oriente ad æqui-
 noctialem occasum declinarent umbræ, occidente
 uero ad æquinoctialem ortum. In hybernis solstia-
 tibus oriente ad æstiuos occasus, occidente uero ad
 æstiuos ortus. Cum porro hinc surrexerit, in occas-
 sus hybernos sit umbrarum acclinatio. Occidente
 ad hybernos ortus, ut umbrarū fiat decussatio, X
 literæ faciem habens, unde in aliquod harum clima
 non uergit terra. Sin medio sit sublimior, pars mū-
 di dimidia supra terram non apparuerit, neq; sex si-
 gna & centū & octoginta partes, neq; æquinoctia-
 lis dimidiū. Sed his omnibus minora, unde noctes
 diebus omnino contingeret esse maiores. Quod si
 medio sit humilior prædictis, cuncta euenierint con-
 traria, maiore existente supra terram hemisphæ-
 rio. Proinde neq; in sublimi, neq; in deiectu est humi-
 li. ostensum est, quod ne quidem in aliquo quatuor
 climatum, ipsum ergo mundi medioximum obti-
 nere necesse est. Præterea grauissimam omnium in
 mūdo corporum, & infimum omnium, quod idem
 g est

est ac medioximum.

De terræ magnitudine.

DE terræ magnitudine complures sunt Physicorum sententiæ, sed in primis antecellunt quæ Posidonij & Eratosthenis, & geometrica doctrina ipsius demonstrat magnitudinem. Posidonij certe simplicior est sententia, ipsorum tamen uterque, nonnullas sibi asciscit hypotheses. consecutione hypothesium ad demonstrationes accedit. Posidonij primo referamus sententiã. Sub eodem inquit meridiano posita Rhodus & Alexandria. Sunt autem meridiani circuli, qui per polos descripti mundi, & per punctum quod à vertice imminet, singulis per terram euntibus hominibus. poli igitur iidem omnium, at ad verticem punctum aliud aliorum, unde infiniti describi possunt meridiani. Rhodus igitur & Alexandria sub eodem posita est meridiano, interiectum utriusque civitati intervallum quinque milium stadiorum esse existimatur, atque ita habere ponatur. Sunt vero cuncti meridiani maximorum in mundo orbium, ipsum in duas æquales partes dissepcentes, perque ipsos descripti polos, cum hæc ita habere posita sint, deinde Posidonius, ut par est, ait signiferum æqualem meridianis (quandoquidem ipse quoque mundum in binas partes dividit æquales) in quadraginta octo partes ipsum dissepescit, singula eius signa in quatuor partes dividendo. Si igitur etiam per Rhodum & Alexandriam meridianus in easdem quas & signifer dirimatur, quadraginta & octo partes, æqualia erunt ipsius segmenta iam dictis signiferi segmentis. Nam cum magnitudines æquales, in partes dividuntur æquales, partes diuisarum magnitudinum æquales esse necesse est. Cum igitur hæc ita habere receptum, & confessum sit,

fit, dein inquit Posidonius canobus stella ita appellata, lucidissima est, ad meridiem in temone Argus, ea in Græcia neutiquam spectatur, & perinde neq; Aratus in Phænomenis ipsam memorauit: à septentrione autem in meridiem euntibus primum in Rhodo sub uisum cadit, infiniteq; perspecta, cōfestim ex mundi conuersione occidit. At cum à Rhodo quina stad. milia Alexādiam uersus nauigaris in Alexandria ipsa, ab horizonte sublimis apparet, in medio ad libellam cœlo pars signi eius quarta, quæ est quadragesima octaua, pars meridiani per Rhodum & Alexandriam. Necessè igitur etiam imminens eiusdem meridiani segmentum interualli, quod est inter Rhodum & Alexandriam quadragesimam octauā partem eius esse, quod finiens Rhodiorum à finiente Alexandrinorum absit quadragesima octaua signiferi orbis parte. Quia igitur hoc interuallo posita est terræ pars quinque milium stadiorum esse, & alijs subiecta segmentis quinque milium stadiorum esse comprobantur, & is maximus terræ circulus inuenitur ducentorum quadraginta milium, si fuerint à Rhodo in Alexandriam quina milia: sin minus ad rationem interualli. Atque hæc Posidonij doctrina de terræ magnitudine.

Eratosthenis sententia de terræ magnitudine.

ERatosthenis autem ratio geometricis cōprehensa argumentis, quiddam obscurius uideatur continere, sed ab eo dicta faciemus aperta tiora hypothesis præmuniendo. Primo igitur nobis receptum sit sub eodem meridiano esse Syenen, & Alexandriam, mediumq; harum ciuitatum interuallum quinque milium stadiorum esse, tertioq; dimissos radios à differentibus partibus solis ad differentes terræ partes parallelas esse. Ita nãq;

mut. 30.

ipsos habere geometræ constituerunt. Illud porro
 quartum ponatur à geometris demonstratum, in
 parallelos dimissas rectas lineas, mutuos angulos
 æquales efficere. Quinto ad æquales angulos per-
 uenientes circumferentias similes esse, hoc est ean-
 dem proportionem, eandemq; habere rationem
 ad suos circulos hoc etiam à geometris demonstra-
 to. Cum enim circumferentiæ ad æquales angulos
 peruenerint, si una quæuis ipsarum fuerit pars decim-
 a sui orbis, etiam reliquæ omnes, decem partes
 fient suorum orbium. His perceptis difficilis nõ erit
 Eratosthenis disciplina, quam hoc pacto perpende-
 ris. Sub eodem, ait, est meridiano Syene & Alexan-
 dria. Quia igitur maximi in mûdo meridiani, oportet
 etiam eis subiectos terræ orbis, maximos esse.
 Necessario itaq; quantum per Syenen & Alexan-
 driam uenientem terræ circulum hæc disciplina de-
 monstrauerit, tantus est maximus terræ circulus.
 Ait ergo hoc modo: Syene sub æstiuo tropico posi-
 ta est circulo. Cum ergo sol fuerit in cancro, solsti-
 tiumq; faciet æstiuum, & medium cœlum ad libel-
 lã obtinuerit. ab umbra immunes sint necesse est,
 horologiorum gnomones, sole ad unguem posito
 ad perpendiculum. hæc ratio facit dimetientem ad
 stadia trecenta. In Alexandria uero eadem hora
 iactant horologiorum gnomones umbram, sicut
 est, ad septentrionem magis quàm Syene, hac ciui-
 tate posita. Sub meridiano igitur ac maximo circu-
 lo positarum ciuitatum si circumagamus circumfe-
 rentiam, ab extremo umbræ gnomonis, ad basim
 ipsam gnomonis in Alexandria horologi, ipsa cir-
 cumferentia segmentum fiet maximi in fossura cir-
 culorum, quia maximo circulo subiacet horologi
 fossura. Si igitur intelligamus deinceps rectas li-
 neas per terram productas, ab utroq; gnomone ad
 terræ

terræ centrum coincident. Quoniã igitur in Syene horologium ad perpendicularum soli subijcitur, si rectam lineam intelligamus à sole uenientem ad extremũ horologiĩ gnomonem, una fiet recta linea, quæ à sole ad centrum usq; terræ peruenit. Si igitur alteram rectam lineam intelligamus, ab extrema gnomonis umbra ad solem reductam, ab Alexandria fossura, ipsa etiam memorata recta linea, fient paralleli, à differētibus solis partibus ad differentes terræ partes penetrantes. In has itaq; quæ paralleli sunt, incidit recta linea, quæ à centro terræ ad in Alexandria gnomonem perueniens, ut mutuos angulos faciat æquales. Quorum unus in centro terræ per coincidentiam rectarum linearũ, quæ ab horologiis actæ sint, in terræ centro factus: alter per collapsum extremi in Alexandria gnomonis, & ab extrema eius umbra ad solem, per ad ipsum contactum reducta factus, & in hac uenit circumferentia, quæ ab extrema gnomonis umbra ad basim ipsius circumacta: In eis autem qui sunt ad centrũ terræ, à Syene perueniens in Alexandriã. Similes igitur circumferentiæ sunt inter se inuicem, in angulis peruenientes æqualibus. Quam ergo habet rationẽ, qui in fossura ad suum orbem eam habet rationem, etiam à Syene in Alexandriã perueniens, quæ in fossura quinquagesima pars inuenitur sui orbis. Oportet igitur necessario & à syene in Alexandriam interuallum quinquagesimam esse partẽ maximi terræ circuli, idq; est stadiorũ quinque milium. Vniuersus ergo circulus fit ducentorum quinquaginta milium. Atq; hæc est doctrina Eratosthenis. Ponuntur etiam in hybernis solstitijs horologia in utraq; ciuitate, & utraq; lætante umbras, necessario maior inuenitur in Alexandria, quod longius absit à solstitio hyberno hæc ciuitas. Ca-

piendo igitur umbræ excessum, quo exceditur quæ in Syene ab ea quæ in Alexandria, eam quoque inueniunt partem quinquagesimam maximi in horologio circuli. Et perinde etiam ab hoc dinoscitur ducentorum quinquaginta milium maximus terræ circulus. Erit itaque totius terræ dimetiens supra octoginta milia, ut habere oporteat tertiam partem maximi in ipsa orbis. Qui itaque aiunt terram globosam esse non posse, ob maris cavitates, & montium fastigia opinantur. quod à ratione admodum abest. Neque enim editior mons quindecim stadiis ad perpendicularum inuenitur, neque maris profunditas triginta stadia ad summum ad stadiorum octoginta milia ullam habent rationem. sed uel tale est, ut si in pila sit puluisculus quispiam, & eminentiæ, circa sphæria platanorum non prohibent ipsa esse sphæria. Quanquam hæ maiorem habent rationem ad totas sphæriorum magnitudines, quam cavitates maris & montium fastigia ad totius terræ magnitudinem. Quanta sit terræ magnitudo, ex iam dictis præceptionibus est demonstratum. Non modo ad totius mundi magnitudinem, puncti rationem habere multis conuincitur argumentis, sed etiam solare fastigium. At multo maior est globus astra hærentia cælo continens. Quemadmodum igitur amphorarum centena milia per se inspecta, magnitudinē ingentem habent: in maris autem comparatione rationem habent nullam, sed ne quidem ad Nilum, autum uel quempiam magnum fluuium, ita terra per se in quæstione habita, amplam habere uidetur magnitudinem, cuius dimetiens est supra octoginta milia, neque tamen ad solare fastigium quampiam rationem habere uidetur, & ne quidem multo magis ad totius mundi magnitudinem. Oportet namque magnitudinem ad magnitudinem habere

bere rationem, cum maior minorem metiri potue-
 rit. Verbi causa, si decupla fuerit tibi dicenda uel de-
 ciesmilies tanta: at aquæ amphora neutiquam ma-
 re metietur, at ne quidem Nilum. Quemadmodum
 igitur amphora nullam habet ad ea quæ dicta sunt
 rationem, ita ne quidem magnitudo terræ ratio-
 nem habet ullam ad mundi magnitudinem. Id ad-
 modum multis est comprobatum argumentis, per
 lineares obtentis demonstrationes. Primo nanque
 sol cum sit multo maior uniuersa terra, mariq; quæ
 admodum mox demonstrabitur: tantus tamen pes-
 dalem nobis suggerit imaginem, cum sit fulgentissi-
 mus. Intelligere igitur nobis par est, si à solari fasti-
 gio in terram oculos deiecerimus, aut profus ni-
 hil cernimus, aut stellæ perexiguæ uidetur magni-
 tudo. Quod si fieri quæat, ut ad solem usq; attolla-
 mur, cæterasq; uagas stellas, terra à nobis spectari
 non poterit, ne quidem etiam si solis fulgorem obti-
 neat, ut par sit hærentes quoque cœlo stellas terra
 esse maiores, cum à terra cernantur. Et terra ipsa à
 uagarum stellarum globis sub uisum cadere non
 possit, quod sole multo sit minor, licet sol locū hæ-
 rentium cœlo stellarum positus, non maior forte in
 obtutum casurus sit stella. Liquet ergo ex his pun-
 cti uicem terram obtinere mundanæ magnitudini
 collatam. Undiq; enim à terra tam æqualia uiden-
 tur quàm forma similia. Quod non eueniret, nisi o-
 mnes à terra ad cœlū productæ lineæ rectæ essent
 æquales, ut sit necesse centri rationem terram habe-
 re. Quod etiam arguunt signiferi partes duodecim,
 quando semper supra terram sex signa comparēt,
 quam nullā leuat ab oculis terræ tumor, & ne scrup-
 ulum quidem partis ullum. quando quidem semper
 per supra terram octoginta supra centum partes, è
 terra emeris se spectantur: pars quoq; æquinoctia-

lis dimidia supra terram semper, ut uidere ex æquinoctiis licet, citra differentiã ullam. Quod nõ eueniret siquid æquinoctialis terra demeret aspectui, & octoginta milia, aliquam haberet terræ crassitudinis rationem ad cœlum, quod oculis quoq; usurpatur. Sunt binæ stellæ tam colore, quàm magnitudine sibi inuicem persimiles dimetiẽte oppositæ, Scorpij una, altera Tauri. Oriens tum unã cum occidit altera, quintumdecimum scrupulum tenens ad fucillas, colore martiales, in finiente semper ambæ conspicuæ, quod non eueniret, si quam modo partem terræ surrectio, cœli demeret prospectui, dum alia oriatur, alia occidat. Præueniret enim ortus occasum omni tẽpore terræ obiectus, cœliq; pars ea necessario foret ad ortum emergens cõspicua. At ab horologijs quoq; terra arguitur cẽtri rationẽ obtinere ad solarẽ globũ. Comitatur enim solẽ umbra terræ, ut Homerus quoq; perspicue ostẽdit inquis:

Labitur oceano rutili lux splendida solis,

Terræ obductu nox atris circumuolat alis.

E regione semper soli opposita, ac turbinata. In ipso extremo umbræ, solis centrum dimetiens habeat necesse est. In terra igitur describuntur horologia à fabris, quæ umbras gnomonum habent, quæ cum terræ umbra pariter redeunt. Oportet autẽ cũ cõta gnomonum extrema ad solis globum centri rationem obtinere. Quoniã igitur describi nõ potest horologium in ipso terræ medioxumo, in omni tamen eius parte potest describi horologium, nõ dubium quin tota terra ad solis fastigium centri rationem obtineat, & ab hoc intellectu globũ. Illud etiã manifestum ab una sphaera multa fieri centra non posse. Hanc igitur habet rationẽ, qui describi in terra possunt horologiorũ gnomones, quã ad unum quoq; punctum coacti obtinuerint. Quoniã igitur

para

pars terræ nulla est in qua nō contingat erigi horo-
 logium, tota terra centri obtinet rationē ad solare
 collata fastigiū, & ab eo intellectū globum. Hic am-
 bigendū nō est cur terra puncti uicē gerens ad mū-
 di magnitudinem, nutrimentū cœlo remittat, & cū
 eo pariter meantibus astris, tot numero & magni-
 tudine tantis. Nā aceruo pauca quidē est terra, sed
 potestate maxima, ut essentia sit prope immēsa. Si
 igitur ipsam intelligamus immensam, aut in fumū,
 aut in aërem resolutam, multo maior euadet mūdi
 cōplexu, nec solū si fumus aut aër, aut ignis fiat mul-
 to plus fiet quàm mūdus, sed etiā in puluisculū reso-
 luta. Licet enim nobis intueri etiā in fumū ligna re-
 soluta in infinitum ferè profundi. Fumigatū quoq̃
 thus, & quælibet alia solida corpora in uaporem re-
 soluuntur. Et si cœlū cū aëre & astris intelligamus
 collectum in terræ cōcretionē, in aceruū ipsa mino-
 rem corripietur. Proinde aceruo quidē terra pūcti
 uicem gerit mundo collata: at potestate ineffabilis,
 & prope in infinitū eius natura diffūditur, ut impos-
 sibile sit alimentū cœlo remittere, & eis quæ in cœlo
 sunt, nec tamen ideo absumitur. In parte ipsa quoq̃
 quæpiā sibi assumens ex aëre & ex cœlo. Via nanq̃
 sursum ac deorsum, inquit Heraclitus, per uniuersam
 uertitur essentiā, uel mutationi agnatā habēs,
 per uniuersum opifici obtēperans ad omniū dispen-
 sationē ac permariētā. Ad solare itaq̃ fastigiū pun-
 cti rationē habere quidā cōfirmarūt huiusmodi in-
 nixi aggressionib. ratiocinationibusq̃. Nō apparēt
 (inquiūt) eius interualla ad astra æqualia, per om-
 ne clima, sed eadē hora apud alios maiora apud
 alios minora. Quod nō eueniret, si protensa à ter-
 ra rectæ lineæ ad luminare fastigiū, æquales forēt.
 Æqualia nāq̃ etiā interualla apparerēt. Ponūt ue-
 ro etiā solis defectū huius rei signū, nō apud omnes

ipso deficiente, sed plerunq; apud alios totus occultatur, apud alios pars, apud alios nō omnino. Neq; id cōtigerit, si pūcti uicem gerat terra ad lunæ fastigium. Cæterū nō ingens habet interuallū, & perinde alijs quidē absolute, alijs uero in parte, alijs porro nō prorsus opaca euadit luna. Qui uero aiūt nō obtinere pūcti rationē terrā, his utūtur aggressio- nibus. dicētes, uisus in sublime sublatus, in planis nō perfecta, sed sub finiente occultata, inspicit quanto sublimiora attollūtur. Proinde nō ab omni terræ parte in partes æquales dirimitur cœlū, quæ uideatur portio esse pūcti rationē terra nō obtinentes. Huic igitur ambiguitati ita est occurrēdū, quod terræ figura cū sit circularis, huius rei causa est quāobrem, si terræ magnitudo sit stadiæa, mediū obtinēs, & circulosa, idem quoq; eueniret, nec quicquā dicēdum eueniret: quia neq; ita pauca pūcti rationē ad modū obtineret. Figura igitur huius causa esse existimāda est. Ac si quis ab omni terræ pūctō planū opinatione educat, nō plus aut minus mundi supra terrā perspexerit, sed æqualiter & à sublimi, & ab humilibus locis, magnitudines certe astrorū æquales apparent, & ab editissimis locis, & ex mari. Illud hic fortasse quispiā dixerit, quoniā ex cāpis & mari, si nō spectetur hemicosmum supra terram, à solis certe editissimis locis forte habuerit quod ab ipsis dictū rationē aliquā, ut ab editissimis locis in duas partes æquales diuiso mundo, & ex delectis ac humilibus nequaquā, sed supra terrā maior appareat. Nunc uero ad hanc rationē nihil est, si sublato uisu plus supra terrā spectatur, eueniente hoc necessario in globosa terræ figura. Inde possumus coniectare terrā dicendā non esse eiusmodi, ut collata uniuerso pūcti uicem gerat, non etiā, si plus mūdi quā di-
 midiū sublato uisu spectari potuerit. Cæterū si non
 ex pla-

ex planis ipsius æquale supra terram spectatur, ex humilibus quidem ubi sunt plani finientes: è sublimi autem spectatis, & qui turbinati sint & appellentur. Ad ea insuper quæ dicta sunt aiunt quidam, quia neque alia quidem inhorrescerent gelu, alia uero torrerentur æstu, & alia loca essent temperata, nisi satis magna haberet interualla ad solarem globum. At ne quidem diceretur ad nos accedere sol, rursusque abire, si terra puncti uicem gereret. Occurrendum igitur, hisque respondendum horum omnium terræ figuram causam esse. Nam exiaculatu tali solarium radiorum ad terræ climata, & torrentur partes aliæ, & refrigerantur aliæ, & temperiem aliæ consequuntur. Quod planè nobis licet perspicere in magis particularibus locis, & parum admodum inter se inuicem distantibus. Quædam nimirum loca circa Helin exusta sunt, adhærente Achala nihil habente sugilosum, ut si etiam paucula sit terra, id propemodum euenturum sit, non æque in cuncta eius climata dispersis radijs, sed loca alia rectum & ualidum ex radio solem admittunt, alia autem obliquum & remissum. Modo ad nos accedendo, modo recedendo sol ad uerticem dicitur habere affectionem. Quandoquidem quæ à terra eiciuntur rectæ lineæ, ad cancrum & capricornum inter se inuicem sunt æquales. Quodque centri habeat terra rationem, his atque alijs multis demonstratur argumentis. Præfati sumus in primo Epichirematum, quemadmodum multo maior est sol quam terra, tametsi pedalem nobis uideatur referre imaginem, id mox demonstrare moliemur quantum huic satis uidebitur institutioni. promendo præcipuas quasdam de hoc sole nonnullorum indagines, inter quos præcipuus nobis author Posidonius.

CLEO.

108 CLEOMEDIS CYCLICAE INSPE
CTIONIS METEORORVM LIBER SE
cundus, Georgio Valla Placentino interprete.

PICVRVS & eiusdem factionis pleriq; alij, tantillū esse solem pronunciarunt, quātus apparet. uisus sequentes imaginē, quā eius magnitudinis iudicem constituerunt, Par est igitur quod abnegāt nobis inspicere. Si tantillus est sol, quātus nobis apparet, nō dubium quin multæ simul ipsum magnitudines concipiant. Si quidem tam oriens quā occidens maior apparet, at mediū nactus cœlum minor: ex editissimis mōtibus cū exoritur maximus apparet. Aut igitur ipsos fateri oportet magnitudines ipsū multas simul obtinere, aut si id perspicue absurdum sit, manifesto concedendum est ipsis, tantillum non esse quantus appareat. Sunt autem qui dicant maiorem nobis in ortu & occasu imagine deprehēdi, late eius igni explicato, ab aëre per ascensus fluxū, quod extremæ prorsus est imperitiæ. Terra namq; mundi medioximum obtinens, & centri rationem undiq; à solari globo peræque abest, neque oriens, neq; occidens, neque in quapiam alia itineris parte sol aëri proximus accedit: sed ne quidem per idem tempus omnibus exoritur, cum globosæ sit terra figuræ, allās apud alios, & oritur, & occidit, & mediū obtinet cœlū. Proinde cū incedit apud alios oriēs, & apud alios mediū tenens cœlū, simul & maior & minor fiet. Maior quidem quibus oritur, minor uero quibus mediū tenet cœlū, eodē horæ momēto, quo nihil est peruidius. Talia igitur quæ iactantur sunt inanitatis extremæ atq; socordix. Maior itaq; nobis sol & occidēs imagine cōcipitur, minorq; cū medio cœli inuehitur spatio. Cū ipsum finienti pro
pinquum

pinquū spectamus, ob acris crassitudinē & humiditatem, talis namq; aër terræ uicinior. At mediū tenens cœlū purgator, ita hic ab oculis dimissus ad ipsum radius non refringitur, sed ad finientē emissus, cū orietur aut occidet cōfringatur necesse ē, in crassiorem & humidiorē aërem incurrens. Atq; ita maior nobis sol occurrit ex imagine, quemadmodū quæ in aqua merguntur, solent. Alterius qualitatis ex imagine nobis apparent, quod recto spectentur obtutu. Quæcunq; igitur ita habent, nostri uisus sunt existimandæ passionēs, nō eorū quæ spectantur accidentia. Fertur quoq; de profundis spectatus sol puteis, ubi id usu euenerit, multo maior concipi ex imagine, utpote per humidiorē puteo spectatus aërem. Neq; est quod hic dicas ex puteo spectantibus magnitudine solem grandescere, supernè uero in ipsum conijctentibus oculos attenuari. At certū est tenebricū & humectū in puteo aërem, maiorem spectantibus ipsius obijcere imaginē. uerū ipsius interuallū maiorem & minorem uisui obijcit. Mediū enim tenens cœlum, proximus nobis uideri datur: oriens autem & occidens longinquior. sed ab editissimis montibus multo apparet esse remotior, & ubi prope quidem apparet, etiam perexiguus ubi plus nobis ad ipsum uidetur interuallum, ipseq; maior esse existimatur. ex aëris qualitate, omniū huiusmodi causa adueniente. Nā per humidiorē & crassiorem perspectus aërem, maior nobis & plus abesse uidetur: per aërem uero purū minor magnitudinis, & interuallo proximus. Proinde si fieri possit, inquit Posidonius, ut per solidos parietes, perq; alia spectemus corpora, ut in fabulis lynceus, multo maior nobis sol imagine conciperetur, per ea perspectus, maioreq; abesse crederetur interuallo. Maiore aut ipso & minore apparente nobis, itidemq; eisdē nobis

nobis interuallis maiorib. ac minoribus, re ipsa conus in ipsum iactus, ab effusis à uisu radijs exuberās sit necesse est. Collecta uero etiā eius magnitudine atque interuallo, ex uisione, in minimū possimus binos conos intelligere, unum quidē re ipsa ei coniectū, alterū ex uisione. quorū uertex quidē unus fiet in uertice uisus, sed bases eiusmodi ut una sit re ipsa, altera uisione. Vt igitur habebit re ipsa distantia ad uisionem deprehensam, ita etiā habebit re ipsa magnitudo, ad id quod nobis uisione cōceptū est. Nā conorū bases sunt, dimetientibus nempe diametris æquales, una quidē re ipsa, altera uero uisione. Vt ergo habet re ipsa interuallū, ad id quod ex uisione, ita etiā habere oportet, quæ re ipsa magnitudo ad eam quæ uisione. At re ipsa interuallum ad id quod uisione propemodū infinities maius est, pūcti rationem habēte terra ad solare fastigiū, & ab ipso intelligētia perceptū globum. Ergo re ipsa magnitudo, ex uisione magnitudine, infinities maior sit, maxime necessariū est. Non ergo tantillus est sol quātus uidetur. Præterea si tantillus est sol quātus apparet, si ipsum intelligamus duplum effectū, in duos diuisi utralibet pars, pedalis apparebit. Proinde & si in tantum intelligamus ipsum excreuisse, ut ad centies dena milia stadiorum ipsius utraq; interuallo explicetur, pars pedalis quanta est apparebit. Quod si fuerit, consequens erit etiam ipsum apparere quantus est, quod perspicue impossibile est. Neque enim fieri potest, ut in tantā perueniat potestātē uisus humanus, ut ad centies dena milia stadiorum extēdatur tanta, quanta re ipsa appareant, quia mundus ipse prope infinitæ magnitudinis minimus nobis uisione concipitur. Quoniam igitur fieri non potest, ut sol pedalis uideatur, ipsum pedalem esse impossibile est. Nec enim illud possis dicere, sol tanto distante interuallo

interuallo sint ipsius pedales partes, quæ tātillæ appa-
 reant quantæ sunt, aliæ autem non ita habeant. nã à terra interualla ad eius omnes partes æqualia
 erūt, centri rationē habēte terra ad solarē globū, ut
 oporteat totius pedales esse partes, quales appares-
 ant, & nihilo magis hæc alia alijs. Proinde cū par-
 tes eius omnes sint pedales, tantæ apparentes quæ
 tæ sunt, ipse quoq; totus tātū protēsus, explicatusq;
 quantus esse apparebit. quod manifesto impossibile
 est, neq; pedales eius partes quantæ appareant. Cæ-
 terū omnino nō apparebūt, unde ne ipse quidē sol
 pedalis apparebit. Atqui apparet, nō ergo pedalis
 est. Hic igitur manifestū arbitror, quod si tantus sit
 quantus apparet, nō utiq; appareret. At quia appa-
 ret, neutiquā igitur tātillus ē quātus apparet. Quod
 si tātillus est quātus apparet, ipsa quoq; à visu uisio-
 nis imago, eius magnitudinis uis iudicij est. Conse-
 quēs erit, ut dicatur ipsa uisio fieri iudicatio de eis,
 quæ obijciūtur uisiones in ipsum. Vnde si tantillus
 est quātus apparet, etiā talis est qualis apparet. At-
 qui apparet cauus & albicans, neutiquam tali circa
 ipsū existēte figura. Aliquādo igitur spectatur æqua-
 lis, & luminaris faciei, & nō satis intellectus. at hæc
 omnia circa ipsū esse impossibile est. Falsum igitur
 quē hæc comitētur ipsum pedalē esse. At certi si tātil-
 lus est, quātus apparet, ac talis est qualis apparet,
 quoniā stabilis apparet, fuerit utiq; ut quoquā non
 trāseat. atqui nō ē immobilis, neq; quoquā nō trāsit,
 unde ne quidē tātillus est quātus apparet. ab his eui-
 dentissime orationis ipsorū absurditas coarguitur.
 Nã si tantillus est sol quātus apparet, arbitror notū
 quoq;, etiā lunā tātillā esse quāta apparet: quod si ip-
 sa, etiā eius figuræ. Itaq; etiā cū mēstrua est à cornu
 ad cornu ipsius interuallū tātillū est quātū apparet.
 Quod rursus consequitur, quæ sunt ipsi propinqua
 stellarum

stellarū intervalla tantilla esse quanta apparent, id
 etiā consequitur omne simpliciter, stellarum inter-
 ualla tantilla esse quāta apparent. Quocirca etiā to-
 tū quod supra terrā hemisphæriū mūdi, tantillū erit
 quātū apparet. At id nō est. Nō ergo tātillus est sol
 quantus apparet. Præterea si luna cū figuris tātilla
 est quanta apparet, etiā apparentes in ipsa nigro-
 res tantilli sunt quāti apparēt. Quod si hoc, mōtes
 quoq; tantillos esse oportet quanti apparent. at id
 nō ita. igitur ne quidē sol tantillus est quātus appa-
 ret. Cū igitur purus, & ut fert natura, fuerit aēr, pos-
 sibile nō est, ut cōtra solē obtueamur. Cū autē aëris
 obicem nobis exhibuerit, tum demū ipsum obtue-
 mur. quandoq; alteratus nobis apparet, quādoq; al-
 bus, quādoq; ueluti liuidus, est & igneæ faciei. sæpe
 numero quoq; maculatus aut cruentus. aut flauus
 visu. Est etiam aliquādo uarius, aut uiridis. & circa
 ipsum sæpenumero tanquā spiræ nebulosæ. quæ ta-
 men ab ipso prope infinitis absunt stadijs. & tamen
 nobis circa ipsum esse uidentur. & in mōtis uertice
 sæpe occidēs aut oriens nobis uideri datur, tāquā
 uerticem contingat, tot milibus ab omni terræ par-
 te distans, quot distare æquū est, terra centri ratio-
 nem obtinēte ad eius fastigiū. Quo pacto igitur nō
 extremæ fuerit stoliditatis, harū uisionū examina
 nō sequi, aliudq; facere iudiciū, tātorū magnitudinē
 cōminiscendo, ut circa hæc captio atq; fallacia nō
 uulgare detrimētū inferre cōsueuit. Cæterū euiden-
 tissime cōuincitur admodū stolidū esse, quod sermo
 cinātur uel ab hoc modo exquisitis. Si intelligamus
 equū emissum in amplā decurrere campi regionē,
 pariterq; ex horizontis limite solē exire, quoad to-
 tus emicuerit, prope manifestū fuerit cōiectantibus
 non minus stadijs decē profecturū. auis autē celerrī-
 ma multipliciter magis equo trāsibit. sagitta adhuc
 uelocissimo

uelocissimo effluxu multo plus aue, ut nō paucioribus prætereat stadijs tanto temporis interuallo. Si igitur equo, æque celerē mundi uia fecerimus, decē inuenietur stadiorū solis dimetiens, sin aui celeritæ multo maior: sin sagittæ nō minor ducentis stadijs. Ob has igitur res omnes, pedalis nō erit neq; quantus uidetur. Quod igitur infinities sagitta uelocior sit mundi meatus, ab huiusmodi disciplinis cognouerimus. Perses cū in Græciā ductabat exercitū, fertur homines distinuisse, destinasseq; ab Suis Athenas usq; , quo uoce possent quæ fierent significari, ab ipso in Græcia eis qui essent in Persis. Excipiētib. huic negotio destinatis parallelorū uoces. Fertur uox tali propagatu progressa dieb. binis cū noctibus à Græcia in Persas peruenisse. Quod si talis aëris motus, ac plaga uelocissima, minimā terræ partē diebus binis cū noctib. penetrat, par est ut cæseo, intelligere quāta sit mūdi celeritas, quāquā infinities celerior, qui nocte cū die una, infinities maius interuallū quā sit à Græcia ad Persas permeet. At si intelligamus sagittā permeātē maximū terræ orbē, neq; trib. dieb. cū noctib. ducēta quinquaginta milia trāsierit stadiorū, cū tamē mūdi magnitudinē infinities terra maiorē die nocteq; una, cœlū permeet. Proinde impossibile est celeritatē ac cursum eius nosse, neq; ulla cōplecti oratione. Talē uelocitatem quā ingēs sit, Poëta nobis uoluit indicare, cū dixit:

*Quam cito prospectus longe è specula æquora lustrat
Tam cœlestis equus celeris uolat æthere summo.*

Cæterū ingeniose id ab eo dictū, & amplificatio-
ne mirifica, nō modo cōparando plurimæ uisus pe-
netrationi, in celeritate ostendēda, quā ocyssime
cœlū cōuertitur, sed etiā speculæ ponendo fastigiū,
& ei subiectum pelagus in quod prospectus uelox.
Verūtamē adhuc hæc superatur oratio, ample mul-
h tum

tum cœli indicans celeritatē, cū immensa sit nec factis percepta mundi celeritas. Et perinde quo pacto non fuerit stolidissimū per artē quam diximus, eius pedalem arbitrari, quæ tātō temporis permeat spatio. Huius quoq; sermonis insulstas hydrologis coarguitur. Eis nanq; ostenditur, quod si fuerit sol pedalis, permeabit maximū cœli orbem septingentis quinquaginta pedibus. Hydrologis enim sub dimensionem ueniens, pars inuenitur septingentesima & quinquagesima sui orbis. Nā si in quo tēpore permeat totus ex finiente sol, cyathus utputa fluxerit, aqua dimissa tota die & nocte fluat, inuenitur cyathos habere septingentos & quinquaginta. Fertur sanè talis doctrina à primis cognita Aegyptis. opinio quoq; cōprobatur, ad meridiē cōuersis porticibus. nā columnarū umbræ paralleli emittūtur, quod nō fuerit, nisi rectæ lineæ & ad perpēdiculū ad quēuis ipsorū radij emittātur. Neq; radij rursus ad perpēdiculū emittentur ad quālibet ipsarū, nisi explicetur tota porticus ad solē diametro. Fertur etiā in toto terrarū orbe, secto utrinq; defluxu ad ortū æquinoctialem, sine umbra fieri in æquinoctialib. solis ortib. Neq; id eueniret, nisi toti terrarū orbi cōferatur solis magnitudo. hoc est eius latitudini. & in æquinoctiali rursus, meridie cūcta lumine illustrātur, quæ in toto orbe terrarū in utrāq; partē. Quāobrē nō latitudine modo, sed etiā longitudine toti orbi terrarū cōfertur solis magnitudo. Longitudo certe totius terrarū orbis ab ortu in occasum est, latitudo autē à septētrione in meridiē penetrās. Et proinde oriens quidē in æquinoctio sol, sine umbra faciēs ad ipsum spectantia, latitudini orbis terrarū cōparatæ explicatū dimetientē habet. At cū mediū tenuerit cœlū, & in utrāq; partē longitudine lumine colustrauerit, nō per idē ut perhibent cunctis medium tenet

tenet cœlū, sed solis qui sub eodē sint meridiano. Dicendū igitur latius, tale perhiberi: & in Syene, umbram nō admittere, quæ lumine illustrentur. Cū sol fuerit in cæcro, ad meridiē itinere ad trecēta stadia, dimetiētē manifesto cōminuit, quod sol pedalis nō sit, neq; hæc euenerint, ab umbris quoq; significatur sol nō esse pedalis. Cū enim limitē ex finiente eduxerit, umbræ emittūtur lōgissimæ, at cū supra finientem emicuerit, in multo breuiorē colligūtur magnitudinē. Neq; id cōtingerit, nisi cunctorū terræ corporum ipsius radij essent sublimissimi. Quod si pedalis sit, nullo modo cōtingeret. Maiorē igitur cūctis sublimissimis mōtibus dimetientē habet. sublimioresq; promontorijs, & ex editiore loco radios emittens, cū totus ex finiēte emicuerit etiā ab huiusmodi doctrina demonstratur ab ipsis phænomenis, quæ apparentia possumus appellare, progrediente, quod nō modo pedalis nō est sol, sed etiā quod immēsam habet magnitudinē. Cū enim è uertice montis exoritur, aut occidit, ipsius limes plus uertice abesse spectatur, ab utroq; latere inspecto uertice. Id aut non fuerit nisi maior sit solis dimetiens, quàm ei uertex oblectus, qui si stadiæus fuerit maiorē stadiæa esse solis oportet dimetientē. Hoc uero nō solū in uertice, uerū etiā in maximis fertur spectari insulis. Nam cū in sublimi præcipue fuerit uisus noster, ex multo positus interuallo in maximā aliquā iactetur insulā, tam breuis imagine cōcipitur, ut cū sol ob eā orlatur aut occidat, utrinq; ipsius appareat limes. Hinc manifestū est solis dimetientē maiorē esse maximarū insularū longitudine ex ipsis phænomenis. deinceps re assumpta indicatur propemodum infinites maior necessario esse solis diameter quàm sint maximarū insularū diametri. Hæc nimirū doctrina quæ id cōfirmatur, hoc pacto habet. Si fuerit triāgulum

h a isosceles.

isosceles, quod uerbi causa basim habeat stadiæam;
 & latera producatur æqualia basim stadiæam cōpre-
 hendētib. erit dupla huiusce triāguli basis eius quæ
 stadiæa. & si reliquū porro totis laterib. æquale pro-
 duxerimus quadrupla basis primi efficietur ipsius
 basis subiecti trianguli. & in proportione quoad in
 infinitū progredietur. Sit igitur nobis, ut spectemus
 * ex admodū lōginquo eodemq; magno interuallo,
 unā magnā aliquā insulam, oriente aut occidēte so-
 le, in ipsam & utrinq; limite emicāte, posita in medio
 insula, nec nō sole. Si igitur uisus noster insulam cō-
 prehēdat, basim habebit conus, qui à uisu, insulæ dia-
 metrū. Igitur erit millium stadiorum eius diameter,
 eritq; conus basis eiusdē magnitudinis. Receptū igitur
 habeamus solem tantū distare ab insula quantū
 à nobis quoq; absit insula. quia igitur ab utroq; late-
 re insulæ, limes ipsius emicat, radij ab oculis effusi
 ad ipsum sunt dupli ad eos qui insulæ accedūt. pro-
 inde etiā basis trianguli dupla efficietur ad diame-
 trū quæ circa insulā. Quod si hæc millium sit diame-
 ter, solis erit bismiliū. quādoquidē hæc basis est ma-
 ioris trianguli tantum. Igitur distante sole ab insula
 quantū nos quoq; è regione ab ipsa distamus, bino-
 rū milliū efficietur stadiorū solis diameter. Quod si
 non fuerit æqualis distantia, sed à nobis parū insula
 abfuerit, sole infinities plusquā nos absumus distāte,
 propemodū infinities solis diameter maior erit ad
 insulam diametro. Quomodo igitur eo usq; longe
 distās pedalem habuerit magnitudinē? Atq; hæc do-
 ctrina in primis apperit effatū ad ipsum magnitudi-
 nis. Syene sub cancro posita est. Cū igitur sol in co-
 fuerit signo, & in tractu meridiei cōstiterit lumine,
 ab ipso illustrata, umbræ sunt expertia. in hacce re-
 gione ad trecēta stadia est diameter, tātundē enim
 spatiū sine umbra est, quibus ita in eis quæ apparēt
 existentibus

existentibus, Posidonius ponēs infinities multiplū
 solis orbē terræ orbis, ab hoc inuitatus ostēdit esse
 oportere trecenties dena milia solis diametrū. Nā
 si orbis ad orbē terræ decies millecuplus, etiam ses-
 gmentum solaris orbis, quod habet solis magnitu-
 do, decies millecuplum esse oportet, huius terræ ses-
 gmenti, quod sol ad uerticē imminens, umbræ ex-
 pers facit. Quia igitur id ad trecenta diametrū ex-
 tendit stadia, tricēties dena milia esse oportet, quod
 habet unūquodq; solis spatiū ad suū orbē. Verū hæc
 ex huiusmodi sumpta sunt hypothesi, credibileq; est
 nō minorē quā decies millecuplū solarē circulū
 ad terræ circulū, puncti rationē terra ad ipsum ha-
 bente. Euenit etiā maiorē ipsum esse, aut rursus mi-
 norē nos ignorare. Talis igitur doctrina euidentio-
 ris alicuius magis haberi existimatur. Fertur luna
 bis metiri terræ umbrā in integris eclipsib. quanto
 siquidē tempore umbrā ingreditur, tātō etiā in um-
 bra occultatur, ut ad tris horas peræquē continea-
 tur. una quidē in qua ingreditur, secūda uero in qua
 occultatur, tertia porro in qua euadit umbram pri-
 mū limitē post secundā horā statim subter emicās.
 Quia igitur bis sub mensurā uenit terræ umbra, ab
 lunari magnitudine credibile existimatur duplā esse
 terrā ad lunā. Quia igitur terra ducentorū quinquā-
 ginta milliū stadiorum Eratosthenis doctrina maxi-
 mū habet orbē, oportet eius diametrū plusquā octo-
 ginta milliū esse. Lunæ ergo dimetiens erit quadra-
 ginta milliū. Sed quia septingenticupla est luna sui
 orbis, erit peræquē ac sol. Hoc ex Hydrologijs cō-
 firmato. Sexta uero est pars circuli sui, quæ a terra
 peruenit ad fastigiū ipsius interuallū. Est igitur id lu-
 nariū magnitudinū centūuigintiquinq;. Sed quodli-
 bet ipsorū quadraginta milliū habet dimetiētē, sūt
 igitur stadiorū decies quinquaginta milia iuxta hu-
 h ; iusmodi

iusmodi doctrinā ad lunare fastigiū ratione simpliciori recepto electili uagarū stellarū motu æque celeri. Quoniā luna uiginti & septem diebus ac unius dimidio suū permeat orbem, Sol aut̄ annuū habet ambitū, oportet tresdecicuplū solarem esse orbem ad lunarem. Et perinde erit sol ad lunam tresdecicuplus. quia ipsorū uterq; sui orbis septingentesima & quinquagesima pars est. Inuenitur itaq; ex huiusmodi hypothēsib. solis dimetiēs quinquaginta duū milium, orbe ipsius propemodū, ut signifero in partes duodecim dissecto. Vnūquodq; dodecatemorium erit stadiorū triginta miliū ducētorum quinquaginta. At binorū dodecatemriorū à terra ad ipsū est interuallū, ut etiā Aratus de signifero affirmat, in:

Et quātos radios iacimus de lumine nostro, (quens:

Quis lunæ mixtum cœli contingimus orbem,

Sex tantæ poterunt sub eum succedere partes.

Bina pari spatio cœlestia signa tenentes.

Signa hic uocit aut̄ bina signiferi dodecatemoria. Admonetq; ex memoratis carminib. à terra interuallum ad ipsum sextā partem totius orbis esse, tertia enim tota diameter ipsius est, sexta ab omni parte terræ penetrans ad ipsum. Quādoquidē circulus centrū habet terram medioxumam ipsius positam. Inuento igitur solari circulo, hac doctrina stadiorū triginta nouem miliū, quodlibet ipsius dodecatemriorū fit triginta milium ducētorum quinquaginta. Si igitur hæc in triginta partes distribuuntur, prope modum ut signiferi dodecatemoria quælibet, fiet pars stadiorū centies & uicies ter cū dimidio dena milia. Dimidiæ igitur partes totius circuli septingēta uiginti. At sol septingētesima & quinquagesima pars ipsius, & perinde parte dimidia minor. Iure igitur cū sint dimidiæ partis quinquagesies & quater cum sexta parte dena milia, ipse habere inuenitur quinquas

quingagesies & bis dena milia diametrū iuxta ita positas hypotheses. Præterea nō credibile esse ducitur uagas stellas æque celeres esse suo electili meatu, sed ocyorē eē sublimiorū, quippe quod sint ignis tenuioris. Quo pacto enim nō uideatur impossibile. lunā aëre cōmixtū suū habētē corpus, æque celerē electilē meatū habere, eis quæ cōstēt ex tenui & leuissimo igni. Insuper aliā aliā magnitudinem in sole esse pronūtiarūt. Physicorū certe atq; astrologorū nemo minorē iā dicta ipsū habere diametrū definierūt. At Hipparchū perhibēt mille quinquaginticuplū terræ esse ipsū demonstrare. Quo pacto igitur pedali fuerit, iuxta omnē doctrinā, prope disciplinā ter effectā immēsa magnitudinis inuētus. Cū igitur cētū & 25. magnitudinū solariū à fastigio ipsius ad terrā esse debeat, si pedalis sit, & tātillus quātus appareret, oportebit 125. pedū esse ad ipsum interuallū. & perinde multo inferior sublimiorum euadet mōtiū, nec nō nōnullis supra decē stadia perpendicularem habētib. Atq; ita ex eius opinione inuenitur hoc fastigiū, ad quod terra pūcti locū obtinet, ducentorum quinquaginta milium, centum uiginti quinque pedes à terra abesse. Hæc certe opinionem comitatur sacri capitis solius ueritatem indagantis.

De lunæ fastigio q̄ speciosa ironia philosophi in Epicurū

DE ad lunā fastigio quid quispiā pronūtiarit? Nā si sol 125. pedes à nobis abest, & multo humilior est montibus, quantū à terra lunā abesse oportuerit, cuius orbis in minore est ratione quàm tresdecim solaris circuli. Verū tãet si nō nouerit qualis sit, ne quidē indagare potuerit ea quæ maiori egeāt inquisitione. Qui humanā uoluptatem tãti faciat, ad solis uim cognoscendam, is aspirare nō potuit. Quem primo cōminisci oportuit mundum uniuersum lumine collustrare prope

h 4 immensa

immensæ magnitudinis esse, deinde ita terrâ exure
 re, ut nōnullæ eius partes ex æstu intolerabili habi-
 tari non possint, ac ex multa vi ipse sufflatâ præbet
 terrâ, ut fructus ferat, animalia gignat, ac ipse cau-
 sa sit productionis animalium, & fructus alendi augen-
 diq̃, & deniq̃ ad maturitatē perducendi. Itē non so-
 lū dies & noctes facere, uerū etiā æstatē & hyemē,
 & alia anni tēpora. Præterea ipse quoq̃ est causa,
 cur nigri alij, albi alij sint homines, & flauī, & figu-
 ris alijs distincti, ex eiusmodi radiatorū immissiōe, in
 terræ climata, curq̃ nō alia quæpiā quàm sola solis
 est uis, quæ aquosos & abundantes efficiat fluuios
 in uarijs terræ locis, alia loca arida, & ab aquis im-
 munia, aliaq̃ fructib. sterilia, alia satis frugifera, &
 alia loca biliosa & foetida, quæadmodū ichthyopha-
 gorū, alia bene olētia & aromatophora, ueluti sunt
 Arrabiæ, & alia tales ferre posse fructus, alia alios,
 & uniuersæ propemodū terræ differētiae ipse causa
 est, quæ per singula climata multiplicis est mutatio-
 nis. Licet autē nobis differentiā cognoscere eorum
 quæ in Lybia enarrantur, quæq̃ in regione Scythi-
 ca & Mæoti palude in fructib. in animalib. ac prorsus
 omnib. productionib. & aëris tēperamentis atq̃
 differentijs, ac reliquis in tota Asia & Europa inspe-
 ctis differentijs fontium, fructuum, animalium, metallorum,
 aquarū calidarū, in mira cœli uarietate, specie frigi-
 dissima, æstuosissima, temperata, tenui, crassa, humi-
 da, arida, & quacūq̃ id genus alia, apud singula dif-
 ferentiæ ac proprietates inspicuntur, quorū omnium
 uis est causa solis. Tanta in iam memoratis potesta-
 tis est affluentia, ut luna quæ ab ipso lumē excipiat
 hanc ipsam totius potestatis in sese causam habet,
 quæ per figurarū differētias nō solū in aëre ingen-
 tes efficit mutationes, aëriq̃ imperat, infinitasq̃ ha-
 bet proprietates, sed etiā in oceano inundationes,
 & æstus

& æstus ipsius causa facit. Illud quoque nobis licet intueri, quod ab eius vi, igne nostrum per refractionem ignis lunaris excipere non possumus, at ex solaribus radijs arte instructi igne admittimus per refractionem cum ad tot stadiorum milia a terra distet. Præterea per signiferum & tale iter faciendo, ipse uniuersum concinnat mundum, congruentissimamque præbet cunctis rebus administrationem, qui causa factus est permanentiæ ordinatiõis, digestionisque rerum uniuersarum. hocque interistente, aut suum locum deserente, aut etiã prorsus non apparente, neque quippiã nascitur, neque augetur, sed neque in totum subsistet. Cæterum etiam omnia quæ sunt, & quæ apparent colligentur ac dissipabuntur. Oportuit itaque eum, qui hæc omnia nosset comminisci, an fieri posset, ut pedalis ignis tantam tanquam multiplicem magnitudinem, & ita immensam vim comprehenderet. Verum enim uero qualis iste in uniuersitatis principijs, & de fine oratione, & omnino in eis quæ de moribus tradidit, aliisque physicis, talis etiã in eis quæ de astrologia, & in loco qui de uisione ac rerum esset imagine, & prorsus in omni consideratione talis cæcutietior. Nec quicquam mirum. neque enim eorum qui uoluptatis sint assertores hominum est, eorum quæ sunt, uerum inuenire, sed uirorum qui nati sint ad uirtutem, quique ea nihil habeant antiquius. Non obescam carnem & sagine adamantiũ, quique in ea spem obnixam concipiant. Prisci igitur prudentissimi ipsum istum atque eius factionis homines ex ciuitatibus clamoribus eliminarunt, talia scripta pestem & hominum seditionem esse arbitrati, quod in tantam cæcitatem impudentemque petulantiam dogmatum sese profligassent. Cum tamen nunc, ut reor in delitijs ac mollicie dissoluti, eiusmodi sectam eorum uenerentur, ut cum ipsum uerum dicere uelint, non deos & prouidentiam in uniuersitate esse, alijque precentur ipsorum, potius per-

ditum iri prouidētiā , quā inferre Epicurū falsum dicere. Tam infeliciter deliniuntur, & eousq; à uoluptate superātur , ut etiā eius assertorē supra cuncta quæ humanā uitā sustinēt amplectātur. Quāquā ad alia quæ ab ipsis absurdissime referuntur id accedit stoliditatis, ut astra dicāt orientia quidē succēdi, occidentia uero extingui, quod profecto simillimū est ei si modo sit quisplā, qui affirmet quos uideat homines, esse, quos uidere desinat mori. ac de alijs quæcunq; sub aspectū ueniāt similem habeat orationē. Ita demum *σύνετος* , fatuusq; ac dæmonius est uir, ut ne quidē illud admittat, ut terra globosæ figuræ ei uideatur . Aliquādo apud alios singula ipsorū & occidunt, & oriuntur, eaq; de causa oportere simul extingui & succendi, & in cunctis horizontū lapsibus tales cōsequi mutationes sine cessatione dissipationes absumptorū, ac rursus succensorū in omni finientis lapsu hoc cōtingere. At etiā par est ab alijs infinitis finientū lapsus perdiscere . Differūt quoq; quæ apud multas nationes enarrātur, diebus ac noctibus solstitiorum. In Meroë namq; Aethiopiæ undecim horarum esse æstiuā nox memoratur, in Alexandria uero decem. In helleponto nouem, in Roma minor quā nouē, in Massilia octo & dimidia, apud Celtas octo, apud Mæotim septē, in Britannia sex . Ex quibus perspicuum est alias apud alios occidere & oriri solem , & alijs qui sub eisdem sunt parallelis, æquales horas habentibus . Hoc euenit præter quā quod magis positi sunt ad ortum , & celerius solis iactum consequuntur, quā ad occasum & tardius. Itaq; cum sint infinitæ in finientibus mutationes in omni terræ climate alio atque alio emergente oportebit extingui, & succendi astra innumerabilibus modis, quorū nihil intelligitur. Quæ asinis stolidiora foedam omnem speciem & imperitiam

tiam & petulātiā præ se ferūt. Hunc lunæ impres-
sa lumina, quæ apertissima sunt retundere non pos-
tuerunt, quominus ista tam ridicula profunderet.
Quo enim modo extincto in occasu sole elucet, no-
ctūq; apparet, uel quomodo excidit luna umbræ ter-
ræ incurrens à principio nō collucens, uel quo par-
tē umbrā exiens rursus fulget, si sub terra sol non
sit, uel quomodo sol ipse extinctus rursus ad ortum
remeat? At is anili fabellæ persuasus credidit, quod
Iberes cōmenti sint, lapsum oceano solem sonitum
edere extinctum, ut cādens igni ferrū, aquæ immer-
sum. In hanc ergo peruenit opinationem, qui solus
& primus inter omnes homines uerum indagauit.
Neq; illi accedit, ut cœli pars omnis per æque à ter-
ra distet, sed in mari ipsum solē arbitratus est occi-
dere, rursus orientē ex mari emergere. Et ex aqua
quidem orientali succendi, at in aqua occidua ex-
tingui. Hæc sacra Epicuri indagauit, perscrutataq;
est sapientia, quem Thersitæ Homericō iure possu-
mus similem dicere: nam quemadmodum ille in to-
to pessimus exercitu Græcorum fuit, ueluti ipse in-
quit Poëta, dicentemq; induxit Vlyssēm:

Ilion appulerant qui inter fœdissimus omnes.

Et quæ sequuntur, Vlyssēmq; proloquentē induxit:
Non equidem est quisquam qui te sit turpior alter.

Verum utcunq; talis, non potest tamen quiescere,
sed primo quidem in reges iactat conuitia, gloria-
bundus tanquam ipse sit uenerandus. dein inter pri-
marios sese audet collocare, dicens:

Hos tibi trademus rapientes oppida Achiui,

Quos ego uel alius quicumq; est cœpit Achæus.

Ita Epicurus tāquā aliquis modo sit, petulāter glo-
riatur se in philosophantiū numero esse existimās.
nec philosophū modo, sed etiā principatū obtinētē.
atq; ita se thersitæ adhuc audatiorē facile ostendit.

Ille

Ille nāq; sua opinione solus tanquā primarius parq;
 regib. iactabundus insolescit. Necdū tamen sibi pri-
 mas attribuit. Hic uero multa instructus, uidelicet sa-
 pientia atq; scientia, solū sese asserit uerū inuenisse,
 & ob hoc etiā se dignū uideri uult qui primas ferat.
 Proinde multo quispiā iustius mihi uidetur ad ipsū
Thersitæ petulans uerbis, licet ore suavis. (dicere:
Comprime te. Neq; ego hunc Thersitem nostrū
 suauem sicut Vlysses illū esse dixerim, quādoquidē
 præ cæteris quæ ad locutionē attinent uarie corru-
 pta sunt, ut cū inquit: *σαρκὸς εὐσθη̄ κατασήματα, & τὰ*
περὶ ταυτῆς ψῖσα ἰλιπίσματα, & λίπασμα ὀφθαλμῶν cū no-
 minare lachrymā uoluit, & *ἱερᾶς ἀνακραύχας*. insuper
 etiā *γαλίμυς σώματος, & ληκίσματα*, aliaq; id genus ma-
 la incurrens ac flagitia. Quorū quædā planè esse di-
 xerit in luto formata, propemodum similia eis quæ
 in sacris Cereris per thesmophoria iactantur à mu-
 lieribus: alia à medio foro uulgaria, & quæ falsa im-
 petunt, & ridicularia & serpentib. humiliora. Verun-
 tamē utcūq; sit talis in sermonib. & dogmatis, ipsum
 tamen non pudet se cū Pythagora & Heraclito, &
 Socrate conferre, dignūq; se censet qui primū inter
 ipsos obtineat locū, eis simillimus, qui inter hiero-
 phantas, sacrorūq; antistites sacrilegi se collocare
 tentauerint, primū inter ipsos se ordinē obtinere di-
 gnos existimantes. Vel si quis Sardanapalū intelle-
 xerit in eximia tolerantia cū Hercule se cōferre ten-
 tantē, dum clauā sibi asciscit, leonisq; interitū. dicen-
 tēq; ad eū, his omnib. ego præstātor, non absumes
 malū piaculum in Crocotos pellices, cū quibus in-
 cubilib. meridiabere, tū purpurā assumens, quādoq;
 coronas induens, est etiā quando oculos perfricās,
 aut etiam in multa & foeda ebrietate prolutus sit, &
 quæ ista cōsequantur facit, tanquā uermis quispiam
 in admodū turpi & stercoreoso iure obuolutus. Nō
 tu igitur

tu igitur audacissimum & impudentissimū caput, ex philosophia profligatus migraveris ad Leontiū & Philanida, aliasq; meretriculas. & sacra uociferaris cū Mindyrido, cum Sardanapalo, cūq; omnib. tuis bacchanalia actitantib. Ignoras philosophiā Herculem & Herculanos uiros uocitare, non utiq; Cyne- dos & uoluptatē. Verū ingeniosis cūctis hominib. satis notū censeo Epicurū nūquā ad aliquid astrologiæ, alteriusq; philosophiæ aspirare potuisse.

De terræ magnitudine.

AT nos demōstremus solem pedalē nō esse, neq; tantillū quātus apparet, quod sanè facere moliemur. Quod terra maior sit, ferè igitur hoc iam demonstratū. Cæterū aliud erat ab eis quæ dicta sunt principaliter cōfirmatū. At nunc cōtinuo de hoc ipso dicemus ab eis ipsis quæ apparent inuitati. Demonstratū certe est in primo scho- licōn, terrā puncti rationē obtinere, nihil in sua cras- situdine tegere trecentarum sexaginta partiū, & ne quidē partis pusillū. Quia ad unguē centū & octo- ginta supra terrā semper demonstrantur, & sex si- gna & æquinoctialis dimidiū, quēadmodū hoc ex æquinoctiis demonstratur. Quoniā igitur terra ne pusillū quidē partis tegit, sol uero parū, partis dimi- diæ magnitudinē cohibet, terra fuerit maior. Item si posuerimus aliquid æqualis magnitudinis terræ oriēs, aut occidens tempore nullo horizonti inside- bit. Nā sicut medioxima posita est terra, neq; plu- sculum cōtegit partis, ita ne quidē æqualis magni- tudinis aliquid ipsi oriens aut occidēs tempore ali- quo insidebit horizonti. Atq; sol periugi perpetuo tēporis interuallo, & oritur & occidit, proinde ma- ior fuerit quàm terra. Necnō cū corpus à corpore globosum à globoso lumine illustratur, si ea sint in- ter se inuicem æqualia, cylindroides emittitur um-
bra

bra ab ipsa materia . at cum maior fuerit materia quàm lumen calathoides in extremo late explicata , & in infinitum progressa . Quod si lumen fuerit maius materiae umbram , metæ faciem habeat , ac conici necesse est . Quoniam igitur globosa sunt corpora sol ac terra , & sol quidem lumen , terra uero materia : aut calathoidem , aut cylindroidem , aut conoidem quæ turbinata est , terra remittat umbrã necesse est . Verũ cylindroides non est , neq; calathoides , conoides ergo . si hoc , maius quàm ipsa est solis lumen . Quod uero sit neq; calathoides , neq; cylindroides terræ umbra in sermone quẽ habuimus de luna demõstrauimus . Ac de solis quidẽ magnitudine hætenus dictum sit .

De lunæ magnitudine , solisq; ac stellarum .

Quod autem ne luna quidem tam parua sit quanta apparet , licet nobis ex eis quæ de sole dicta sunt intelligere , Plurima siquidẽ quæ dicta sunt , ad lunam referri potuerint .

In primis aut quæ de sole dictæ eclipses , seu defectus id indicauerint . Nec enim aliter deficit quàm subter ipsum decurrente luna , nostroq; obtutui obiecta . nõ profecto solis , sed nostri uisus est affectus , qui in sole dicitur defectus . Cũ igitur cum sole luna coierit , & inter coeundũ in medijs signiferi subter ipsum cucurrerit articulus , in terram conoidem seu metæ umbram demittat necesse est . Hæc ipsa umbra plusquàm quaterna stadiorum milia progredi perhibetur . Omnis siquidem locus in quo sol non cernitur , subter ipsum currẽte luna , umbra est lunæ . Si igitur tantum terræ , aut etiam plus , turbinatum ipsius extenditur , non dubium quin ad basim quod ipsius diametro exæquatur sit multiplex . Fata autẽ est eiusmodi obseruatio , in solis defectu . qui in helle sponto totus defecit obseruatum est in Alexandria ad quintum

ad quintum sui defecisse diametri, quod certi est iuxta imaginis uisionem, ad digitos duos & parū. Nam duodecim digitorū esse in uisione uidetur solaris magnitudo, itidem lunæ. Est igitur hic manifestum, quod digitus imago lunaris, & solaris magnitudinis tanto terræ interuallo pariter extenditur, quantum est ab Alexandria in Hellespontū interuallum. Sub eodē namq; positæ sunt meridiano Hellespontus & Alexandria. Si igitur per hypotheseſim maneat, incipiente defectu, ab Alexandria in Hellespontū quēpiam abire, ex eo quod ad rationē sit minor, erit perspectus in Alexandria defectus digitali solaris fulxione. Quoniam igitur 5. milia stadiorum sunt ab Alexandria ad Rhodū, & illinc alia ad Hellespontum quinque milia, necessario in Rhodo digitalis erit perspecta solaris fluxio. Deinde hinc in Hellespontum euntibus, ex habita ratione proportionis. eadēq; eclipſis diminuta in Hellesponto perfectæ occulta erit. Certū igitur atq; exploratū, quod si fulxio digitalis lunaris ac solaris magnitudinis tantæ terræ magnitudini comparata extenditur, necessario tota ipsorum corpora sexies tantæ terræ magnitudini cōparata extēdūtur. Ab huiusmodi disciplina nosse par est stellas etiam uastæ magnitudinis esse, neq; tantillas quantæ apparent, præcipue quæ cœlo hærent & sublimissimæ. Multa nanque in ipsorum magnitudinib. inspecta differentia nulla digitali magnitudine minor imagine cōcipitur. At lucifer binorū remittit digitorum uisionem, & perinde eius dimetiens solaris dimetientis, si eodē absint à terra interuallo. Si nō, habeāt rationē. digitaliū apparentiū magnitudo duodecima euadit solaris diametri, ut receptum sit idem cū sole habere fastigiū. Sublimiorib. existētib. proportio capiatur distantiæ. Proinde ignorādū nō est magnitudini, ne solari ex
ipsis

ipsis aliquæ exæquentur, an ipsum superent magnitudine. Si qua enim ipsarū tantū eleuetur quantum sol attolli intelligitur, asteriæam habere spectabitur magnitudinē, soli fuerit æqualis: sin plus attolletur sublimitatis ratione, maior erit. Quia igitur sublimissimæ quæ in extimo solis ambitu, nec ipsarū aliqua minor digitali ex uisione deprehēditur, cunctæ erūt terra maiores. Enimvero terra ad solis fastigiū pūcti rationē obtinet, aut prorsus sub humanū uisum non ueniet à solari perspecta fastigio. Neque si per æque ac sol fulgens esse proponatur, uel habēs breuissimā stellæ magnitudinē. A globo aut hærentiū celo stellarū, prorsus sub aspectum non uenerit. Cognitum igitur, ut omnes quæ in hoc perspectæ fastigio à terra stellæ ipsa maiores esse, quemadmodum ipse quoq; sol esse debet, cui æquū fuerit magnitudine exæquari multas celo hærentiū stellas, aut etiā solem magnitudine superabunt. atque hæc quidem quæ de his habeatur oratio.

De lunæ magnitudine.

LUnæ aut magnitudo quod pedalis non sit, nobis est ab eius potestate consequi coniectura, quod nō solū suo lumine collustret mundum, magnasq; in aëre conuersiones efficiat, multaq; in terra habeat pariter affecta, sed etiā in oceano, multa est causa exundationū & æstuū. & cur neq; sol, neq; luna, neq; aliorū syderū aliquod tale quale apparet satis omnino dictū est. Aliorū igitur astrorū quæcunq; nobis apparent, nullū terra minus esse uidetur. At lunā terra minorē esse aiunt astrologi, cōiectura cōsecuti. Primū, quod eius dimetiens bis terræ metitur umbraculū. Deinde in solarib; obseruatū est defectib; ut iam à nobis dictū nō totū in Alexandria solem deficere, cū in Hellesponto cōsumata fuisset ecliphs. quod neutiquā euenisset, nisi magnitudo satis

do satis ampla esset terræ ad lunam. In decem milib. enim stadiorū, tantaq; facta differentia notū est non multum terræ à luna obumbratū. Quod si æqualis sit luna, aut terra maior, eius pars multa fuisset obūbrata umbris, quas ipsa solem subter currēs effecisset, cū tamē sint interim terræ partes, in quibus totus sol appareat, cum in partibus alijs totus deficiat. Apparet autē luna ingēs, & magnitudine par soli, stellisq; maior, cū eis re ipsa sit minor. Quandoquidē astrorum omniū terræ finitima est, quod in aëris contactū ueniat, & sub æthere esse intelligatur. Item, quod omnium terræ sit uicinissima primū ipso uisu indicatur accuratius intuentibus, quia nullū aliud istarū super inuehitur, at ipsa subter cunctas uagas stellas currere cernitur, unde indicātur esse quā sint ipsa sublimiora. Enimvero etiā suum ipsa habet corpus aëre comixtū, & tenebrosius, quod in æthere integro nō sit, sicut reliqua sydera, sed ut dictū est, in duorū elementorū cōtactu. Et insuper sola in terræ umbrā incidit, at aliorū nullum. Quod si nō sit, euenisset ipsis ut quādoq; essent lucidiora, aliquādo obscuriora. Omne siquidem igniū corpus, in umbra lucidius est, in luce obscurius solis apparet. Præterea etiā coniunctā affectionē ipsa cum terrestrib. habet, præter alia sydera egregiā. Quod terræ uicinior suū orbem ipsa percurrat diebus uiginti septem, & parte dimidia, nemine aliorum ambitū habente annuo minorem. Quodq; omnium astrorū terræ sit finitima, hinc licet intueri.

De lunæ propinquitate ad terram.

DE lunæ lumine cōplures habitæ sunt sentētiae. Berossus enim in parte dimidia igneā esse, multis moueri motibus, pronūciauit, uno quidem longitudine quo cū mundo mouetur, altero aut latitudine, & in sublime sese attollendo, & humiliter deijciendo, quod & ab alijs uagantibus stellis fieri

lis fieri cernitur. Alio circa suum centrum (quo motu reuolutam ipsam arbitratur) & quandoque partes alias ad nos cōuertere, augeri, aut minui. hancq; cōuersionem ipsi tempore parem, ut ad solis coitū uenit. At eius opinio facile coargui & conuinci potest. Primo fieri nō potest, ut in æthere parte dimidia sit ignea, at in totum neutiquam similis essentia aliorum propemodum astrorum. Deinde in defectu huic planè aduersatur sententia. Quomodo enim eius lumen euanescit umbram terræ incurrens, cum ad nos totum conuersum sit, ut nō sit ipsum indicare. Oportuit nanq; si tale fuisset, esse splendidius in umbram incurrens, non autem euanescere. Alij à sole quidem aiūt lumen admittere, per refractionem uero aërem lumine splendescere. quod in speculis est nobis inspicere, & in fulgentibus argyromatis, & id genus alijs uidetur. Tertia secta est, quæ ait eius misceri lumen ex suo lunæ, & solari lumine, talemq; fieri, non sine affectione ipsa permanente, neq; eo modo quo fulgentia solida corpora, quod dispersam habeat lucem, perq; refractionem aërem illuminet repercussu, suscepti à sole per radios luminis, atq; ita ad nos remittat à solis lumine alterata, & per huiusmodi temperamentum suum possideat lumen, non primo, sed participatione. Quemadmodū candens ferrum participatione lumen obtinet non sine affectione, sed ab ipso immutatum. Hæc secta certe sanior, quæ per refractionem ait lunam lumen admittere, erumpente ab ipsa passim luce, quod fieri in perspicuis cernitur corporibus cum solida fuerint. Verum quod fieri non possit, ut per refractionem luna lumen emittat, hinc præcipue licebit perspicere. A solidis quidem corporibus non est impossibile fieri refractionem. Etiam ab aqua refractiones fieri spectantur. Habet siquidem aliquid quoq; aqua densius, at à raris corporibus refractione

fractio fieri non potest. Nam quo pacto ab aëre aut igni fiet refractione? Cum talia sint corpora quæ naturam agnatam habeant radios excipiendi. Non certe in sola superficie ab ipsis lumine lustrantur, sed ita omnifariam quæ eo modo immittuntur excepta sunt, quo spongiæ aquam excipere consueverunt. Præterea quæ per refractionem lumen admittunt, breue lumen remittunt, cum luna non solum ad terram usque ex sese splendorem emittat, sed mundum illuminet uniuersum. at per refractionem illuminantia, ne quidem ad bina stadia fulgorem emittunt, ut licet perspicere ex eo quod fit in speculis. Quod si quispiam dicat lunam per refractionem lumen iaculari ob hoc quod plus iam dictis emittat lumē, cū sit maxima, huic occurrimus, quod tam parua quàm maxima per refractionem illuminata, consimilis habentur proportionis. maiorem certe partem ab ingentibus corporibus longitudine illuminari, non tamen plus quàm ante iaculari. Sed siue pedale, siue stadiæum fuerit per refractionē illuminans, ad æquale crassitudinis interuallum lumen emittet. Præterea prope perspectum. cursi per refractionem luna illuminat, neque menstrua, neque diuidua terram lumine perfundit. Siquidem per refractionem illuminantia ad rectos angulos lumen emittunt. atque ita circueunte luna ad occasum, & tandem ad solem, ipsum in memoratis remisit figuris. Præterea ne quidem plena existens, toto circulo luminaret. Nam si planæ sit figuræ toto circulo lumen iactaret. At quia globus est, per cœli deuexa illi luminati nobis circuli habet extrema ad rectos angulos, quia circumquaq; deuexis remittentur splendores, ut medioximum lunæ duntaxat terram lumine collustret, at uniuersus eius circulus nequaquam. Nam ab eius medioxumo potest lumen in terram

ad rectos emitti angulos, à deuexis autem, neque in terram spectantibus, nequaquam. Et perinde non totus eius circulus terrā lumine perfunderet, per refractionem lumine perfunderentis. Quod autē à toto suo circulo terrā lumine perfundat, cognitū est. Statim namq; cum primū ex finiente limitem oriens attollit, terram lumine perfundit, his eius partibus circūquaq; decliuibus, & in cœlum non etiam in terram spectantibus. Quoniam igitur nō in sua modo parte medioxima, & ad terram spectante, uerum etiam circumquaq; decliuibus, & non ad terram spectantibus, lumine perfundit, certum est non per refractionem lumen emittere. ita aërem illustrat. Hoc igitur modo lumen emittente luna, neque per refractionem non dubium quin eius lumen temperet, & suo ipsius corpore & radijs solaribus. At dubiū uideri potest, quo pacto inter incidendum in terræ umbram, id euanescat rursus inter exeundum de ipsa, simile conspiciatur. Verum ne hoc quidem dubiosum uideri debet, neq; mirabile. Nam in aëris quoq; illuminatione propemodum idem spectatur. Nam si in tenebrosū habitaculum lumen inferatur, statim collucescit, & fulget qui in eo est aër. Et si lumen extinguatur, ipsum lumine perfundens, confestim extinctionem tenebræ consequuntur. id certe etiam in sole fieri spectatur. Nam oriente ipso ilico aër elucescit, cum uero sub finiente occultatur, umbra obcæcatur. Ac si iuxta hypothesis, in oceanum uergens, sol extinguatur, nō solum umbra aër hoc facto obcæcabitur, sed etiam cum extinctione sol elucescet. Propemodum igitur huic simile in luna euenit, cū in terræ umbram incidit, nihil equidem tale reor esse admiratione dignū, siquidem ea est corporū, quæ ex tenuibus consistit partibus natura. Quæritur & in loco illud, quo pacto & in solaribus defectibus nō ipsam totā solis penetrantes radij lumen

lumen emittunt, quemadmodū per nubes quæ crassiores lunæ obſcūntur. Posidonius igitur ait nō solum lunæ superficiem à sole lumine perfundi, sicut solidorum corporum sola superficies lumine perfunditur, sed in plurimam solis radios penetrare crassitudinem, utpote rarum corpus habentem, non certe usquequaq̃ profundissima, siquidē ingentem habet diametrum, & ab ipsa sol non parū distat. at nebulosus aër facile penetrātes admittit radios, utpote nullam habens profunditatem. Dixerit forte quispiā, non sine imprudenter, etiam propriam quandā esse modificationem de lunæ densitate, qua sit impossibile solares radios excidere. Illud quoq̃ quæritur, quo pacto luna cū sit minor, solem opacum facit toti eius corpori obiecta, ac toti dimetienti simul extensa. Antiquorum quidem nonnulli in defectibus perfectis, censuerunt in recta linea una fieri luminarium centra, circumcircaq̃ apparere orbitam undique habentem solis. id inuentorum non est. Perspiciuntur namq̃ à nobis eminentia omnia fulgentissima, nec paucā ostendunt eminentiam, quoniā sol multo maior quā luna. Dicendum igitur lunam quidem sole minorem esse, at nihil prohibet uisione totū ipsum opacū facere quæ ei sit æqualis. Quod uero imaginatione sit æqualis, notum ab ipso etiā defectu. Præcipue autē hoc apparet ex hac disciplina, cū quis ex cōmensurabili distantia corpus disponat, totā lunæ diametrum obscurarit. pariter cōparatæ extensum toti eius magnitudini, qua solem quoq̃ obscurat. In totumq̃ nō est quod prohibeat maiora corpora à minoribus obscurari, cum id multis de causis fieri possit. Quia nobis quoq̃ corpora breuissima mōtes & campos adimunt. Neq̃ omnino adimēs alicui, aut maius adempto, aut par ei esse oportet. Deficit igitur sol obiectu lunæ ipsi, idq̃ fit duntaxat in coitu, estq̃ solaris defectus

ctus non solis ipsius passio, sed nostri uisus. Media namque interueniente luna inter nos & solem nequit uisus noster ad solē peruenire à luna præpeditus, at lunaris defectus lunæ ipsius est passio. Nam cum terræ umbra inter uenerit, solari lumine priuatur à terra oppacitate offusa. Hoc aut contingit cum sol lunaque ac terra in rectam lineam unam peruenerint. Verum demonstrabitur tantūmodo, tum lunam deficere, cū in terræ umbrā inciderit, posteaquā de diminutionibus & augmentis ipsius primū orationem habuerimus. Cūctorū igitur syderū terræ proxima, ut iam demonstratū est aëri mixtum, & obscurius habet corpus, idque præcipue palam est in eius integris defectibus. Quemadmodum igitur cūcta alia corpora quæ ignea nō sunt, uim sol agnatam habet luminādi, ita lunam radijs ostendens, ipsam efficit conspicuam simul oblimatam, & aëre perfusam. Sit cōspicua igitur in parte ad solem conuersa. Si igitur usquequaque eandem ad solem custodiuit habitudinem una omnino pars est, quæ ab ipso usquequaque lumine perfusa est. At quia tum demum suo electili itinere in cōgressum solis uenit, cum discedit à coitu, ad pleniluniū iens, à plenilunio ad eoitum, ita omnem uiam suam ambiens permeat à sole lumen admittēdo. Nam quod terra stando perpessa est, id etiam luna mota ad solis fulgorē. Nam sicut terra æquale à sole lumen habens, partes aliquando alias ab ipso in solis conuersione habet cōspicuas redeunte ipsi & fulgore, & ex terra umbra, dimetiente per ipsam extremo solis centrum, ita etiam luna. Idem semper à sole lumē habet non quandoque quidem maiorem, quandoque uero minorem ipsius partem illuminās, sed suas partes alias reddit conspicuas ad solis cōgressum ueniens, & rursus ab ipso discedens, atque ita totum eius ambiendo corpus ab ipso lumen admittit. Cum itaque fuerit con-

iunctio

lunatio, pars eius ad cœlum conuersa lumine perfunditur, quæ hemisphærium est. Ea namq; tum demum ad solem conuersa est. Ipsa uero solem permutante, & iuxta proportionem abitu, pars eius terram spectans, hemisphærio conuersa ad solem, & perinde primo in obliquis facta conspicua, figuram facit in cornua consurgentem. dein ad ipsum magis conuersa, diuidua. postea utrinq; facta tumidior. mox plena cum ad dimetientem ipsum peruenerit aduersa. Quatenus igitur à coitu ad dimetientem accedit, ex ad cœlum conuerso eius hemisphærio, ad id quod nos spectat, à sole lumen admittendo, dicitur augeri ad plenilunium usque. Cum autem auersa dimetientem permutarit, minuitur rursus, ad rios ipsius spectante hemisphærio, cum in cœlum suspexerit, circumactō ad coitum usque lumine. Si igitur planam nacta fuisset figuram statim cum à coitu solis abisset, plena futura erat, & in coitu plena mansisset. Verum quia globosam nacta est figuram, ita figurarum species absoluit, ut potius nobis perspecta. Causæ differentiarum eius in figuris hac disciplina qua in ipsa accidens cognoscere poterimus. Bini in luna intelliguntur orbes, unus quidem quo ipsius opacum discernitur à luminoso. alter autem quo distinguitur quod ipsius nobis conspicuum est, ab eo quod sub aspectum nostrum non uenit. Horum uterque minor est eo quod ipsam in partibus æquales secare possit, qui maximus sit eorum qui in ipsa. Sol siquidem luna maior plus quàm eius dimidium lumine perfundit, & perinde opacum à luminoso dirimens circulus, maximo in lunâ minor est. cum à nostro aspectu itidem maximo minor inter eos qui in ipsa sit necesse est, quia minor est hæc pars dimidia, quàm ipsi spectamus. Siquidem cum globosum corpus à duobus spectatur uisibus,

quorum minus est interuallum diametro, quæ circa
 conspicuum pars eius conspicua minor euadit dimi-
 dia. Proinde is etiam circulus, in partes non dispe-
 scens æquales sed inæquales lunam, maximo eorū
 qui in ipsa sunt minor est, ut equidem sensu percipiun-
 tur utriq; maximi imagine concipiuntur huiusmodi
 circuli, semperq; eandem habent magnitudinem, nō
 eundem seruant statum, uerum mutationes multas,
 multasq; figuras ad se inuicem habent. Aliquando
 enim inuicem inter se hærentes conueniunt, aliquan-
 do ad sectionem inclinātur. Et sectionum plures qui-
 dem sunt in breue mutationes. aliæ quales in gene-
 re omnium duæ quæ ad rectos angulos, & quæ ad
 inclinationem ad se inuicem defectiois. Fiunt autē
 ipsorum accommodations duæ tantum in coitu &
 plenilunio ipsis sese accommodantibus. Decurrente
 igitur à coitu ad solem luna, distinguuntur, & in ses-
 ctionem declinantur, ut parum in medio circumfer-
 rentiæ ambobus relinquatur. Id est solum quod ad
 nos lumine perfusum. Et talis ab accommodatione
 circulorum. at horum ad sectionem transitus confur-
 gentem, in cornua lunæ figuram absoluit. Cum uero
 semper progrediuntur, ut ad rectos angulos se inuis-
 cem secent, & illati luminis fulxionem semper au-
 gent, medio sectionis circulorum in tali progressu lu-
 mine perfuso, cum ad rectos angulos uenerit, figura
 sectionis diuidua luna uisione concipitur. ab huius-
 modi figura iam ad obtusos perueniente angulos,
 circuli utrinq; consurgentem huius faciunt figuram.
 Accommodatione porrò per diametrum, pleniluniū
 faciunt, à qua ad aliam rursus accommodationem
 progredientes, easdem diminuendo figuras confu-
 ciunt. quoad tandem omnis splendor euanescat, pro-
 cedunt circulorum tramite, ad mundi accommoda-
 tionem. Atq; hæc de lunæ augmento ac diminutio-
 ne habita

ne habita sit oratio . Nouerunt etiam prisca Physici atq; Astrologi à sole lunam lumen admittere, ut manifestum est ex ipsius nominis ethymologia, luna dicta à lumine, quod lumen nouum habeat, reddatq; faces ingredientibus Artemis. Hoc enim argumentum est lunæ extrinsecus lumen admittendi. Prisci igitur uiri tres in luna figuras esse protulerunt surgentem in cornua, diuiduam, plenam. Unde trinam faciem Triuiam Dianam facere ac dicere consuetudo est. Iuniores autem illis tribus nunc appellatū, utrinq; turgidam adiecerunt, quæ maior quidem est diuidua, minor autem plenilunio. Mene quasi dicas menstrua uocatur ob quatuor significata. Luna siquidem cum fuerit figura Simoides Mene uocatur, & hæc aëris constitutio, quæ est à coitu ad coitum, ut dicere consueuimus, fuit mensis laboriosus, aut temperatus. Vocatur mensis etiam à coitu ad coitum temporale interuallū. postea tempus, quod est pars trigesima. Ut dicimus mensem peregrinatum esse, aut quempiam peregrinari, non omnino ad coitum à coitu dicentes, sed simpliciter triginta dierum numerum. Bina igitur prima sunt corpora, surgens in cornua luna & aëris constitutio; quæ uero sequuntur duo corporis expertia, quia tempus ipsum corporis experts. Verū ad solem lunæ coitus non semper æquale temporis seruāt interuallum, hac de causa Sol ut iam dictum est, modo terræ proximus, modo sublimis electili suo euadit itinere, Cum igitur fuerit humilior, celer signiferum permeet necesse est, cū uero sublimior, tardus. Nam cū humilior est, minorem permeat ambitū, sublimior autem maiorē. Id quoq; didicerimus ex sectionibus factis per conos seu metas. Nam quæ ad bases ipsorum sunt, latiores, at quæ magis accedūt ad uerticē, angustiores. A uisu igitur effusi in cœlum coni, siue turbines, uerticem quidē habent ad uisus aciem, ba-

In uero quod sub aspectum uenit quod spectatur. Quia igitur terra centrum est, æquales erunt in omnia signa effusæ conorum bases. Si igitur contingeret solem nō ferri sublimius, sed omnifariam eodem à terra abesse fastigio, cuncta signa tempore æquali perlustrare, atq; ita ad lunam coitus æquale temporis custodirent interuallum. At quia non ita habet, sed in geminis est sublimissimus, in sagittario autem humillimus ferri obseruatus est, & perinde in geminis coni uisus defectio latior est, quoniā propinquior ad basem accedit, tardius permeat, celerius autem eam quam sagittarij, quoniam rursus hic coni defectio ad uerticem magis accedit, est angustior. Cum ergo in principio geminorum fuerit coitus, ubi luna terræ permeat proxima, cum sol sublimissime inuehatur, cōcisus sit mensis necesse est. Siquidem ipsum adhuc in geminis relictum offendet solem, triginta & duobus diebus id signum emetitur. Quod si in principio sagittarij fuerit coitus, in eodem signo cum sole luna in congressum non ueniet, quod uiginti & octo diebus id signum sol permeet. Omnium igitur hic mensis euadet longissimus, sagittarium luna tardius emetente, sole autem celerius, & perinde serius uscule ab ipsa offenditur. In medijs autem istorū signis, iuxta proportionem contigerit. Ita etiam cunctarum uagarum stellarū in suis signis sublimitates, & humilitates coarguuntur, cum in triginta partes distributa sint omnia, ea celerius aut serius perambulant. certum profecto est esse humiliores, ubi conorum angustiores nacti fuerint sectiones, quas etiam permeant celerius. At ubi propter fastigium latiores conorum sectiones, tardius etiam euadunt. At sublimiter & humiliter inuectarum cunctarum uagarum stellarum, peræque omnium ipsarū eccentrici sunt orbis, per fastigia & humilitates nō undiq; æqualiter à terra

terra distant. Cum sit ergo lunæ talis, signifero subijcitur ad ipsum totū inclinatus. septētrionalem enim contingit, quatenus luna ipsa ad septentrionem propinquior accedere cōsuevit, similiter ad austrum. Cū itaq; ita habeat eclipticam in medijs in quam signiferi articulis bina secet signa necesse est, qui sanè locus solaris & eclipticus appellatur. Tales igitur sectiones, alij cōtactus, alij coitus uocant. quemadmodum sol dupliciter uocatur, ipse, & fulgor ipsius, ita lunā dupliciter appellare consueuimus. Deinceps de eius defectu uerba habebimus, ne uetularum ritus nos quoq; opinemur, cum luna defecerit esse ueneficas, quæ ipsi adhibeant piacula.

De lunæ defectu.

DEficit nimirū luna cū in terræ umbrā incidit, cū unā in recta linea tria fuerint corpora sol, terra, luna, terra interueniente media. Quod in solo potest euenire plenilunio. In terræ aut umbrā hoc pacto incidit. Mouetur profecto sol quo diximus modo in medijs signiferi articulis, suum habens in quo mouetur orbem. Terra igitur ab ipso lumine perfusa umbram remittat necesse est, sicut & alia quæ lumine perfunduntur omnia solida corpora. Terra igitur promittēs umbram in figura metæ, totum neutiquam comprehendit signiferū, neq; per omnem eius extenditur latitudinem. quod in acutū uerticem trāscendat ipsi uerticis medioxumo aduersa soli, centrū diametro respiciēs, necessario etiā ipsa ipsi medioxumo signiferi subternitur. non eousque alia ascendunt sydera, nam multo excedit lunæ fastigium. Cum igitur luna soli aduersa, aut in dextris & septentrionalibus, aut in contrarijs signiferi comparata fuerit, terræ umbram deuitat, & ob hoc non defecit toto plenilunio. Cum uero soli aduersa ita habere inuenta fuerit, ut recta linea una per centra
transmitti

transmitti possit solis ac lunæ, tum ad libellam terræ umbra incurrit, cōsumatam faciens eclipsem. Fertur enim terræ umbra, per solis dimetientem, ab ipsoq; trahitur, ut Homerus inquit:

Labitur oceano rutili lux splendida solis.

Terræ obductu nox atris circumuolat alis.

Atq; ita cū sole circumfertur. In ipso extremo eius centrum dimensa luna electili suo progressa motu in ipsius congressum uenit. illo ab ortu in occasum, luna uero ob occasu in ortū delata. Atq; ita umbram incurrens solis fulgore priuatur, sicut nos quoq; cum quispiam sese in sole nobis opposuerit. At non semper sub terræ umbra obscuratur, neq; tota ab umbra operitur, uerum est quando in parte tantum. Quod sanè contigit, cum aduersa soli egypticam tãgit, nec tamen in medioxumo centrum habuerit, ita demum eius pars aliqua non tota in umbram incidit. Cæterum quod in terræ umbram incidat, neq; alio pacto deficiat, ab eis quæ apparent nobis par est intueri. Primū nanq; in ipso deficit plenilunio, cum demū potuerit umbræ duntaxat incidere soli aduersa. Secundo cum perfectum defectum admiserit, cernūtur eius partes ad umbram conuersæ primū obscurari, quod ipsi tum occurrant umbræ. Cum ad ortum luna inuehatur, motu cœli contrario, umbra uero ab ortu in occasum semper delata. Rursus post defectū incipit efferri partes primas habens elatas ad ortum cōuersas. Nam necesse est quæ primæ partes umbrā offenderint, lunæ primas operiri, quæ porro primæ post occultationem apparent. Rursus cum in parte deficit, si à septentrione in austrum se recipiat id patiuntur, ad meridiem conuersæ partes, quæ primæ obscurantur necesse est. Hæ nanq; inter eundem præcedentes, in umbræ congressum ueniunt, & perinde occultantur. At quæ ad septētrionē cōuersæ sunt, umbram effugiunt

effugiunt, planeq; deuitant. At cū ab australibus partibus ad septentrionem scādit, particularem defectū admittit, cum soli fuerit aduersa, necdum tamen centrum ad signiferi medioximum, & solis centrum habens, quæ septentrionē spectant eius partes, deficiūt. quæ præcedentes umbræ immerguntur. At quæ ad meridiem partes, apparent. Hæc omnia nobis obiecta oculis prope insistant, quod luna unam & eandem habeat defectus causam. Circūlapsū, quo terræ umbræ circumillabitur, ab ipsaq; obscurata, solarium radiorum iaculatione priuatur, quæ fulgentem reddens semper eius ad solem cōuersam partem, id efficit. Enimvero etiā sectiones ipsius illuminationū, cum deficiūt, circummeantes spectantur, hoc necessario eueniente. Nam cū ipsa globosa sit umbræ incidit, quæ figuræ est turbinatæ, atque ita sectiones ab eius lumine admissæ circummeantes spectantur. Globosa siquidem figura in figuræ turbinatæ congressum incurrens, partem cōtractam obscuratam habēs à turbinato semper, necessario relictam necdū obscuratam circūeans, per sectionem, etiā surgentē in cornua figuram obtinet. Obseruatū autem hoc etiam in eius defectu integrū tum demum subire defectum, cū sublimissima cū terræ proxima cū medium tenet locum. Et sublimissima quidem deficiens celerius cōparet. humillima autem sero. media mediā rationem tenet temporis defectus inter iam dictos. Id perspicue admonet, nō aliter quā in terræ umbra demersam deficere. Nam cū sublimissima defecerit umbræ angustius permeet necesse est, tum breuissimo temporis curriculo euadit. Cū porro humilima amplissimā terræ umbrā subit, & tum diutius in defectu perdurat necessario. At cum medium tenuit fastigiū, iuxta proportionem tempus in defectu medium absunit. Hinc demonstratur terræ umbra esse turbinata. hæc inter se inuicem

se inuicem, quatenus habent coarguuntur, & lunæ defectus non aliter fieri demonstratur, quàm demonstrando in terræ circummeantem umbram ipsam incidere. Rursus circa defectus ipsius circummeatus indicant, turbinatam esse terræ figuram. Diuturna quidem in humilibus defectibus, citius uero apparens, cum defecerit, in remotioribus à terra partibus. at in medijs tempus defectus medium habens. Necnō particulares defectus turbinatā arguunt esse terræ umbram. Cumq; tales illuminationum habeat sectiones, ut sit eius figura surgens in cornua, quod si nō sit nequidem in turbinatū incideret umbraculū. In primis uero hic quoq; demonstrabitur turbinatā esse terræ figurā. Si sit Cylindroides aut calathoides eius umbra æqualē habentis, aut minorē illuminantē solem, si umbra sit calathoides plurimū coeli occupabit, in fine late explicata, atq; ita nō solū singulis mensibus cōtingeret lunā deficere, sed etiā quauis nocte in umbra permanere. Si Cylindroides totā signiferi latitudinem cōprehendisset, nō in acutū tendēdo uerticē, itidem quotquot eunt mensibus in ipsam incidēs deficeret. At cū sit turbinata metæ faciē habēs, in quæ angustū uerticem cōcludatur, ita ipsam luna deuitat cū septētrionales aut australes tenet signiferi partes in plenilunijs cōperta. Porrigitur ad astra usq; cū fuerit Cylindroides aut calathoides, atque ita euenerit astra modo opaca, modo lucida apparere. Opaca quidē in solis luce, lucida aut in umbra. Omne siquidem igneū corpus in umbra & tenebris lucidius est, quorū cū nihil inspectū appareat, non dubiū quin sit turbinata necessario terræ umbra. Quod si est, hinc manifestū illuminantē solē maiorē esse. Quæ cū sint de lunæ defectu demonstrata, aduersari uidetur eorū orationi deficiens luna, cū in terræ umbrā inciderit, qui admirabiles ferunt eclipses. Aiūt siquidē nōnulli
lunæ

Lunæ defectus uisos ambobus luminaribus supra fini-
 entem conspicuis, quod planè ostenderit lunam non
 ideo deficere, quod terræ incurrat umbram, sed alio
 modo. Nam si super finiente apparentibus sole & lu-
 na sit eclipsis, nō potest tum luna umbram terræ in-
 currere atq; deficere. Nam si fulget locus ubi sit luna
 supra finientem ambobus conspicuis, ut nec dum ad
 terræ umbram peruenire potuerit, ubi luna deficere
 imaginatione deprehendatur. Itaq; opus erit, si mo-
 do hæc ita habeant causam aliam nobis de lunæ ex-
 cogitare defectu. Cum igitur hæc dicantur, hanc pri-
 sci quæstionem mathematici dissoluere tentauerunt.
 Fassi nanq; sunt fieri nullo modo posse, ut conspicuo
 supra finientē utroq; lumine in terræ umbra luna de-
 mergatur, & ex amissim solem esse aduersum. in lata
 nanq; plana figura id non posse euenire contende-
 runt, at globosa figura, utraq; luminarium corpora
 supra finientem ad libellam nos posse inspicere, ut
 inuicem inter se sint aduersa. Ipsa nanq; inuicem in-
 ter se aduersa spectari non possunt propter eminens-
 tias undiq; è terra consurgentes. Verum qui in terra
 constiterint, sicut eos nihil præpediet utraq; corpora
 inspicere supra finientē, quod aduersa sibi inuicē ob-
 hiciatur, ita illa quidē se inuicem nō cernent, cū tamē
 nos utrūq; spectemus. quod subnixa, sublatiq; à terræ
 globositate cernere ipsa neutiquā præpediamur. quæ
 terræ turgiditas humilib. (utpote circa finientē) obh-
 citur, sublimis in qua nos cōstitimus. Ita prædictæ am-
 biguitati prisca occurrere mathematici, uerū nō usquē
 quaq; id integre. Visus siquidē noster in sublimi cōsti-
 tutus, id hoc pati potest, turbinato finiente multum à
 terra sublatis nobis in aërem, a t terræ insidentibus
 nequaquā. Nam si turgiditates sint in quæ conscen-
 dimus, nobis occultum erit lunæ fieri defectum in
 terræ humilitatem euntibus. Verū primo occurrēdū
 dicentibus

dicentibus, quod hæc cōficta sit oratio à quibusdam philosophis & astrologis iter facere ad hæc euenientia uolentib. cū multi lunares sint defectus & perfecti & particulares. Cumq̃ sint literis cōmissi omnes, nemo ad nostra usq̃ tēpora talem defectū enarravit, nō Chaldæus, non Aegyptius, non alter mathematicus aut philosophus, sed quod dicitur, confictū est. Secūdo, si alio pacto luna deficit, neq̃ terræ umbrā incurrens defecerit, neutiquā in plenilunio tum parū, tum plus à sole progressa, rursusq̃ post pleniluniū solem ipsum petens & diminuta. Nunc uero pluribus factis in ipsa defectibus (Siquidem non raro deficit) nunquam non plena & non aduersa soli defecit, sed duntaxat cum terræ demergi umbræ potest. Insuperq̃ prædicuntur à canonicis cuncti eius defectus, ut postea cognoscentibus, cum in plenilunium incidat, inuenitur in signiferi medioxumo uel tota, uel eius pars, atque ita particulares uel integros defectus admittere. Fieri igitur non potest, ut ambobus supra finientem apparentibus luminibus, lunaris fiat defectus. Verum enim uero cū multæ ac uariæ in aëre uim agnatas consistendi habeant affectiones, impossibile non fuerit, cum iam sol occiderit, subq̃ finiente fuerit, uisionem nobis incidere, tanquam necdum occiderit, aut nube crassiore existente in occasu, & luce per fusa à solaribus radijs, soleq̃ nobis uisionis remittente imaginem, uel à sole id fieri potest. Talia siquidem multa in aëre uisione concipiuntur, præcipue in Ponto. Potest porro etiam effusus ab oculis radius madidum & humectiorem nactus, aërem perfringi, solemq̃ assequi iam sub finiente occulto. Huic nanque simile obseruatum est nobis euenire. Nam si in poculum, aut uas aliud anulus immittatur aureus, sitq̃ uas inane ex moderato qui ibi positus anulus, non spectatur interuallo, labris uisualem spiritum

Spiritum uasis præpediētibus in rectam lineam excurrētibus. Cum uero aqua impleatur, ut ad labrorum æqualitatem aqua perueniat, ab eodem interuallo in uase spectatur anulus, cum tamen intra labia non excurrat spiritus uisualis, sed aquam attingat pleni uasis labrorū tenus, atq; ita perfringatur inq; uasis fundum penetret, anulumq; consequatur. Humidiore igitur & aqua uberiore aëre, idem propemodum potuerit occurrere, ut perfractus ab oculo radius ad finientem uergat, & ubi iam sol occiderit, ipsum tamen uisionis imagine consequatur, tanquam sit supra finientem fortasse, & his aliquid aliud simile nobis per uisionis imaginem fecerit, ut duobus corporibus supra finientem existentibus, cum iam sol occiderit, luna deficiat, quæ aliter non potest nisi terræ umbram incurrerit. Id ex eis quæ apparent perspicuum est. Ac de eclipſi quidem hætenus.

De uagis stellis.

LVna plus alijs uagis stellis ab utraque parte eclipticæ distare inuenitur. Post lunā Venus partes quinque in utramlibet partem iens iuxta errabundum motum, Mercurius ad quatuor, tam Mars quàm Iupiter ad duas & dimidiam, Saturnus utrinque ad unam, à sole Mercurius & Venus omni non absunt interuallo, sed radians Mercurius quidem uix plures partes quàm uiginti, Lucifer autem paulo plures quàm quinquaginta. Tres autem stellæ aliæ omnibus absunt interuallis propemodū ut luna. Ad coitum autem cum sole peruenit Mercurius, intra centum ac decem dies ad eius mediū. Venus idem quod Mercurius facit diebus quingentis octoginta quatuor. Mars diebus septingentis octoginta. Iuppiter trecentis nonaginta octo. Sa-
turnus

turhus trecentis septuaginta octo. Ac de his quidē
in præsentia satis. Sunt uero huiusmodi exercitatio
nes non ad gloriam aliquam comparandam tradi
tæ, sed congestæ ex eis quæ nonnulli prisce ac iu
niores memoriæ prodiderunt. Plura uero
ex ijs quæ diximus ex Posidonio,
huic operi ascluimus.

CLEOMEDIS DE MVNDO
FINIS.

ANNOTATA

147

TIVNCVLAE IN LIBELLVM ARI
STOTELIS DE MVNDO, SIMO
NE GRVNAEO AVTHORE.

LIBELLI dispositio sic habet
lector. Est principio exordium,
in quo Philosophiæ, cui mundi
considerationem omnem debe-
mus, laus continetur: ab amini-
τῶν φιλοσοφούντων celsitudine,
præclarisq; conatibus, & uera
in hominum genus beneficentia, sumpta. Hinc propositio
est, quatenus nunc quidem de omni natura sit tractandū,
& nuncupatio, hortatione ad philosophandum, & Ale-
xandri laudibus mixta. Post sequitur ipsum iam institua-
tum, rerum natura omnium nomenclatura, & recēsiso per-
petua, nihil è tanta diuersitate mundoq; rerū, quàm æsti-
mationem tacitam legētum animis relinquens. Atq; hæc
hactenus altera libelli totius pars est. Pars altera, mundi
machinam quanquam maximum & uix ulla cogitatio-
ne humana concipiendum opus, opificis comparatione in
angustum iam redigit, & ab illius maiestate minutū red-
dit: docens, cū tale sit tantumq;, nulla prorsus illius occu-
patione, in summis æque & infimis rebus, uniuersum ad-
ministrari. Sic enim res habet lector. Vnus est princeps
& pater rerum, æterna solus linguarum & mentium o-
mnium prædicatione ferendus. cuius opificium ma-
china mundi, uelut harena posita est, in qua huma-
næ mentis amplitudo exercitaretur. Itaque quanquam
t a humanæ

humanæ mentis uim tollimus, quia hunc talem spiritum condiderit architectus mundi: quanquam inuenta hominū & cōpertam in opere Dei notitiam Philosophiam celebramus: quia huic tali spectaculo, hisce studijs genuit nos pater Deus: tamen & mundi uestigatio, & philosophiæ laus, & humani ingenij sagacitas, eodē recidunt, nempe in commendationem authoris Dei.

Dialectice · Sæpe diuina, &c. præcipuè uero.) Philosophia par
Politice mirā tes tres habens, unam qua se mens, tanquam celum uesti-
daæ, Physice gationi rerum futuræ parat acuitq; διαλεκτικὴν, in ratio-
uero diuina. nes quibus inter uestigandum utatur, quàm certæ fidæq;
 sint, ante omnia animaduertentem: alteram, qua ad cæ-
 tus hominum, tractanda negocia, uitamq; totam obeun-
 dam instruitur πολιτικὴν: & tertiam φυσικὴν, ipsam iam
 naturæ rerum spectationem: in omnibus uehementer sa-
 nè, sed in postrema maxime miranda est. Nam quod ra-
 tionibus, quæ tam fallaces, tamq; multiplices sunt depre-
 hendendis, Lydium quendam inuenit, uiamq; per hoc di-
 sciplinis omnibus præstruxit: quodq; ex omni hominum
 uita tot erroribus tot opinionibus inuoluta, ut quod re-
 elum sit, non natura, sed hominum scitu constituendum
 uideretur, uirtutis callem explicuit aliquando: utrumq;
 mirandum, utrumq; fructuosissimum hominū generi ope-
 ræ precium fecit quidem, uerum quod omne domi obire,
 domi conficere posset. Nam & rationes agit intra sese,
 in ijsq; progrediens, quo abducant, aliquando uidere po-
 test, & hominum uita ipsa sese rerum usu coarguens, post-
 quàm omnia tentaris, uirtutem unam sequendam esse haud
 obscure docet. Sed enim quòd compositis iam domi re-
 bus, & ad mundi lustrationem ritè omnibus comparatis,
 tantam

tantam rem suscipere Philosophia, terram, maria, cœlum ipsum mentis acie circuire, ad extrema rerum euadere, naturam intimè scrutari ausa est, diuinæ proculdubio magis quàm humanæ sortis fuit. Igitur hac quidem parte animosior philosophia est, plusq; sibi per.n: sit, magis quæst. nat. ius quiddã, quod extra conspectum natura posuisset, esse suspicata, non oculis contenta fuit, sed ultra humana erexit sese. Miranda hercle modis omnibus res, si quis cogitet, spiritus ille mentis humanæ, in rerum naturæ spectaculum admissus, iam à principio ut torserit sese, antequàm rationem certam ullam inuenisset. Nam cum nec quiescere, natiuo philosophandi desiderio incitatus, nec quicquam adsequi tamen, immensitate rerum uictus, mole corporea implicitus, sensibus quos solos tum speculatum emittebat, toties falsus, posset: sæpius periculo factò, haud temere calcar inditum sibi tantum putans, mutata ratione philosophandi, primum omnium considerationem sui ipsius aggressus est. Nam foris materia notitijs est tantum, rationes & notitiæ in ipsa sunt mente (ἐννοίας uocant & ἄρχας Græci) Iactòq; in his fundamento, & lucibus quibus cætera uelut ex obscuro erueret repertis, uiribusq; quemadmodum qui pugnae se parant exploratis, ad hæc, cum omni corporis molestia, inducijs pactis, & omni illius statu pro uirili composito, rursus negocium tentauit. ô præclaros maiorum conatus, & non immerito omni posteritati celebrãdos, quibus quid profecerint, quòq; sit quærèdo peruentum, posterit dicendi locus.

Existentem in eis ueritatem pernoscere.) Rudimenta notitiæ sunt oculi, indicesq; rerum tantum, sæpius falsi quàm ueri. nascitur hinc & corrogatur opinio, nihilomeliore

liore fide. atq; hæc uulgi notitia est. Neutri philosophus se cōmittit, sed uel ex compertis, uel sponte natura q; lucidis & indubitatis utroq; prius examinato, tum tandē de unoquoq; statuit, cum statuendi necessitatem inuenit. ἀπόδειξις. Græci uocant. Temere iudicant igitur cæteri: philosophus aut nihil, aut certum. τῷ γὰρ ἀληθῶς φιλοσόφῳ, τὸ μὴ εἶναι, ἐν μὴ εἶναι λέγειν.

Cognatissimam arbitrata.) Contemplationi rerum quāquam natura factus animus est, sic ut quāam expedita, quāam instructa ad cursum, ad uolatū cætera animantia sunt, tam sit ille uolubilis, sagax, solers ad omnia perriamanda: tamen prius quāam illa mentis uis animaduertetur, prius quāam cælestis igniculus intra præcordia latens consideratione rerum suscitaretur, & excuteretur, desperare de interiore notitia necesse fuit, & à pulcherrimo philosophandi proposito retrocedere. Vnde non ante philosophatum est, quāam esset animi uis comperta.

Aloidæ.) Græce ἀλωάδαι, puto γηγνηῖς. De Aloidis uide Iliad. σ. Aeneid. Naturæ cognitionem uariè aggrediuntur, prout cuiusq; existimatio est.

Animus ut humanus.) Græcè sic, ἢ γοῦν ψυχῆ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἢ γεμόνα τὸν νοῦν. Animus humanus intellectum ducem, per philosophiam nactus. ψυχῆ est qua uiuitur, nobis etiam cum bestiis communis. animus disciplinæ capax est, quiq; docetur. Philosophia omnis usu rerum, mentisq; ui hominum generi parata, literisq; consecrata notitia: ex qua quid quisq; in naturæ cognitione præstiterit, quo sit progressus intelligitur, quāq; ipsi quoq; in eūdem cursum excitantur, nutrix omnibus discendi harenā ingressis. Neq; enim quisquam est, qui non libenter maiorum

rum inuentis utatur. Hac igitur opitulante mentem ipsi quoq; indispiscimur aliquando: cuius uis est, ea quæ sub cōspectum non ueniunt percipiendi, atq; id luce sua nixam. En uiam, quam in theatrum rerum cum ingredi cuperet animus, mirabilium naturæ uestigator, postquàm omnia tentauisset, ægrè tandem inuenit: nempe, ut semitam, quã per tot labores, tot egregijs artibus instructi ueteres, præcuntes suis uestigijs impresserunt, secuti nos, ad mentem aliquando ueniamus. Nam nisi obtinemus mentem, uia in theatrū naturæ nulla patet. Vnde intelligi potest, quàm longè hinc omnis prophanitas absit. Sacra enim uia est, nec inambulatur nisi mentis puritate. neque enim oculis hic quicquam proficitur, inane ubiq; mundi spectaculum est, terminum, finemq; nullū habet. Terram circumi, extrema semper fugiunt uisum, ipsius ubiq; mole impediere, quo minus reputare uniuersum possis. Atqui si loco quicquam proficiatur, hic medius mundi locus est, & oculis prospectus liber, & in omnia proximus & æqualis. Ergo magnitudine rerum ubiq; excludimur, quo minus interesse corpore spectaculo naturæ queamus. mente opus est, qua nihil sublimius, nihil capacius, nihil magis pernix. Solem uideo, sed quantum? mentis oculos adhibe, imò clausis oculis mente conspice solem. maior est, inquit, quàm quantum uides. Addit rationem à philosophia acceptam, sed cuius apud sese testimonium certū habet. Omnia enim longius posita, minora cernuntur: ut quãceto interuallo sol à nobis abest, tanto sit, quàm cernitur, maior. In omni igitur natura, cum quicquam uidit animus, nihil tantisper proficit, dum mentem adsumat, in qua uelut locis, rationes positæ sunt, quibus rerum quæ sub con-

Speculum non uenere causas uestigamus. Quoniam uero pacto mens, tam profundis ignorantia & opinionum tenebris sepulta, eruenda sit, Plato multis locis docet, πολιτῶν ὀν' uero sexto, septimoq; libro comprimis eleganter.

Antistitis officio.) Beneficentia. Mystera naturæ, cœcibus hominum edisseruit, & mentem hominum generi cœleste bonum, uelut quendam thesaurum erutam, negotijs omnibus necessarijs formauit. Certum est enim, seu mente careat hominum genus, & bestia similem uitam degat, qualis etiamnum in extremis finibus terrarum uitæ quædam ratio, philosophiæ penuria est: seu naturæ uim & momenta nesciat, temere & ut se obtulit quidq; capefens, mancum fore. Rebus agendis omnibus dux est mens: naturæ uero notitia, momenta & occasiones gerendarum ostendit: utrunq; philosophiæ, id est, diligentia ueterum debemus, cuius placita nisi extarent hodie, quanta obsecro in obscuritate rerum omnium uersaremur? quàm obscurus omnis cœli terrarumq; & mundi situs esset? quàm ignota temporum uices? aut quo pacto, siquidem conueniēter uiuendum est, ab omni uiolentia nobis prospiciamus? aut huius procurationi non desimus?

Animum erigit naturæ cōsideratio.

Pusilli animi scriptores.) Natura fit, ut maiorum nouarumq; rerum admiratione teneamur. Mundus uero, quoniam opus naturæ maximum est, fieri nequit, ut qui hunc aliquando tota mente contuitus est, cæterorū quicquam moretur. E tuguriolo quispiam in curiam ingressus est primum, supra expectationē omnia uidet, noua omnia inuenit. rure primum in urbem redijt, nō est animi satis ad omnia demiranda. relicto continente, mare ingressus est, & illa spacia nullo cursu terminanda experitur: quanquā
in terra

in terra uiderit omnia, tamen hoc solum iuret esse ma-
 gnum. Quod si, quemadmodum Scipionem fingit Cice- 6. de Repub.
 ro, corpore in sublimem aëra, quo loco confinia coeli sunt,
 & cum maribus omnibus terra iam euanescit, traduci, &
 mundi uastitatē intimius perspicere possemus, diceremus
 omnes mortales insanos, quicumq; rerum istic quicquam
 mirentur. Interea consideratione rerum progrediens ani-
 mus, maiorum occurſu continuo stupeſcit. Itaq; qui in pro-
 ximi mōtis admiratione hæret, nã ille nihil in natura ma-
 gnificum uidit adhuc, sit licet moles illa montium admira-
 tione digna. Itaq; constat, imperitiæ certum argumentum
 admirationem esse. Pulchre Horatius,
 Nil admirari res est propè una Numici. &c,

Constat etiam, unde sublimitas & robur animis adda-
 tur. Cæca loca, & ignotas latebras refugit natura mens,
 quod in his quid lateat dubium sit: in apertis autem & lu-
 cidis, libere & sine metu uersatur. Sed enim uastus mun-
 dus est, immensus quocunq; oculos conuertisti, & ui inte-
 rim tam sæua, tam incohibili. Quo fit, ut nisi sic natura,
 quemadmodum feræ cuiusdam mores & ingenium nobis
 perspecta sint, fieri non possit, quin ignotarum rerum ex-
 pectatione incerta, animus assidue suspēdatur, & ad subi-
 ta momenta tremiscat. Qui belluas mansuefaciunt, uide-
 mus quàm nihil ad earum sæuitiam turbentur ipsi, cæte-
 ris interim aufugientibus. Nunquam per mare, omnium
 immanissimam belluam fuisset nauigatum, nisi ingenio
 ipsius prius explorato. Inuenit natura magister Philoso-
 phus, iram sæuentis quo pacto uelifica ratione coherce-
 ret: uastitatem, situ mundi diligenter explorato eluderet.
 Itaq; nihil illius immanitatem ueritus, non solum, quemad-
 modum

modum temerarij isti, quibus de Horatius scribit, tentauit & aggressus est, sed circuiuit. Vide Philosophiæ magnanimitatem. Verum non hanc solam uirtutem naturæ consideratio præstat: iustitiam, modestiam, prouidentiam docet. Corrupti cœtus hominum sunt, nec usquam rerum illarum sincera exempla uidentur. Sola natura mater, ueteres leges seruans incorrupta manet, nec usquam præscriptum transit. Sola frugalis & sobria in omnibus. Sola rerum omnium necessitudini fideliter prius quàm necessitas ulla incūbat prospiciens, æstatem hyeme meditatur, copiosum animalibus omnibus prouentum in summa sterilitate. Has igitur ab illa uirtutes rectius percipiemus. Accidit enim quod Demosthenes dicit, ὡς ὁποῖα τ' ἄν τὰ ἰπτικὰ δεινὰ τῶν ἀνθρώπων ἦ, τοιοῦτον καὶ ἡμῶν ἔχον. Colorem, uigorem membris omnibus accipiunt, qui sub dio & ture uersantur, sine dubio quia & mens ipsa erigitur, & uim concipit quandam à mundi solummodo cōspectu. quid putemus eorū animos, q̄ ingrediūtur? sed hæc aliās.

Ossam.) Locos memorabiles, quales multos suo tempore carminibus Poëtarum celebratos Horatius scribit. Ode 7. lib. 1 Olympi mōtis altitudinem quod inuenisset adeo placuit Plutarch. in sibi Xenagoras quidam, ut in uertice, erecto monumento uita Aemylj. rem carmine posteritati testandam censuerit.

Theologica commentatione.) Veteres interiorē de natura disputationem Theologiam uocabant, qualis in hymnis etiamnum apparet Orphei. id est quod supra dixit προφητεῖον. & Aristot. in lib. de auscultatione testatur, Physicē pro sapientia ueteribus habitam, id est, pro prima philosophia.

Cuiusq̄ natura, situs, motus.) Quia enim σύννοσην παρα

parat, & *πίνακα* rerum naturæ, situ opus est, ut ordo uniuersorū innotescat, sed & natura & motu cuiusq;, ut compaginis quam inter se habent necessitas intelligatur. Sed hæc inquit, uniuersim collectis, est enim solum recensio.

Tibi uero.) Principes uiros summopere philosophica studia decere. Hæc de philosophiæ laudibus hucusq; quæ si quem offendunt, is se sciat frustra ueterum præclaris conatibus iniquum. Nunc est de ipsa natura dicendū.

Mundus est.) Prior definitio, necessitatem qua mundi partes deuinctæ sunt continet, posterior etiam decus. Item prior mundi machinam, ut est posita, secūda etiam ut administratur docet.

Compages coagmentata.) *οὐσῆμα* græcè, quæ uox Musicorū est, cuiusq; generis (quæ tria apud ipsos sunt) dispositionem certam signans, ut in Diatonico, toni, toni semitonij, toni, ecce tetrachordon, ecce compagem, id est, ratione inter se certa, uoces quatuor coherentes. Sed hæc obscuriora sunt, exēplo lucido utamur. Intra penetralia animantis cuiusq;, conficiendis cibis, & nutriendo corpori, sic disposita membra sunt, & functiones diuisæ, ut si quid horum, uel stationem suam per ignauiam deserat, uel ingenio mutato officium recuset, uel longius deniq; sedulitate nimia prouehatur, incommodum hero dari necesse sit. scilicet quia non quidlibet ac quouis modo, sed ratione, atq; ea certa, unumquodq; fieri oportet, uel certe damnum dari, non nisi maiore quadam naturæ ui restaurandum. In mundo toto non secus habet, nihil est usquam non solum, non summa necessitate cohærens, sed quod uel melius, uel accommodatius ullo pacto fieri possit. estq; diuina sapientia, mundi uniuersa compages, plena: dum quemad-

quemadmodum in homine, quem ideo minorem mundum uocarūt, mortali corpori mens immortalis, in uiuificam unionem conferta est: sic mundus omnis cœlo uelut animabili ui, & corruptibili natura uelut corpore compositus, instar animantis cuiusdam uiuus ubiq; est, ubiq; spirat.

Huius situm medium immotum.) Naturarum genera summa tria sunt: quod circulo mouetur cœlum, quod sursum ignis aër, quod deorsum, aqua terra. Posteriora duo corruptibilia sunt, primum incorruptibile, naturæ saltem lege. Hæ sunt partes mundi præcipuæ, quarū particulas ordine recensabit, cœli primum, post aëris, deinceps terræ, quem quæq; situm, quam naturam, quem habeat motum, omnia sic, ut mundi compagem οὐνοπυμῶν animo concipiamus. Itaq; principio statim, ut errore, quo immensum, inanem, incompositum esse mūdum putamus, discipulum animos liberet, & ad sequendum inuitet (non sequitur enim per incerta, per infinita libenter quisquam) medium mundi protinus ostendit, ostendit extrema, finibus suis totum circumscribens, ne uel immensitate deterreat, uel impediare incertitudine. Vastum est opus naturæ quidem, sed maior animus, qui mundi fines uidet, mūdum circuit. Nam terram subtus nihil est, cœlum extremum ultra nihil, quod quidē sit huic machinæ deuinctū, Et quæ extra sunt nefas est humanæ mēti cogitare. Hæc inter, cœlum & terram inquam (si fas sit arcana naturæ uulgare) millia myriadum duo, sexcentæ quatuordecim miliarium nostratum sunt, & millia præterea tria. Hoc campi totius, in quo machinam operis sui positurus erat deus, & specimen aliquod sui relicturus, non quantū edere posset ipse (qui supra omnia infinite infinitus est, neq;

uim suam in quoquam plenè, quàm in seipso exercere potest: nec quisquam Dei potentiae capax est quàm Deus) sed quam cōsequi mentes ab ipso conditæ possent aliquando: huius inquam campi spatium hoc dimidiū est, quod ædificio primum architectus ille mundi designauit. Hæc amplitudo areæ, domicilij nō Dei, quem nihil capit, sed creaturarum, pars altera est: ingens illa quidem, sed supra captum tamen humanum, qui in immensum, spatium quidlibet extendere & accumulare potest, minime excurrens. In hac quo quidq; loco positum sit, quod momentū ad uniuersi perfectionem adferat, quem deniq; motum habeat, (nam hæc in unaquaq; naturæ parte spectanda sunt) docebit. Age igitur, primum omnium amplitudinem mundi, & in ea cuiusq; situm animis aliquantisper contemplemur: aptam rem, in qua & uim suam mens periclitetur, & maiestatem opificis deprehendat. Igitur primus in ipso mundi meditullio terrarum & marium globus est, animantium & nascentium omnium sedes. à cuius medio centro ad eiusdem summa, mille circiter miliarium crassitudo est (de nostris semper, atque his uulgaribus loquimur) Hoc interuallum metiendis reliquis uelut perticam adhibeamus. Ergo lunam inter & terram, terræ semidiаметros, quam mille propemodū miliarium diximus esse, tricies bis intercedit. Hic campus naturæ uariabili, inani bus inter terram & proximum lunæ circulum spacijs, in quibus nubes, uenti, fulmina, & id genus res eueniūt, concessus est: uicibus his mundo sese assidue restaurante. Per hæc interualla, lunæ globus quanquam haud multo terræ minor est, tamen ad istam paruitatem euanuit, certum tanti spaciij argumentum. Siquidem eo iam loci consistimus

mus, ubi terrarum & æquorum uastitas, ad quam obstu-
 pescit imbecillitas humana, globi instar conspicitur, qua-
 les in fastigijs ædificiorum uidemus. nam à luna terram
 apparere tantam necesse sit, quantam ex terra uidemus lu-
 nam, quando nō ita multum magnitudine distant. Atqui
 uix minima hæc particula reliquæ immensitatis est. Nam
 ad Mercurium eadem semidiametrus sexagies quater in-
 tercipitur, ad Venerem centies sexagies septies, ad solem
 millies centies uigiesies. Is cum sit terra ut minimū nouies
 maior uniuersa, spatij tanti immensitate absumptus, appa-
 ret quātum uidemus, uix pedalis. Prædicare disciplinas
 hic mathematicas, nisi non locus sit, luberet: propriam
 animi in uestigando supellectilem, quibusq; naturæ pri-
 mum miranda patuerunt, solis, lunæ, terræ magnitudini-
 bus mira ratione cōpertis, mox cæteris consecutis. Certe
 absq; earum notitia nusquam iusta naturæ admiratione
 imbuemur. ac parum est omnino legisse rerum scriptores.
 Iam cætera quæ supra usq; ad stellatum cœlum sunt, suis
 ex locis petantur. hoc interim cogitandum, cum sit mundi
 uastitas tanta, non minus esse in celeritate miraculum, ac
 esse, nisi altera alteri testimonio sit, incredibilem utranq;
 nam partibus ubiq; natura (quemadmodum præclare di-
 xit Plinius) fide caret, nisi tota consideretur. Exemplum
 unum aduocemus. Circuit sol eam oram cœli quæ discur-
 rit, uniuersam intra quartam & uigesimalam horam. atque
 semidiametri ratione non minus ducentis septem milibus
 miliarium unius horæ curriculo peragrat, lento si consu-
 las oculos adeo motu, ut cum progredi nō cernatur, tan-
 tum progressus esse intelligi possit. Qui igitur celeritas
 inenarrabilis lentescit adeo? nempe tãti interualli immen-
 sitate.

Sitate. Nec igitur ista vastitas celeritate minore confici, nec celeritas tanta, nisi in illa vastitate cogitari, nec denique tanta perniciousitas mitigari & pigrescere, nisi infinitis spatijs abducta potest. Ergo & celeritas immensa sit licet, & cui in omnibus rebus humanis æquale nihil cogitari potest, & vastitas syderis novies terrarum & marium molem exuperantis, ne animaduerti quidem potest, utranque interualli tãti immanitate consumente. Mirus opifex, qui tantas in natura res cū celarit hominem, tam procul abditas, eò tamē perueniendū reliquerit uiam. Sed iam ille per æthera solis inenarrabili celeritate rotatus, quantum obsecro relinquatur, si cum stellati cœli cursu conferamus, cuius à corruptibili mundi parte usque ad fixas quas uocant stellas, spatium myriadum bis mille sexcentarum & amplius est. Vnde certum fit sexcentas octuaginta quatuor myriadas miliarium cuiuslibet horæ spatium ut minimum peragrarè. Hic situs, hic motus præcipuarum mundi partium est. Nam terra æque magno naturæ miraculo medio sita, immota stat, pondere suo librata, liberisq; circumfusi aëris spatijs pendens, sola naturæ lege, qua grauius ad medium agi certum est, fixa. Nec ratio hic quicquam conando ualet, quid pondus tantū sustineat, medio mundi pressum, nisi quod sic naturæ prima fuit institutio, & uis imperij diuini, & tum cum ipsa fierent & nunc eadem uisui cuiq; rei modū præbentis. Appellare inscitiam mortaliū interim hic lubet dubitantum, ecquid urbes singulæ ope diuina pendeant, à cuius leui nutu & uerbulo uno terra ipsa sine fulcimento ullo, maribus insuper omnibus incubentibus & præmentibus, pendet uniuersa: tum, ecquid tam multiplici functioni sese implicet deus, cum sit omnis
terrarum

terrarum globus, uel cum proximo lunæ circuitu collatus, non maior aciculæ nodo, imò ut uerius dicam, acus acie intra quam non solum hominum, sed omne omnino nascentum genus continetur. O maiestatem operis dei. Et gyrari interea cœlū, & infallibili certitudine solem reuehi, uices annuas instaurari, orbem totum mirifica serie administrari uidemus. Scilicet opus dei non consideramus: itaq; nec dignum de opifice quicquam animo concipimus, ferarum instar intra terrarum latibula & nubium densa hærentes, nec unquam cogitatione animi in aperta mundi progredientes. Igitur in medio mūdi sita terra est, omnium uim in sese admittens, uices mundi tolerans, & coniugio cœli tacito fœcunda, nascentia omnia pullulās. Aër quoq; motu caret, nisi quantum uicinitate syderū, & meantibus radijs incitatur, tum etiā quantum excitos cœli ui terra uapores recipit in se, & campum instauranti se his uicibus naturæ præbet. Nam cū cœlestis mundi pars, animæ, terra uero corporis uim habeat, medium se præbet aër, animabilem syderum influxū quacunq; terræ gremium patet transmittens.

Vno circumactū.) Locus superior cosmographōn proprius est, hic sphericorū, quæ disciplinæ quid inter se differant, est eruditus non ignotum. Id eò monco, ut cum disciplinarum mentionem inferimus lector, hunc uelut locum, hanc speculam esse intelligas, unde inspicitur mundus. Nam sine his frustra huc quisquam contendat. Atq; hic illud semel monere lubet, omnes disciplinas liberales ad mundi considerationem necessario quæsitæ. Cosmographia rationem terræ & cœlestium corporum init, situmq; huius in mundo docet, ubi se illa uastitas aperit
quam

scussa prius uocabuli ratione, neq; enim à conflagrando,
 sed ab irrequieto cursu nomen habet. In hoc igitur sydera
 sunt, stata alia, alia uagantia: stata numero quidem infi-
 nita, sed & motu & loco simplicissimis. si quidem eundem
 in mundo situm, eundem cursum omnia tenēt, stellato cœ-
 lo omnia hærentia, & cum eodem circumeuntia. Vis est
 autem, ut luce & radijs, & tacita ui modificent & illu-
 strent mundum, munus cum uagis in hoc quidem commu-
 ne. Vaga nec sitū eundē habēt, nec motū, cū alia mēstruo,
 alia annuo spatiosum circumuolent orbem. Vaga uero
 dicta sunt, non quod incerta, sed quod ambagibus pluri-
 bus, cum priorum simplicissimi cursus sint, illa ferantur.
 Nunc enim tanquam maius & nouum in terris quiddam
 molituri coeunt in unum, & ab eadem omnes parte illata
 ui sua, infestant mundum: nūc sparsi locis, alius alibi pro-
 cul conspiciuntur, disiectiq; bellū mundo remittunt: nunc
 tanquam non sit alioqui uirium satis, sed præsentio-
 rem suam flagitent terræ, propius ad hæc nostra sese de-
 mittunt: nunc uelut parcentes rebus, longius abstinent, ul-
 troq; in sublime tolluntur: nunc uelut opera diligentiore
 sit opus, hærent & cunctantur alicubi: nunc quasi mora
 incommodari posset, celeriter transiliunt. Sæpe etiā quasi
 locus inuitet, aut certe quasi operæ precium aliquod inter-
 missum sit, conuerso cursu regrediuntur. quorum omnium
 nihil sit absq; prouidentia singulari, nihil non functioni
 per necessariæ destinatum. Hisce ueluti nutibus syderum
 deus loquitur homini. hinc sors & fatalis sua cuiq; lex,
 hinc mundi gubernatio, noctes dies, hyemes, æstates, men-
 ses annui, stata rerum uices, huc scilicet illa properan-
 tium syderum assiduitas festinat. Quia enim certis apud

nos intervallis omnia fiunt, fiunt autem cœli uirtute, sub idem momentum & nostra hæc & illa cœlestia conueniãt oportet. Terrarũ deserta miramur alibi, alibi fœcunditatem summam. Format hæc temporibus cœli cursus, & hic alpes & enormia tubera, istic æquor terrarum, fieri natura iubente necesse est. Hic ille chorus syderum est, serenus & purus semper, cuius conspectus non sine dolore, caliginoso nubium interuentu oculis eripitur unquam. In hunc quoties extulit se mens, deserere terras & squalidam naturæ partem, & in ætheream mundi partem euadere gestit. Cõprimis uero modifactor ille naturæ sol, obliqua per mundũ uia incedens, spectatu dignus est, abitu suo spatium conceptibus terræ præbens, quæ mox aduentu matureret. Siue enim æstas æterna sit, in puluerem uerti solũ, siue hyems, fœtu prolifico destitui mundum necesse sit. ergo & secedit tanti sper, dum imbutis humoribus terra, apta ferendis tam potētis mariti congressibus sit, ac uelut dotem sibi paret. & redit, sed ijs gradibus, ut siccatis terrarũ summis, uiq; ad huius aduentum erumpere gestiẽte, cohibita, fibras intus primum gignat, mox tempore herbescentem uiriditatem proli ciat, postremum ad maturitatem omnia perducatur. Quam rationem, quanquã pro mundi inclinationum uarietate, tanta æstatis, hyemisq; diuersitas sit, quãta est inter se dissitarum procul terrarum, obliquitate tamen circuli, prouidentia eandem ubiq; seruauit. Ad huius cõspectum sæpenumero irriguisse Socratem ferũt, cum exortum, in occasum usq; oculis sequeretur, sic fixis, ut secessus mentis à corpore factus uideretur.

Orbis solis.) Cæptam Astronomicen nondum absolutam his temporibus apparet. Equidem Socrates τὴν πικ

ἐὶ τῶν σιρῶν προμαρτίαν, sua tempestate iam tum primū
appetuisse fatetur, cum antea fuisset obscura.

At uero ætheriæ diuinæq; naturæ. Hæc est mūdi cō
pages, miranda maxime, qua naturæ uariabilis pars cœ
lesti cohæret. Nam quæ ratio est obsecro, qua tam diuersa
sæ inter se res committuntur? sed enim quemadmodum in
homine, in quo uno rerum omniū imago semper perfecta
quædam est, immortalis incorporea mens, mortali corpo
ri non solum applicata est & cohæret, sed commercium has
bet, alterum alterius commoda incommoda sentit, artissi
simo quodam societatis uinculo constricta: sic in mundo
cogitandum est scilicet. Gradus naturæ rerum sunt, nec
in finis summa, aut quiduis cuiuis, sed simile simili finiti
mum est. quod in contrarijs maxime uidere est, quæ quan
quam mundum seruant, tamen mediam semper naturam
interiectam habent, nec unquam ipsa, nisi magno rerū pe
riculo propius, etiam in partibus copulantur. Residet in
corpore mens, non qua crassissimum est, sed qua similimū
iam mēti. Videamus igitur quod illud in corpore tenuissi
mum sit, quo mens inhabitat, & corpori copulatur. Pri
mum cibus est, sed priusquam sumitur, igni concoctus, qui
quidem ne sic tamen demittitur, quin commoliatur subiga
turq; dentibus prius, demissus ex frustulento in succū o
mnis uertitur (rudis hætenus omnis id genus natura est,
& non dissimilis coquorum. nihil dum puritati mentis si
mile) hunc ex stomacho trahit, bibitq; caloris uī proxi
mum epar, & in sanguinem format (propriū quidē cor
poris alimentum) sed in absolutum adhuc & rudem. se
quuntur sinus cordis, intra quos uelut distillatorium uas
& subtiliorem officinam, ut summa sanguini manus im
ponitur

ponitur, ita spiritui (sic uapor natiuo cordis calore, subtilissimo de sanguine excoctus uocatur) exordia tantū præbentur: hic meatibus ad cerebrum uenit, toto itinere, sic quemadmodum cætera natura, subtilior & sibi similia assidue euadens. Inde mille ambagibus & circuitibus per omne prius cerebrum discurrens, uix tandem, minimum iam scilicet corporeæ rationis habens, purus, syncerusq; ad medullium cerebri, reliqua cerebri pulpa uelut cortice clausum, penetrat: hic iam uita fit, hic sensus in omne corpus uelut fonte emanat. hic agitatio mētis est, animæ domicilium, nexusq; quo corpori copulatur. horū spirituum, id est summæ in corpore subtilitatis, aëriæq; tenuitatis uaporem, nisi copia animæ fit, tanquam offensa immundo, & minime tolerando sibi domicilio retrosilit, & minime aptum sibi, deserit. Vides lector, quomodo corpori mens conseratur, nempe qua corpus iam uel in incorpoream, uel in incorporeæ proximam euasit spiritus tenuitatem, quam uelut uectigal exigit, cui soluendo cum par esse corpus non potest, destituitur. Eodem pacto mundus. Cohæret cælum naturæ corruptibili, non qua rudis, sed qua uiuida, qua diuina maxime, puritatis summū gradum habet. Est enim terra, mūdi medio, quod idē inum, mundi est, cæloq; maxime distans, fœculentissima. Hanc circum nubes & uapores densi, sic quemadmodum corpus calor quidam suus, assidue circumstant, ipsa quidem tenuiores, sed qui ab illa lucidi aëris serenitate multum relinquuntur. Sequitur nitidus & purus quidem aër, immenso tamen frigori obnoxius, & ob id surgentibus terra uaporibus infestus, dum istuc appulsi statim hærent & colluctantur. Igitur summum illū cæli uicinitas & eiusdem

rotatio rapidissima, ad summam subtilitatem perducit, & uicinum moribus suis attemperat.

Hanc naturam excipit aër.) Illis tam diuersis naturæ partibus, uelut membris corporis, ad unam mundi totius perfectionem omnibus comparatis, finemque eundem respicientibus, communicatio quædam officiorum, ac munerum intercedat necesse est. Sed enim cum locis discreta, stationem suam nunquam ipsa quidem mutant, uim autem communicent inter sese, & uelut copias in unum conferant, esse rursus oportet quod unicuique meanti uiam, non solum ad unumquodque, sed intra quidque patefaciat, aditumque præbeat. Is aër est, quantumcunque corporum intra naturæ circulum est, omnibus infusus. Nam cum per inane spatium moueri nihil natura possit, is unus omnibus quacunque tandem uersum euntibus, iter aperit, labenti que naturæ & sensim sequenti, prior locum occupat. Nō calor, non frigus, non lux, non tenebra, non graue, non leue, nō quidquam denique quoquam penetret, nisi aëre cursum prius expediunte, & rerum subeundarum latebras prætentante. Itaque inclusum quidque natura sit, nec uim suam quoquam profert, nisi spiritus ille prior occupans, aditum ad omnia præparauisset. qua causa & infusum omnibus esse necesse, & nusquam in omni natura excludi oportebat. quo commercium rebus, hoc uelut imperatore itinera tuta omnia redente, liberum inter sese sit, nec prohibere quisquam possit. Itaque solidissima rerum penetrat, locumque negocianti naturæ quauis in re facit. In ossa, in ferrum, in adamantem, uiam patefaciente prius aëre, calor, frigus, insinuât sese. Itaque non solum receptor colorum, figurarum, formarum, rationum omnigenarum est & comes aër, sed studia

& uolum

¶ uoluntates omnium obsequio suo præuertit. Hoc nihil sequacius, nihil socium magis. formas rerum induit mille, sed idem adeo peruicax, si, qua ius habet expellere uelis, ut saxa frangi, montes disjici necesse sit. Verum de his post. Perpetua hæc illi ¶ nunquam commutanda natura est. cætera accidunt, ut quod circum uicinia cœli, rota in illius accensus feruet, igneusq; fit, quodq; terram iuxta repercussu lucis, ¶ multiplicatis radiorū caloribus, quouscunq; radius reuerberatus tollitur, æstuat: quod deniq; media inter hæc regione hinc illinc causa caloris destitutus, frigore torpet: hæc inquam nec ex ingenio planè ipsius, nec perpetua sunt, sed temporibus mutantur.

Ab aëria porrò natura.) Sequitur domicilium humani generis terra, quæ cū sit infima rerū, omnibus tamē partibus tantum admirationis habet, ut lacubus, fluminibus, montibus diuinitas quædam, non immerito tributa fuerit. Scilicet stupor subit hæc uere cōtemplantibus maior quidam, quàm qualem incutiunt res humanæ. Primū enim excelsa præruptaq; montium, quis uel adire sine horrore potest, cum se tam altis lateribus immanitas tanta in cœlū tollit? Ac quæ res est obsecro, quo minus cumulatū saxetum tantum tantæ uastitatis pondus, cedente semper soli mollicia, in ima (quo etiā suapte natura uergit) assidue subsidendo nō condatur? præsertim nu. quā, quàm ad illorum radices, teneriore aut paludosiore terra. ut uel immensæ profunditatis fundamenta esse oporteat: uel sic, quemadmodum radices arborum, latissime spargi. Quid quod sæpe uelut industria sic pendent scopuli, ut nulla uī prohiberi, minans tot frustra seculis ruina posse uideatur? Et quem in usum ista sese tanta fastigia tollunt? In his

4   nempe

nempe fornicibus, illa mox tanto cum agmine, erumpens aquæ perennitas concipitur. dum inclusus intra laterû caua spiritus, repercussu gelido in guttas assidue destillat, quæ mox corruata, fontes iam assiduitate fiût, lacubus, stagnis, fluminibus abunde tantam aquarum uim suppeditantes. Ecce tantum beneficium molibus istis debemus, ab dito intus tam stupendo naturæ miraculo. Cæteri uero minores iam, uel spatia, tumore collium apricorû, terræ planis in alios usus absumptis, largiora præbent, uel mundi latus infestum tanquam uallum oppositum arcent. plerunq; cursus fluminum in proximos campos auertunt, riuantq; haud raro etiam ferramenta suppeditant, supellectilem non solum colendis agris, mœnibusq; condendis, ligna, saxa, ferrum, sed tractandis negocijs, argentum, aurum. Sordidissima hæc terræ pars est. Sequitur uenustas maior aquarû. Quos lusus hic natura exercet? Subiecta montibus loca amant, sed ne quis astrictam putet, in ipsis montium, atq; id plerunq; altissimorum uerticibus haud raro fontes, sæpe etiam stagna innatant. Sæpe medijs cæpis ubi nullus iuxta mons est, bulliunt. calidi, frigidi, idq; sæpe iuxta, in continente sæpe sæpe in insulis, puri turbidi, lenes rapidi, è rupe media, uiridi è cespite. Iam quoties datus locus, quæ ambitio, quæ ambages in cursu? Hæc illa tam larga benignitas aquarum, tanta cû ubertate erumpentium, quoties pura & conspicua uadit, non solû usum quem scimus affert homini, sed mire animum ipsum interea recreat, tanquam æthera purum intuentem. Accedit mobilitas & uiuacitas mira, nusquam ex sese consistente. Adeo iuxta est, quod utrunq; per sese in admirationem ducat hominem. rigiditas saxea, teneritudo, & mollicia lympharum

pharum manans. Iam quæ uerbis nullis explicanda fontium gratia est, quoties æstuanti se uiatori obtulere? tanto maior, quanto minus hominum manus, gratiam illam naturæ corruperunt. è caute prosiliens, citra omne reliquum ornamentum. Quid quod uere iam adulto sic se rebus omnibus comit, uestitq; terra, ut certum sit theatrum homini apparari. dum mox abiicienda & exurenda soli tot florum ornamenta, tot odores, tot suauitates, omnes homini sensus inenarrabili gratia perfundentes, eodem tempore mittit, & fragrantissimum ubiq; spirat, etiam ex seipsa. Dum reiuuenescentis teneritudo tanta diuersitate picturæ inexplebiliter oculos tenet. dum sensus uerbis nullis explicandus subit, lætitia gestientibus animis, conspectu gratulantis homini terræ. Atqui nō tam nos ista capiūt, quàm felix illa diuesq; insecuturæ mox omnium fructuū opulentia pollicitatio. scilicet hic hortus homini sic rebus omnibus instructus est, ut nihil amplius exquirere etiam uestigando mens possit, indubitata in tantis beneficijs & muneribus liberalitate beneuolentiæq; & benignitate creatoris Dei. Porro quemadmodum singulis hominū, quod commodum cuiq; fuit, prouidentia prospectum est, sic terris, ut quanquam alicubi uel maria sola, uel soli montes, uel sola sylvarum uastitas, uel campi uacui soli pateant, alicubi etiam quod mirum est inaccessibleis, uel cæni profunditate, uel cœli iniuria sit terra, tamen frequentissime flumine, pascuis apposis, mox collibus, postremum monte, & sylua coniunctis habitatur. Hanc sorditatem abluunt cœlestes pluuie, auectis fœcibus procul in mare. Venti perspirant, purgantq;, & torporem excutiunt. Renouat hyems, & senectam exuit. hac nihil iustius, nihil

æquius, quæ tanto cum fœnore reddat commissæ sibi.

Orbem uero terrarum.) Primum omnium sustinere syderum & cæli uim terra sola, nisi marium societate adiuta non posset. hunc igitur usum primum maximumq; mare habet, ut uelut æquilibrium elementorum sit, ac consistere mundus inferior aduersus cælestium corporum impetum possit. Sed iam ipsa maris & terræ commissio quæstiones multas habet. Continens unus sit an plures, quæ sic explicari potest, si quid continens sit intelligamus. Est enim arbitror terræ præcipua pars habitabilis. Certe contra insulas quæ continentes quidam minores & auulsi sunt, distinguitur. atqui nusquam maioribus spatijs eo quem incolimus nos cõtinente terra habitatur. Itaq; quanquam America nuper innotuit, Europa tertia terræ habitabilis parte, ambitu haud minor, tamen hæc constat esse præcipua magnitudine quam continentis nomine nos uocamus. Igitur terræ magnitudo quatenus habitatur istis temporibus, nondum planè constabat, ut nec Ptolemæi. quod uel ex assignata longitudine & latitudine ipsius coniectare licet, alioqui fuisset non obscurum, partem habitabilis orbis nullam maiorem repertam iri. Ex aquis & terra globum unum natura fecit, sed ratione mira, intra caua terrarum antra, & ualles immanes, absumptis reductisq; maribus, ne totam circumfluerent & congerent, sed relinquerent habitationi locum. Quæ uerba, quæ admiratio sufficit hic, sapientiæ diuinæ narrandæ? Nam cum & natura circumcurrant terrā uniuersam maria, & omni huius faciei contegendæ sufficiant, ductis alibi ueluti sulcis, per plana terrarum prouidentia, & effossis uallibus, in eas cavitates & specus maria proxima reuocauit,

reuocauit, & aridā è medijs undis destituit. Vt si quis extornatum globum plumbo uestire circumquaq; uolens, plumbi uero non amplius habens, quàm quod sit contegendo satis, profundiores alicubi rimas globo incidat, alicubi perforet, alicubi reciso rotunditatis gibbo, planum inducat, certū est, quacunq; parte absolutam illam rotunditatem globi uiolarit, hic inæqualitati plumbi locum fieri, proxima uero quæq;, perfectam adhuc rotunditatem seruantia, destitui. Nec tamen intra hæc claustra sic maria continentur, quin egredi & obruere cætera possint, si cœli ui, quantumcunq; aquarum habet terra, ructet, in earum locum spiritu succedente. & aër eodem tempore in pluuiam soluatur, id est, si in summum humiditatis, quatenus possibile lege naturæ est, mundus laxetur. quemadmodum contra eadem naturæ lege fieri potest, ut in caloris summū, quo flumina, fontes, maria siccari necesse sit, adducatur. Sed & ipsa uastitas fluctuum, uel harenæ egestæ mollicia & cumulis excepta, cōsumitur, uel frangitur promontorium rupibus obiectis. pars est hæc altera, terū in maris & terræ compage mirandum. Altera, quā admissus oceanus, & quàm uarie gentes terrasq; diuidat inter se. Constat providentia fieri omnia, sic ut melius non possint, si quis non proximos euentus, sed perpetuam mundi administrationem intueatur. Quid igitur, non eò loci cœtibus hominum intulit oceanus se, qua confertissimi sunt, & ad commercia huius opera opus maxime habet? Inexplicabilis quæstio uidetur, nisi mundi situm & cardines consideremus. Nam & opportunitatem maris secutæ gentes, applicuisse eò uideri possunt. Verum cum terrarū orbis, quacunq; patet, temperatus maxime sit qua mediis

inter solis orbitam & cardines habitatur, certum est plurimos hic cœtus esse hominum, naturæ scilicet commoditate inuitante. Atqui in medios certe populos incumbit. Nempe quia & diuersitas linguarum, institutaq; gentium seruari impermixta & intacta, nisi uel maribus, uel alpiibus interuenientibus, & contrà uel paululum distita, adiri & cognosci, nisi marium intercessu non potuissent. Ergo utrunque maria, & congressum gentium faciliorem, sed paucis, nempe pollētibus & instructis, præstant, & diuisionem, discrimenq; gentium pulchrum, perpetuumq; naturæ ornamentum, in omnibus conseruant.

Ac primum quidem insinuari dicitur.) Est & hac parte prouidentia miranda. Nam quo uarietas illa sinuum tanta, quo ambages æquorum tot? Cur cum hic tam uaste terras amoliat, illic littoribus è regione concurrentibus easdem proximè coniungit, ut uelut in canalem cogatur immanitas aquarū, mox in immensum sese rursus effusa? Iam in terrâ duabus è partibus alicubi incubens insulam format, & ni angusto collo cohæreat, etiam absolueret, continentiq; totam abriperet. tam parum inter cœcursum minitantiæ æquora, terræ relinquens, ut non naturâ, quæ mirabili ratione hæc commenta est, sed contra facti Isthmi uideantur. nempe cursum maris liberum uelut impediens. quæ res multos ad perfodendū isthmos frustra inuitauit. quâdo istuc præclare responsum oraculo uideatur, ἰσθμὸν μὴ πύργουτε, μή δ' ὀρύσσετε. ἰὺς γὰρ κ' ἔθικα ὑἱσσορ, εἰ κ' ἰβούλιτο. Tam enim non temere factus isthmus est, quam non temere angusto uel nares, uel oculi discrimen inter se cohærent. Pylas quis credidisset tanto futuræ cōmodo Græciæ, nisi periculum docuisset. Itaq; cum

per

per cætera Græciam aduersus superiores gentes, utputa
 feras, obiectis perpetuis illorum montium molibus muni
 ret, aditum reliquit tamen aliquem, sed nõ maiorem quàm
 qui minimo momento custodiretur. Euisset arbitror gras
 sandi nullus modus, ni claustris quibusdam libertas mas
 ris cingeretur, insularum frequentia discursus impediren
 tur. & uoluit insuper significare puto prouidentia, nihil
 natura quātumcunq; sine suo carere. cum spatia marium
 in arctū cogi uideamus. Scilicet in minimis & maximis
 momentis æquè miranda natura est. Cœli motus cuius ce
 leritas supra omnem est propemodum comparationem, ta
 men circa cardines defficit.

Duas igitur exhalationes.) Quanquam naturam mi
 rari hic nobis tantum propositum est, non etiam disputa
 tionibus explicare quicquam, tamen ab instituto discede
 re aliquanti sper lubet, & non nihil disputationi indulge
 re. Naturarum aliæ sunt perfectæ, formam scilicet iam
 assecutæ suam, ut homo, equus, terra, aër: aliæ fiunt flus
 tuantq; adhuc inter incerta, fœtus, uapor, nubes, & quic
 quid est in comendo, migrandoq;. Commeant in se in
 uicem elementa, terra in aquam, aqua in aërem, aër in
 ignem, & contrà. Et hos quidem gradus anticipare non
 licet, sed in omni natura cum quid fit, mediam rationem
 obtineat prius necesse est. Igitur cum ex terra aqua fit, nec
 terram esse quod fit, nec aquam oportet, sed utriusq; ratio
 nem obtinere, si non æquam, certe qualemcunq;. Sic est lie
 tum. Eodem pacto cum ex aqua fit aër, similiter nec aqua
 nec aër est quod fit, sed utrunq; qualis nubes est aquosa &
 pluuijs grauida. Quod ex aëre fit, ignis, nec aër, nec ignis
 est, quale uideri potest quod exirema lingua flammæ mit
 tit, nec

tit, nec ignis iã planè, nec aër, sed uel aër igni proximus, uel ignis proximus aëri. En elementa, en gradus, quibus certa lege transeunt in sese, nempe per naturas quasdam medias, promiscuasq;. Nam omne quod mutatur, quodq; è sua forma abiens induit alienam, nec suam momento ponit, nec alienam momento assequitur, sed gradibus, aliam interim aliamq; subinde sibi acquirens. Ipsa porro elementa uelut fontes, quatuor tantum sunt, promiscua uero illa, formas, uarietates, nomina nulle tenent, ut qua minimo momento utroq; recidunt, uel eò unde uenerunt, uel quò meare instituebant. Potest enim (exempli gratia) lutū uel terræ, uel aquæ uicinius esse, prout dilutius, astrictius ue sit: potest uapor uel humidior esse, uel siccior, prout aquæ aëriūe propius accedit, qui gradus iam sunt prope modum infiniti. Igitur quoties intra fines suos elementa stant, tranquillitatem mundus habet. cum agitantur, & alterum in alterum parte sui aliqua migrat (quod assidue fit) agitari mundum quoq; necesse est, uel calore, uel humore, uel spiritu nimio redundante. Hæ uices mūdi sunt, nullo momento consistentes, quas natura circum terram agit, quibusq; continuo instauratur, & ad æqualitatem reducitur, legem & fœdus positū elementis seruans. Hæc illa tam multiplex mundi uariabilis facies, ut mirum sit rationem hic aliquam ueteres inuenire potuisse. Nunc fœda pluuijs, tristis nebulis, fluctuās uento, tota adeo, ut nulla cœli parte oculis potiri liceat, toto nubibus intercepto, ac tantum non nocte ingruente, etiam cum horrore & somitu nubium præteruolantium. Nūc uicissim liquida serenitate & puritate tanta, ut ne maculam quidem unam usquam conspici possis. Nunc discolor, atq; id non solum

minimo temporis interuallo, sed persæpe eodem, hic quidam sudo cælo, istic nubibus obducto. Verū unus omnium author est, obliquo cursu sol incedens. omnia quacunque accedere potest excoquens, purificans, serenans: qua non potest, spurca, fœda, nebulosa omnia relinquens. Sed et materia omnium una, ut solis, uel terra, uel aquis exhalatio prouocata, & in aliud elementū iam iam meatura, ad formas omnigenas excipiendas, quauis cera paratior, in niuem, in grandinem, in uentum, in tonitru, in pruinam, in nebulam, in rorem, prout artificem calorem frigusue nacta est, leui sese momento transmutans. Nam quemadmodum è ligno ad focum posito uiridi quidem crassus, sicca to uero tenuis fumus exhalat, ita sol ruditatem elementorum laceffens, terræ & maris præsertim, non desinit ad purum excoquere conari, in fumum, in puluerem, in ignē omnia redacturus, ni uapor terra editus ipsi continuo, mediæ regionis occursum, uelut extorta possessio restauretur. Hæc igitur materia, hic opifex est, sed enim & officinam, & uas in quo id genus res coquantur ostendere necesse est, si prius pauca de dispositione aëris, quam locis habet, dicamus in hunc locum seruata. Igitur summum aëra qua proxime cælum est, accensum uicinitate syderum, & motus uolentia esse oportet, eamque rationem ob earum rerum uim, per longissimum interuallum obtinere. Sed & imum identidem calidum & æstuantem esse compertum est, nimirum terra lucem & radios solis excipiente, & reuerberante. quorum repercussus certum est quod igneam quandam uim habet. quæ ipsa quoque ratio nunc quidem altius, nunc propius durat, prout sese radij refracti sublimius extulere. Ima igitur & summa aëris sunt

ris sunt calida. medium riget, & motu carens scilicet, cuius est natura calorem excitare, & repercussu radiorum, & uicinitate syderum. Mille præterea argumentis comperitum est regionem ubi nubes consistunt, esse frigidissimam, cum nihil aliud quàm luce syderum illustretur, caloris uero causam nullam habens, frigoris habeat maximam, nempe summo & imo calidis, & æstuatibus, in medium frigore per ἀντιπαρῆσιν coactō. Officina igitur quam diximus sic habet. Nunc orbes tres intra sese inuolutas cogitemus, primum terræ, qui fundi instar ima tenet, post hunc aëris proximā regionem calidam, recipiendis uaporibus factā, & huius uasis uelut partes inanes. Post iam ueluti operculum frigidam illam, quæ exeuntem à terra uaporem humidum & calidum, cum primum huc appulit cohibeat, nec lōgius euagari sinat. Accedit, hinc quidem septentrio frigoris ui, illinc meridies, caloris cætera claudentes. Postremum ortus solis aduentu suo omnem uaporum turbam ante se agens. Hæc mundi latera sunt, in quauis plaga eandem inter se, & ad subiectas terras rationem seruantia, imum summum, dextrum, sinistrum, ante, retro. intra quæ omnis imperfectiorum mixtionum diuersitas peragatur oportet. Nec ullam firmitudinem, aut rigiditatem maiorem fingere opus est, unde tanta cum ui uenti, fulmina, nymbi, grandines præcipitentur, non murus enim aheneus quicquam melius seruet, quàm contrarium contrario cohibetur. Nihilq; periculi est, ne uapor calidus, humidus, uel regionis frigidaë, uel septentrionis latus perumpat, multo sanè minus quàm si ferro includatur, quanti sper contrarium contrario natura infestum est. Ergo uel soluitur istuc euadens, dissipat

toꝝ calore humidum in terram remittit: uel inde in locum
 alium repellitur: uel si minus tener est, & formari nõdum
 fert, in nubes cogitur: uel comprehensus istic inuolutusꝝ
 decoquitur in grādines. Sæpe etiam nocturno frigore cir-
 ca terram excipitur uixdum iter ingressus, conuertiturꝝ
 in rorem. Sæpe inter relabendum, in floccos agitando for-
 matur. Quæ omnia uel pro caloris & frigoris artificum
 scilicet rerum illarum ui & ingenio, uel pro materie mo-
 dulo diuerse fiunt. Atꝝ hæc de altero genere. Genus al-
 terum sicci scilicet & subtilioris spiritus, mirāda ciet mul-
 to maiora: infestioris scilicet illi quam diximus, mediæ re-
 gioni. Vel enim istinc repellitur uiolenter, & locū nusquā
 inueniens fluctuat tantisper, dum eò paulatim inclinet,
 quo alioqui calore faciscens alibi mundi latus, ultro uo-
 cat, trahitꝝ, duplicem iam motus causam nactus: hinc
 scilicet infestum & aduersum frigus, istinc ultro pellicien-
 tem æstum, tāta cum ui per tanta terrarum interualla fer-
 tur. uentorum enim uim nemo est qui ignoret. Quod idem
 à sinibus & montibus fit, quoties similis dispositio acces-
 sit, quanquam flatu benigniore. uel rursus ob subtilitatem
 suam intimius in illam sese penetrans, uimꝝ suam tanto
 magis intra se colligens, quanto maiori frigore circum-
 uallatur, mox includi indignans, uiolantissime erumpe-
 re, & exitum sibi quærere parat, ut iam non connubium
 elementorū, sed prælium rectius dici possit. Inclusus enim
 nubem intra quam est, aut nondū rupit, sed murmure in-
 tus luētatur, tonitru uocant: aut aperit, sed findens tantū, **Plin. 2**
 & uelut per rimam ignem ostendens: aut erumpit, sed ci-
 tra ignem, idꝝ uel dissipata prorsus nube, utputa tenuio-
 re, θύλακα græcis dicitur, uel specu quidem nubis profun-
 diore

diore, exitu uero angusto, & meatu tortuoso exiens uortices agit, aut contra specu profundo minus, sed exitu liberiore cursum usq; in terram magno cum impetu promittit. Quod si erumpat ignem quoq; , is, si uerus est, fulmen, si flamma & incēdium tantū, Prester uocatur, nec est diuersa spiritus intra terræ uiscera inclusi ratio, omnem illam motuum uarietatem, uel specu intra quod est, uel meatu unde erumpit formante. De his porrò quæ uel spectrum præ se ferunt tantum, uel in sublimi uere emicāt, quia magna opinionum incōstantia est, præstat ipsos autores, atq; eos ut quisque fide optima de natura scripsit audire. Hæc hæctenus, nunc ad institutum redeamus. Primum omniū qui obsecro uis aquarum tanta sublimis pendet, & grauis imbribus nubes libero cœlo libratur, mox impetu tanto ruitura, & late terrā omnem subiectā rigatura? Quo pacto intra sinus tam molles aquæ continent se, in illas nubium moles uelut utres glomeratæ? aut quomodo grauidas nimbis uolatū illum peragit? ipsa uero figurarū quas pingunt, & colorum diuersitas, quibus uerbis explicari potest? trahuntur mille modis, angulosæ tamen nūquam, sinuosæ semper, & uelut inuolutæ accumulatae q; sæpe altissimarum alpium instar fastigiatae, nunc aureæ, nunc rubentes, nunc atræ, nunc candorem omnem superantes. Sed & motus ipse mirus est, nunc sursum scandūt, nunc in contrarium, nunc inter se concurrunt, nunc aliò aliòq; , aliæ & aliæ tendunt. est etiam cum sereno per cætera cœlo subito emergunt, & mox è conspectu rursus euanescūt. Ociosus uideri naturæ ludus superuacuisq; possit, ni usum tā præsentem terræ experirentur. Receptacula pluuiarū sunt, ad præstantissimam necessitatem instituta, scilicet

haustas

haustas conceptasq; pluuias, qua terræ humoribus in præ-
 sentiarum nimis saturæ abundant, uel hinc auerunt aliò,
 uel huc aliunde important. quo loco uentorum etiã usum
 uidemus, nubium uehiculum, ad suum terris uelut com-
 meatum in tempore, idq; ab omni mûdi parte, & quocũq;
 uorsus suppeditandum. Quis prædicare prouidentiam po-
 test satis? nam quæ uis uel æstu fatiscenti, rimasq; agenti
 terræ, & omni iam ope sua destitutæ succurrat, nisi per
 octingenta sæpe miliaria nubes largo pluuiarum aduen-
 tu recreet cuncta nascentia: uel contra, redundanti & diu-
 tina pluuiâ natanti quod remedium sit, ni serenator ali-
 quis uentus nitori suo & cœlum restituat, & terras sere-
 net? Igitur pluuiâ rigandis terris aquam, nubes autem uas
 qua conuehantur, uentus currum uehiculumq; præbet.
 Equi sunt necessitas, gubernator uero lex naturæ. Hinc
 ille diues terræ prouentus est & alimentũ, in quo dubium
 utrum magis necessarium sit, an ut in tempore sitiendi de-
 tur, an ut luxurianti subtrahatur, tam æstu, quàm hu-
 moribus nimis fructus haurientibus, quod utrunq; his nu-
 bium uentorumq; momentis lex naturæ mira ratione cu-
 rauit. adeo frustra uerbis quisquam necessitatem rerum
 illarum ostendere conetur, quarum nos uix usum aliquem
 uidemus. Sed fulmina quid? quid terribilis tonitruum so-
 nitus? ad quos tam late roborant, & cõtremiscunt terræ?
 quid ignis ille, tam longa regionum plaga emicans, & cœ-
 lum intus omne uelut accensum ostendens? quid minæ,
 quid terrores isti sibi uolunt? quem usum mundo & terris
 ferunt? quid terrarum cõcussus & tremores? Satis est for-
 tasse (quo de mox dicemus) quod belligerantum de fini-
 bus & æquum inter se distribuentum elemētorum uim isti

tam uiolenti motus declarant. Quomodo enim minoribus uiribus mundus cum laborat restituatur? homines humi repens animalculum, minutissimæ partis minima particula, cum inter se bellis exoptulant, & nisi armis obtineri iustitia non potest, strepitum concitant aliquem, quid elementa mūdi putemus? Quales concursus credamus? Sed est causa præterea alia. Neq; enim nõ in omnia prouidentia respexit, cum hæc meditaretur. stupere naturæ maiestatem oportuit hominem, & contremiscere supra se positū mundum. tum etiam luxuriam ex benignitate naturæ natam, coherceri, & cupiditatem moderari. Itaq; uites, fruges, ruri omnia, sæpe grandine, sæpe tempestatibus sub ipsam iam messem, sub ipsam uindemiam contunduntur. En mirum ad frugalitatem docendam, & retundendam luxuriæ, homini documentū. Iam si nusquã incendia erumpant, nusquam maria inuadant, si immota terra semper stet, concutiq; nesciat, uel hanc partem stabilem sciens hominum temeritas, contemnere mortalitatem suam possit. Igitur pendere à prouidentia legibus per omnia, & in omnibus rebus docemur. inter præliantia inter se elementa posito homine, & uicibus mundi semper obnoxio.

Atq; ut in uniuersum dicam.) Elementorum ratio bifariam considerari debet, & quatenus animantium nascentumq; salutem respiciunt, & quatenus sese ac mūdum. De posteriore parte hic locus est. Eorum uim figuris & similitudinibus Plato exprimere conatus est. Aristoteles uero profundius naturæ cognitionem ingressus, & numerum ostendit & proprietates, id est, cur nec plura sint, & cur huiusmodi, principem haud dubie ad persequenda cæteralocum. Mira prouidentia, quæ sic composuit mūdum,
ut ipsius

ut ipsius certa primordia, cum subsistere singula per se nō possent, ex se invicem assidue reficerentur. Ignem demus solum, quod erit igni fomentum? Ergo conflagratis omnibus ne ignis quidem subsistet. Aër ni elementi proximi calore suscitaretur, incitareturq; in nubes densatus degeneraret, mox in aquas. Igitur ignis & aër proxime composita sunt, alter alterius recreamentum, aëre uelut copiosa materia subiecto, unde summa & proxima cœlo pars ardens gigneretur. Vt enim nunquam spiritus vitalis cordi cerebroſe, quantisper ad purum excoctus sanguis est, desit, sic nunquam desit igni, quantisper immensitas aëris est proxime substrata. Hunc lambit, hunc in naturam suam cōtinuo uertit ignis, aër contra & accenditur, & in ignē assidue transit. Quod si nullam extra se aër ipse quoq; subiectam materiam habeat, consumi statim ignis uicinitate & accendi totum necesse sit. Ergo quæ & ipsi instaurādo, & per hunc igni nutriendo sufficerent, crassa terrarum & marium corpora, immenso uapore plena, subiecta sunt, absq; mora assidue suppetentia, quantumcunq; usus illius requirit. Ac sic quidem earum rerum quæ omnem in mūdo agendi uim habent, altera, calor scilicet ad extrema naturæ uariabilis positus, in omnia cætera se profert, perennitatis rationem habens, & motum uicinitatemq; siderum, unde est accensus semper, & aërem in quem grassetur, proxime coniunctum. Aër uero ipse terras & aquas. Sed & terra, & maria æquē magno conatu partes suas tuentur, frigoris uī, ni ignis obstet, omnia in se conuersura. Tantis sinubus, tam ingēti, tam spissa, pressaq; & coacta mole sese ab omni caloris & ignis hostili incurſu defendunt, imperiumq; stabiliūt. Sed idem aër, ut ignis uios

lentiā refrigerat, sic frigoris perpetui malitiā, quo minus in omnia propagetur coërcet. hinc illinc extremis partibus, morib. sese utriusq; accōmodās. in summis igneus & feruens, in imis, caliginosus & ater. Itaq; dū seruit utriq;, obsequio suo uelut deuinctum utrunq; lenit. Ergo nec exurere ignis, nec terra in caliginem & tenebras omnia uertere potest, dum dissidentibus maxime inter se mundi partibus, ac ob id maxime etiam dissitis, suprema igne, infima terris & aquis tenentibus, medium aër sese infestis interponit, utrunque utriq; in mundo tolerabilem reddens. Interea illa elementorum inter se dissidentium contentio assidue naturam instaurat & renouat, alias aliasq; rerū formas producat. Certum est enim quod ignis, quisquis tandem est, siue elementaris, siue solaris ille, terras calore lacefcens, præter partes eas quibus tum fungendo, mundū seruat, obiter etiam è subiecto solo tepido, humidoq; nascencia omnia producat. Vt enim ex circumstanti natiuo calore, & in uulua coniecto semine animans fit, sic cætera omnia quæcunq; nascuntur, caloris & humoris coitione fiunt. Hoc igitur pacto ignis & terræ aquarumq;, id est caloris et frigoris, tā inter se procul dissitorū, æque magna in mundo peruicacia & stabilitate, & aëris intercessu complexuq; medio, simul & in ortu occasuq; mundus assidue est, assidue renouatur, nec interit tamen unquam, naturæ saltem præfente lege: & illarum contentione cætera omnia producat. Vbi etiam istuc obseruatione dignum est, quod illarum mundi uicium, absq; eo ut mundus ipse quidquam patiat, libertas & habenæ tantū patent, ut possit genus omne animantium, elementorum rixa perire, nihil ipsis interim quicquam accipientibus mali.

Sic mundum è diluuiò superstitem fuisse, elementa ad æquilibrium reducta, toto interim genere animantũ consumpto uidemus. Sed hæc est uelut demensa & stataria elementorum inter se lex, hæc factionis illius tantummodo partes, quæ prout siderum conspiratione iuuantur, ita superant uincuntq;. Vbi illud mirandum est, quod diutius elementorum rixam sidera non fouent, sed uelut arbitri honorarij ac dignitatis suæ planè memores iudices, ad usum mundi ac publicam omnium necessitatem tantum, nunc has, nunc illas erigunt, iuuantq; partes, ab omniq; hac ipsi quidem factione alieni, longius statim progrediuntur. Vbi excogitatos inexplicabili prouidentia consilio, illos in planetarum motibus appèdices uidemus. quibus nunc ad nos demittuntur, nunc longius absistunt, nunc lente, nunc celeriter præteruehantur, nunc etiam conuertuntur, prout præsens elementorum necessitas ratioq; requirit. Itaq; cum propius æstus & calor siderum, terris incumbit, uicta tellus improba obsequitur tandem, fructusq; dat: cum recesserunt in glaciem, in caliginem rursus uertitur, fructumq; negat. quem quidem in usum illud mysterium naturæ totum eccentricitatis siderum est institutum. Videmus igitur si siderum uel plurium, uel potentiorũ uis aliqua ignea propius alicubi terras urgeat, æstua re mundum: sin humida, inundare. quorum neurrum ipsa per se elementorum uis posset, pari potestate in mundo locatorum, & iisdem in locis manentum. Atqui sydera non solum circumeunt mundum, sed nunc alta, nunc humilia, nunc uicina, nunc dissita, nunc festinata, nunc lenta sunt, ex qua diuersitate illa etiam elementorum uelitatio uenit. Sic mundus uariabilis elementis, elementa sideri-

bus reguntur, formanturq̄, & totum hoc quod naturam uocamus mutuis officijs & muneribus nixum, tanquam unum quoddam animans degit. Sol igitur uel unus, quoties terras nostras accessit, etiamsi in ecentro scandat interim, tamen quos ignes suscitatur ut terram hac quidem parte domat? Quo loco rursus cogitandum datur, quid euenturum sit terris nostris, si sol quo tempore uicinus maxime nobis est, eodem etiam in ecentro maxime sese demittat. Nempe rationem omnē orbis nostri mutari memorabiliter necesse sit. Luna contra spiritu & uelut haustu suo maria quacunq̄ ingreditur & uerticibus imminet, aut mundi partem uertici oppositam pulsatur, trahit, suspenditq̄. Igitur eodem pacto cœli clementia terris omnibus paulatim suo cuiq̄ se tempore aliter, aliterq̄, quemadmodū diuini uerbi & cœlestis doctrinæ pluuia impertit. Ac nō solā faciem elementorū siderū uis, quemadmodum diximus, uel ad mundi temperamentum, uel ad rerum generationes immutat disponitq̄, sed proprietatem suam cuiq̄ nascentium confert. Vnde illa tam multiplex rerum diuersitas est, figuris, formis, coloribus, modis deniq̄ mille distincta, cœlo non minus, terris ipsis picturato.

Nam quicquid pulchritudine præditum.) Sequitur operis iam totius, machinæq̄ mundi quædam uelut æstimationis. Nam siue campum consideres in quo stat, non ipsis summis mentibus perceptibilis est. siue magnitudinē ipsius & circuitum, uix concipi mentis humanæ immensitate potest. siue formam, perfecta est undiq̄ & omnibus præterea modis. siue partes, cœlum sunt & terra, siue absolutiōnē, sic est in quo nil ultra ne fingere quidē ulla in parte uel summa ratio potest, in quo ad unum omnia finem lege

lege & ordine suo tendunt perueniuntq̄. Deniq̄ in quod solum omnis egregia, omnis splendida appellatio compe-
tat, nec ullus honestus titulus sit alienus. Nam in ipsum opificem nullus idoneus satis est, nec accipit ille nomen, quod quidem sit nobis compertum. Maximum, perfectissi-
mum, pulcherrimum, accuratissimum, in quo necesse est manifeste opificis illius sapiētia cōspicue cernatur. Mira-
cula celebrant in terris quædam, Aegypti labyrinthum præ cæteris, nulla re nisi ambagibus insignem, atq̄ ijs inu-
tilibus, nempe hominibus implicandis factum, prætereā assidue restaurandum refugendumq̄. At uero naturæ opus cōstitutum semel, ex se habet omnia quibus est opus, & omnem optionem longe rebus omnibus anteuertit, ma-
iestate inexpectata, suauitate & pulchritudine omnem co-
gitationem supergrediente. utilitate inæstimabili, quan-
quã ad omnes omniũ usus multo locupletissime instructa,
perfectum omnis absolutiois exemplar, à quo omnis no-
menclatura gratiosa decerpitur. Lubet ueteris poëtæ elo-
quentiam hic aduocare, qui principem in hoc opere uim,
regnantē naturā, uide quàm elegātibus titulis insigniuit:

φύσι παμμήτερα θεῶν, πολυμήχασε μήτερ,
ἔγρανία, πρέσβειρα, πολυκτίτε δαΐμον ἄνασσα,
πανδαμάτωρ, ἀδάμαστέ, κυβερνήτειρα, παναυγής,
παντοκράτειρα, τετιμένα, πανυπέρτατε πάνσι,
ἄφθιτε, πρωτογένεια, παλαίφατε, κυδίανειρα,
ἔννυχία, πολύτερι, σελασφόρε, δεινοκάθεκτε,
ἄψοφορ ἀσραγάλοισι ποδῶν ἴχνος εἰλίσθασα,
ἀγνή κοσμήτειρα θεῶν, ἀτελής τε τελευτή,
κοινὴ μὲν πάντεσσι, ἀκοινώνητε δὲ μόνυ,
ἀντοπάτωρ, ἀπάτωρ, ἀρετῆ πολύγηθε μεγίστη,

εὐάνθεια, πλόμη, φιλία, πολύμηκε, δαῖμον,
 ἤγεμόνη, κράντειρα, φερίσβιε, πάντροφε κούρη,
 αὐτάρκεια, δίκη, χαρίτων πολυώνυμε πειθώ,
 αἰθερία, χθονία, καὶ εἰναλία μεδέσσα,
 πικρὰ μὲν φάυλοισι, γλυκεῖα δὲ πειθομένοισι,
 πάνσοφε, πανδῶτειρα. κομίστρια, παμβασίλεια,
 αὐξιτρόφων πείρα, πεπαινομένων δὲ λύτερα,
 πάντων μὲν σὺ πατήρ, μήτηρ, τροφὸς, ἠδὲ τιθίνος,
 ἐκυλόχεια, μάχαιρα, πολύσπορος, ὠρία, ὄρμη,
 παντοτεχνὴς, πλάσειρα, πολύκτισε, πότνια δαῖμον.
 αἰδία, κινησιφόρε, πολυπείρε, περιφρων,
 ἀενάω τροφάλιγγι θοὸν ῥύμα δινεύσσα,
 πάνρυτε, κυκλωτερὴς, ἀλλοτριομορφοδίαυτε,
 ἔνθρονε, τιμήεσσα, μόνη τὸ κριθὲν τελείεσσα,
 σινηπλούχων ἐφύπερθε, βαρυβρεμέτειρα κρατίστη,
 ἄτρομε, πανδαμιάτειρα, πῆρωμίνη, αἴσα, τυρίπυρα,
 αἰδῖος ζωὴ, ἠδ' ἀθανάτητε πρόνοια,
 πάντα σοι εἰσὶ, τὰ πάντα σὺ γὰρ τάδε μούνη τεύχης.

Sed et opus ipsum,

κόσμη πατήρ, σφαιρηδὸν ἐλισσόμενος περὶ γαῖαν,
 οἷκε θεῶν μακάρων, ῥόμβος δίναισιν ὀδύων,
 βρανίος, χθονίος τε, φύλαξ πάντων περιβληθείς,
 ἐν σέρνοισιν, ἔχωρ φύσεως ἀτλητοῦ ἀνάγκην,
 κυανόχρως, ἀδάμαστε, παναίολε, αἰολόμορφε,
 πανδερκὴς, προνότεινε, μάκαρ πανυπέρτατε δαῖμον.

Vetus igitur sermo.) Sequitur altera iam pars longe
 ab illa diuersa. nam prior non solum admittit contem-
 plationem sui, sed ultro inuitat, idēq; partibus et modis om-
 nibus, ut mirum sit tam paucos mortalium esse, qui in
 hæc sint intenti. Ista uero supra omnem planè cogitatio-
 nem est,

nem est, nec aditum ad se ullū sublimitate sua cuiquā relinquit, omni ex parte immensa & imperuestigabilis. Nam æterno tenebrarum abyſſo omnis imbecillitas humana diuinitatis luce absistit. Huius æstimatio ex opere posito tantum relinquitur quædam, ut quia tale opus est quale diximus, in quo omnis cogitatio terminetur & consummatur, ipsum opificem necesse sit supra omnem captum infinities existere. Colligiratione potest, atq; id liquide. Statuam pictamue tabulam aut opus scriptum cum uidimus numeris suis elaboratum & absolutum, miramur. Verum quia nec manus exequi aut æquare mentis aciem potest, nec ulla materia subtilitatem ingenij perferre, nunquam artifex quisquam uiuum illum conceptæ imaginis spiritum, qui animo residet, inferre in opus extra se positum potest. Itaq; ut omnem maxime industriam & diligentiam aduocet, tamen mortuum est opus omne, quodcunq; extra mentem artificis est, cum eo quod in animo cõcepit, collatū, quodq; cogitatione peragit, & agitatur intra sese. Vnde intelligitur differre residentem intus imaginem, & eam quæ foris ruditate materiæ expressa est, in immensum. motus licet & gestus quosdam sæpe peragāt machinæ ab opificibus excogitatae. tamen quia ijs aguntur impressis, non suis, perinde est. Igitur disputationem longius iam transferamus. Motu agitur mens nostra (diuinissimum Dei opus, & mirandum maxime spectaculum) non suo, licet philosophorum pleriq; negent, sed impresso. Nam nec cœpit ex sese iam olim, & destituitur sæpe, non uolens. Est igitur ut statua artificis collata, sic mens, adeoq; tota hæc machina mundi, quanta quanta, opifici collata Deo. Atqui iam dudum istuc constitit, omnem expressam egressamq; imaginem

ginem ab ea unde in mente opificis decerpta est, tanquam mortuam rem à uiua differre. Vnde sequitur summā quālibet effectarum mentium & opus ipsum machinæ totius mundanae, quādo quidem impresso motu agitur, & exemplar ideæ eius est, quæ in mente residet factoris, mortuū esse, & stupidum totum, si cum ipso magistro & architecto mundi conferatur. Sed sunt hæc propositi alterius, quæ uero huc spectant proprie, sunt ordine quatuor. Totum hoc quod mundum uocamus, nihil ex se quicquā esse, sed ex Deo omnia. Tum ab hoc administrari, regi, seruari, dirigi identidem per omnia. Deinde sine illius ulla fatione aut occupatione per placidam & æternam tranquillitatem sic omnia fieri quemadmodum uidemus. Postremum (qui locus huius instituti maxime proprius est) istam mundi administratricem uim quibus nominibus pro suo captu mortalis imbecillitas appellarit. Ac quāquam priores quidem duo loci controuersiam, nisi apud profus amentes non habent, sed nec tertius ille, tamen quia non potest humana imbecillitas quas res constanter in omni reliqua natura deprehendit, contrā persuadere sibi, corporeum quicquam scilicet, uel ab incorporeo, uel à non præsentem, uel absq; nixu deniq; conatuq; moueri posse, alterutrum aut infusum rebus Deum præsentemq; mundi administrationem obire, aut totum extra positū, & ab hac functione alienum esse, & mundum sibi ipsi totum permittere credit, quasi ab uno multa, eodem diuersa & contraria, à simplici multiplicia, immobili mobilia, locis dissita præsentia, nusquam comparente cōspicua, gubernari minime queant. Hos tam crassos persuasionum uulgarium errores, mirum est quā apta proposito suo ratione, nempe profuna

pe profundioribus disputationibus ex industria temperante, similitudinibus ad hoc incredibili solertia conquisitis, & felicissima uerborum luce confutet. Sed ad similitudines priusquam uenimus, pauca prius in memoriam reuocanda sunt, nempe consertum mundum esse compage perpetua, sic ut est animantis cuiusuis natura corpus, nec quicquam usquam auulsum reperiri. In his dispositio & ordo sic habet, ut à medio ad summum progredienti omnia continuo diuina occurrant, unde fit, ut ipsi rerum auctori locus summus sit attributus, scilicet rerum ordinatione flagitate. Nō qui locus sit quisquā ubi uersetur, sed sicut ignē eo loci esse dicimus, unde meare calorem sentimus, sic cū omnem maximam mundi uim istinc uenire uideamus, huc manus, huc oculos, huc mentem tollimus, hic esse Deum credimus, sit ille licet extra omnem locum, tempus, modum, infinites infinitus. Igitur dense perpetuisque uelut organis & machinis membrisque in omnes partes opus hoc totum quod mundum uocamus intra summum orbem, quem admodum Homeri Ilias intra nucis testulam conclusum, coheret & implicitum est. Immensus autem architectus ipse, & extra quemadmodum diximus, omnem metam & terminum positus, machinae sic assistit, ut moderetur & regat, unus omnia, simplex contraria, absens praesentia. Non credis. quid igitur si notarum & usurpatarum rerum similitudine persuadere? ut quod in cœtibus hominum, quod in te & abs te ipso assidue fit, fieri & in mundo & à mundi opifice posse credas. Certe in omni uiuo corpore, in omni cœtu, in omni republica, in omni exercitu, in omni regno fit, ut unius consilio cætera regantur. imò nisi ab uno ne possint quidem. quid enim si ab alio aliud impere-

tur?

tur? quomodo imperium procedet? non in dubitationem, etiam in discrimen, quibus capeſcendum imperium eſt omnes adducentur? Ergo in omni ordinatione unum eſſe oportet in quod reſpiciant cætera, aut ut multa ſint, unũ fieri, unius rationem ſubire neceſſe eſt. adeò planè eſt impoſſibile uel cogitare qui procedat imperium, niſi ab uno adminiſtratum. Nuſquam exemplum clarius quàm in nobis ipsis eſt. Omnis enim intra nos diſſenſio ex eo fit, quia non eſt imperium penes unum, ſed diuiſi partem aliã aliud ſibi uendicat, de quibus ſumma rerum factiones inter ſe ſusque deque contendunt. Non obſequitur caro rationi, non ratio ſpiritui. Ergo triplicia edicta cum ſint, prætores tres, tres iam eodem tempore, in eadem repub. duces, incertum eſt cui potiffimum obtemperetur, uno quoque ſceptra ſibi legitimo aliquo prætextu, tituloque uendicante. hinc fit, ut ſibi ipſi uita diſſideat, ſeipſam fugiat, adeo ut inter deliberandum per æternam hæſitationem peragatur, nec quicquã conſtanter fiat. Sed negas ab incorporeo regi corpora. Crasſum eſt, quando nihil celeritati tam obſtat quàm corpus. Igitur ſi quid expediundum uel celerius uel longius ſit, corpus cuperemus exutum. animo uero locos & terrarum ſpacia percurrimus momento. Ad uim etiam longe corpus ualet minus, quando in omni natura, incluſa uis, & ſpiritus ille longe potentiffimus eſt, moles autem corporea ignaua, truncaque, ſpiritu impelli & promoueri opus habet. In quadrupede uidemus, cum dilapſus per effuſum ſanguinem uitalis ille ſpiritus eſt, ruit iacetque moles, nil offium duritia, nil tendonum, nil uinculorum tenacitas, nil muſculorum pulpa frequens poteſt. Ac quod ſupra diximus, omne quod præficiatur regatque cætera, unum neceſſario

cessario uideri, sic istuc certum est, id ipsum nisi incorpo-
 reum esse non posse. Siquidem enim uis est quæ regit cor-
 pus, & corpus nullū subire ingrediq; corpus potest, oportet
 esse quodcunq; regit corpus, incorporeum. Cibus ipse
 ingestus, non solum non confert corpori, quantisper cor-
 pus & saburra est, sed est etiam molestus, uentremq; gra-
 uat. Ergo in spiritum uertatur oportet, siquidem commo-
 daturus est corpori. Et legatus de re aliqua missus, quan-
 tisper oculis tantum cernitur, necdum consilium princi-
 pis sui hominum animis instillauit, signum est & statua
 magis quàm legatus. adeo nec imperare, nec imperiū exe-
 qui aut expedire quicquam mole corporea licet, quæ orga-
 num rebus agendis est tantum, ut omni menti & spiritui
 commissa. Sed cohærent, inquis, hic membra, dense conne-
 xa sunt, & corpus est unum coniunctumq; quod uis illa
 regit. Atqui regem magnum legisti cum totius Asiæ im-
 perium teneret, & ipse in Ecbatanis sedens nusquam mo-
 ueret pedem, ad hæc nulli mortali, nisi familiaribus pau-
 cis accessibilis, ut nuncios uno die ad fines usq; imperij &
 emittere, & recipere solitus sit. Memorabile institutum, si
 ad regum cæterorum oscitantiam conferatur, si ad sum-
 mum illum, minus est quàm cum somnium cum re ipsa cõ-
 posuisti. Ergo si hominum industria tanti regni tãta cum
 celeritate quicquid incidisset obeundi uiam inuenit, de di-
 uina quid dubitemus? Quid quod diuina hæc fuit? Pro-

Plato lib 10.
de repub.

Hierem. 6

milite tanquam membris usum suis. Et Ezechiel omnem
 magni regis exercitum sic quemadmodum currum unum
 confertum habenis diuini spiritus rectum iri promittit.
 Illud igitur siue superbæ affectionis institutum, quo numi
 nis loco sese constituens, etiam pernicitate diuinum quid-
 dam affectauit: siue prouidentia cuiusdam, ad moderan-
 dum tantum imperium necessariæ, fuit, dispositi per certa
 interualla homines, quatenus exaudiri clamantis uox
 posset, uocis celeritatem in exequenda legatione propemo-
 dum assequebantur, cum, quæ ex alterius quisq; clamore
 percepisset, illico conuersus clamore simili transmitteret
 alteri. En immotum & nusquam comparentem, cuius con-
 silio tam late tum orbis gubernabatur, cuius autoritate
 & potentia conatus tot regum includebatur. Nec est cur
 hic obijcias, aliquo tamen loco fuisse unde primū ab illo
 imperium in cæteros paulatim deriuaretur. Nam quid lex
 gem dicemus quæ cum nullo in loco sit uis eadem, aliam
 aliamq; in omnibus potestatem, suam interim in unoquoq;
 obtinet. In hoc conscientiam prauam, in illo uirtutem. In
 alio rursus gloriae consequendæ spem & uitæ totius ala-
 critatem, in alio abiectionem animi, & rerum omnium des-
 perationem. Est etiam quod minime illa quidem instituit,
 quibus uiam ad uicia patefacit. adeo non est noua res, ab
 uno atq; eo procul omni hominum conspectu remoto, di-
 uersam uim ostendi. Nam ipsa quidem lex quatenus æri
 incisa, pro rostris fixa stat, uim nullam dum exercet: ue-
 rum ubi translata in hominum animos & cogitationes, ue-
 lut semen sparsum fibras primum iacit, mox fructus pro-
 fert, hic uidere est lex quid possit. Verum enim uero etiam
 hic est quod impediatur reputantem, neq; enim pariter cons-
 discitur

discitur imbibiturque lex, sed quāquam tardius alius, alius celerius, omnes tamen mora quadā interposita, primum legendo, mox cogitando, postremo sententiam de lege ferendo, sic tandē illos quos diximus tam uarios ex eodem seminario fructus ædunt. Atqui naturam cieri continuo uidemus, momento in aliam aliamque formā mutari. nempe eodem mundi motu, & eodē planè tempore, sidera quædam scandere, quædam demitti, quædam retro ire, quædam progredi, ad primum statim extimi cœli nutum constat. Ad hæc occurrere rudiore primū imagine, sed uera tamen licet. Certe enim qui consecuti numeros iam sunt, & saltando modos præscriptos imitari didicerunt, statim ut innuit præsul ille, ad unumquenque nutum, atque eum leuissimum mouentur. Quid classici uox subito ut intonuit, quos gestus, & quā uarios momento per exercitum ciet? Vna sit uox buccinæ licet, nec gestibus ipsa, nec modis uariata, repente tamen non solum mouet hominū tantum, sed in ordinem præterea disponit. Atque hæc quidem hætenus omnia, ut ab illa perfectæ naturæ administratione plurimū distent, animæ rationalis & humanæ mentis uis, cuius consuetudinem domesticā experimur & fruimur tamdiu, quid obsecro à mundi administratione differt, aut qua re relinquitur tandem? Ille igitur admirandus & uere diuinus spiritus, dubium quo loco intra nos residens, ut cuius locus nullus capax sit, omnia quam late machinula corporis patet potēter explens, quot, quā uarias, quā admirandas functiones, eodem minimoque temporis articulo peragit? atque id in rebus innumerabilibus. Loquendum est, non solum uenientem aëra format in sonum, & mox dispositis instrumentis in articulos, sed sensa

interim quæ uoci uerbisq; uelut materiam subijciat, intra pectus molitur. Vtrunq; uarietate & ambagibus immensis, quando non pauciores flexus in uoce quæ auribus excipitur, quam in ijs quæ animo intelliguntur sensis effingit. quorum rursus utrunq; uel cogitatione metiri impossibile est, ipsa licet discriminandæ uocis organa, quæ intra os disposita sunt sint numero pauca. Quis enim tam leuia momenta, quibus inter se nationum tot linguæ strepentes differunt, omnia numerare possit? nam cogitationū quidem, quas animus uersat, numerum immensum esse apud omnes est in confesso. Atqui hæc functionum uix minima pars est, tã multiplex imperiū habet uel in uulgaribus rebus. Deambulādo ingreditur, mouetq; corpus, simul prospicit sibi, consilium de rebus suis captat, alimenta conficit, sensibus omnibus interim accōmoda sibi quærens. quē igitur articulum toto corpore dabis, qui non ad huius nutum quemlibet exiliat momēto. Imperita utriuis manuū, præsto est subito, siue est lubricum & molle, siue angulosum & durum comprehendendum, in omnes figurarū modos, etiam gestiendo digitos transformat. Scilicet in omni re priusquam quicquam natura imperitarit, multo ante formata habet instrumenta, distributa munera, disposita locis denseq; sese excipiētia ministeria, ut uel innuenti tantum præsto quidq; sit. Itaque ille ab imo pectore sonus oriens, per gutturis angusta uelut cannalem procedens in uocem formatur, quæ cauo oris excipitur, & ad illam uarietatem locum istic spatiumq; consequitur, lingua ad hoc suspensa diuiditur & articulatur, nūc ad palati summa, nunc ad extrema labra, nunc ad ipsos dentes præcisā finitaq; quæ uel sola persequi, immensæ cuiusdam subtilitatis

litatis est. adeo mira uocis & loquelæ humanæ officina est, si quis recte perpendat. Et hanc tamen cum sic fundat rector spiritus ille, ut in unaquaque propemodum syllaba sensum peculiarem ostendat, & gratiam quandam affectet, ita tamen celeriter conficit omnia, & expeditè, ut ex infinitis hominibus uix pauci sint, qui diuersitatem hic aliquam notare possint, cum sit nusquam maior. Ecce imperium, quod intra mundum minorem illum corporis humani peragit mens, tam perfectum, tam multiplex, tam uarium, tam absolutum, cum sit ipsa una simplexq; & extra omnem locum intelligatur. ut si quis quatuor plura eodè è sinu, figuris inter se discrepantia corpora, columnam, tesseram, pyramidem, globum effundat, cum motus uim impetumq; ab eo qui effudit accipiât, formam rationemq; quam in motu tenent, à sua quidq; figura obtinebunt. Globus minima qualibet inuitatiuncula in quamlibet etiam partem moueri paratus est, ac si locus detur sic ut aqua per infinita decurrere. Cubus ne propelli quidè patitur, sed motum indignando exilit impulsus, mox recumbit. Pyramis utcunq; insistas, in orbem continuo recurrit, & quæ moueri prompta uidetur, nusquam tamen quam quo ipsi lubitum est mouetur. Columna ut est in unam partem æque etiam globo uolubilis, sic in alteram, nisi summa ui moueri nequit. En figuras corporum quatuor ab uno simpliciq; principio motas, quorum hoc quidè & in rectum & in circulum, sed utrunq; quoquo uersus, alterum in circulum tantum, tertium in rectum, sed unam modo in partem, quartum nusquam nisi uiolenter impulsam natura mouetur. Cœli syderumq; motus eodem pacto in circulum est sic natura, quæ admodum ignis aë-

risq; sursum, terræ & aquarum deorsum, & incitata, non aliter quàm ipsorum natura fert, mouentur.

Vnus porrò deus cum sit.) A summis præcipuisq; & maxime mirabilibus rebus omnibus nomen opifex trahit. Fulmina, tonitrua, tempestatesq; subitas, & id genus res cæteras miramur, quia summa naturæ ope fiant. hinc deo rerum tantarum causam non immerito ascribentes, fulminatorem, tonātem, pluuium, serenatorem, & id genus innumerabilibus nominibus uocamus, iactatis passim notisq;. Sed sunt quæ præ cæteris eminet, ut cum ἕνα καὶ δία, totum huic uitæ beneficium referentes, cælestem, terrenū, seruatoremq; uocant. Et quæ reconditam quandam sapientiam habent, μοῖρα, πεπρωμένη, δίκη, ἀνάγκη. Nam quia in tota rerum uniuersitate distributa sua singulis officia uidemus, & sortem datam, nec fungi alterum alterius officio posse, aut in opus succedere, sed suis quæque in locis consistere, μοῖρα recte hæc ita digerens uis dicta est. Ad hæc quoniam series rerum est concatenata quædam, causamq; aliam alia uelut funiculo trahit, & futurum esse necesse est, quicquid præsentia consequetur, eandem illam fatalem seriem nominarūt. Sed & δίκη in rerum natura uersari, uel usus ipse monstrat. Siquidem enim naturæ lex in omnibus quædam est, modusq; & ratio qua quidq; recte fit, oportet quicquid contra legem, contra modum, contraq; naturæ ius sit factum, τῆ δίκῃ obnoxium iam, pœnam subire. Excessit diæta modum, & sibi indulgens crapula iniuriã socijs membris fecit, moribus suis omnia cætera grauans, dum maiori iam conatu huius petulantia faciendum est satis. Et tamen membrū nullum, quamquam molestia afficitur, magis quàm ipsa gula punitur.

Rictus

Rictus undans, & natante saliuâ plenus ipsam corrumpit. Nec modus, omne etiam in saporibus iudicium amittitur. Hinc corrupta pro synceris asciscuntur, caditq; corporis status. Quæ maior libidini & uoluptati statui pœna potest, quàm cum iam nullus in toto corpore superest locus, morbis & ægrotudinibus & doloribus omnia occupantibus, ipsa uero tota foris profligata? Male quis liberos educauit, habet inobsequentes, graui & acerbâ satis arbitror pœna. Tum quibus id iucundum fuit, uicini, ciues uicini, pestem illam aut ferre coguntur, aut cum reipub. ignominia plerunq; etiam detrimento tollere. Eodem in cæteris pacto quicquid modum rationemq; & legem naturæ supergreditur, in id incurrit quod contra legem, cõtra naturæ modum est, graue & sibi primum omnium, & coniunctis omnibus iniurium. Hæc igitur illa *δίκη* est, rectitudo naturæ, quæ statim ut delinquitur secuta, pœnam irrogat. Inde illa sequitur quam *ἀνάγκη* dicunt, nihil aliud quàm *τῆς δίκης* irremissibilis pœna existens, res præsertim malis nota. nam bonis quidem, qui naturæ ordinem quocunq; ducit consequendum seruandumq; intelligunt, & hoc unum curant, ut ab huius imperio ne quid discedant, nihil periculi ab illa inexorabili necessitate est, cui ultro sese submitunt deduntq;. Malos uero, qui a cõtrâ tendunt, & studijs in diuersum feruntur, expectantq; dum ipsorum moribus natura rerum submittat sese, bellum insanum gerentes scilicet, necessitatem experiri, & eam cõtinuo obuiam habere necesse est. Cũ nihil aduersus naturã conando proficiant. Vnde etiã istuc liquet, quod multos mortales sollicitos habet, cum prouidentia mundi bonorum cõsilia minime pugnare, fatumq; & sapientum prospicientiam stare

re simul posse. Nam quisquis in naturæ legem consilio suo insinuat sese, hic quia eodem cum prouidentia tendit, secunda & ex uoto fluentia omnia comperiet. Malis contra longe secus omnia eueniunt, quibus lis est cum ipsa naturæ lege & ordinatione perpetua quædam suscepta. Atque hæc quidem proprie radices illæ sunt, unde iustitia humana pullulat, unde leges, unde supplicia & pœnæ, natura prius scilicet omnia docente. Sic enim iudicium natura exercet, ut τῆ δίκῃ quicquid peccatum est, nō tam puniat, quàm commoneat coarguatque, & ad frugem reuocet, respiscere iubens, ostendensque principio statim si digredi ab ipsius lege pergas, quātum periculi sit, & quorsum res eua-dat. Equidem à naturæ ordine, cum uarie discedant, ἀσὺν ἀνάγκῃ incidunt ἢ, qui indignationem naturæ, quanquā sæpe experti, non ante tamen legibus ipsius obsequuntur, quàm coacti. Vbi quod peccantibus δίκῃ fuit hæctenus, ea peruicacibus & iam bellum naturæ inferentibus ἀνάγκῃ fit. Natura docet nihil esse tuum, nudum enim gignit, quæcunq; tua fecit tibique largita est, ad communem utilitatem adferre, & cum id feceris, rursus omnia ponere iubet. Quæsitæ opes cumulare in immensum, legum naturæ obliuis uis, & eas nulli utiles, sed nec tibi defodiendo reddere, ac cum te iam uita destituat, non amittere. Ergo post pœnam, quam ob istas tot iniurias iuste natura inflie-xit, omnium scilicet inuidiã, uitam inter opes medias tristem semper & egenam, & plus quàm seruilem, quãdo ἴσῃ omnibus nihil te castigando profecit, è matre carnifex & tortrix improbitatis tuæ fit. Vita, quam pro accruui conge-sti magnitudine longam instituebas, spoliatur inuitū. acer-ros ipsos auri animam & cor tuum eripit inuito. & quo
nihil

nihil tristius cogitari potest, distribuit ingratis & tibi infestis (nam cui animum amando donare potuisses, qui ne aurum quidem potuisti?) inuito te & animam adhuc inter tormenta curarum illarum frustra agitante uexantēq; mox cadauer omnibus execrabile proijcit, omnem tui memoriam quamcitissime ex omnium hominum animis tollit. Dira cogitatu res & horribilis, clementiam naturæ in tantam propemodum rabiem cōuertit. Sic est. huc illam hominum peruicacia adducit. Nam est eadem cum clementissima parens, tum scuerissima & rigidissima iustitiæ totius custos. Nec sæua minus pœna, minus sæui exitus consequuntur, quocunq; genere naturæ æqualitatem peruicaciter cōtemnentes. Ab imperio & gloriæ sede tyrānos æque crudelibus modis deturbat. Ac nō solum nullus in omni natura locus est, in quo grassari delitescere uis aut iniquitas ulla impune possit, sed nec momētum pœnam dīnam differt. Insequitur è uestigio peccantem, & sese inuitis ingerit, non solum in oculos, in conspectus hominum, sed in præcordia, in mentes, in conscientias ipsas inuadit. Sed nos quibus naturæ bonitas etiam, è tam mirando cœli terræ spectaculo, perspecta esse debet (nam elegantia & pulchritudo nemini ignota esse potest) tam benigna manu, tam leniter ducentem præeuntemq; pari studio, pari sedulitate secuti, tam pijs monitis placide obtemperemus. Durum sit fortasse, si uel non parens obsequentibus sibi sit, eadem & mater, uel non ueris beneficys cumulet suos, uel aliā beatæ in terris felicisq; uitæ uia relicta sit, quam legibus, quibus orbem totum prouidentia regit, quasq; constanter in rebus omnibus impressit obtemperandi. Nunc uero quid luculentum, quid conspicuum, quid frugiferū,
quid

quid expeditum rectumq; & simplex magis sit, legibus nature, quas qui non uidet, cæcus est & amens, qui non seruat colitq;, insanus & furiosus. quarum uis & longa munificentia & circum, & intra nos, & undiq; tanta cum benignitate nobis in locis omnibus, omni tēpore, læta perfere, læta absolutaq; occurrunt.

ANNOTATIONVM IN ARISTOTELIS libellum de Mundo, Simone Grynæo authore, finis.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕ

ΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

Ο ΛΛΑΚΙΣ μὲν ἔμοιγε θεῶν
όντι κἢ δαιμόνιον οὕτως χρῆσι
μα ὧ Αλέξανδρε, ἢ φιλοσοφί
α ἔδοξεν εἶναι, μάλιστα δὲ
ἐν οἷς μόνη διαραμένη πρὸς
πάντων οὕτων θέα, ἐσπέδα
σε γνῶναι πᾶν ἐν αὐτοῖς ἀληθ

θειαν. κἢ τῶν ἄλλων ταύτης ἀποσάντων διὰ τὸ ὕψος
κἢ τὸ μέγεθος, αὐτὴ τὸ πρᾶγμα ἐκείνη, ὅθεν αὐτῶν
πάντων καλίστων ἀπηξίωσεν, ἀλλὰ κἢ συγγενεσάτω
ἐαυτῇ κἢ μάλιστα πρέπασαν ἐνόμισεν εἶναι πᾶν ἐκεί
νων μάθησιν. ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἶον τε ἢ τῷ σώματι
εἰς τὸν οὐράνιον ἀφικεῖσθαι τόπον, κἢ πᾶν γῆρ ἐκλι
πόντα τὸν οὐράνιον ἐκείνον χῶρον κατοπέευσαι, κα
θάπερ οἱ ἀνόητοί ποτε ἐπενόουν ἀλωάδαι, ἢ γούρ ψυ
χὴ διὰ φιλοσοφίας λαβῶσα ἠγεμόνα τὸν νοῦν, ἐπε
ραώθει, κἢ ὄρεδμήσεν, ἀνοπιασὸν τινα ὁδὸν εὕρε
σα, κἢ τὰ πλείστον ἀλλήλων ἀφεςῶτα τοῖς τόποις, τῇ
διανοίᾳ συνεφρόνησε. ῥαδίως οἶμαι τὰ συγγενῆ γνω
ρίσασα, κἢ θείῳ ψυχῆς ὀμματι τὰ θεῖα καταλαβῶ
σα, τοῖς τε ἀνθρώποις προφικτεύσασα. τὸτο δὲ ἔπα
θε, καθ' ὅσον οἶόν τε ἢ τῶν πάντων ἀφθόνως μεταδῶναι
βυλιθεῖσα, τῶν παρ' αὐτῆς τιμίωρ. διὸ κἢ τοὺς μετὰ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

σπυδῆς διαγράφαντας ἡμῖν ἐνὸς τόπου φύσιν, ἢ
 μιᾶς σχῆμα πόλεως, ἢ ποταμοῦ μέγεθος, ἢ ὄρεος
 κάλλος, οἷά τινες ἠδὲ πεποιήασιν φράζοντες, οἳ
 μὲν, πῶν ὄσαν, οἳ δὲ πῶν Νύσαν, οἳ δὲ τὸ Κωρυμει-
 ον ἄντρον, οἳ δὲ ὀτίδρον ἔτυχε πῶν ἑσὶ μέγας, οἳ
 κτίσειεν ἄντις τῆς μικροψυχίας, τὰ τυχόντα ἐπιε-
 πληγμένους, ἢ μέγα φρονούντας ἑσὶ θεωρία μικρᾶ,
 τὸτο δὲ πάσχασι διὰ τὸ ἀθέατοι τῶν κρείττωνων εἶ-
 ναι. λέγω δὲ κόσμους καὶ τῶν ἐν κόσμῳ μεγίστων. οὐ-
 θέποτε γὰρ ἄν τούτοις γνησίως ἐπισκήσαντες, ἐθαύ-
 μαζόντι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα, αὐτοῖς τὰ ἄλλα μι-
 κρὰ κατεφαίνετο ἄν, ἢ ἕθενός ἀξία πρὸς πῶν τού-
 των ὑπεροχῆν. λέγω μὲν δὲ ἡμεῖς καὶ καθόσον ἐφί-
 κτον θεολογῶμεν πῶν τούτων συμπάντων, ὡς ἐ-
 κασον ἔχει φύσεως, καὶ θέσεως, καὶ κινήσεως. πρὸς
 πειρὸς οἷμαι καὶ σοὶ ἠγεμόνων ὄντι ἀρίστω πῶν τῶν
 μεγίστων ἰσορίαν μετιέναι, φιλοσοφία τὲ μηδὲν μι-
 κρὸν ἐπινοεῖν, ἀλλὰ τοῖς ταύτης δώροις δεξιῶσαι
 τοὺς ἀρίστους. Κόσμος μὲν οὖν ἐστὶ σύστημα ὃ ἐστὶ
 οὐ καὶ γῆς ἢ τῶν ἐν τῷ τοῖς περιεχομένων φύσεων.
 λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος ἢ τῶν ὅλων τάξις τὲ
 καὶ διακόσμησις, ἑπὶ θεῶν καὶ διὰ θεῶν φυλαττομένη.
 ταύτης δὲ τὸ μὲν μέσον, ἀκίνητόν τε ὄν ἢ ἑδραῖ-
 ον, ἢ φερέσβιος εἴληχε γῆ, παντοδαπῶν ζώων ἐστία
 τε οὐσα, ἢ μητήρ. τὸ δὲ ὑπερβεν αὐτῆς, πᾶν τε καὶ
 πάντι πεπερατωμένον, ἢς τὸ ἀνώτατον θεῶν οἰκί-
 τήριον, ἕρανός ὠνόμασαι. πλήρης δὲ ὄν σωματῶν
 θεῶν,

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

θείων, ἃ δὴ καλεῖν ἄστρα εἰώθαμεν, κινούμενος κί-
νησιν αἰθίου, μιᾷ περιαγωγῇ, καὶ κύκλῳ, συναναχο-
ρεύει πᾶσι τούτοις ἀπαύτως δι' αἰῶνος. τῷ δὲ σύμ-
παντος ἕραν ὄτε καὶ κόσμῳ σφαιροειδῶς ὄντος, καὶ
κινουμένου καθάπερ εἶπον ἐνδελέχες, δύο ἀκίνητα
ὄζ' ἀνάγκης ὄσι σημεῖα, καταντιπρὸ ἀλλήλων. καθά-
περ τῆς ἐν τόρῳ κυκλοφορουμένης σφαίρας, σερεᾶ
μένοντα καὶ συνέχοντα τὴν σφαῖραν. πῶρ δὲ ὁ πᾶς
κόσμος κινεῖται. ὁ μὲν οὖν κόσμος ἐν κύκλῳ περι-
σρέφεται. καλεῖνται δὲ οὗτοι πόλοι. δι' ὧν εἰς κήσαι-
μεν ἐπεξευμένην εὐθείαν ἦν τινες ἄξονα καλοῦσιν,
διάμετρος ἔσαι τῷ κόσμῳ, μέσην μὲν ἔχουσα τὴν
γῆν, τοὺς δὲ δύο πόλους πέρατα. τῶν δὲ ἀκινήτων
πόλων τούτων, ὁ μὲν αἰ φανερός ὄσιν ὑπὲρ κορυ-
φῆν ὧν, κατὰ τὸ βόρειον κλίμα, ἀριτικὸς καλεόμε-
νος, ὁ δὲ, ὑπὸ γῆν αἰ κατὰ κίερυπῆσαι κατὰ τὸ νότιον
ἀνταρτικὸς καλεόμενος. οὐρανοῦ δὲ καὶ ἄστρον ἔσι
αν μὲν, αἰθέρα καλεῖσιν. ἔχ' ὡς τινες διὰ τὸ πυρῶδι
οὔσαν, αἰθεοται. πημελοῦντες πῶρ τὴν πλείστον
πυρὸς ἀπηλαγμένην δύναμιν. ἀλλὰ διὰ τὸ αἰθεῖν
κυκλοφορουμένην. σοιχείον οὔσαν ἕτερον τῶν τεσσά-
ρων. αἰήρατόν τε καὶ θεῖον. πῶρ γεμῖν ἐμπέριεχομέ-
νων ἄστρον, τὰ μὲν ἀπλανῆ, τῷ σύμπαντι οὐρανῷ
συμπερισρέφονται, τὰς αὐτὰς ἔχοντα ἕδρας. ὧν
μέσος ὁ ζωφόρος καλούμενος κύκλος ἐγκάρσιος
διὰ τῶν τροπικῶν διέξωσαι. κατὰ μέρος διηρημέ-
νος εἰς δώδεκα ζωδίων χώρας. τὰ δὲ, πλανητὰ ὄντα,

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ἔτι τοῖς προτέροις, ὁμοιοῦχος κινεῖσθαι πύφου κινεῖσθαι
 ἔτε ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐν ἑτέροις ἢ ἑτέροις κινεῖσθαι. ὡς
 τε αὐτῶν, τὸ μὲν προσχειότερον εἶναι, τὸ δὲ ἀνότε-
 ρον. τὸ μὲν οὖν τῶν ἀπλανῶν πλῆθος ὅστις ἀνεξέ-
 ρητον ἀνθρώποις, καίπερ ὅτι μιᾶς κινεμένων ἐπι-
 φανίας τῆς τοῦ σύμπαντος οὐρανῦ. τὸ δὲ τῶν πλανή-
 των εἰς ἐπὶ μέρη κεφαλαίουμενον, ἐν τοσοῦτοις
 ὅτι κινεῖσθαι κινεῖσθαι, ὡς τε αἰεὶ τὸν ἀνωτέ-
 ρω, μείζω τὸ ὑποκίεσθαι εἶναι, τοὺς τε ἐπὶ ἄλλοις
 περιέχεσθαι. πάντα γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν ἀπλανῶν
 σφαίρας περιελθῆσθαι. συνεχῆ δὲ ἔχει αἰεὶ ταύτω
 τῶν θέσει, ὃ τὸ φαίνοντος ἅμα κινεῖσθαι καλούμενος
 κινεῖσθαι. ἐφεξῆς δὲ ὃ τὸ φαίνοντος διὸς λεγόμενος.
 εἶθ' ὃ πυρόεις ὃ ἡρακλέους τε κινεῖσθαι προσαγορευόμε-
 νος. ἐξῆς δὲ ὃ σίλβων, ὃν ἱερὸν ἑρμῦ καλεῖσθαι ἔ-
 νοιοι, τινὲς δὲ ἀπόλωνος. μεθ' ὃν ὃ τὸ φωσφόρος, ὃν
 ἀφροδίτης, οἱ δὲ ἡρας προσαγορεύουσιν. εἶτα ὃ ἡ-
 λιος, κινεῖσθαι τελευταῖος ὃ τῆς σελήνης μέχρι τῆς γῆς ὀρίζε-
 ται. ὃ δὲ ἀνθήρ τάτε θεῖα ἐμπεριέχει σώματα, κινεῖσθαι
 τῆς κινήσεως τάξις. μετὰ δὲ τῶν ἀνθέρων κινεῖσθαι
 φύσιν, ἢ τινὰ τεταγμένην ἀποφαίνουσαν, ἔτι δὲ ἀ-
 τρεπτόν τε κινεῖσθαι ἀνετεροίωτον κινεῖσθαι ἀπαθῆ, συνεχῆς ὅστις
 ἢ δι' ὅλων παθητῆτε κινεῖσθαι τρεπῆ, κινεῖσθαι τὸ σύμπαν εἰπεῖν
 φθαρτῆτε κινεῖσθαι ἐπίκρος. ταύτης δὲ αὐτῆς, πρώτη μὲν
 ὅστις ἢ λεπτομερῆς κινεῖσθαι φλογώδης οὐσία, ἐπὶ τῆς ἀνθε-
 ρίας φύσεως πυρεμένη. διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς, κινεῖσθαι
 ὀξύτητα τῆς κινήσεως. ἐν δὲ τῇ πυρώδει κινεῖσθαι
 λεγόμενη.

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

λεγομένη, τάτε σέλα διάττει, κὶ φλόγες ἀκοντίζουσι
 ται, κὶ δοκίδες κὶ βόθυνοι κὶ κομῆται λεγόμενοι σκρί-
 ζονται, κὶ σβέννυνται πολλάκις. ἐξῆς δὲ ταύτης ὁ αἶρ
 ὑποκίχεται, ἰοφώδης ὦρ κὶ παγετώδης τὴν φύσιν
 σιρ. ὑπὸ δὲ κινήσεως λαμπόμομος ἅμα κὶ διακασόμε-
 νος, λαμπρότερός τε γίνεται κὶ ἁλεινός. ἐν δὲ τούτῳ
 κὶ αὐτῷ τῆς παθητικῆς ὄντι δυνάμεως, κὶ παντοῦ αε-
 πῶς ἀλλοιοκμένῳ, νέφη τε συνίστανται, κὶ ὄμβροι κα-
 τὰ ῥέανσι, χιόνες τε κὶ πάχνηαι, κὶ χάλαιαι, πνοαί
 τε ἀνέμων κὶ τυφώνων. ἔτι τὲ βρονταί κὶ ἀσραπαί,
 κὶ πλώσεις κεραινῶν, μυρίων τε γνόφων συμπληγά-
 δες. ἐξῆς δὲ τῆς αἰρίας φύσεως, γῆ τε κὶ θάλασσα ἐρή-
 ρισαι. φυτοῖς βρύσσαι κὶ ζώοις, πηγαῖς τε κὶ ποτα-
 μοῖς. τοῖς μὲν, ἀνά γῆν ἐλιπόμενοις, τοῖς δὲ, ἀνερευ-
 γομένοις εἰς θάλασσαν. πεποιήκται δὲ κὶ χλόαις
 μυρίαις, ὄρεσί τε ὑψηλοῖς, κὶ βαθυξύλοις δρυμοῖς, κὶ
 πόλεσιρ. ἅς τὸ σοφὸν ζῶον ἄνθρωπος ἰδρύσαντο,
 νῆσοις τε ἐναλίαις, κὶ ἠπείροις. τῶν μὲν οὖν οἰκισμέ-
 νων ὁ πολὺς λόγος, εἰς τε νήσους κὶ ἠπείρους διείλερ,
 ἀγνοῶν ὅτι κὶ ἡ σύμπασα μία νῆσος ἐσίρ. ὑπὸ τῆς
 ἀτλαντικῆς καλυμένης θαλάσσης περιῤῥεομένη.
 πολλάς δὲ καὶ ἄλλας εἰνός τῆς δὲ ἀντιπόρθμους ἀπο-
 θερ κείσθαι. τὰς μὲν, μείζους αὐτῆς, τὰς δὲ ἐλάττους.
 ἡμῖν δὲ πάσας πλὴν τῆςδε, ἀοράτους, ὅπερ γὰρ αἰ-
 παρ ἡμῖν νῆσοι πρὸς ταῦτα τὰ πελάγη πεπόνθαι-
 σι, τὸτο ἠδὲ ἡ οἰκισμένους πρὸς τὴν ἀτλαντικὴν θά-
 λασσαν, πολλά τε ἕτεραι πρὸς σύμπασαν τὴν θά-

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

λαοσάρ. ἢ γὰρ αὐταὶ μεγάλαι τινὲς εἰσὶ νῆσοι, μεγά-
 λοις τισὶ περὶ κλυζόμεναι πελάγεσιν. ἢ δὲ σύμπασ-
 σα τὸ ὑγρὸ φύσις ἐπιπολάζουσα κατὰ τινὰς τῆς γῆς
 σπίλῃς, τὰς καλεμένας, ἀναπεφυκυῖα οἰκισμένας,
 ἐξῆς ἄν εἴη τῆς ἀερίης μάλισσας φύσεως. μετὰ δὲ ταύ-
 ται ἐν τοῖς βυθοῖς κατὰ τὸ μεστέτατον τὸ κόσμον συ-
 νεῖρησμένη γῆ πᾶσα, ἢ πεπιεσμένη, συνέσκηεν. ἀκί-
 νητος καὶ ἀσάλευτος, ἢ τὸτ' ὅστις τὸ κόσμον τὸ πᾶν, ὃ
 καλῶμεν κάτω. πέντε δὲ στοιχεῖα ταῦτα ἐν πέντε
 χώραις σφαιρικῶς ἐγκείμενα, περιεχομένης αἰετῆς
 ἐλάττηνος τῆς μείζονι, λέγω δὲ γῆς μὲν, ἐν ὕδατι, ὕδα-
 τος δὲ ἐν ἀέρι, αἶρος δὲ ἐν πυρὶ, πυρός δὲ ἐν αἰθέρι,
 τὸν κόσμον ὅλον συνεσῆσατο. καὶ τὸ μὲν ἄνω, θεῶν
 ἀπίδειξεν οἰκητήριον, τὸ κάτω δὲ, ἐφημέρων ζώων.
 αὐτὸ γεμῖν τέττο τὸ μὲν ὑγρὸν ὄσιν, ὃ καλεῖν ποτα-
 μούς ἢ νάματα ἢ θαλάσσας εἰθίσμεθα, τὸ δὲ ξηρὸν
 ὃ γῆν τε ἢ ἠπείρους ἢ νήσους ὀνομάζομεν. τῶν τε νή-
 σων, αἱ μὲν εἰσὶ μεγάλαι, καθάπερ ἢ σύμπασα ἠδὲ
 οἰκισμένη λέλενται, πολλαῖτε ἕτεραι περιῤῥεόμε-
 ναι μεγάλοις πελάγεσιν. αἱ δὲ εἰσὶν ἐλάττης, φανε-
 ραὶ δὲ ἡμῖν ἢ ἐντός οὔσαι. ἢ τέτων αἱ μὲν ἀξιόλο-
 γοι, Σικελία ἢ Σαρδῶ, ἢ Κύρνος, καὶ Κρήτη, καὶ Εὐ-
 βόια, ἢ Κύπρος, ἢ Λέσβος. αἱ δὲ ὑποδέεσσαι, ὧν αἱ
 μὲν, σποράδες, αἱ δὲ κηκλάδες, αἱ δὲ ἄλλως ὀνομά-
 ζονται. πείλαγος δὲ, τὸ μὲν ἔξω τῆς οἰκισμένης Ἀτλαν-
 τικῆς καλεῖται, ἢ ὠκεανός περὶ ῥέειν ἡμᾶς. ἐν δὲ
 τῷ πρὸς δύσιν σενοπόρῳ σώματι διανεωγός κατὰ

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

τὰς ἡρακλείους λεγομένας σήλας, τὸν εἰσρουρ εἰς
 τὴν ἔσω θάλατταν ὡς ἂν εἰς λιμένα ποιεῖται. καὶ
 τὰ μικρὸν δὲ ἐπιπλατυνόμηνος ἀναχέεται, μεγά-
 λους περιλαμβάνων κόλπους, ἀλλήλοις συνα-
 φᾷς. τῆ μὲν κατὰ σενοπόρους αὐχένας ἀνεσομω-
 μένος, τῆ δὲ πάλιν πλατυνόμηνος. πρῶτον μὲν
 οὗρ λέγεται ἐγκρηνοπῶσθαι ἐν δεξιᾷ εἰς πλείων τι-
 τὰς ἡρακλείους σήλας διχῶς, εἰς τὰς καλουμένας
 σύρταις. ὧν τὴν μὲν μεγάλην, τὴν δὲ μικρὰν κα-
 λοῦσιν. ὅτι θάτερα δὲ, οὐκ ἔτι ὁμοίος ἀποκρηνο-
 μῆνος, τρία ποιεῖ πελάγη, τότε Σαρδώνιον, καὶ
 τὸ Γαλατικὸν καλούμηνον, καὶ Ἀδρίαν. ἐξῆς δὲ
 τούτων Εγκρηνοσίου τὸ Σικελικόν, μετὰ δὲ τὸτο τὸ
 Κρητικόν. συνεχὲς δὲ αὐτῷ, τῆ μὲν τὸ Αεγύπτιον
 τε καὶ Παμφύλιον καὶ Σύριον, τῆ δὲ πῶ Αἰγᾶίου
 τε καὶ Μυρτώου. ἀντιπαρήκει δὲ τοῖς εἰρημένοις
 πολυμερές αὐτῶ ὡς ὁ Πόντος. οὗ τὸ μὲν μυχαίτα-
 τον, Μαιῶτις καλεῖται. τὸ δὲ ἔξω πρὸς τὸν Ἑλλή-
 σποντον συνεχόμεναι τῆ καλουμένη Προποντιδί.
 πρὸς γερμῆν τᾶς ἀνασχέσει τοῦ ἡλίου πάλιν
 εἰς ῥέου ὁ ὠκεανός, τὸν Ἰνδικόν τε καὶ Περσικόν
 διανοίξας κόλπον, ἀναφαίνει, συνεχῆ τὴν ἔρου-
 θρὰν θάλασσαν διαληφώς. ὅτι θάτερον δὲ κέρας
 κατὰ σερόντε καὶ ἐπιμήκη διήκων αὐχένας, πάλιν
 ἀνευρύνεται τὴν Ἰρμανίαν τε καὶ Κασπίαν ὀρί-
 ζων. τὸ δὲ ἑστὸς ταύτῃ βαθύρ ἔχει τὸν ἑστὸς τὴν
 Μαιῶτιν λίμνην τόπον, εἶτα κατ' ὀλίγον ἑστὸς

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

τούς Σινθας καὶ Κελτικὴν, σφίγγει τὴν οὐκ ἐκείνην,
 πρὸς τε τὸν Γαλατικὸν κόλπον, καὶ τὰς προειρη-
 μένας Ἡρακλείδους σήλας, ὧν ἕξω περιέρρει τὴν γῆν ὁ
 ὠκεανός. ἐν τούτῳ γερμῆν, νῆσοι μέγισαί τε τυγχάνου-
 σιν οὖσαι δύο, Βρετανικαὶ λεγόμεναι Ἄλβιον ἢ Ἰέρα-
 νη, τῶν προεισορημένων μείζους. ἑστὸν τοὺς Κελτοὺς
 κείμεναι. τοῦτων δὲ οὐκ ἐλάττωσιν, ἢ τε Ταπροβάνη πᾶ-
 ραν Ἰνδῶν, λοξὴ πρὸς τὴν οὐκ ἐκείνην, καὶ ἡ Φεβόλ-
 κη λεγόμενη κατὰ τὸν Ἀράβιον κειμένη κόλπον. οὐκ
 ὀλίγα δὲ μικρὰ πᾶσι τὰς Βρετανικὰς καὶ τὴν Ἰβηρι-
 ας, κὺκλῳ περιεσφάνωνται τὴν οὐκ ἐκείνην ταύ-
 την. ἢ δὲ νῆσον εἰρήνημα, ἣς Πλάτων μὲν ὄσι κατὰ
 τὸ βαθυτάτον τῆς ἐπέρας, βραχὺ ἀποδέον τετρα-
 κισ μυρίων σταδίων. ὧς φασιν οἱ εὐγεωγραφήσαν-
 τες, μήκος δὲ πᾶσι ἐπιανισμυρίους μάλις. διαρρεῖ-
 ται δὲ εἰς τε Εὐρώπην, καὶ Ἀσίαν καὶ Λιβύην. Εὐρώ-
 πη μὲν οὖν ὄσι ἣς ὄροι κὺκλῳ, σήλαι τε Ἡρακλείδους,
 καὶ μυχοὶ πόντες, θάλαττά τε Ἰρμανία, καθ' ἣν σενώ-
 τατος ἰσθμὸς εἰς τὸν πόντον διήκει. τινὲς δὲ ἀπὸ τοῦ
 ἰσθμοῦ Τανάϊν πόνταμον εἰρήκεισαν. Ἀσία δὲ ὄσι τὸ
 ἀπὸ τ' εἰρημένους ἰσθμοῦ. τὸ τε πόντες, καὶ τῆς Ἰρμανί-
 ας θαλάσσης, μέχρι θατέρου ἰσθμοῦ, ὅς μετὰ ξὺ κείται
 τ' Ἀράβιον κόλπον, καὶ τῆς ἕσω θαλάσσης, περιεχόμε-
 νος ὑπὸ τε ταύτης ἢ τῷ πείριξ ὠκεανῶ. τινὲς δὲ τὸ
 ἀπὸ Τανάϊδος μέχρι Νείλου σωμαίων, τίθενται τὸν
 τῆς Ἀσίας ὄρον. Λιβύη δὲ, τὸ ἀπὸ τοῦ Ἀράβιον ἰσθμοῦ,
 ἕως Ἡρακλείδους σήλων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Νείλου φασὶν ἕως
 ἐκείνων.

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

ἐκείνων. πῶν δὲ Αἴγυπτον ὑπὸ τῶν τ' Νείλου σομάτων
 περιρρέομεναι, οἱ μὲν τῆ Ἀσίας, οἱ δὲ τῆ Λιβύης, προσ-
 σάπθουσι. καὶ τὰς νήσους οἱ μὲν, ὅσαι ἔτι τῶν ποταμῶν,
 οἱ δὲ προσνέμουσι ταῖς γείτοσιν αἰεὶ μοίραις. γῆς
 μὲν δὲ καὶ θαλάττης φύσιν καὶ θέσιν, ἥντινα καλεῖται
 εἰώθαμεν οἰκουμένην, τοιάυδε τινὰ ἰσορροπία μὲν. πε-
 ρὶ δὲ τῶν ἀξιολογωτάτων ἐν αὐτῇ ἢ πρὸς αὐτὴν πα-
 θῶν, νῦν λέγωμεν, αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνακεφαλαί-
 ομεν. δύο γὰρ δὴ τινες ἀπ' αὐτῆς ἀναθυμιάσεις ἀνα-
 φέρονται συνεχῶς εἰς τὸν ὑπερῷον ἡμᾶς αἴρα, λεπτομε-
 ρεῖς καὶ ἀόρατοι παντάπασιν, εἴτι μὴ κατὰ τὰς ἐώ-
 ας ὄσιν, αἴτε διὰ ποταμῶν τε καὶ ναμάτων ἀναφε-
 ρόμεναι θεωροῦνται. τούτων δὲ ἡμῶν ὅτι ξηρὰ ἢ καὶ
 πνώδης ἀπὸ τῆς γῆς ἀπορρέουσα. ἢ δὲ νοτιερά ἢ ἀτε-
 μώδης, ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιασμένη φύσεως. γίνου-
 νται δὲ ἀπὸ μὲν ταύτης, ὀμίχλαι, καὶ δρόσοι, καὶ πά-
 γων ἰδέαι. νέφη τε καὶ ὄμβροι, καὶ χιόνες, καὶ χάλαι-
 ζαι. ἀπὸ δὲ τῆς ξηρᾶς ἀνεμοίτε καὶ πνευμάτων δια-
 φορὰ, βρονταί τε καὶ ἀστραπαὶ, καὶ πρησιῆρες, καὶ κε-
 ραυνοί, καὶ τὰ ἄλλα ἀδὴ τούτοις ὅτι σύμφυλα. ἐστὶ
 δὲ ὀμίχλη μὲν ἀτμώδης ἀναθυμιάσις τις ἄγνοος ὑ-
 δατος, αἴρος μὲν παχυτέρη, νέφος δὲ ἀραιότερη.
 γίνονται δὲ ἥτοι ὅτι ἀραιώσεως ἀρχῆς νέφος ἢ ὅτι ὑπο-
 λείμματος. ἀντίπαλος δὲ αὐτῇ λέγεται, καὶ ὄσιν, αἰ-
 θρία, ὕδην ἄλλο οὔσα, πλὴν αἴρ ἀνέφελος καὶ ἀνό-
 μιχλος. δρόσος δὲ ὄσιν ὑγρὸν ὅτι αἰθρίας κατὰ σύστα-
 σιν λεπτὸν φερόμενον. κρύσταλλος δὲ ἀθρόον ὕδωρ

ὅζω αἰθρίας πεπιγρός. πάχνη δὲ δρόσος πεπιγυῖα. δρο
 σοπάχνη δὲ ἡμιπαχῆς δρόσος. νέφος δὲ ὅστι πάχος
 ἀτμῶδες, συνετραμμένον γόνιμον ὕδατος. ὄμβρος
 δὲ γίνεται μὲν κατ' ἐπιεσμὸν νέφους, εὖ μάλα πε-
 παχυσμένον. διαφορὰς δὲ ἴσχει τοσάσδε, ὅσας καὶ ἡ τῶ
 νέφους θλίψις. ἡπία μὲν γὰρ οὖσα, μαλακὰς ψευδῶ-
 δας διασπείρει, σφοδρὰ δὲ, ἀδροτέρας, καὶ τὸτο κα-
 λῶμεν ὑετόν. ὄμβρος μείζων καὶ συνεχῆ συσρέματα
 ὄπι γῆς φερόμενα. χιὼν δὲ γίνεται, κατὰ νεφῶν πε-
 πυκνωμένων ἀπόθραυσιν πρὸς τῆς εἰς ὕδωρ μεταβο-
 λῆς ἀνακοπέντων. ἐργάζεται δὲ ἡ μὲν κοπή τὸ ἀφρῶ-
 δες καὶ ἔλευπον. ἡ δὲ σύμπηξις τῶ ἐνόητος ὑγρῶ, τῶ ψυ-
 χρότητα, ἐπὶ χυθέντων, ἐδὲ κραιωμένων. σφοδρὰ δὲ
 αὐτὴ καὶ ἀθρόα καταφερομένη, νιφετὸς ὠνόμασαι. χι-
 λαζα δὲ γίνεται, νιφετῶ συσραφέντων καὶ βρίθου ἐπι-
 λήματος εἰς κατὰφορὰν ταχυτέραν λαβόντων. πα-
 ρὰ δὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀπορρήγνυμένων θραυσμάτων,
 οἷτε ὄρνοι μείζους, αἷτε καταφορὰ γίνεται βικιότε-
 ραι. ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῆς ὑγρῶς ἀναθυμιάσεως πεί-
 φουκε συνεπιπίπτειν. ἐν δὲ τῆς ξηρῶς ἐπὶ ψύχου μὲν
 ὠθείσης ὥστε ῥεῖν, ἄνεμος ἐγένετο. ἐδὲν γὰρ ὅστιν οὕ-
 τως, πλὴν αἰὲρ πολὺς ῥεῖωρ καὶ ἀθρόος, ὅστις ἅμα καὶ
 πνεῦμα λέγεται. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως πνεῦμα, ἢ τε ἐν
 φυτοῖς καὶ ζώοις καὶ διὰ πάντων διήκονσα ἔμψυχός τε
 καὶ γόνιμος ἐστία, τῶ δὲ ἡς λέγειν νῦν ἐν ἀναγκάδιον.
 τὰ δὲ ἐν αἰὲρι πνεύματα, καλῶμεν ἀνέμους. αὐ-
 τὰς δὲ τὰς ὅζω ὑγρῶ φερομένας ἐκπνοάς. τῶν δὲ

ἀνέμων

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

ὁ ἀνέμων οἱ μὲν ἐν νενοτισμένης γῆς πνέοντες, ἀπό-
 ρηοὶ λέγονται. οἱ δὲ ἐν πόλεων διεξάττονται, ἐμπολι-
 πία. τέτοις δὲ ἀνάλογον τι ἔχουσιν οἱ ἐν ποταμῶν
 ἢ λιμνῶν. οἱ δὲ κατὰ ῥῆξιν νέφους γινόμενοι, ἢ ἀνά-
 λυσιν τ' πάχους πρὸς ἑαυτοὺς ποιεῖμενοι, ἐνεφία
 καλοῦνται. μεθ' ὕδατος δὲ ἐκραγέοντες ἀθρόως, ὄμβ-
 ρία λέγονται. ἢ οἱ μὲν ἀπὸ ἀνατολῆς συνεχεῖς, εὐ-
 ροὶ κέκληνται. βορέαι δὲ, οἱ ἀπὸ ἄριτου. Ζέφυροι
 δὲ, οἱ ἀπὸ δύσεως. νότοι δὲ οἱ ἀπὸ μεσημβρίας. τῶν
 γεμῆν εὐρών, καινίας μὲν λέγεται ὁ ἀπὸ τῶ παρα-
 τὰς θερινὰς ἀνατολὰς τόπος νέων πάνεμος. Απικλιώ-
 τῆς δὲ, ὁ ἀπὸ τ' πύρι τὰς ἰσημερινὰς. εὐρος δὲ, ὁ ἀπὸ
 τῶ πύρι τὰς χειμερινὰς, ἢ τῶν ἐναντίων ζεφύρων,
 ἀργείης, μὲν ὁ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως, ὅν τινες κα-
 λοῦσιν οὐμπίαν, οἱ δὲ ἰάπυγα. Ζέφυρος δὲ, ὁ ἀπὸ
 τῆς ἰσημερινῆς. λίψ δὲ ὁ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς, ἢ τῶν βο-
 ρέων ἰδίως ὁ μὲν ὄμβρῆς τῶ καινία, καλεῖται βορέας.
 Απαριτίας δὲ, ὁ ἐφεξῆς ἀπὸ τ' πόλεως κατὰ τὸ μεσημ-
 βρινὸν πνέων. Θρασιίας δὲ ὁ ὄμβρῆς πνέων τῶ ἀργείῃ,
 ὅν ἔνιοι καινίαν καλοῦσι. ἢ τῶν νότων ὁ μὲν ἀπὸ τῶ
 ἀφανῶς πόλεως φερόμενος ἀντίπαλος τῶ ἀπαριτία
 καλεῖται νότος. εὐρόνοτος δὲ ὁ μεταξύ εὐρος ἢ νό-
 τῆ. τὸν δὲ ὄπι θάτερον μεταξύ λιβός ἢ νότῆ, οἱ μὲν,
 λιβόνοτος, οἱ δὲ, λιβοφοίνικα καλοῦσι. τῶν δὲ ἀνέ-
 μων, οἱ μὲν εἰσιν εὐθύπνοοι. ὅποσοι διεμπνέουσι
 πρὸς ἡμᾶς εὐθείαν, οἱ δὲ ἀνακαμψίπνοοι. καθὰ
 περ ὁ καινίας λεγόμενος. ἢ οἱ μὲν χειμῶνος ὡς περ
οἱ νότοι,

οὐ νότοι, δυνατεύοντες, οἱ δὲ, θέρεις, ὡς οἱ ἔτησίαι λε-
 γόμενοι. μίξις ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἀριστε φερο-
 μένων καὶ ζεφύρων. οἱ δὲ ὀρνιθία καλούμενοι, ἔαρι-
 νοίτινες ὄντες ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῶν γενεῶν τῶν γε-
 μῆν βιαίων πνευμάτων, κατὰ γὰρ μὲν ὄσι, πνεῦμα
 ἄνωθεν τύπον ὀζαίφνης. θύελλα δὲ, πνεῦμα βίαιον,
 καὶ ἄφνω προσαλλόμενον. λάιλαψ δὲ καὶ εὐρόβιλος
 πνεῦμα εἰλούμενον κατὰ τὴν ἄνω ἀναφύσημα δὲ
 γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον κατὰ τὴν ἐκ βύθου τινός
 ἢ ῥήματος ἀνάδοσιν. ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ
 φέριται, πρὸς τὴν γῆν ὄσι. εἰληθὲν δὲ πνεῦμα
 ἐν νέφει παχεῖτε καὶ νοτερόν καὶ ἔξωθεν δι' αὐτὸ ῥη-
 γνύον βιαίος τὰ συνεχῆ πηλῆματα τῶν νέφους βρο-
 μὸν καὶ πάταγον ἀπειργάσατο μέγαν, βροντὴ λε-
 γόμενον ὡς περ ἐν ὕδατι πνεῦμα σφοδρῶς ἐλαυνόμε-
 νον. κατὰ δὲ τὴν τῶν νέφους ἐκρηξιν πυρωθὲν τὸ
 πνεῦμα καὶ λάμψαν, ἀστραπή λέγεται, ἡ δὲ πρότε-
 ρον τῆς βροντῆς προσέπεσεν, ὕπερον γενόμενον.
 ἐπεὶ τὸ ἀνεστὸν ἐπὶ τῷ ὄρατῷ πέφυκε φθάνεσθαι τῷ
 μῶν, καὶ πὸ ῥέωθεν ὀρωμένον, τῷ δὲ, ἐπειδὰρ ἐμπελά-
 σῃ τῆ ἀνοῆ, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ μῶν τάχιστον ἢ τῶν
 ὄντων. λέγω δὲ τῷ πυρῶδες, τὸ δὲ ἢ τῶν ταχὺ ἀερώ-
 δεσ ὄν ἐν τῇ πλίξει πρὸς ἀνοῆν ἀφικνούμενον. τὸ
 δὲ ἀστράψαν ἀναπυρωθὲν βιαίως ἀχρὶ τῆς γῆς διεκ-
 θέον, κεραυνὸς καλεῖται. ἔαν δὲ ἡμίπυρον ἢ, σφο-
 δρόν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, πρὸς τὴν γῆν, ἔαν δὲ ἄπυρον ἢ
 παντελῶς, τυφῶν. ἕκαστον δὲ τούτων κατὰ σιγήσαν
 εἰς τὴν

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

εἰς τὴν γῆν, σικνητός ὀνομάζεται. τῶν δὲ κεραιῶν οἱ
 μὲν ἀθάλωδες, ψολόεντες λέγονται, οἱ δὲ ταχέως
 διάττοντες, ἀργῆτες. ἐλικία δὲ οἱ γραμμοειδῶς φε-
 ρόμενοι. σικνητοὶ δὲ, ὅσοι κατὰ σικνητῶν εἰσὶν. συλ-
 λήθδην δὲ τῶν ἐν αἰέρι φαντασμάτων, τὰ μὲν ὄσι
 κατ' ἐμφασιν, τὰ δὲ, καθ' ὑπόσασιν, κατ' ἐμφασιν
 μὲν, ἱριδες, καὶ ῥαβδοὶ, καὶ τὰ τοιαῦτα, καθ' ὑπόσα-
 σιν δὲ, σέλα τε καὶ διάττοντες, καὶ κομήται, καὶ τὰ
 τούτοις παραπλήσια. ἱρις μὲν οὖν ὄσι, ἐμφασίς
 ἡλίου τμήματος ἢ σελήνης ἐν νέφει νοτερόν καὶ κοί-
 λῳ, καὶ συνεχεῖ πρὸς φαντασίαν ὡς ἐν κατόπῳ
 θεωρούμενη κατὰ κύκλου περιφέρειαν. ῥαβδος δὲ
 ὄσι, ἱριδος ἐμφασίς εὐθεία. ἄλλως δὲ ὄσι, ἐμφασίς
 λαμπρότητος ἄστρου περιαιγός. διαφέρει δὲ ἱριδος,
 ὅτι ἢ μὲν ἱρις, ὁξεναντίας φαίνεται ἡλίῳ τε καὶ σε-
 λήνῳ, ἢ δὲ ἄλλως, κύκλῳ παντός ἄστρου. σέλας δὲ
 ὄσι, πυρὸς ἀθρόου ἕξαψις ἐν αἰέρι. τῶν δὲ σελάων, ἃ
 μὲν ἀκουτίζεσθαι, ἃ δὲ σκρίζεσθαι. ὁ μὲν οὖν ὁξεναντι-
 σμός ἐστι, πυρὸς γένεσις ἐν παρατρέψεως ἐν αἰέρι
 φερομένη ταχέως, καὶ φαντασίαν μίσης ἐμφαί-
 νοντα διὰ τὸ τάχος. ὁ δὲ σκρίζμός ἐστι, χωρὶς φο-
 ρᾶς προμήνης ἕντασις, καὶ οἶον ἄστρου ῥῦσις. πλατυ-
 νομένη δὲ κατὰ θάτερον, κομήτης καλεῖται. πολλὰς
 τις δὲ τῶν σελάων, τὰ μὲν, ἐπιμένει πλείονα χρό-
 νον, τὰ δὲ, παραχρῆμα σβέννεται. πολλὰ δὲ καὶ ἄλλ-
 λα φαντασμάτων ἰδέαι θεωροῦνται, λαμπάδες τε
 καλούμεναι, καὶ δονίδες, καὶ πύθοι, καὶ βόθυνοι, κατὰ
 τῶν

τῶν πρὸς ταῦτα ὁμοιότητα, ὧδε προσαγορευθεῖσαι
 καὶ τὰ μὲν τέτων, ἐσπέρια, τὰ δὲ, ἑῶα, τὰ δὲ, ἀμφι
 φαῖ θεωρεῖται. σπανίως δὲ βόρεια, ἢ νότια, πάντα
 δὲ ἀβέβαια. ἔδέποτε γάρ τι τέτων αἰ φανερόρις ὀ
 ρηται κατεσηριζμένον. τὰ μὲν τοίνυν αἶρια, τοιαῦ
 τα. ἔμπεριέχει δὲ καὶ πολλὰς ἢ γῆ ἐν αὐτῇ καθάπερ
 ὕδατος, οὕτω ἢ πνεύματος, ἢ πυρός πυγᾶς. τέτων
 δὲ αἰ μὲν ἐπὶ γῆν, εἰσὶν ἀόρατοι, πολλὰ δὲ ἀναπνο
 ᾶς ἔχουσι ἢ ἀναφυσήσεις. ὥσπερ λιπάρα τὴν αἴτα
 νη καὶ τὰ ἐν Αἰόλυ νήσοις. αἰ δὲ καὶ ῥέουσι πολλὰς
 ποταμῶν δίκην, ἢ μύδρας ἀναριπῆσαι διαπύρας.
 ἐνικαὶ δὲ ἐπὶ γῆν οὔσαι πηλοσίων πηγαίων ὕδατων,
 θερμαίνουσι ταῦτα, ἢ τὰ μὲν, χλιαρὰ τῶν ναμάτων
 ἀνιῶσι, τὰ δὲ, ὑπέρζεσα, τὰ δὲ, εὐέχοντα κρᾶσεως.
 ὁμοίως δὲ ἢ τῶν πνευμάτων πολλὰ πολλαχῶς γῆς
 σόμια ἀνέωιται. ὧν τὰ μὲν, ἐνθεσιῶν ποιεῖ τοὺς ἔμ
 πελάζοντας, τὰ δὲ, ἀτροφῆιν, τὰ δὲ, χρησιμοδεῖν,
 ὥσπερ τὰ ἐν Δελφοῖς καὶ τὰ ἐν Λευαδίᾳ. τὰ δὲ, καὶ
 παντάπασιρ ἀναιρεῖ. καθάπερ τὰ ἐν φρυγίᾳ. πολλα
 λάκκους δὲ καὶ συγγενὲς πνεῦμα εὐκρατορ ἐν γῆ πα
 ρεξωθῆν, εἰς μυχίους σύριγγας αὐτῆς ἔξεδρομγε
 νόμιμον ἐν τῶν οἰκείων τόπων, πολλὰ μέρη συνε
 κρᾶδανε. πολλάκις δὲ πολυγενόμενον ἔξωθεν ἔγε
 ματαιλήθη τοῖς ταύτης κοιλώμασι, καὶ ἀποκλει
 σθῆν ὄζοδος μετὰ βίας αὐτῶν συνετίναξε ζητῶν ἔξο
 δορ ἐαυτῶ. καὶ ἀπειργάσατο πάθος πῶτο ὁ καλεῖν
 εἰώθαμεν σεισμόν. τῶν δὲ σεισμῶν οἱ μὲν εἰς πλά

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ

γιάσειοντες κατ' ὀξείας γωνίας, ἐπιπλύνται καλῶνται,
 οἱ δὲ ἄνω ῥιπῶντες καὶ κατὰ ὀρθὰς γωνίας
 αἰετῶν. οἱ δὲ συνιζήσεις ποιῶντες εἰς τὰ κοίλα,
 χασματῖαι. οἱ δὲ χάσματα ἀνοίγοντες καὶ γῆρ ἀναρῶ
 ῥιπῶντες, ῥῆνται καλῶνται. τῶν δὲ, οἱ μὲν, καὶ
 πνεῦμα προσαναβάλλουσι, οἱ δὲ, πέτρας, οἱ δὲ πηλ
 λῶν, οἱ δὲ πηγὰς φαίνουσι τὰς πρότερον ἐκείνας.
 τινὲς δὲ ἀνατρέποντες κατὰ μίαν πρὸωσιν, οὓς κα
 λῶσιν ὡσας. οἱ δὲ ἀναπάλλοντες ἢ τῶν εἰς ἐκεί
 ρον ἐπιπλύνουσι καὶ ἀναπάλλουσι διορθῶντες αἰετῶν
 σείοντων, παλματῖαι λέγονται, τρέμω πάθος ὁμο
 ορ ἀπεργαζόμενοι. γίνονται δὲ ἢ μυκητῖαι σεισμοί,
 σείοντες πᾶν γῆρ μετὰ βρόμῳ. πολλάκις δὲ χωρὶς
 σεισμῶν, γίνονται μύκη μαγῆς, ὅταν τὸ πνεῦμα σείει
 μὲν μὴ ἢ αὐταρκες, ἐνεκόμενον δὲ ἐν αὐτῇ κόπῃ
 ται μετὰ ῥοθίᾳ βίας. συσματοποιεῖται δὲ τὰ εἰσ
 οντα πνεύματα ἢ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ γῆ ὑγρῶν κενυ
 μένων. τὰ δὲ ἀνάλογον συμπίπτει τῶν ἐν θα
 λάσσῃ. χάσματά τε γὰρ γίνονται θαλάσσης ἢ ἀναχω
 ρήματα πολλάκις, καὶ κυμάτων ἐπιδρομαί. ποτὲ
 μὲν ἀνταναιοπῆρ ἔχουσαι, ποτὲ δὲ, πρὸωσιν μό
 νην, ὡς περὶ ἰσορεῖται πᾶσι ἑλίκευτε καὶ ἑσπέρῃ.
 πολλάκις δὲ καὶ ἀναφυσήματα γίνονται πᾶσι ἐν τῇ
 θαλάσσῃ, καὶ πηγῶν ἀναβλύσεις, καὶ ποταμῶν ἐκ
 βολαί, καὶ δένδρων ἐκφύσεις, ῥοαί τε καὶ δῖναι,
 τῶν πᾶν πνευμάτων ἀνάλογον. αἱ μὲν ἐν μέ
 σοις πελάγεσι, αἱ δὲ κατὰ τοὺς ἐκρίπτες τε ἢ πορ
 θμούς

† ἀπώσεις θμούς. πολλαὶ δὲ † ἀπώσεις λέγονται, ἢ κινμάτων
 † ἄρσεις † ἄρσεις συμπεριοδεύειν αἰ τῆ σελήνῃ καὶ τινὰς
 ὠριμένους καιρούς. ὡς δὲ τὸ πᾶν εἰπεῖν τῶν σοιχείων
 ὠρ ἐκκεραμένων ἀλλήλοις, ἐν αἴρι τε καὶ γῆ καὶ θαλάσῃ
 καὶ τὸ εἶδος, αἰ τῶν παθῶν ὁμοιότητες συνίστανται.
 τοῖς μὲν ὁπώ μέρους φθορὰς καὶ γενέσεις φέρουσαι,
 τὸ δὲ σὺμπαν ἀνώλεθρόν τε, καὶ ἀγέννητον φυλάττουσαι.
 καὶ τοιγε τις ἐθαύμασε, πῶς ποτε εἰ ἐν τῶν ἐναντίων
 ἀρχῶν συνίστηε ὁ κόσμος, λέγω δὲ ξηρῶν τε καὶ ὑγρῶν
 ψυχρῶν τε καὶ θερμῶν, ἔπειτα διέφθαρται καὶ ἀπόλωλεν.
 ὡς καὶ εἰ πόλις τις νῆς θαυμάζοιεν, ὅπως διαμένη, συνεσκηυῖα
 ἐν τῶν ἐναντίων ἔθνῶν πεινήτων λέγω καὶ πλουσίων, νέων
 καὶ γερόντων, ἀδενῶν ἰσχυρῶν, ποιηρῶν χρησῶν.
 ἀγνοῦσι δὲ ὅτι πῶς ἢ πολιτικῆς ὁμοιότης τὸ θαυμασιώτατον.
 λέγω δὲ ὅτι ἐν πολλῶν μίαν καὶ ὁμοίαν ὁμοιότητα
 ἀνομοιότητα ἀποτελεῖ διάθεσις. ὑποδεχομένη καὶ
 πᾶσα φύσις καὶ τύχη. ἴσως καὶ τῶν ἐναντίων ἢ φύσις
 γλίχεται, καὶ ἐν τούτων ἀποτελεῖν τὸ συμφωνον,
 ἐν ἐν τῶν ὁμοίων. ὡς περ ἀμέλει τὸ ἄρρερ συνήγαγε
 πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ ἔχει κάτερον πρὸς τὸ ὁμοῦ φυλον,
 καὶ πῶς πρῶτην ὁμοιότητα διὰ τῶν ἐναντίων συνήψεν,
 ἔπειτα διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη πῶς
 φύσις μιμουμένη τὸ ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γὰρ λευκῶν
 καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων
 ἐκκερασαμένη φύσις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις
 ἀπετέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὁμοίως
ἀμα καὶ

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

ἅμα ἢ βαρεῖς μακρὸς τε ἢ βραχεῖς φθόγγες μί-
 ξασαῖν διαφόροις φωναῖς, μίαν ἀπετέλεσεν ἁρ-
 μονίαν. γραμματικὴ δὲ ἐν φωνήεντων καὶ ἀφώνων
 γραμμάτων, κρᾶσιν ποιησαμένη πᾶν ὅλην τέχνην
 ἀπ' αὐτῶν συνεσήσατο. ταυτὸ δὲ τὸτοῦν, ἢ τὸ παρ-
 ῥὰ τῷ Σιοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείτω. συνάψιας
 οὐλα, ἢ ἔχι οὐλα, συμφερόμενον καὶ διαφερόμε-
 νον, συνάδον ἢ διάδον, ἢ ἐν πάντων ἔν, ἢ ἕξ ἑνός
 πάντα. οὕτως οὖν ἢ πᾶν τῶν ὅλων σύστασιν ἔραντο
 λέγω ἢ γῆς, ἕτε σύμπαντος κόσμου διὰ τῆς τῶν ἐναν-
 τιωτάτων ἀρχῶν κρᾶσεως μίαν διεκόσμησεν ἁρμο-
 νία. ξηρόν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖτε κοῦ-
 φορμιχὸν ἢ ὀρθόν περιφερῆ, γῆν τε πᾶσαν ἢ θά-
 λακκᾶν αἰθέρα τε ἢ ἥλιον καὶ σελήνην ἢ τὸν ὅλον
 ἔραντον διεκόσμησε, μία ἢ διὰ πάντων διήκυσσα δύ-
 ναμις ἐν τῶν ἀμείνων ἢ ἑτεροίων, αἶρος τε ἢ γῆς,
 ἢ πυρός ἢ ὕδατος, τὸν σύμπαντα κόσμον διμυε-
 ρήσασα. ἢ μίαν διαλαβῶσα σφαίρας ἐπιφανεία, τὰς
 τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλων ἀναγκά-
 σασα ὁμολογήσαι, καὶ ἐν τῆσιν μηχανισαμένη πᾶ-
 παντὶ σωτηρίαν. αἰτία δὲ ταύτης μὲν ἢ τῶν στοιχεί-
 ων ὁμολογία. τῆς δὲ ὁμολογίας, ἢ ἰσομοιρία ἢ τὸ μη-
 δὲν αὐτῶν πλέον ἑτέρον ἑτέρω δύνασθαι. πᾶν γὰρ ἴσιν
 ἀντίστασιν ἔχει τὰ βαρῆα πρὸς τὰ ἠσφᾶ, ἢ τὰ θερ-
 μὰ πρὸς τὰ θάτερα. τῆς φύσεως ὅτι τῶν μειζόνων
 διδασκίσης, ὅτι τὸ ἴσον σωσιμὸν πως ὄσιν ὁμοιοί-
 ας. ἢ δὲ ὁμόνοια τῶν πάντων γενετήρος ἢ περιελα-
 β

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

εἶπε κ' ἔσμεν. τίς γὰρ ἄν εἴη φύσις τῶδε κρείττωρ. ἢ
 γὰρ ἄν εἰποῖ τις μέρος αὐτῶ ἐσὶ. τό, τε καλὸν πᾶν
 ἐπ' ὀνομασίᾳ δὲ τῆς τῆς. καὶ τὸ τετραγώνον ἀπὸ τοῦ ἵσος
 μὲν λεγόμενον κενόσμηθαι. τίς δὲ τῶν ὅσων μέρος δύ
 ναιτ' ἄν ὀνομασθῆναι τῆς κατ' ἕραν τῆς τάξεϊ τε καὶ φορ
 ρᾶ, ἄσρων ἡλίος τε καὶ σελήνης κινουμένων ἐν ἀκρίβει
 εἰσὶ μέτροις ὅσων αἰῶνος εἰς ἕτερον αἰῶνα. τίς δὲ γέ
 νοιτ' ἄν ἀψεύδεια τοιάδε, ἢ τινὰ φυλάττειν ἅ
 καλὰ καὶ γόνιμοι τῶν ὅλων ὄρα, θέρη τε καὶ χειμῶ
 νας ἐπάγειν τεταγμένως. ἡμέρας τε καὶ νύκτας
 εἰς μὲν ἄποτέλεσμα καὶ ἐνιαυτῶ. καὶ μὴν μεγέθει
 μὲν δ' αὐτὸς πανυπέριστα, κινήσει δὲ ὀξύτατος,
 λαμπρότητι δὲ εὐαγέστατος, δυνάμει δὲ ἀγέρως τε καὶ
 ἀφθαρτος. οὗτος ἐναλίωρ ζώων καὶ πεζῶν καὶ ἀε
 ρίων φύσεις ἐχώρησε, καὶ βίβας ἐμέτρησε ταῖς ἐαυτοῦ
 κινήσειν ἐν τῆς πᾶντα ἐμπνεῖτε καὶ ψυφῆν ἴσχει
 τὰ ζῶα. τῆς καὶ αἰ παρὰ δόξοι νεοχμώσεις τετραγέ
 νως ἀποτελεῖνται. συναρατῆδων μὲν ἀνέμων παν
 τοίων, πηλῶν δὲ ὅσων ἕραν κεραιῶν, ἐκινουμέ
 νων δὲ χειμῶν ὀνομασίᾳ. διὰ δὲ τῆς τῶν τὸ νοτε
 ρόν, ἐκπνεύμενον, τό, τε τυρῶδες διαπνεόμενον,
 εἰς ὁμόνοιαν ἄγει τὸ πᾶν καὶ καθίστησιν. ἢ τε γὰρ φυ
 τοῖς κομῶσα παντοδαποῖς, νάμασίτε περιβλύζου
 σα καὶ περιοχμένη ζώοις, κατὰ καιρὸν ἐκφύσασατε
 πάντα καὶ τρέφουσα καὶ δεχομένη, μυρίας τε φέρουσα
 ἰδέας καὶ πάθη, πᾶν ἀγέρως φύσιν ὁμοίως τηρεῖ. καί
 τοι καὶ σεισμῶν τινὰ ὀνομασμένη καὶ πηλμυρίσιν ἐπιπνε
 ζομένη

ζομένη, πυρκαϊαίς τε καὶ ἄλλοις μέρος φλογιζομένη. ταῦτα
 δὲ πάντα ἔοικεν αὐτῇ πρὸς ἀγαθὸν γινόμενα, τὴν
 δὲ αἰῶνας σωτηρίαν παρέχειν. σειομένης τε γὰρ διεξ
 ξάττης αἰτῶν πνευμάτων παρεμπιπώσεις, καὶ τὰ
 ῥήματα τὰς ἀναπνοὰς ἰσχυροῦσι. καθὼς ἄνω πέλει
 ται. καθαιρομένη τε ὄμβροισι, ἀποκλύζεται πάντα τὰ
 νοσώδη. περιπνεομένη δὲ αὐραῖς, τότε ὑπ' αὐτῆν καὶ
 τὰ ὑπερ' αὐτῆν ἐπιπνεῖται. καὶ μὴν αἱ φλόγαι μὲν τὸ
 παρὰ τὴν οὐρανὸν, οἱ πάροις δὲ, τὰς φλόγας ἀ
 νιῶσι. καὶ τῶν ὁμοίων τὰ μὲν γίνονται, τὰ δὲ ἀνιῶ
 νται. τὰ δὲ φθείρεται. καὶ αἱ μὲν γενέσεις, ἐπανασείλου
 σι τὰς φθοράς, αἱ δὲ φθοραὶ καὶ φίζουσι τὰς γενέσεις,
 μία δὲ ἐν πάντων παραινόμενη σωτηρία διατελεῖ, ἀν
 τιπεριῖσάμενων ἀλλήλοις. καὶ τότε μὲν κρατού
 ντων, τότε δὲ κρατῶντων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἀφ
 θαρτοῦ δι' αἰῶνας. λοιπὸν δὲ πρὸς τῆς τῶν ὄλων συ
 νεντηκῆς αἰτίας κεφαλαίως εἰπεῖν, ὅτι τρόπον καὶ
 πρὸς τῶν ἄλλων. πλιμελὲς γὰρ πρὸς νόσους λέγου
 ντας, εἰ καὶ μὴ δι' ἀκριθείας, ἀλλ' οὐκ ἔως εἰς τυπώ
 δη μάνησι τὸ τοῦ νόσου κυριώτατον παραλι
 πείν. ἀρχαῖος μὲν οὐκ τις λόγος καὶ πατριός ἐστι
 πάντων ἀνθρώπων, ὡς ἐν θεοῦ τὰ πάντα καὶ διὰ
 θεοῦ ἡμῖν συνέσκηεν. οὐδεμίαν δὲ φύσιν, αὐτὴν καθ'
 ἑαυτῆν ἀνάρησιν. ἐρημωθεῖσα τῆς ἐν τούτου σωτη
 ρίας, διὸ καὶ τῶν παλαιῶν εἰπεῖν τινες προήχθη
 σαν, ὅτι ταῦτα πάντα ἐστὶ θεῶν πλεονεξία, καὶ δι' ὅφρα
 θαυμάσιον ἀλλομενα ἡμῖν, καὶ δ' ἀνοήτων καὶ πάσης

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

αἰδιόσεως, τῆ μὲν θείᾳ δυνάμει πρέποντα κατὰ βαλε
 λόμφοι λόγον, ἔ μὴν τῆγε ἕσις. σωτὴρ μὲν γὰρ οὐκ
 πως ἀπάντων ὄσι, καὶ γενέτωρ τῶν ὅπως δύνωτε κατὰ
 τούδε τὸν κόσμον συντελεσμένων ὁ θεός. ἔ μὴν αὖτε
 τρυφῶ καὶ ἐπιπόνῳ ζώῃ καμάτορ ὑπομένων, ἀλλὰ δυσ
 νάμει χρώμφορ ἀτρυφῶ, δι ἧς καὶ τῶν πόρρω δοικῶν
 τῶν εἶναι περιγίνεται. τῶ μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώ
 τῶ ἐδραρ αὐτός ἐλαχερ. ὑπατός τε διὰ τὸτο ὠνό
 μασαι, καὶ κατὰ τὸν ποιητῶν ἀεροτάτη κορυφῆ τοῦ
 σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος ἕρανθ. μάλιστὰ δὲ πως
 αὐτῶ τῆς δυνάμεως ἀπόλαυσι τὸ πλεῖστον αὐτῶ σῶ
 μα, καὶ ἔπειτα τὸ μετ' ἐκείνο, καὶ ἐφεξῆς οὕτως ἀχρι
 τῶν καθ' ἡμᾶς τόπων. διὸ γῆ τε καὶ τὰ ὅσα τῆς γῆς
 εἰοικερ ἐρ ἀποσάσει πλείστη τῆς ἐκ θεῶ ὄντα ὠφελεί
 ας ἀδενῆ καὶ ἀκατάλληλα εἶναι, καὶ πολλῆς μεσάταρα
 χῆς, ἔ μὴν ἀλλὰ καὶ καθόσον ὅσα τῶν διηνεῖσθαι πῆ
 φυνε τὸ θεῖον καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὁμοίως συμβαίνει. τὰ
 τε ἑστῶ ἡμᾶς κατὰ τὸ ἐγγιόντε καὶ πορρότερον θεῶ
 εἶναι. μάλλον δὲ καὶ ἧττον ὠφελείας μεταλαμβάνου
 τα. κρείττον οὖν ὑπολαμβάνειν ὁ καὶ πρέπον ὄσι, καὶ θεῶ
 μάλιστὰ ἀρμόζον, ὡς ἡ ἐρ ἕρανθ δυνάμεις ἰδρυμένη,
 καὶ τοῖς πλείστον ἀφελισιόσι, ὡς ἐνιγε εἰπεῖν καὶ σύμ
 πασιρ ἀτίος γίνεται σωτηρίας μάλλον, ἢ ὡς διήκυσ
 σα καὶ φοιτῶσα ἔντα μὴ καλὸρ μὴ δὲ εὐσχημορ αὐ
 τρυγῆν τὰ ὅσα γῆς. τὸτο μὲν γὰρ ἔδὲ ἀνθρώπων ἡγε
 μόσιρ ἀρμότῃ, παντὶ καὶ τῶ τυχόντι ἐφίσαθαι ἔργω
 οἶορ στρατιᾶς ἀρχοντι, ἢ πόλεως ἢ οἴκῳ, καὶ εἰ χρεῶν
σρωμας

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

στρατοδύναμον εἶναι δῆσαι, καὶ εἶτι φανλότερον ἀπο
 τελεῖν ἔργον. ὁ δὲ τῷ μεγάλῃ βασιλείῳ, ἔτι ἄρ τὸ
 τυχόν ἄνδράποδον ποιήσεται, ἀλλ' οἷον ἰσορεῖ τὸ
 καρβύσιν ἐξ ἑστέ καὶ Δαρείῳ πρόσχημα, εἰς σεμνός
 τιτων καὶ ὑπεροχῆς ὕψος μεγαλοπρεπῶς διεκείνοσμι
 το. αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς λόγος ὑδρυτο ἐν Σέσοις ἢ Εἰς
 βατάνοις παντὶ ἀόρατος. θαυμαστόν ἐπέχωρ βασι
 λειον οἷον καὶ περιβόλον χρυσῶ καὶ ἐλέκτρῳ καὶ ἐλίε
 φαντι ἀσράπτοντα. πυλῶνες δὲ πολλοὶ καὶ συνεχεῖς,
 πρόθυράτε συχνοῖς ἐργόμηναι σαρδίοις ἀπ' ἀλκί
 λων, θύραις τε χαλκίαις καὶ τείχεσι μεγάλοις ὠχύρω
 το, ἔξω δὲ τῶν ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ διοικιμώτατοι
 διεκείνοσμινο. οἱ μὲν ἀμφ' αὐτὸν βασιλέα δορυ
 φόροι τε καὶ θεράποντες, οἱ δὲ, ἕκαστος περιβόλος φύ
 λακες, πυλωροῖτε, καὶ ὠτακισαὶ ἐργόμηναι. ὡς ἄρ' ὁ
 βασιλεὺς αὐτὸς δεσπότης καὶ θεὸς ὀνομαζόμενος,
 πάντα μὲν βλέπει, πάντα δὲ αἰετοῖ. χωρὶς δὲ τού
 των ἄλλοι καθεισμένησαν προσόδων ταμίαι, καὶ στρα
 τικοὶ πολέμων καὶ κυνηγεσίων, δώρων τε ἀποδεικνύ
 ρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἕκαστοι κατὰ τὰς χρεῖας
 ἐπιμεληταί. τῶν δὲ σύμπασαν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας πε
 ρατομένην, ἐκλισπόντω μὲν ἐν τῶν πρὸς ἑσπέραν
 μερῶν, Ἰνδῶν δὲ, ἐν τῶν πρὸς ἑω, διελείφεσαν κατὰ
 ἔθνη στρατικοὶ καὶ σατράπαι καὶ βασιλεῖς, δὲλοι τῷ με
 γάλῃ βασιλείῳ, ἡμεροδρόμοι τε καὶ σιοποῖ, καὶ ἀγγελ
 λιαφόροι, καὶ φύλακες, φρουρωριῶν τε ἐποπτεῖρες. το
 σῶτος δὲ ἡν ὀνόσμιος καὶ μάλισα τῶν φρουρωριῶν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

κατὰ διαδοχὰς πυρσευουσῶν ἀλλήλοις ἐν περὰς
 των τῆς ἀρχῆς μέχρι Σούσων καὶ Εὐβατάνων, ὥστε
 τὸν βασιλέα γινώσκον αὐθημερόν πάντα τὰ ἐν τῇ
 Ἀσίᾳ καινουργούμενα. νομισέον δὲ πῶ τοῦ μεγάλου
 βασιλέως ὑπεροχὴν πρὸς πῶ τοῦ τὸν κόσμον ἐπέ-
 χοντος θεοῦ, τοσούτον κατὰ δεξιέραν ὅσον τῆς ἐκεί-
 νου, πῶ τὸ φαυλοτάτου τε, καὶ ἀσθενεστάτου ζώου. ὥστε
 εἶπερ ἀσεμνον ἦν αὐτῷ, αὐτὸν δοκεῖν ξέρξην αὐτουρ-
 γεῖν ἅπαντα, καὶ διατελεῖν ἂ βούλοιοτο, καὶ ἐφισάμε-
 νον διοικεῖν, πολὺ μᾶλλον ἀπρεπὲς ἂν εἴη τὸτο θεῷ.
 σεμνότερον δὲ καὶ πρεπωδέσερον, αὐτὸν μὲν ὅτι τῆς
 ἀνωτάτω χώρας ἰδρύνθαι, πῶ δὲ δύναμιν διὰ τὸ σύμ-
 παντος κόσμου διήκυσσαν, ἠλιόοντε κινεῖν καὶ σελήνην,
 καὶ τὸν πάντα ἕρανόν περιάγειν. αἰτιόοντε γίνεσθαι
 τοῖς ὅτι τῆς γῆς σωτηρίας. ἔδεν γὰρ ἐπιτεχνήσεως αὐ-
 τῷ δεῖ καὶ ὑπηρεσίας τῆς παρ' ἑτέρων ὡς περ τοῖς
 παρ' ἡμῖν ἀρχασι τῆς πολυχειρίας διὰ πῶ ἀσθένειαν.
 ἀλλὰ τὸτο ἦν τὸ θεοῦτατον, τὸ μετὰ ῥασώνης καὶ ἄσ-
 πληῆς κινήσεως παντοδαπὰς ἀποτελεῖν ἰδέας. ὡς
 περ ἀμέλει δρῶσιν οἱ * μεγαλώτεροι. διὰ μιᾶς ὀργά-
 νου σχαστηρίας, πολλὰς καὶ ποιμίλλας ἐνεργείας ἀποσ-
 τελῶντες. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ νευροσπάσαι, μίαν μίριν-
 θον ἐπισπασάμενοι, ποῖσσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ
 χεῖρα τῷ ζώου, καὶ ὤμον, καὶ ὀφθαλμόν. ἐσι δὲ ὅτε πάν-
 τα τὰ μέρη μετὰ τινος εὐρυθμίας. οὕτως οὖν καὶ ἡ θεία
 φύσις ἀπότινος ἀπληῆς κινήσεως τ' πρῶτον πῶ δύνα-
 μιν εἰς τὰ ξυνεχῆ δίδωσι, καὶ ἐπ' ἐκείνον πάλιν εἰς τὰ
 πορρωτέρω,

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

πορρωτέρω, μέχρις ἂν διὰ τ' πάντος διεξέλθῃ. κίνησθαι γὰρ ἕτερον ὑφ' ἑτέρου, ἢ αὐτὸ πάλιν ἐκίνησεν ἄλλο σὺν κόσμῳ. δρώντων μὲν πάντων οἰκείως ταῖς σφετέραις κατὰ σκευαῖς, ἢ τῆς αὐτῆς δὲ ὁδοῦ πᾶσιν ἕσης, ἀλλὰ διαφόρου ἢ ἑτεροίας, ἔσι δὲ οἷς ἢ ἐναντίες, καὶ τοὶ τῆς πρώτης οἷον ἐνδόσεως εἰς κίνησιν μίαν ἀνενομήνης. ὡς περ' ἂν εἴ τις ὄζ' ἄλλοις ὁμοῦ εἴψει σφαῖραν, ἢ κύβου, ἢ κῶνον ἢ κύλινδρον. ἕκαστον γὰρ αἰτῶν κατὰ τὸ ἴδιον κινήσεται σχῆμα. ἢ εἴ τις ὁμοῦ ζῶν ἐνυδρῶν τε ἢ χερσαίου καὶ πτηνῶν ἐν τοῖς κόλποις ἔχων ἐμβάλοι. δῆλον γὰρ ὅτι τὸ μὲν νηπιτὸν ἀλλομνον εἰς τὴν ἑαυτ' δίαίταν ἐκινήσεται, τὸ δὲ χερσαίου εἰς τὰ σφέτερα ἢ θηκὴν ἢ νομοῦς διεξερπύσει, τὸ δὲ αἰετὸν ὄζ' ἀρθέν ἐκ γῆς, μετάρσιον οἰκήσεται πετόμενον, μίαν τῆς πρώτης αἰτίας, πᾶσιν ἀποδύσης τὴν οἰκείαν εὐμάθειαν. οὕτως ἔχει καὶ ὅτι κόσμῳ, διὰ γὰρ ἀπλῆς τ' σύμπαντος ἕραντος περιαγωγῆς ἡμέρα ἢ νηπιτὴν περατομένης, ἀλλοῖαι πάντων διέξοδοι γίνονται. καὶ τοὶ ἐπὶ μίᾳ σφαίρᾳ περιεχομένων τῶν μὲν, θάττον, τῶν δὲ, σχολαιότερον κινημένων. παρὰ τε τὰ τῶν διασημάτων μήνη, καὶ τὰς ἰδίας ἐκείνων κατὰ σκευαῖς. σελήνη μὲν γὰρ ἐν μηνὶ τὸν ἑαυτῆς διαπεραίνεται κύβου, ἀυξομένη τε ἢ μειομένη ἢ φθίνουσα. ἥλιος δὲ ἐν ἑνιαυτῷ, ἢ οἱ τρεῖς ἰσόδρομοι ὅ, τε φως φέρει, καὶ ὁ ἕρμης λεγόμενος. ὁ δὲ πυρρῶς, ἐν διαπλασίονι τριῶν χρόνῳ. ὁ δὲ διός, ἐν ἑξαπλασίονι τούτου, καὶ τελευταῖος ὁ τῷ κρόνου λεγόμενος ἐν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

διπλασίονι ἢ ἡμίσει τὸ ὑποκάτω. μία δὲ ἐν πάντων
 ἁρμονία συναδόντων ἢ χορευόντων κατὰ τὸν ἕρα-
 νόμ, ὃς ἑνός τε γίνεται ἢ εἰς ἕν ἀπολήγει. νόσμον δ'
 εἰτοίμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' ἐν ἀνοσμίᾳ ὀνομάσας
 ἄν. καθάπερ δὲ ἐν χορῶν κορυφαίς κατ' ἄρξαντος, συ-
 νεπιχέει πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν ἕσθ' ὅτε ἢ γυναικῶν
 ἐν διαφόροις φωναῖς ὀξύτεραις ἢ βαρυτέραις μι-
 ἄν ἁρμονίαν ἐμιμελῆ κεραινύντων, οὕτως ἔχει καὶ
 ὅτι τὸ τὸ σύμπαν διέποντος θεῶ. κατὰ γὰρ τὸ ἀνωθεν
 ἐνδόσιμον ἔπὸ τῷ φερωνύμως ἄν κορυφαίς προσα-
 χορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα αἰεὶ καὶ ὁ σύμπας
 ἕρανός. πορεύεται δὲ διττῆς πορείας ὁ παμφαῖς
 ἥλιος, τῆ μὲν, ἡμέραν ἢ νύκτα διορίζων, ἀνατολῆ ἢ
 δύσει, τῆ δὲ, τὰς τέσσαρας ὥρας ἄγων τῷ ἔτος. πρὸς
 σωτὲ βόρειος, ἢ ὀπίσω νότιος διεξέρπων. γίνονται
 δὲ ὑετοὶ κατὰ καιρὸν ἢ ἄνεμοι ἢ δρόσοι, τά τε πᾶσι
 τὰ ἐν τῷ περιέχοντι συμβαινόντα διὰ τὴν πρῶτῴ ἢ
 ἀρχαιόγονον αἰτίαν. ἔπονται δὲ τέτοις, ποταμῶν
 ἕιροαί, θαλάσσης ἀνοιδήσεις, δένδρων ἐμφύσεις, καρ-
 πῶν πεπάνσεις, γουαζῶν, ἐντροφαίτε πάντων ἢ
 αἱμαὶ καὶ φθίσεις. συμβαλλομένης πρὸς ταῦτα, καὶ
 τῆς ἐκάσθ' κατὰ σκευῆς ὡς ἔφηρ. ὅταν οὖν ὁ πάν-
 των ἡγεμῶν τε ἢ γενέτωρ ἀόρατος ὦν ἄλλως, πλήρ
 λογισμῶ, σημήνη πάση φύσει μετὰ ξυῖ ἕρανός τε ἢ γῆς
 φερομένη, νικεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ
 πύρασι ἰδίοις. ποτὲ μὲν ἀφανιζομένη, ποτὲ δὲ φαι-
 νομένη. μυρίας ιδέας ἀναφαίνεσά τε ἢ πάλιν ἀπο-
 κρύπτουσα

κρύπτουσα ἐν μιᾷ ἀρχῇ. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμε-
 νον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστ' ἀνομιμένοις. ἔπει-
 θ' ἀνὴρ σάλπιξ σημήνη τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φω-
 νῆς ἕκαστος ἀνέστας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ
 θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα
 περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα
 ἀναβαίνει, ὁ δὲ σύνθημα παρεγγυᾷ. καθίσταται δὲ εὐ-
 θέως, ὁ μὲν λοχαγὸς εἰς λόχον, ὁ δὲ ταξιάρχος εἰς
 τάξιμ, ὁ δὲ ἵππεύς ὅπῳ κέρως, ὁ δὲ φίλος, εἰς τῷ ἰδίῳ
 ἀντιτρέχει χώραν. πάντα δὲ ὑφ' ἑνα σημάντορα,
 δινεῖται κατὰ πρόσταξιμ τὸ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγε-
 μόνος, οὕτω χρὴ καὶ πᾶσι τῷ σύμπαντος φρονεῖν. ἔπει-
 θ' ἑνὴς ῥοπῆς ὀτρυνόμενων ἀπάντων, γίνεται τὰ
 οἰκεία καὶ ταύτης ἀοράτω καὶ ἀφανῶς. ὅπερ ἔδαμῶς
 ὄσιν ἐμπόδιον, ἔτε ἐκείνη πρὸς τὸ δρᾶν, ἔτε ἡμῖν
 πρὸς τὸ πειθεῖσθαι. καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ δι' ἡμῶν ζῶμεν τε καὶ πό-
 λεις καὶ οἴκους ἔχομεν ἀόρατος οὐσα, τοῖς ἔργοις αὐ-
 τοῖς ὀραταί. πᾶς γὰρ ὁ τῷ βίῳ διάνοσμος, ἔπει-
 θ' εὐρίσκει καὶ διατέτακται καὶ συνέχεται, γῆς ἀρόσεις καὶ
 φυτεύσεις, τέχνης ἐπίνοιαί, χρήσεις νόμων, κόσμος
 πολιτείας, ἐνδιμοὶ πράξεις, ὑπερόροις πόλεμος,
 εἰρήνη. ταῦτα χρὴ καὶ πᾶσι θεῶν διανοεῖσθαι. δύναμι-
 μὲν ὄντων ἰσχυροτάτω, κάλλει δὲ εὐπρεπεστάτω, ζωῇ
 δὲ ἀθανάτω, ἀρετῇ δὲ κρατίστῃ. διότι πάση θνητῇ φύ-
 σει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεω-
 ρεῖται. τὰ γὰρ πᾶσι καὶ τὰ δι' αἴρος ἀπαντα καὶ τὰ ὅπῳ
 γῆς, καὶ τὰ ἐν ὕδατι, θεῶν λέγοιτ' ἄρ' ὄντως ἔργα εἶναι

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ὅτ' τὸν κόσμον ἐπέχοντος, ὃς οὐ κατὰ τὸν φυσικὸν ἐμ-
 πεδοικλία, πάνθ' ὅσατ' ἦν ὅσατ' ὄσιν ἰδ' ὄσα τέ' ἔσασιν
 ὀπίσω. Δένδρεάτ' ἐβλάσῃσεν ἢ ἀνέρες, ἢ δὲ γυναῖκες,
 θῆρες τ' οἰωνοῖτε, ἢ ὕδατοβρέμμονες ἰχθύς. ἔοικε
 δὲ ὄντως εἰ μὴ μικρότερον παραβάλλειν τὸν κόσμον,
 τοῖς ὀμφαλοῖς λεγομένοις τοῖς ἐν ταῖς ψαλίσι λί-
 θοις. οἱ μέσοι κείμηναι κατὰ πᾶν εἰς ἑκάτερον μέρος
 ἐνδοσιν ἐν ἁρμονίᾳ τηροῦσι μὴ ἐν τάξει, τὸ πᾶν σχῆμα
 τῆς ψαλίδος ἢ ἀκίνητον. φασὶ δὲ ἢ τὸν ἀγάλματο
 ποιὸν φειδίαρ κατὰ σινευαζόμηνον πᾶν ἐν ἀεροπόλει
 ἀθηνῶν, ἐν μέσῃ τῆ ταύτης ἀσπίδι, τὸ ἑαυτῷ πρόσω-
 πον ἐντυπώσασθαι, ἢ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι διάτι-
 νος ἀφανὺς διμυργίας. ὥστε ὃς ἀνάγκης εἴτις βέε-
 λοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἀγάλμα λυεῖν τε
 ἢ συγχεῖν. τῆτον οὐρ ἔχει τὸν λόγον ὁ θεὸς ἐν κόσ-
 μῳ, συνέχωρ πᾶν τῶν ὄλων ἁρμονίαν τε ἢ σωτηρί-
 ας. πλὴν ἔτε μέσος ὢν ἐνθά ἢ γῆ τε ἢ ὁ θολερός οὐ-
 τὸς τόπος. ἀλλ' ἀνω ἢ καθαρός ἐν καθαρῷ χώρῳ βε-
 βηκῶς, ὃν ἐτύμως καλεῖσθαι, ἔρανόν μιν ἀπὸ τ' ὄρον
 εἶναι τῶν ἀνω, ὄλυμπον δὲ, οἷον ὀλολαμπῆ ἢ πανε-
 τὸς ζόφου ἢ ἀπάντη κινήματος κενωρισμένον. οἷα
 γίνεταί παρ' ἡμῖν διὰ χειμῶνος ἢ ἀνέμων βίας. ὥς
 περ' ἔφη ἢ ὁ ποιητῆς Ὀμηρος, Ὀλυμπόν δ' ὅθι φασὶ
 θεῶν ἔδος ἀσφαλὲς αἰὲ ἔμμελαι, οὐτ' ἀνέμοισι τι
 νάσεται, ἔτε ποτ' ὄμβρω, δεύεται. ἔτε χιῶν ἐπιπίλ-
 ναται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη, πέπληται ἀνέφελος, λευκῆ
 δ' ἀναδέδρου μιν αἴγλη. συνεπιμαρτυρεῖ δὲ ἢ ὁ βίος

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

ἅπασ τῶ ἄνω χώραν ἀποδοῦς θεῶ. ἢ γὰρ πάντες οἱ
 ἄνθρωποι ἀνατείνοντες τὰς χεῖρας εἰς τὸν ἔρανον εὐ
 χὰς ποιέμενοι, καθ' ὃν λόγον, ἔκαστος καὶ κείνο ἀνα
 πεφώνηται, Ζεὺς δ' ἔλαχ' ἔρανον εὐρύν ἐν αἰθέρι ἢ
 νεφέλῃσι. διὸ ἢ τῶν ἀσθετῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν
 τὸν ἐπέχει τόπον ἄστρα τε ἢ ἥλιος ἢ σελήνη. μόνον
 τε τὰ ἔρανια διὰ τὸ αἰ τῶ αὐτῶ σῶζοντα τάξιν δια
 κεινόμενται, ἢ ἔποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινῆθαι. καθά
 περ τὰ ἔσθ' ἡ γῆς εὐτρεπῆ ὄντα, πολλὰς ἑτεροιώσεις ἢ
 πάθῃ ἀναδέδεται. σειμοίτε γὰρ ἢ βίαιοι πολλὰ
 μέρη τῆς γῆς ἀνέρρηξαν. ὄμβροι τε κατέκλυσαν ὄχαι
 σιοι κατὰ ῥαγύντες. ἐπιδρομαίτε κυμάτων ἢ ἀναχω
 ρήσεις. πολλάκις ἢ ἡπείρους ἐθαλάτῃσαν, ἢ θαλάτ
 τας ἡπείρωσαν. βίαι τε πνευμάτων ἢ τυφάνων, ἔστιν
 ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαϊαί τε ἢ φλόγες
 αἰ μὲν, ὃς ἔρανον γενόμενοι πρότερον, ὡς περ φασί
 ἔσθ' φαέθοντα, τὰ πρὸς ἑὸ μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ,
 πρὸς ἑσπέρας ἐν γῆς ἀναβλύσασαι, ἢ ἐμφυσήσασαι,
 καθάπερ τῶν ἐν Αἴτῃ κρητῆρων ἀναρῥαγύντων, ἢ
 ἀνα τῶ γῆν φερομένων χειμάρρου δίκην. ἔνθα καὶ
 τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ὄχως ἐτίμησε τὸ δαιμό
 νιον. περικατακλιθέντων ἑπὶ τῷ ῥεύματι διὰ τὸ
 βασιλεῖν γέροντας ἔσθ' τῶν ὤμων γονεῖς καὶ σῶζειν.
 πλησίον γὰρ αὐτῶν γενόμενος ὁ τῶ πνεύματος ποταμός,
 ὄχεσθ' ἰσθμῶν. παρέτρεψέτε τὸ μὲν, ἔνθα, τὸ δ' ἔνθα. καὶ
 ἐτίμησε ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσι τοὺς νεανί
 σκας. καθόλα δὲ ὅπερ ἐν νηὶ κυβερνήτης, ἐν ἄρματι δὲ
ἡνίοχος,

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ἐνίοχος, ἐν χορῶ δὲ, κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ, νόμος,
 ἐν στρατοπέδῳ δὲ, ἡγεμῶν, τὸτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν
 καὶ ὅσοι τοῖς μὲν, καματιρὸν τὸ ἄρχαι πολυκίνη
 τὸν τε καὶ πολυμέριμον, τῷ δὲ, ἄλυπον, ἄπονόν τε
 πάσης κενωρισμένον σωματικῶς ἀθινεῖς. ἐν ἀκί
 νητῷ γὰρ ἰδρυμένος, πάντα κινεῖ καὶ περιάγει ὅπως βε
 λεται, καὶ ὅπως. ἐν διαφοροῖς τε ἰδέαις καὶ φύσεσι,
 ὡς περὶ ἀμίλει καὶ ὅ τῆς πόλεως νόμος, ἀκίνητος ὢν
 ἐν ταῖς τῶν χρωμένων ψυχαῖς, πάντα οἰονομεῖται
 κατὰ τὴν πολιτείαν. ἐφεπόμενοι γὰρ αὐτῷ διηλονότι
 ὄξιασι, ἄρχοντες μὲν ὅτι τὰ ἀρχεῖα, θεσμοθέται δὲ
 εἰς τὰ οἰκεία διασκήρια, βουλευταὶ δὲ καὶ ἐκκλησια
 σταὶ εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα, καὶ ὁ μὲν τις εἰς τὸ
 πρυτανεῖον βαδίζει, σιτισόμενος, ὁ δὲ, πρὸς τοὺς δι
 καστάς, ἀπολογησόμενος, ὁ δὲ, εἰς τὸ δεσποτήριον ἀ
 ποθανόμενος. γίνονται δὲ καὶ δημοθιονίαι νόμιμοι,
 καὶ πανηγύρεις ἐνιαύσιοι, θεῶν τε θυσίαι, καὶ ἡρώων
 θεραπείαι, καὶ χοαὶ κευμητότων, ἄλλα δὲ ἄλλοις ἐνεργ
 γόμενα κατὰ μίαν πρὸς τάξιν ἢ νόμιμον ὄξισίαν,
 σώζει τὸ τῷ ποιήσαντος ὄντως. πόλις δ' ὁμῶς μὲν θυ
 μιαιμάτων γέμει, ὁμῶς δὲ παιάνων τε καὶ σεναγμά
 των. οὕτως ὑπολιπῆων καὶ ἐπὶ τῆς μείζονος πόλε
 ως. λέγω δὲ τὸδε τὸ κόσμος. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσο
 κληνῆς ὁ θεὸς ἐδεμίαν ἐπιδεχόμενος διορθωσιν, ἢ
 μετάθεσιν. κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν
 κέρβεσιν ἀναγεγραμμένων. ἡγεμῶν δὲ αἰεὶ κινήτως
 αὐτῷ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοιονομεῖται διάνοσι
μος

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

Ⓜ **μος** ἔρανθ καὶ γῆς, μεμερισμένος κατὰ τὰς φύσεις
 πάσας διὰ τῶν οἰκείων σπερμάτων εἴστε τὰ φυτὰ
 καὶ ζῶα, κατὰ γένη τε καὶ εἶδη. καὶ γὰρ ἄμπελοι, καὶ φοίνικ
 κες, καὶ περσέαι, συκείαι τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλάαι ὡς φησ
 σιν ὁ ποιητής, τά τε ἀναρπά μιν, ἄλλας δὲ παρεχόμε
 να χρείας, πλάτανοι, καὶ πίτυες, καὶ πύξοι, κλήε
 θρήτ' ἀγερόστε καὶ εὐώδης κυπάρισσας, αἴτε καρ
 πὸν ὀπώρας ἰδύρ, ἄλλως δὲ δυσθισαύρινον φέρουσαι.
 ὄχλαι καὶ ῥοιαὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, τῶν τε ζώων
 τά τε ἄγρια καὶ ἡμέρα, τά τε ἐν αἴρι καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν
 ὕδατι βοσκόμινά γίνονται, καὶ ἀνιμάζει καὶ φθείρεται,
 τοῖς τῷ θεῷ πειθόμενα θεσμοῖς. πᾶν γὰρ ἔρπετόν,
 πᾶν γῆν νέμεται ὡς φησιν Ἡράκλειτος. εἰς δὲ ὄν, ποσ
 λυώνυμός ἐστι, κατονομαζόμενος τοῖς πάθεσι πᾶσ
 σιν, ἅπερ αὐτὸς νεοχμεῖ. καλῶσι δὲ αὐτὸν καὶ ζῆνα καὶ
 διαπαρὰ κλήως χρώμινος τοῖς ὀνόμασιν, ὡς καὶ ἂν
 εἰ λέγοιμιν δι' ὄν ζῶμιν, κρόνος δὲ καὶ χρόνος λέγεται.
 διήκων δὲ αἰῶνος ἀτέρμονος, εἰς ἕτερον αἰῶνα. ἀσρα
 πᾶιος τε καὶ βρονταῖος, καὶ αἰθριος καὶ αἰθέριος, κεραυ
 νίος τε καὶ ὑέτιος, ἀπὸ τῶν ὑετῶν καὶ κεραινῶν καὶ τῶν
 ἄλλων καλεῖται. καὶ μὲν ἐπικάρπιος μιν ἀπὸ τῶν καρ
 πῶν, πολιεύς δὲ ἀπὸ τῶν πόλεων ὀνομάζεται, γενέθε
 λῖός τε καὶ ἔρμειος καὶ ὀμόγυιος καὶ πάτριος, ἀπὸ τῆς
 πρὸς ταῦτα κοινωνίας. ἑταιρεῖος τε καὶ φίλιος, καὶ ξεί
 νιος καὶ σράτιος, καὶ τροπαῖος, καθάρσιός τε καὶ πα
 λαμναῖος, καὶ ἰκείσιος καὶ μελίχιος, ὡς περ οἱ ποιη
 τὰί λέγουσι. σωτήρ τε καὶ ἐλευθέριος ἐτύμως. ὡς δὲ
 τὸ πᾶν

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

τὸ πᾶν εἶπερ, ἑράνιος τε ἢ χθόνιος πάσης ἐπώνυ-
 μος ὢν φύσεώς τε ἢ τύχης. ἅτε πάντων αὐτὸς αἴ-
 τιος ὢν. διὸ ἢ ἐν τοῖς ὀρφικοῖς ἔκαστος λέγεται ἅ-
 λέγεται. οἶμαι δὲ ἢ τὴν ἀνάγκην ἔκαστος λέγεσθαι
 πλὴν τούτου. οἶον ἐκείνητον ἑστίαρ ὄντα. εἰμαρμί-
 νον δὲ, διὰ τὸ εἶρεν τε ἢ χωρεῖν ἀνωλύτως. πεπρω-
 μένην δὲ διὰ τὸ πεπερατώσθαι πάντα καὶ μηδὲν ἐν-
 τοῖς οὐσίῃ ἀπειρον εἶναι. ἢ μοῖραν μὲν, ἀπὸ τοῦ με-
 μερίσθαι. νέμεσιν δὲ, ἀπὸ τῆς ἐκάστω διανεμήσεως.
 ἀδράσειαν δὲ, ἀναπόδρασον αἰτίαν οὐσαν κατὰ φύ-
 σιν. αἴσαν δὲ, αἰεὶ οὐσαν. τάτε πᾶσι τὰς μοῖρας καὶ
 τὸν ἀτρακτον, εἰς τὸ πᾶν νεύει. τρεῖς μὲν γὰρ αἰμοῖ-
 ραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα δὲ ἀτρά-
 κτο τὸ μὲν, ὀξεργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον, τὸ δὲ, περι-
 σρεφόμενον. τέταται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγονός, μία
 τῶν μοιρῶν ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα, ἅ-
 τρεπῆ ἀόσι, κατὰ δὲ τὸ μέλλον λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἢ
 κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεσὼς, κλωθῶ,
 συμπεραίνεσά τε ἢ κλώθουσα ἐκάστω τὰ οἰκεία. πε-
 ραίνεται δὲ ἢ ὁ μῦθος ἔκαστος ἀτάκτως. ταῦτα δὲ πάντα
 ὄσιν, ἔκαστος ἄλλοτι πλὴν ὁ θεός. καθάπερ ἢ ὁ γενναῖος
 Πλάτων φησὶν. ὁ μὲν δὲ θεός ὡς περὶ ὁ παλαιὸς λόγος
 ἀρχὴν τε ἢ τελευτῶν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἐ-
 χωρ, εὐθεία περαίνει κατὰ φύσιν πορευόμενος. τῷ
 δὲ, αἰεὶ ξυνέπεται δίκην τῶν ἀπολειπομένων τῷ θεῷ νό-
 μω τιμωρός. ἢ ὁ εὐδαιμονήσειν μέλλων, μάκαρός
 τε ἢ εὐδαίμων ὅς ἀρχῆς εὐθύς μέτοχος εἶναι.

ΦΙΛΩΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΚΩΣΜΟΥ.

ΥΔΕΝ τῶν ὄντων, ἰσότημον
ὑφέσκηθεῶ. ἀλλ' ἔσιρ εἰς ἄρ
χωρ ἢ ἡγεμῶν ἢ βασιλεύς,
ᾧ πρυτανεύειν ἢ διοικεῖν μῶ
νω θέμις τὰ σύμπαντα. τὸ γὰρ
ἐν ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς
κοίρανος ἔσω, εἰς βασιλεύς,
ἐν δὲ πῶλεων ἢ ἀνθρώπων λέγοι τ' ἀνέν δίκη μαλ
λον, ἢ δὲ πῶ νόσμος ἢ θεῶ. ἐνός γὰρ ἕνα ποιητήν τε καὶ
δεσπότην ἀναγκάσιον εἶναι. τέτο δὴ προομολογηθέν
τος, ἀνόλεθον ἄρ εἰν συνυφαίνειν τὰ ἀρμόζοντα. τίς
να οὐρ ὄσι σιοπῶμαρ. εἰς ᾧν ὁ θεός, δύο τὰς ἀνωτά
τω δυνάμεις ἔχει. διὰ τῶν τῶν δυνάμεων, ὁ ἀσῶς
ματος καὶ νοητός ἐπάγη νόσμος, τὸ τῶ φαινομένου
τῶδε ἀρχέτυπον, ιδέαις ἀοράτοις συσαθείς, ὡς περ
οὔτω ὄμμασιρ ὄρατός. καὶ ἀπλαγῆντες οὐρ τινες
πῶ ἐνατέρε τῶν νόσμων φύσιρ, ἔ μόνον ὄλες ὄξε
θείωσαρ, ἀλλὰ ἢ τὰ καλλισα τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν,
ἡλιον λέγω ἢ σελήνην, καὶ τὸν σύμπαντα ἔρανον,
ἄπερ ἔδερ ἀιδεθέντω θεοῖς ἐκάλεσαρ. ᾧρ πῶ ἐπί
νοιαρ κατιδῶρ Μουσῆς φησί, κῦριε κῦριε βασιλεῦ
τῶν θεῶν, ἔνδειξιρ τίς παρ ὑπηνόες ἀρχοντω δια
φορᾶς. ἢ ὁ τῶ ἰσδαίων ἔθνεσ πρεσβύτατος, γένη μὲν
ἢρχαλς

ἦν χαλδαῖος. πατρὸς δὲ ἀστρονομικῶ τῶν πρὸ τὰ μα-
 θήματα διατριβόντων, οἱ τοὺς ἀστέρας θεοὺς νομίζου-
 σι, καὶ τὸν σύμπαντα ἔρανόν τε καὶ κόσμον. παρ' οὓς
 πότε εὖ, καὶ τὸ χεῖρόν φασιρ ἀποβαίνειν, ἔδειρ' ἕξω-
 τῶν ἀσθητῶν αἴτιον ὑπολαμβάνοντες εἶναι. τίς το δέ,
 τί ἄρ' εἰη χαλεπώτερον, ἢ μάλλον ἀπελήγξαι τὴν ἐν
 τῇ ψυχῇ δυσγένειαν δυνάμενον δι' ἐπισήμης τῶν πολι-
 τῶν καὶ δευτέρων καὶ γεννητῶν, εἰς ἀνεπιστημοσύνην
 ἰσχύς τῶ ἐνός καὶ πρεσβυτάτος, καὶ ἀγενήτος, καὶ ποιητῶ
 τῶν ὄλων, καὶ διὰ τε ταῦτα ἀρίστου. καὶ μυρία ἄλλα, ἀ-
 διά μέγεθος, ἀνθρώπινος λογισμὸς ἔχωρεῖ. ὅρ' ἐν
 νῶ λαβῶν καὶ ἐπιθειάσας, κατὰ λείπει μὲν πατρίδα καὶ
 γενεάν καὶ πατρῶον οἶκον, εἰδὼς ὅτι μένοντος μὲν, αἰ-
 τῆς πολυθέου δόξης ἐγκαταμένεσθαι ἀπάται, ἐννοίαν α-
 νύκτον κατὰ σκευάξουσιν εἰς τὴν τῶ ἐνός εὐρεσιν, ὅς
 ὄσιν αἰδῖος μόνος, καὶ τῶν ἄλλων πατήρ νοητῶν τε καὶ
 ἀσθητῶν. εἰ δὲ μετὰ νασαίη, μετὰ νασῆναίτε καὶ τῆς δια-
 νοίας τὴν ἀπάτην, μεταρροσάμενος τὴν ψευδῆ δό-
 ξαν, εἰς ἀλήθειαν. ἅμα δὲ καὶ τὸν πόθον ὄν' ἐπὸ θεῶν γινώ-
 ναι τὸ ὄν' προσανερῖ πεισελόγια, τὰ χρηθέντα. ὅς πο-
 δηγετῶμενος ὄσῳ τὴν τῶ ἐνός ἀοικνωτάτῳ σπυδῆν, καὶ
 ζήτησιν, ἢ εἰ καὶ ἔσ' πρότερον ἀνῆκεν, ἢ τρανωτέρας λα-
 βῆν φαντασίας ἔχει τῆς οὐσίας (τῆτο γὰρ ἀμύχανον)
 ἀλλὰ τῆς ὑπαράξεως αὐτῶ. καὶ τῆς προνοίας. διὸ καὶ
 πεισεῦσαι λέγεται τῶ θεῶ πρώτος. ἐπειδὴ καὶ πρώτος
 ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν ἔσχεν ὑπόληψιν, ὡς ἔσιν ἐν αἴτιον
 ἀνώτατον τὸ προνοοῦν τοῦτε κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐ-
 τῶ. ἐπειδὴ

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

πῶ. ἐπειδὴ γὰρ πῶ ἐσίαν ἄτακτον συγκεχυμένην οὖ-
 σαν εἰς τάξιν ὅζ' ἀταξίας, καὶ ἐκ συγχύσεως εἰς διά-
 κρισιν ἄγων ὁ κοσμοπλάστης, κοσμεῖν ἤρξατο, γῆν
 καὶ καὶ ὕδωρ, ἐπὶ τὸ μέσον ἐρρίψα, τὰ δ' αἶρος καὶ πυ-
 ρὸς δένδρα, πρὸς πῶ μετάρσιον ἀνεῖληκεν ἀπὸ τῶ
 μέσῃ χώρῃ, τὸν δὲ αἰθέριον ἐκ κύλων τόπον ὠχυ-
 ρῆτο, πῶρ ἐντὸς ὄροντε καὶ φυλακτῆριον αὐτὸν τι-
 θεῖς. ἀφ' οὗ καὶ ἕρανός ἐνομάσθη δοκεῖ. καὶ ταῦτα καὶ
 τὰ τέλεια τῶ παντός ἦν μοσχεύματα. τὸ δὲ παμμέ-
 γεθες καὶ παμφορώτατον ἔργον ὁ κόσμος οὗτος, οὗ
 παραφυάδες οἱ εἰρημένοι βλαστοί, ὅπως ποτ' οὖν ἄρα
 τὰς ῥίζας καθῆκε, καὶ τίς ὅστις αὐτῶ βάσις, ἐφ' ἧς ὡς
 περ ἀνδρίας ἐρήρσαι συνεπέον. σῶμα καὶ ἕδην ἄ-
 πολεφθῆν εἰκός ἐξω πλανᾶσθαι, πῶ δὲ ὅλων ὕλην ἐρ-
 γασαμένον καὶ διακοσμήσαντα θεῶ. τελειότατον γὰρ
 ἤρμοττε τὸ μέγιστον τῶν ἔργων, πῶ μεγίστῳ διημιερῶ
 διαπλάσασθαι. τελειότατον δ' ἐκ ἂν ἦν, εἰ μὴ τελεί-
 οῖς συνεπληρῆτο μέρεσιν. ὡς τε εἰ τῆς ἀπάσης ὕλης
 μηδὲν ἐξω μὴ δὲ τῆς βραχυτάτης κατὰ λαφθείσης συ-
 νείη ὅδε ὁ κόσμος, ἀνάγκη τοίνυν ἐντὸς, ἢ κενόν ἢ
 μηδὲν εἶναι. εἰ καὶ δὴ κενόν, πῶς τὸν πλήρη καὶ νασόν
 καὶ τῶν ὄντων βαρύτερατον εὐρέθη καταυτεῦον, σερεῶ
 μηδενός ἐπερείδοντα. ὅζ' οὐ φάσματι ἀνέοικέναι δό-
 ξαι. ζητήσεως ἀεὶ τῆς διανοίας βάσιν σωματικὴν, πᾶν
 ἔχειν εἰκός, ἐάν γε κινεῖται τυγχάνη, τὸν δὲ δὴ κόσ-
 μον διαφερόντως. ὅτι τὸ μέγιστον σωμάτων ὅστι, καὶ
 πλῆθος ἄλλων σωμάτων ὡς οἰκῆα ἐκκενόλωσαι

ΦΙΛΩΝΟΣ

μέρη, τὰς δυσωπίας οὖν εἴτις ἀποδιδράσκειν βούε
 λοιτο τὰς ἐν τοῖς διαπορηθείσι, λεγέτω μετὰ παρρη-
 σίας, ὅτι ἔδερ τῶν ὑλῶν κραταῖον οὕτως, ὡς τὸν νόσ-
 μον ἀχθιφορεῖν ἰσχύσαι. νόμος δὲ ὁ αἰδῖος θεὸς αἰω-
 νίς, τὸ ὀχυρώτατον ἢ βεβαιότατον ἔρεισμα τῶν ὀ-
 λῶν ὄσιν. οὕτως ἀπὸ τῶν μέσων ὅπῃ τὰ πέρατα, ἢ ἀπὸ
 τῶν ἀκρῶν ὅπῃ τὰ μέσα λαθεῖς, δολιχεύει τὸν τῆς φύ-
 σεως δρόμον ἀήτητον. συνάγων πάντα τὰ μέρη καὶ
 σφίγγων. δεσμὸν γὰρ ἀρρηκτον τὸ παντὸς ὁ γεννησας
 ἐποίει πατήρ. εἰκότως οὖν, ἔδὲ γῆ πᾶσα διαλυθήσε-
 ται πρὸς ὕδατος. ὅπερ αὐτῆς οἱ κόλποι κενωθήσασιν
 ἔδ' ὑπ' αἴρος σβεδήσεται πῦρ. ἔδ' ἔμπαλιρ ἔσῳ πυ-
 ρὸς αἴρ ἀναφλεχθήσεται. τὸ θεῖον νόμον μεθόριον τὰτ
 τουτων αὐτὸν. ἔπω μὲν δὴ τὸ παμφορώτατον φυτὸν
 ἐρρίξτο, καὶ ῥιζοθῆν, ἐκρατῆτο. τῶν δὲ ἐν μέρει ἢ
 βραχυτέρων φυτῶν, τὰ μὲν μετὰ βατικῶς κινητὰ, τὰ
 δὲ ἀνευ μετὰ βάσεως, ὡς ἀν' ἐσώτα κατὰ τὸν αὐτὸν τό-
 που ἐδημιουργεῖτο. τὰ μὲν οὖν μετὰ βατικῆ κινήσει
 χρώματα, ἀδὴ φανερὸν ἡμεῖς ζῶα εἶναι, ταῖς τὸ παντὸς
 ὀλοσχερεσέρας προσεγένετο μοίραις. γῆ μὲν τὰ χερ-
 σῶα, πλωτὰ δὲ τὸ ὕδατι, τὰ πῆνυά δὲ αἰερί τούς ἀσί-
 ρας δὲ ἐν ἔρανῳ. διττὰ δὲ ἐν τε γῆ ἢ ὕδατι, ἢ αἰερί γέ-
 νη, ὁ ποιῶν ἐποίει. αἰερί μὲν τὰ πῆνυά, ἢ δυνάμεις ἀλ-
 λας, ἀκινήσει ἔδαμει ἔδαμῶς κατὰ λαμβανομένης.
 ψυχῶν ὀθίασος οὕτως ἀσωμάτωρ ἐσί, διακειοσμη-
 μίνων ἔσας αὐταῖς ἐν τάξεσι. τὰς μὲν γὰρ εἰσι κρῖνε-
 σαι, λόγος ἔχει σώμασι θνητοῖς. ἢ κατὰ τινὰς ὀρισ-
 μένας περιόδους ἀπαλλάττεισθαι πάλιν. τὰς δὲ, θεοτέ-

ρας κατὰ σκευῆς λαχέσας ἅπαντα ἀλογεῖν τὸ τῆς
 γῆς χωρίον. ἀνωτάτω δ' εἶναι πρὸς αὐτῷ τῷ αἰθέρι τὰς
 καθαρτάτας. ἃς οἱ μὲν παρ' ἑλλησι φιλοσοφῆσαν-
 τες, ἥρωας καλοῦσι καὶ δαίμονας. Μωϋσῆς δὲ εὐθε-
 βόλῳ χρώματι, ἀγγέλους προσαγορεύει.
 πρεσβευόμενας ἢ διαγγελέσας τά τε παρὰ τὴν γε-
 μῆτος τοῖς ὑπνιόοις ἀγαθὰ, ἢ τῷ βασιλεῖ ὧν εἰσιρ ὑ-
 πνιόοι χρεῖοι. ἐνεῖναι δὲ ὡς περ εἰς ποταμὸν τὸ σῶμα
 κατὰβάσαι, ποτὲ μὲν ἐπὶ συρμῶ δίνης βιαιοτάτης ἄρ-
 παθεῖσαι κατεπόθησαν, ποτὲ δὲ πρὸς τὴν φθορὰν
 ἀντισχεῖν δύνηθεῖσαι, τὸ μὲν πρῶτον ἀνενηξάντο, εἶτα
 ὄθεν ὄρμηθησαν, ἐνεῖσε πάλιν ἀνέπησαν. αὐταὶ μὲν
 οὖν εἰσι ψυχὰι τῶν ἀνωθεν εὐθενῶς φιλοσοφούντων,
 ὧς ἀρχῆς ἄχρι τέλους μελετῶσαι τὸν μετὰ σωματίων,
 ἀποθνήσκουσιν βίον. ἵνα τῆς ἀσωμάτου ἢ ἀφθάρτου πα-
 ρὰ τῷ ἀγενήτῳ ἢ ἀφθάρτῳ ζωῆς μετὰ λάχουσι. αἱ δὲ
 καταποθεῖσαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅσοι σοφίας ἠ-
 λόγησαν, ἐιδόντες ἀσράτοις ἢ τυχεροῖς πράγμα-
 σιν ἑαυτὰς, ὧν ἕθεν εἰς ψυχὴν ἢ νῦν ἀναφέρεται. πάν-
 τα δὲ ὅτι τὸν συμφυῶ νεκρὸν ἡμῶν τὸ σῶμα, ἢ ὅτι τὰ
 ἀψυχότερα τῆς. δόξαν λέγω ἢ χρέματα, ἢ ἀρχάς,
 ἢ τιμὰς. ἢ ὅσα ἄλλα ἐπὶ τῶν μὴ τεθεαμένων τὰ πρὸς
 ἀλήθειαν καλὰ, ἀπάτη ψευδῶς δόξης ἀναπλάττεται ἢ
 ζωγραφεῖται. ψυχὰς οὖν ἢ δαίμονας ἢ ἀγγέλους, ὀνό-
 ματι μὲν διαφέροντας, ἐν δὲ ἢ ταυτὸν ὑποκείμενον
 διανοηθείς, ἄχθος βαρύτερον ἀποθήσεις δεισιδαιμονί-
 ας. ὡς περ γὰρ ἀγαθὸς δαίμονας, ἢ κακὸς λέγουσιν οἱ
 πολλοὶ ἢ ψυχὰς ὁμοίως, οὕτω ἢ ἀγγέλους τὰς μὲν τῆς

ΦΙΛΩΝΟΣ

προῤῥήσεως ἀξίως πρεσβύτας τινὰς ἀνθρώπων
 πρὸς θεόν, ἢ θεῶν πρὸς ἀνθρώπους ἱεροῦς ἢ ἀσύλους,
 φύλακας διὰ τὴν ἀνυπαίτιον ἢ παγκράλιον ταύτην
 ὑπερσίαν. τοὺς δ' ἔμπαλιον ἀνιέρως ἢ ἀναξίως τῆς
 προῤῥήσεως ἢ αὐτὸς ὑπολαμβάνων, ἔχ' ἁμαρτίας
 σεις. μαρτυρεῖ δὲ μετὰ λόγῳ, ὁ ὕμνογράφος οὕτως
 λέγων. ὄξαπέσειλεν εἰς αὐτούς, ὀργὴν θυμῷ αὐτῷ δι
 ἀγγέλων πονηρῶν. ὕδατι δὲ ζῶα πλωτὰ ἢ ζωόφυτα,
 τῆ γῆ δ' αὖ, ζῶά τε χερσαῖα ἢ φυτὰ. ἢ τὰ μὲν φυτὰ,
 κατώτερα ἐργάσατο τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, τοῖς βα
 θέσι τοῖς τῆς γῆς μέρεσι πῆξας. ζῶων δὲ τῶν ἀλόγων
 τὰς κεφαλὰς ἀνεληύσας ἀπὸ γῆς ὅτι προμήκεις αὐ
 χένος ἀίρας ἠρμόζετο τῷ αὐχένι. ὡς περ ἐπίβασιν
 τοὺς ἐμπροσθίως πόδας θεῖς. ὄξαιρέτο δὲ τῆς κατὰ
 σκευῆς ἔλαχεν ἄνθρωπος. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων τὰς ὀ
 ψεις, περιήγαγε καὶ πῶν κύψας. διὸ νένευκε πρὸς χέρ
 σον. ἀνθρώπων δὲ ἔμπαλιον ἀνώρθωσεν. ἵνα τὸν ἔρα
 νόν κατὰθεῖται. φυτὸν ἐκ ἐπίγειον, ἀλλ' ἔρανιον
 ὡς παλαιὸς λόγος. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι, τῆς αἰθερίας φύ
 σεως τὸν ἡμέτερον ὕπν μοίραν εἰπόντες εἶναι, συ
 γένειαν ἀνθρώπων πρὸς αἰθέρα συνῆψαν. ὁ δὲ δὴ μέ
 γας Μωυσῆς ἐδενὶ τῶν γερονότων τῆς λογιῆς ψυχῆς
 τὸ εἶδος ὁμοίως ὠνόμασεν. ἀλλ' εἶπερ αὐτῷ τὸ θεῖον
 ἢ ἀοράτου θεῶν ἐκείνης εἰκόνα. δόμιμον εἶναι νομίσας
 ἦς εἶωθε καὶ τρυπώθην σφραγίδ' α θεῶν. ἦς ὁ χαρακτήρ
 ὄσιν, ὁ αἰδῖος λόγος. ἐνέπνευσε γὰρ φησὶν ὁ θεός εἰς
 τὸ πρόσωπον αὐτῷ, πνοὴν ζωῆς, ὥστε ἀνάγκη πρὸς
 τὸν

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

τὸν ἐπιέμποντα τὸν δεχόμενον ἀπεικονίζεσθαι. διὸ
 ἢ τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα φασὶ θεῶ γεννηθῆναι. ἢ
 μὴ κατ' εἰκόνα τινὸς τῶν γεγονότων. ἀλλ' ἐπαναλα
 βόντες τὸν λόγον σαφηνείας χάριν εἰπωμεν, ὅτι
 τῶν σωμάτων, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξι, τὰ δὲ, φύσιν,
 τὰ δὲ ψυχὴν, τὰ δὲ, λογικὴν ψυχὴν. λίθων μὲν οὐκ ἔ
 ξύλων ἂ δὴ τῆς συμφυίας ἀπέσπασαι, δεσμὸν κρα
 ταιότατον, ἕξι ἐργάσατο. ἢ δ' ἔδει, πνεῦμα ἀναερί
 φων ἐφ' ἑαυτὸ. ἄρχεται μὲν γὰρ, ἀπὸ τῶν μίσθων ὅτι
 τὰ πέρατα τείνεσθαι, φαῦσαν δὲ ἀκρας ἐπιφανείας,
 ἀνακράμψη πάλην ἄχρις ἂν ὅτι τὸν αὐτὸν ἀφίκη
 ται τόπον, ἀφ' οὗτο πρῶτον ὠρμήθη, ἕξως ὁ συνε
 χῆς οὗτος δίαυλος. πῶ δὲ φύσιν ἀπένειμε τοῖς φυ
 τοῖς, κερασάμενος αὐτῶν, ἐκ πλείων δυνάμεων, θρε
 πτικῆς τε, ἢ γεννητικῆς. ψυχὴν δὲ φύσεως τρισὶ δι
 ἀλλάγησαν ὁ ποιῶν ἐποίησεν, αἰσθήσει, φαντασίᾳ, ὀρμῇ.
 τὰ μὲν δὲ φυτὰ, τῶν ἀμέτοχα, τῶν δὲ ζώων ἕκαστον,
 ἀθρόον μετέχει τῶν ἐρημύων. αἰσθησις μὲν οὐκ ὡς
 αὐτὸ δὴ περὶ τοῦ ὀνόματος, εἰσθεσίς τις οὐσα, τὰ φα
 νέντα ἐπισφέρει τῶ νῶ. φαντασία δὲ, τύπωσιν ἐν ψυ
 χῇ, οἷον ἐφ' αἰσθησῆς οὐσα. ἢ γὰρ εἰσῆγαγεν ἕκαστη
 τῶν αἰσθησῆων ὡς περὶ δαιτύλιός τις, ἢ σφραγὶς ἕνας
 πεμάξατο τὸν οἰκῆον χαρακτῆρα, ἢ τὸ ἐκμαγεῖον φυ
 λάττει παρ' ἑαυτῆ, μέχρις ἂν ἢ ἀντίπαλος τῆ μνήμη,
 τὸν τύπον λεάνασα λήθη, ἀμυδρόν ἐργάσεται, ἢ
 παντελῶς ἀφανίσῃ. τὸ δὲ φανὲν ἢ τυπῶσιν, τότε
 μὲν, οἰκείως, τότε δὲ, ὡς ἕτερος δίδθηκε τῶ ψυχῇ. τῶ

ΦΙΛΩΝΟΣ

το δὲ αὐτῆς τὸ πάθος, ὁρμῇ καλεῖται. ἢν ὀριζόμενοι, πρῶτον ἔφισαν ψυχῆς κίνησιν. τοσοῦτοις μὲν ζῶα ὑπερέχει φυτῶν. ἰδὼμεν τοίνυν τίνι τῶν ἄλλων ζῶων ὑπερέβηκεν ἄνθρωπος. τῆτο δὲ ὀζαίρετον, γέρας ἔλαχε διάνοια. ἢ τὰς ἀπάντων φύσεις σωμάτων τε καὶ πραγμάτων, εἴωθε καταλαμβάνειν. καθάπερ γὰρ ἐν μὲν τῷ σώματι τὸ ἡγεμονικώτατον ὄψις ὄζει, ἐν δὲ τῷ παντὶ ἢ τῷ φωτὸς φύσις, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ἐν ἡμῖν τὸ κρατισεῦον, ὁ νοῦς. ψυχῆς γὰρ ὄψις οὗτος, ταῖς οἰκείαις περιλαμβάνουσ ἀρχαῖς, δι' ὧν ὁ πολὺς καὶ βαθύς ὀφθός ὄν κατέχειν, ἀγνοια τῶν πραγμάτων ἀνασπιδναται. τῆτο τῆς ψυχῆς τὸ εἶδος οὐκ ἐν τῶν αὐτῶν σοιχείων ὄζ ὦν τὰ ἄλλα ἀπετελεῖτο διεπλάσθη. καθαρωτέρας δὲ καὶ ἀμείνουος ἔλαχε τῆς οὐσίας ὄζ ἢς αὐθεῖαι φύσεις ἐδημιουργῶντο, παρὸ καὶ μόσων τῶν ἐν ἡμῖν, εἰκότως ἀφθαρτον ἔδοξεν εἶναι διάνοια. μόνην γὰρ αὐτῶν ὀγεννήσας πατήρ, ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὰ τῆς ἀνάγκης ἀνεῖς δεσμά, ἀφετον εἶασε. δωρησάμενος αὐτῇ τ' ὀρεποδεσάτο, καὶ οἰκεία κτείματα αὐτῶν, τ' ἐκασίας μοίραν, ἢν ἡδύνατο δέξασθαι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ζῶα ὦν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢ ὄζαις εὐμένη εἰς ἐλευθερίαν διάνοια ἔκτισι, καταλευθέντα καὶ χαλινωθέντα πρὸς ὑπηρεσίαν ἀνθρώποις παραδέδοται, ὡσπερ οἰκείται δεσπότηαις. ὄδ' ἄνθρωπος, ἐθελευργῶ καὶ αὐτοκελεύσει γνώμης λαχὼν, καὶ προαιρετικαῖς χρώμενος ταῖς ἐνεργείαις, εἰκότως φόρον μὲν ἔσχερ' ἐφ' οἷς ἐν προνοίας ἀδιαιεῖ. ἔπαινον δὲ ἐφ' οἷς ἐκῶν καθορθοῖ. παρὰ γὰρ θεῶ τῶν ἐκασίον κίνησιν εἰλι

φῶς, ἢ κατὰ τὸ ὁμοιωθεὶς αὐτῷ, χαλεπῆς ἢ ἄργα
 λεωτάτης δεσποίνης τῆς ἀνάγκης ἐλευθερωθεὶς, κας
 τηγορίας δεόντως τυγχάνει, ὅτι τὸν ἐλευθερώσαντα ἔ
 περιέπει. τοι γάρ τοι τῶν κατ' ἀπελευθέρων ἀχαρίσ
 των ἀπαραίτητον δίκην ὀρθότατα ἀποτίσει. τῶτοι ἢ
 τὸ σῶμα ἀνεγερθεὺς πρὸς τῶν καθαρωτάτων τ' παντὸς
 μοῖραν ἔρανόν τας ὀψεις ἀνέτεινε. ἵνα τῷ φανερῷ,
 τὸ ἀφανὲς ἐκδηλῶς κατὰ λαμβάνηται. ἐπειδὴ τοίνυν
 τῶν πρὸς τὸ ὄν διανοίας ὀληνὴν ἀμήχανον ἦν ἰδεῖν, ὅτι
 μῆτους ἀχθίντας πρὸς αὐτὸν μόνες, ὃ γὰρ πέπονθεν
 ἕκαστος αὐτὸς ὀζαιρέτως οἶδεν, εἰδῶλον ἐναργὲς ἀει
 δος ὀμματος, τὰ τ' σώματος ποιεῖ, δυνάμει πρὸς
 αἰθέρα ἀπονέειν. ὁπότε γὰρ οἱ ἐκ φθαρτῆς παγέντως
 ὕλης ὀφθαλμοὶ, τοσούτου ἐπέβησαν, ὡς ἀπὸ τ' τῆς γῆς
 χωρεῖς πρὸς τὸν μακρὰν ὄντως ἀφισῶτα ἀνατρέχειν
 ἔρανόν, ἢ ψαύειν τῶν περάτων αὐτ', πόσον τινὰ χρε
 νομίσει τὸν δρόμον τῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων. ἀπερ ὕ
 πό πολλῷ τὸ ἐν κατιδεῖν τηλαυγῆς ἡμέρας πηρωθέν
 τα, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἔσχατον αἰθέρα τείνεται, ἀλλὰ
 κατὰ πρὸς λιπὼν παντὸς τ' κόσμου τὸς ὀρεσ ἐπείγεται
 πρὸς τὸν ἀγέννητον. διεξιθόντως οὖν, πρὸ τῶν ὀλοσ
 σχερεσίρων ἐν κόσμῳ φυτῶν. ἰδῶμεν ὄν τρόπον ἢ
 τὰ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ βραχεῖ κόσμῳ δένδρα ὀ πάντε
 σοφος ἐδημιέργει θεός. αὐτίκα τοίνυν ὡς περ βαρ
 θύγειον χωρίον, σῶμα τὸ ἡμέτερον λαβὼν, δεξάμε
 νας αὐτῷ τὰς ἀσκήσεις ἀπεργάζετο. καπειθ' οἶα φυ
 τὸν ἡμέρον ἢ ὀφελιμώτατον, ἐκείνην αὐτῶν ἐνετίθει.

ἀνοήτων μὲν, εἰς οὓς, ὄψιν δ' εἰς ὄμματα, καὶ εἰς μυτι-
 ρας ὄσφρησιν, καὶ τὰς ἄλλας, εἰς τὰ οἰκῆα συγγενῆ
 χωρία. μαρτυρεῖ δέ με τῷ λόγῳ, ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ, ἐν
 ὕμνοις λέγων ὧδε. ὁ φυτεῦν οὓς ἐκ ἀκέραι· ὁ πλάσ-
 σωρ ὁφθαλμὸν ἐκ ἐπιβλέπει· καὶ τὰς διοικέσας μένε-
 τοι μέχρι σκελῶν τε καὶ χειρῶν, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ σώμα-
 τος μερῶν, ὅσα ἐντός τε καὶ ἐκτός δυνάμεις ἀπάσας
 εὐγενῆ μοσχεύματα εἶναι συμβέβηκε. τὰ δὲ ἀμείνω καὶ
 τελειότερα τῷ μεσαιτάτῳ καὶ καρποφορεῖν δυνάμει-
 να διαφερόντως ἡγεμόνι προσερίξῃ. ταῦτα δὲ εἰσι,
 νόησις, κατὰληψις, εὐσοχία, μελέται, μνήμαι, ἕξεις,
 διαθέσεις, τεχνῶν ἰδέαι πολύτροποι, βεβαιότης ἐπι-
 στήμων, τῶν ἀρετῆς ἀπάσης θεωρημάτων, ἀληθὺς ἀ-
 νάληψις. τῶν ἕδεν ἕδεις ἰκανὸς ἐντός φυτρυῆ-
 σαι. πάντων δὲ ἀθρόον, εἷς ὁ ἀγέννητος τεχνίτης. οὐ
 πεποιηκὼς μόνον ἀλλὰ καὶ ποιῶν αἰεὶ, κατέκασον τῶν
 γιγνομένων τὰ φυτὰ ταῦτα. τοῖς ἐρημένοις δὲ οὐκ ἀνό-
 λυθος, καὶ ἡ τὴν παραδείσῃ φυτρυγία. λέγεται γὰρ, ἐφύ-
 τευσεν ὁ θεὸς παράδεισον ἐν ἔδεμ' κατὰ ἀνατολάς.
 καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἀνθρώπου ὄν ἐπλασε. τὸ μὲν οὖν
 ἀμπέλους, καὶ ἐλαιῶν, ἢ μηλεῶν, ἢ ῥοιῶν, ἢ τῶν παρα-
 πησίων δένδρα οἰέσθαι, πολλὴ καὶ δυσθεράπευτος
 ἠλήθεια. ἀλλ' ὅπως μηδεὶς ὑπολάβῃ τὸν ποιητῶν
 χρῆσιν εἶναι τινος τῶν γερονότων, ἀναγκασίως ἐπέβη
 σε μωσῆος λέγων. κύριος βασιλεύων τῶν αἰώνων, καὶ
 ἐπ' αἰῶνα καὶ ἔτι. ὁ γὰρ δὴ θεὸς. καὶ πατήρ καὶ τεχνίτης καὶ
 ἐπίτροπος τῶν ἐν ἔρανῳ τε καὶ κόσμῳ, πρὸς ἀλήθειάν
 ὄντι. καὶ

ὅτι. ἢ μήν τά γε μέλλοντα συσπιάζεται ὑπὸ τῶν αὐθις
 χρόνων τότε μὲν βραχεῖ, τότε δὲ μακρῶ διαστήματι, δὴ
 μικρὸς δὲ ἢ χρόνος ὁ θεός. ἢ γὰρ τὸ πατρὸς αὐτῶ, πα-
 τὴρ. πατήρ δὲ κόσμος, χρόνος, πῶν αὐτῶ κίνησιν, γένε-
 σιν ἀποφύνας ἐκείνης. ὥστε ἕδερ παρὰ θεῶν μέλλον,
 τῶ ἢ τὰ πῶν χρόνων ὑπηγμένω πέρατα. ἢ γὰρ ἕ χρό-
 νος, ἀλλὰ τὸ ἀρχέτυπον τῶ χρόνος ἢ παρὰ δειγμα. ἐν
 αἰῶνι δὲ, ἕτε παρελήλυθεν ἕδερ, ἕτε μέλλει. ἀλλὰ
 μόνον ὑφίστηεν. ἴκανῶς οὖν διαλεχθέντων πύρι τῶ
 πων, σιεπῆιον ἡδὴ καὶ πύρι ἀφθαρσίας αὐτῶ. τρίτη
 τοίνυν δόξα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις περὶ τῶ γε-
 γόνασι. τῶν μὲν, αἰδίου φαιμένων, ἀγέννητόν τε ἢ ἀνώ-
 λεθρον, τῶν δὲ, ὅζ ἐναντίας γεννητόν τε ἢ φθαρτόν.
 εἰσὶ δὲ οἱ παρ' ἐκατέρων ἐκλαβόντες, τὸ μὲν γεννη-
 τόν, ἀπὸ τῶν ὑσέρων, παρὰ δὲ τῶν πρωτέρων τὸ ἀφθ-
 αρτον, μητιὰ δόξαν ἀπέλιπον, γεννητόν ἢ ἀφθαρ-
 τον οἰκθέντων αὐτόν εἶναι. διμύριτος μὲν οὖν καὶ
 ἐπίκρυτος, καὶ ὁ πολὺς ὄμιλος τῶν ἀπὸ τῆς σοφῆς φι-
 λосоφῶν, γένεσιν ἢ φθορὰν ἀπολείπασιν τῶ κόσμῳ.
 πλήρ ἕχ' ὁμοίως. οἱ μὲν γὰρ, πολλοὺς κόσμους ὑπο-
 γράφουσιν, ὧν πῶν γένεσιν ἀλληλοτυπίαις καὶ ἐπι-
 πλοκαῖς ἀτόμων, ἀνατιθέασιν. πῶν δὲ φθορὰν, ἀντι-
 κοπῶν ἢ προσράξεσιν τῶν γεγονότων. οἱ δὲ σωῖκοι,
 κόσμον μὲν ἕνα, γενέσεως δ' αὐτῶ, τὸν θεὸν αἰτίον,
 φθορᾶς δὲ, μηκέτι θεόν. ἀλλὰ πῶν ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς
 οὔσι πρὸς ἀκαμάτων δύναμιν χρόνων μακρῶν πε-
 ριόδοις ἀναλέγασαν τῶ πάντα εἰς ἑαυτῶ. ὅζ ἡς πᾶς

ΦΙΛΩΝΟΣ

λην ἀναγέννησιν κόσμῳ συνίσταται προμηθεΐα ἴτις
 χνίτη. ἀριστέλης δὲ, ἀγέννητον ἢ ἀφθαρτον ἔφη
 τὸν κόσμον εἶναι. δεινὴ δὲ ἀθεότιζα κατὰ γίνωσκε
 τῶν τ' ἀναντία διεξιόντων, οἱ τῶν χειροκμήτων ἔδην
 ὠήθησαν διαφέρειν τὸ τοσοῦτον ἔργον θεῶ. γεννη-
 τὸν δὲ ἢ ἀφθαρτον φασὶν ὑπὸ πλάτωνος ἐν τιμαίῳ
 δηλῶσαι. τινὲς ἢ οἴονται σοφιστοὶ, κατὰ πλάτω-
 να γενητὸν λέγεσθαι τὸν κόσμον, ἔτι λαβεῖν γενέ-
 σεως ἀρχὴν, ἀλλὰ τῷ εἶπερ ἐγένετο μὴ ἂν ἑτέρως, ἢ
 τὸν εἰρημένον συσῆναι τρόπον. ἢ διὰ τὸ ἐν γενέσει, ἢ
 μεταβολῇ τὰ μέρη θεωρῆσαι. βέλτιον δὲ ἢ ἀληθές-
 ρον ὑπονοεῖν τὸ πρότερον. οὐ μόνον ὅτι διὰ παντὸς
 τὸ συγγράμματι πατέρα μὲν ἢ ποιητὴν ἢ διμικρ-
 γόν τὸν θεοπλάστην ἐκείνον, καλλιέργον δὲ ἢ ἔργον
 νοῦν τὸν κόσμον ἀπ' ἀρχετύπου νοητοῦ παρα-
 δείγματι μίμημα αἰδοῦν, πανθ' ὅσα ἐκείνῳ νοητῷ
 περιέχοντα, αἰδοῦντα ἐν αὐτῷ, τελειότατον πρὸς νοῦ
 τελειότητα, ἐκμαγεῖον πρὸς αἰδοῦσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ
 ἀριστέλης ταῦτα μαρτυρεῖ πρὸς πλάτωνος, διὰ τῶ
 τῆς φιλοσοφίας αἰδῶ. μηδὲν ἄρ' ψευδάμμος. πα-
 τέρα δὲ τῷ πλατωνικοῦ δόγματι ἐνιοὶ νομίζουσι τὸν
 ποιητὴν ἠσίοδον, γενητὸν ἢ ἀφθαρτον οἰόμενοι τὸν
 κόσμον ὑπ' ἐκείνου λέγεσθαι. γενητὸν μὲν, ὅτι φησὶν
 ἦτοι μὲν πρῶτις χάος γένητ' αὐτὰρ ἔπειτα.
 γαί, εὐρύς τερος πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ.
 ἀφθαρτον δὲ, ὅτι διάλυσιν ἢ φθορὰς ἔμνησεν
 αὐτῷ. χάος δὲ ὁ μὲν ἀριστέλης τόπον οἶεται, ὅτι τὸ
 δεξιόμε

Π Ε Ρ Ι Κ Ο Σ Μ Ο Υ .

δεξόμενον ἀνάγκη προουποιεῖσθαι σώματι. τὸ τοῖς
 νυργενητὸν εἶναι τὸν κόσμον, ἐναργέστατα παρ' Ἡσίο
 δὴ μεμύνηται. μακρὰν δὲ χρόνοις πρότερον, ὁ τοῦ
 ἰσδαίου ἔθνους νομοθέτης μωϋσῆς γενητὸν καὶ ἀφθαρ
 τον ἔφη τὸν κόσμον ἐν ἱεραῖς βίβλοις. εἰσὶ δὲ πέντε
 ὧν τῶν πρώτων ἐπέγραψε γένεσιν. ἐν ἧ ἄρχεται τὸν
 τρόπον τῶτον. ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἕρανόν
 καὶ τὴν γῆν. τοὺς δὲ ἀγένητον καὶ ἀφθαρτον κατα
 σκευάζοντάς λόγους προτέρας ταυτέον. οἰκείαν ἀρ
 χὴν λαβόντας. ἀπασιν δὲ τοῖς φθορὰν ἐνδεχομένοις,
 αἰτίαι διτταὶ τῆς ἀπωλείας. ἢ μὲν ἐκτός, ἢ δὲ, ἐκτός
 προϋπὸκεινται. σίδηρον γὰρ καὶ χαλκόν, καὶ τὰς τοια
 υτοτρόπους ὑσίας, εὐροῖς ἀν' ἀφαριζομένας, ὅζ' ἐαυ
 τῶν μὲν ὅταν ἐρπινώδης νοσήματος τρόπον ἴος ἐπι
 δραμῶν διαφάγοι. πρὸς δὲ τὸν ἐκτός, ὅταν ἐμπι
 πραμένης οἰκείας, ἢ πύλεως, συναναφλεχθεῖσαι τῆ
 πυρὸς βιαίῳ ῥοτῇ διαλυθῶσιν. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ
 ζώοις ἐπιγίνεται τελευτή. νοσήμασι μὲν ὅζ' ἐαυτῶν,
 ἐπὶ δὲ τῶν ἐκτός, σφαηομένοις, ἢ καὶ λευκομένοις, ἢ
 ἐμπιπραμένοις, ἢ θάνατον ἢ καθαρόν, τὸν δι' ἀγχο
 νης ὑπομένουσιν. εἰ δὲ φθείρεται καὶ ὁ κόσμος ὅζ' ἀνάγκ
 ης, ἢ τοι ὑπότινος τῶν ἐκτός, ἢ πρὸς τινος τῶν ἐκ
 αὐτῶ διαφθερήσεται δυνάμεων. ἀμήχανον δ' ἐκότε
 ρον. ἐκτός μὲν γὰρ ἔστιν ὅστις ὁ κόσμος. πάντων εἰς τὴν
 συμπλήρωσιν αὐτοῦ συνεργανιθέντων. οὕτω γὰρ εἰς τέ
 ἑστι, καὶ ὅλος καὶ ἀγῆρωσ. εἰς μὲν καὶ ὅλος, διὰ τὴν προ
 κερμένην αἰτίαν. ἀγῆρωσ δὲ καὶ ἄνοσος, ἐπειδὴ τὰ
 νόσοις καὶ γῆρα σώματα ἀλωτὰ, θερμότησι καὶ ψύξ

ΦΙΛΩΝΟΣ

ξεσι η̄ ταῑς ἑλλαῑς ἀναντιώσει, πρὸς ἐπιπιπύσαῑς
 ἔξωθεν ἰχυρῶς ἀνατρέπεται. ὧν ἕδεμία δύναμις ἀπο
 δράσα κηκλῶται η̄ ἐπιτίθεται παθῶν. μηδενὸς ἀπο
 σατῶντων μέρους ἀλλ' ὀλακλήρων ἐγκαιλημμένων
 εἴσω. εἶδ' ἀρατὶ ὄσιν ἐντός, πάντως ἂν εἴη κενὸς ἢ ἀ
 παθῆς φύσις, ἢ ἀδύνατον παθεῖν τι, ἢ δράσαι. καὶ
 μήν ἕδε ὑπότινος αἰτίας διαλυθῆσεται πῶν ἐντός
 αὐτῶ. πρότερον μὲν, ἐπειδὴ τῶ ὄλακτό μέρος η̄ μεί
 ζον ἔσαι η̄ κραταιότερον ὅπερ ὄσιν ἀτοπώτατον. ὁ
 γὰρ κόσμος ἀνυπερβλήτω κρατεὶ χρώματος, ἀγαθὰ
 πάντα μέρη, πρὸς μηδενὸς αὐτῶν ἀγόμενος. ἔπειτα
 διότι διητῶν ἕσῶν πῶν φθορᾶς αἰτιῶν, τῆς μὲν, ἐν
 τός, τῆς δὲ ἐντός. ἀπὺν ἑτέραν οἶεται ὑπομένειν, δεκ
 τικὰ η̄ τῆς ἑτέρας ὄσι πάντως. σημεῖον δὲ βῶς, ἴπε
 ρος ἄνθρωπος, η̄ τὰ παραπλήσια ζῶα, διότι πείφου
 κερ ἀναρρεῖσθαι ὑπὸ σιδήρεσ, η̄ νόσω τελευτήσῃ. ἐπα
 δὴ τοίνυν ὑπ' ἕδενός τῶν ἐντός φθαρσόμενος εἰδεί
 χθῆ ὁ κόσμος πῶ μηδὲν ἔξω κατὰλελείφθαι, πάντως
 ἕδ' ὑπότινος πῶν ἐν αὐτῶ διὰ πῶν προεπιλογισθεῖ
 σαμ ἀπόδειξιμ. καθ' ἢ τὸ ἄλωτόν τῆ ἑτέρα τῶν αἰ
 τιῶν, η̄ πῶν ἑτέραν ἐπεφύκει δέχεσθαι. μαρτύρια δὲ,
 η̄ τὰ ἐν τιμαίῳ πῶν τῶν τὸν κόσμον ἄνοσον εἶναι η̄
 μὴ φθαρσόμενον. τάδε τῶν δὲ δὴ τετάρων, ἐν ἑκα
 στον εἰληφεν ὄλον ἢ τῶ κόσμῳ σύσασις. ἐν γὰρ πυρὸς
 παντός, ὕδατός τε η̄ αἴρος η̄ γῆς συνέσῃσιν αὐτὸν
 ὁ συνιστάς. μέρος ἕδερ ἕδενός, ἕδε δὲ δύναμις ἔξωθεν
 ἀπολιπῶν. τάδε διανοηθεῖς, πρῶτον μὲν ἵνα ὄλον
 ὅτι

Π Ε Ρ Ι Κ Ω Σ Μ Ο Υ .

● ὅτι μάλιστα ζωὴν τέλειον ἐν τελείων μερῶν εἶη, πρὸς
 δὲ τέτοις ἕνα τὸ ἔχ' ὑπολειμμένον. ὃ δὲ ἄλλο
 τοῦτο γένοιτ' ἄρ. ἔτι δὲ, ἵνα ἀγέρω καὶ ἀνοσορ ἢ,
 κατὰ νοῶν ὡς τὰ πῶ σώματι θερμὰ ἢ ψυχρὰ, ἢ πάνθ'
 ὅσα δυνάμεις ἔχει ἰσχυρὰς, ἢ περιισάμηναι ἔξωθεν,
 ἢ πρὸς πίπτουζα ἀκαίρως λυπεῖ, ἢ νόσους ἢ γῆρας
 ἐπάγουζα, φθίνειν ποιεῖ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. καὶ
 τὸν λογισμόν τόνδε, θεὸς ὄλον, ὃ δὲ ὄλων ἀπάντων
 τέλειον ἢ ἀγέρω ἢ ἀνοσορ αὐτὸν ἐτεκμήνατο. τῶς
 το μὲν δὲ ἢ παρὰ πλάτωνος πρὸς τὴν ἀφθαρσίαν τῶ
 κόσμου μαρτύριον εἰλήφθω. τὸ δὲ ἀγέννητον παρὰ
 τῆς φυσικῆς ἀληθείας. ἔπεται γὰρ τῶ γενομένῳ διάλυσις.
 ἀφθαρσία δὲ τῶ ἀγενήτῳ. ἐπεὶ ἢ ὁ τὸ τρίμετρον
 ἐκείνο ποιήσας, τότε γενόμενον κατθανεῖν
 ὀφείλεται, δοκεῖ μὲν ἀποσκοπῶ συνθεῖς. ἀλλ' ἀνοσορ
 λυθίαν τῆς φθορᾶς ὧ δ' ἔχει. ἐτέρω δὲ ὅσι τοιοῦνδε.
 πάνθ' ὅσα τῶν συνθέτων φθείρεται, διάλυσις εἰς τὰ
 ὃ δὲ ἄρ συνετέθη λαμβάνει. διάλυσις δὲ, ἔδερ ἢν ἄρα,
 ἢ πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ἐκείνων ἐπάνοδος. ὡς τε κατὰ
 τὰ τοῦναντίον ἢ σύνθεσις εἰς τὸ παρὰ φύσιν τὰ συνε-
 νεθόντα βεβιάσασθαι. ἢ δὴ τὰ, οὕτως εἰοικέναι ἀψευδῆσας
 τὰ ἔχειν. ἄνθρωποι γὰρ ἀπὸ τῶν τεσσάρων στοιχείων,
 ἀδὴ ὅλα τῶ παντός ὄσιν, ἔραντὸ γῆς, αἴρος τε ἢ πυ-
 ρός, βραχέα μέρη δανεισάμενοι συνεκράθησαν. τὰ
 δ' ἀνακραθέντα, τῆς κατὰ φύσιν θέσεως ἐστέρηται.
 θερμότης μὲν, τῆς ἀνωφοίτου, κἄτω δὲ, τῆς γεώδους ἢ
 βάρους ἐχέσεως ἐσίας ἐπελαφριάσεισης, ἢ τὸν ἀνω
τόπον

ΦΙΛΩΝΟΣ

τόπον ἀντιλαβούσης, ὧν τὸ γεωδέσατον τῶν ἐν ἡμῖν
ἐπέσχε κεφαλή. δεσμὸς δὲ φαυλότατος οὐκ ἐσφιγξε
βία, βιαίος ὅστις ἢ ὀλιγοχρόνιος. ῥήγνυται γὰρ θάπρον
ἐπὶ τῶν δεθέντων. ἄτε ἀπαυχευίζοντων διὰ πότου ὑπὲρ
τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, πρὸς ἣν σπεύδοντα με-
τανίσταται. κατὰ γὰρ τὸν τραγικόν, χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ
μὲν ἐκ γαίας φύντες γαῖαν, τὰ δ' ἀπ' αἰθέρος βλασά-
νοντα, εἰς ἕρανιον πόλον ἦλθε πάλιν. θυήσκει δ' οὐκ
δὲν τῶν γιγνομένων, διακρινόμενον δ' ἄλλο πρὸς ἄλ-
λο, μορφὴν ἰδίαν ἀπέδειξε. τοῖς μὲν δ' ἢ φθειρομέ-
νοις ἀπασι, νόμος ἀναγράφεται ἢ θεσμὸς οὗτος. ὅ-
πότε μὲν ὑφίσκηε τὰ συνελκλυθότα ἐν τῇ πράσει πρὸ
τῆς κατὰ φύσιν τάξεως, ἀταξίας ἀντιμετεληφέναι,
τὸ πρὸς τοὺς ἐναντίους τόπους μετανίστασθαι, ὡς τρὸς
πορ τινὰ ξενιτεύειν δοκεῖν. ὅπότε δὲ διαλύοιτο, πρὸς
τὴν οἰκείαν τῆς φύσεως λῆξιν ἀνακτάμενον. ὁ δὲ νό-
μος ἀμέτοχος τῆς ἐν τοῖς λεχθεῖσιν ἀταξίας ἐστίν.
ἐπεὶ φέρε θεασώμεθα. φθειρομένους τὰ μέρη νυνὶ μὲν
ἀνάγκη τετάχθαι παρὰ φύσιν ἐκασα χωρῶν, ἵστο δὲ
ὑπονοεῖν ἐκ ἀγεννείας. ἀρίστην γὰρ θέσιν ἢ τάξιν ἕναρ
μόνιον τὰ τῷ νόμῳ μέρη εἴληχε. ὡς ἐκασον καθά-
περ πατρίδι φιλοχωρῶν, μὴ ζητεῖν ἀμείνω μεταβο-
λῆν. διὰ ττο γὰρ μὲν ὁ μεσαίτατος ἀπενεμήθη τόπος,
ἐφ' ἣ πάντα τὰ γεώδη, καὶ ἀναρρίψης τί τῶν γεωδῶν,
κατὰ φέρεται. τὸ δ' ἐστὶ σημεῖον χώρας τῆς κατὰ φύ-
σιν. ἐνθα γὰρ μὴ ἐπὶ βίας ὀπίσω ἐνεχθὲν ἴσεται ἢ ἡ-
ρεμῆ, τὸν οἰκείον εἴληχε χωρῶν. ὕδωρ δὲ ὅτι γῆν ἀνα-
κέχυται

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

κίχεται δεύτερον. ἀήρ δὲ καὶ πῦρ, ἀπὸ τοῦ μίση πρὸς
 τὸν ἄνω κενώρηκεν. ἀήρ μὲν, τὸν μεθόριον ὕδατος
 καὶ πυρός πληρωσάμενος τόπος. πῦρ δὲ, τὸν ἀνώτα-
 τον. διὸ καὶ ἀψάμενος δάδα πρὸς γῆν κατὰ φύσιν,
 ἢ φλόξ ἢ δὲρ ἢ ἴον ἀντιβιάσεται. καὶ πρὸς τὴν φύσιν
 καὶ τὸ πῦρ καὶ κίνησιν ἐπισηφίσασα αὐτὴ ἀναδραμεῖ-
 ται. εἰ δὲ φθορᾶς μὲν αἴτιον ἢ παρὰ φύσιν κατὰ τῶν
 ἄλλων ἔχει ζώων, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ κατὰ φύσιν ἕκαστα
 τῶν μερῶν διατέλλονται τὰς οἰκείας διαπληρωσάμε-
 ναχώρας, ἐνδίκως ἀνλέγοιτο ὁ κόσμος ἀφθαρτος.
 ἔτι τοίνυν ἐκείνο παντί τῳ δῆλον. ὅτι φύσις ἕκαστη δια-
 τηρεῖν καὶ διασώζειν, εἰδ' οἶόν τε ἦν, καὶ ἀθανατίζειν ἕ-
 καστα ὧν φύσις ὅστις ἐσπέδακεν. ἢ μὲν ἐν τοῖς δέν-
 δροισι, καὶ δένδροις, ἢ ἐν τοῖς ζώοις, τῶν ζώων ἕκαστον.
 ὁμοθυμαδὸν δὲ ὅτι μέρους ἀναγκάτως ἀγερ πρὸς αἰδιό-
 πητα. ἢ γὰρ ἐνδεία, ἢ φλογμός, ἢ κρυμός, ἢ μυρία ἄλ-
 λα, τῶν εἰωθότων ἐπισυνίστασθαι κατὰ σὴν ψαντὰ διέ-
 σαισε καὶ διέλυσσε τὸν συνεχόντα δεσμόν, καὶ τέλος
 κατέρρηξε μικρά τε αὐτῶν καὶ μεγάλα ἀγέρω διαφυσ-
 λάττειν. ἀναγκάσιον οὖν τῶν τῷ κόσμῳ φύσιν γλίχου-
 σθαι τῶν ὅλων διαμονῆν. ἢ γὰρ δὴ τῶν ὅλων μέρη, ἐστὶ χεί-
 ρων, ὡς ἀποδιδράσκουσα καὶ λειψοταυτῶσα νό-
 σον ἀνθ' ὑγείας, καὶ φθορᾶς ἀντὶ σωτηρίας παντε-
 λούς ἐπιχειρεῖ τεχνάζειν. ἐπειδὴ πασάων ὑπὲρ ἠδὲ
 κέρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα. εἴα δ' ἀριγνώτη πέλεται κα-
 λάϊ δέ τε πᾶσαι. ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἀληθές ὅστις, φθορᾶς ὁ
 κόσμος οὐδέξεται. διατί; ὅτι ἢ συνεχουσα φύσις
 αὐτῶν

ΦΙΛΩΝΟΣ

αὐτὸν ἀήττος ὄσι κατὰ πολλὴν ἰσχὺος ῥώμην. τῶν
 ἄλλων ὅσα βλάβην ἔμελλεν, ἀπαξ ἀπάντων ἐπι-
 κρατῶσα. διὸ καὶ πλάτων φησὶν, ἕδεν ἕτε προσεῖν
 αὐτῷ ποθὲν. αὐτὸς γὰρ ἑαυτῷ τροφὴν τῷ ἑαυτοῦ φύ-
 σιν παρέχων, καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πά-
 σχων καὶ δρῶν, ἐκ τέχνης γέγονεν ἀρίστης. ἠγῆσατο αὐ-
 τὸ ὁ συνθεὶς αὐταρκεῖς ὄν, ἀμεινον ἔσεσθαι μάλλον,
 ἢ προσδεῖς. ἀποδεικτικώτατος γεμὴν καὶ κείνος ὁ λό-
 γος ὄσιν, ἐφ' ᾧ μυρίαις οἶδα σεμνυνομένους, ὡς ἠκρι-
 βωμένω καὶ πάνυ ἀνεξελέγητο. πυνθάνονται γὰρ, τίς
 νοσ ἔνεκα τὸν κόσμον φθείρει ὁ θεός. ἦτοι γὰρ ὑπὲρ τ
 μνηῖτι κοσμοποιῆσαι, ἢ ὑπὲρ τῷ ἑτερον κατὰ σκευά-
 σαι. τὸ μὲν δὴ πρότερον, ἀλλότριον θεῶ. πρὸς τάς
 ξιν γὰρ ἀτάξιαν μετὰ βλάπην δεόν, οὐ πρὸς ἀτάξιαν
 τάξιν. εἶτα δ' ὅτι καὶ μετάνοιαν, πάθος καὶ νόσημα δέξε-
 ται ψυχῆς. εἶδει γὰρ ἢ μὴ κοσμοποιῆσαι το παρὰ παν,
 ἢ κρινόντα πρίπου αὐτῷ τὸ ἔργον, χαίρειν τῷ γενος-
 μένω. τὸ δὲ δεύτερον ἀξίον οὐ βραχείας ἐρευνηῖς.
 εἰ γὰρ ἑτερον ἀντὶ τῷ νῦν ὄντος κατὰ σκευάσει, πάν-
 τως ὁ γενόμενος, ἢ χείρων ἢ κρείττων, ἢ ὁμοίως ἀποσ-
 τελεσθῆσεται. ὦρ ἕκαστον ἐπίλιπτον. εἰ μὲν γὰρ χείρων
 ὁ κόσμος, χείρων καὶ ὁ δημιουργός. ἀμώμητα δὲ καὶ ἀνε-
 ξέλεγητα καὶ ἀνεπανόρθωτα τὰ τῷ θεῷ, τελειοτάτη τέ-
 χνη καὶ ἐπισήμη δημιουργηθέντα. εὐπρεπὲς δὲ θεῷ, τὰ
 ἀμορφάμορφον. καὶ τοῖς ἀσχίσοις περιτιθέναι θαυ-
 μασὰ κάλλη. εἰ δὲ ὁμοίος, ὁ τεχνίτης οὐδὲν κομιδῆ
 νηπίων παιδῶν διαφέρων, οἱ πολλὰ κίς παρ' ἀγίας
 τοῖς ἀθύς

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

λαῖς ἀθύροντός ψάμμου γεωλόφους ἀνισᾶσι, καὶ πα
 θ' ὑφαρδυντός ταῖς χερσί, πάλιν ἐρείπουσι. πολὺ
 γὰρ ἀμεινον τὸ κατὰ σκευάσει ὁμοιον μηδὲν μήτε
 ἀφαρδυντα, μήτε προστιθέντα, μήτε πρὸς τὸ ἀμει
 νον ἢ χεῖρον μετὰβάλλοντα, τὸν δὲ ἀρχῆς γενόμε
 νον ἀπαξ κατὰ χάρακ ἐᾶν. εἰ δὲ κρείττωνα δημιουργ
 γήσει, γεννήσεται τότε κρείττων καὶ ὁ δημιουργός.
 ὡς θ' ἠνία κατεσκευάσει, καὶ τὴν τέχνην ἢ τὴν δια
 νοιαν, ἢν ἀτελέσερος. ὅπερ ἔδὲ θέμις ὑπονοεῖν,
 πρὸς δὲ τούτοις, τὰ μὲν τῶν θνητῶν ἔργα ἡμῶν, φθα
 ρτὰ δεόντως ἂν γένοιτο. τὰ δὲ τὸ ἀθανάτου κατὰ τὸν
 εἰκότα λόγον, ἀφθαρτα δῆπε. τῆ γὰρ φύσει τῶν τε
 χνητῶν, εὐλόγον τὰ δημιουργηθέντα ὁμοιοῦσθαι.
 ἀποδείξει δὲ οἱ πόρῃ τὸν βοηθόν κέχρηται πιθανο
 τάταις, ἃς αὐτίκα λέξομεν. φασὶ γὰρ, εἰ γεννητός ἢ
 φθαρτός ὁ κόσμος, ἐν τῷ μὴ ὄντος τί γεννήσεται.
 ὅπερ καὶ τοῖς σωϊνοῖς ἀτοπώτατον δοκεῖ εἶναι. δια
 τί; ὅτι οὐδὲ μίαν φθοροποιὸν αἰτίαν εὐρεῖν ὄσιν.
 οὐτ' ἐντός, οὐτ' ἐκτός ἢ τὸν κόσμον ἀνελεῖ. ἐκτός
 μὲν γὰρ οὐδὲν ὄσιν, ὅτι μὴ τάχα πρὸ κενόν, τῶν σοι
 χείων ἀποκρινθέντων εἰς αὐτὸν ὀλοκλήρων. εἰσω δ'
 ἔδὲν νόημα τοιούτον, ὃ γένοιτ' ἂν αἰτίον τῷ τὸ σὺ
 τῷ διαλύσεως. εἰδ' ἀναπίως φθείρεται δῆλον ὅτι ἐκ
 τῷ μὴ ὄντος ἔσα: ἢ γένεσις τῆς φθορᾶς, ὅπερ οὐδ' ἢ
 διάνοια παραδέξεται. καὶ μήν φασιν ὅτι γεννητοὶ
 φθορᾶς τρόποι εἰσὶ τρεῖς, ὅτε κατὰ διαίρεσιν, καὶ
 ἢ κατὰ ἀναίρεσιν τῆς ἐπεχούσης ποιότητος, ἢ ὁ κατὰ

σύγχυσις. τὰ μὲν οὖν ἐν διεσκηότων ἀπόλια, βυζ
 πόλια, στρατεύματα, χοροί, ἢ πάλιρ ἐκ συναπτομέ-
 νου σώματος παγύντα διασάσει καὶ διαίρεισι λύε-
 ται. κατὰ δὲ ἀναίρεσις τῆς ἐπεχέσης ποιότητος, ὁ
 μετασχηματισμός, ἵνα μὴ δὲ ἕτεροειδῆ τινα τύ-
 πορ παράσχη μορφῆς, κατὰ δὲ σύγχυσις, ὡς ἢ πα-
 ρὰ ἰατροῖς τετραφάρμακος. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν συ-
 νενεχθέντων ἠφανίσθυσαν εἰς ὁμοειδέτους μιᾶς γέ-
 νεσις ἀποτελεσθεῖσαι. ποίω δὲ τῶν ἀξίων, τὸν
 κόσμον φθείρεσθαι φάναι, τῷ κατὰ διαίρεσις; ἀλλ'
 ἔτε ἐν διεσκηότων ὅσιν ὡς τὰ μέρη σκεδασθῆναι, ἔ-
 τε ἐκ συναπτομένων ὡς διαλυθῆναι, ἔτε τὸν αὐτὸν
 τρόπον τοῖς ἡμετέροις ἢ ἡμῶν σώμασι. τὰ μὲν γὰρ
 ἐπιηέως τε ὁ ἑαυτῶν ἔχει καὶ δυνατεύεται πρὸς μυ-
 ρίωρ ἀφ' ὧν βλάπτεται. τῷ δ' ἀκήνητος ἢ ῥώμη πολ-
 λῆ τι πειρισία πάντων κατὰ κρατῶσα. ἀλλ' ἀναί-
 ρεσις παντελεῖ τῆς ποιότητος; ἀλλ' ἀμήχανον τὸ τό-
 γε. μένει γὰρ κατὰ τοὺς τὰναντία ἀρουμένους ἢ τῆς
 διακοσμήσεως ποιότητος, ἐπ' ἐλάττονος ἕστιάς τῆς τοῦ
 τοῖδ' ἰδιοσαλεῖσα κατὰ τὴν ἐκπύρωσις. ἀλλὰ τῷ κατὰ
 σύγχυσις; ἀπαγε. δείσει γὰρ πάλιρ ὡς τὸ μὴ ὄν γί-
 γνεσθαι τὴν φθορὰν παραδέχεσθαι. τὸ χάρις; ὅτι ἐ-
 μὲν ἕκαστον ἐν μέρει τῶν στοιχείωρ ἐφθείρετο, μετα-
 βολήρ ἢ δύνατο τὴν εἰς ἕτερον δέχεσθαι, πάντων συλ-
 λήθην ἀβρόον κατὰ σύγχυσις ἀναρρημένων, ἀνά-
 γκη ὑπονοεῖν τὸ ἀδύνατον. ἐκείνο δ' ἀξίον διαπο-
 ρῆσαι, τίνα τρόπον εἶσαι παλιγγενεσία, πάντων εἰς
 πῦρ

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

πῦρ ἀναλυθέντων· ἐξαναλωθείσης γὰρ τῆς ἑσίας ὑ-
 πό πυρός, ἀνάγκη καὶ τὸ πῦρ ἐκείτ' ἔχον τροφήν
 ἀποσβεσθῆναι. μένουτω μὲν οὖν, ὁ σπερματικός ἐ-
 σώζεται λόγος τῆς διακοσμήσεως. ἀναλυθέντος δὲ,
 συνανήρτηται. τὸ δ' ἔστιν ἐμβρομο καὶ ἀσέβημα ἢ δὴ
 διπλοῦν, μὴ μόνον φθορὰν τῷ κόσμῳ καταγορεῖν,
 ἀλλὰ καὶ παλιγγενεσίαν ἀναρρεῖν, ὡς περ ἀνοσμία
 καὶ ἀπραξία, καὶ τοῖς πηκμελέσι πᾶσι χαίρουτας
 θεοῦ. τὸν δὲ λόγον ἀκριβέστερον ὧδε διερευνητέον.
 πυρός, τρίτῳ εἶδος, τὸ μὲν ἄνθραξ, τὸ δὲ φλόξ, τὸ
 δὲ αὐγή. ἄνθραξ μὲν οὖν ὄσι, πῦρ ἐν γεώδει, ὅν τρο-
 πορ' ἕξως πνευματικῆς πεφώλευκε καὶ ἐπιλοχᾷ δι-
 ὅλης ἀχρὶ περάτων τεταμένον. φλόξ δὲ ὄσιμ, ὅπερ
 ἐκ τροφῆς αἶρεται μετεωριζόμενον. αὐγή δὲ, τὸ ἀ-
 ποσελλόμενον ἐκ φλογός, συνεργόν ὀφθαλμοῖς,
 εἰς τῶν πῶν ὄρατῶν ἀντίληψιν, μίσσην δὲ χώραν αὐ-
 γῆς τε, ἢ ἄνθρακος εἴληχε φλόξ. σβεσθεῖσα μὲν γὰρ
 εἰς ἄνθρακα τελευτᾷ, ζωπυρεμένη δ' ἔχει φέγγος,
 ὃ τῶν καυστικῶν ἀφηριμένον δύναμις, ἀσράπτει. εἰ
 κατὰ τῶν ἐκπύρωσιν οὖν τὸν κόσμον ἀναλύεσθαι
 φῶμιν, ἄνθραξ μὲν οὐκ ἂν γένοιτο. διότι παμπλη-
 θὲς ὑπολήψεως τῷ γεώδους. ὡς τὸ πῦρ ἐγκατελή-
 φθαι συμβέβηκεν. ἀρίσκει δὲ μηδὲν τότε τῶν ἄλλο-
 λων ὑφ' ἐσάναι σωμάτων, ἀλλὰ γῆν καὶ ὕδωρ ἢ αἴε-
 ρα, εἰς ἀκράτον πῦρ ἀναλύεσθαι. ἢ μὴν ἔδὲ φλόξ,
 ἄμμα γὰρ τροφῆς ὄσι. μηδενός δὲ κατὰληφθέντος,
 ἀτροφήσασα αὐτίκα ἀποσβεσθήσεται. τῆτοις ἐπι-

ΦΙΛΩΝΟΣ

ται, τὸ μὴ δ' αὐγὴν ἀποτελεῖσθαι. καθ' ἑαυτῶν γὰρ ὑπερ-
 πύσασιν ἔτι ἔχει. ῥεῖδ' ἀπὸ τῶν πρωτέρων ἀνθρώπων
 κος καὶ φλογός, ἀφ' οὗ μὲν ἔλαττον, πολὺ δ' ἀπὸ
 φλογός. ἐκείνων δ' ὡς ἐδείχθη κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν
 ἔτι ὄντων, ἔδ' ἂν αὐγὴ γένοιτο, ὡς τ' ἀμήχανον πα-
 λιγενεσίαν τὸν κόσμον λαβεῖν, μηδενὸς ἐν τυφλοῦ
 μένου σπερματικῷ λόγῳ. ὅτι ὡν ὅσι δῆλον, ὅτι ἀγέ-
 νητος καὶ ἀφθαρτος ὡν διατελεῖ. διότι τοίνυν τῶν
 εἰρημένων, καὶ ἐκείνω χηρῶν ἀντίς εἰς πύσιν, ὅτι
 τοῦς μὴ πέρα τῶ μέτρον φιλονεικῶν ἀιρῶν ἐπι-
 σπάσεται. τῶν ἐν ταῖς συζυγίαις ἐναντίων ἀμήχα-
 νον τὸ μὲν, εἶναι, τὸ δὲ μὴ. λευκῶ γὰρ ὄντων, ἀνάγκη
 καὶ μέλαρ ὑπάρχειν. καὶ μεγάλου βραχὺ, καὶ πε-
 ριτῶ, ἄρτιον. καὶ γλυκῆος πικρὸν. καὶ ἡμέρας νύκ-
 τος, καὶ ὅσα τέτοις ὁμοιότητος. γενομένης δ' ἐκπυ-
 ρώσεως, ἀδύνατόν τι συμβήσεται. τὸ μὲν γὰρ ἕτε-
 ρον ὑπάρξει τῶν ἐν ταῖς συζυγίαις, τὸ δὲ ἕτερον ἔτι
 ἔσται. φέρε δ' οὕτως ἰδεσθῶμεθα. πάντων γὰρ εἰς
 πῦρ ἀναλυθῆναι, καὶ ἕτερον μὲν ἔσται, καὶ μακρὸν καὶ
 θερμὸν. ἴδια γὰρ πυρὸς ταῦτα. βαρὺ δ' ἔδερ ἢ πυκνὸν
 ἢ ψυχρὸν, τὰ τοῖς λεχθείσιν ἐναντία. πῶς οὖν
 ἀντίς ἐπισημαίνεται μάλλον τῶν πεπλεγμένην ἐκ τῆς
 ἐκπυρώσεως ἀνοσμίαν ἢ τὰ φύσει συνυπάρχοντα
 δεινῶς ἀπαρτῶμεθα τῆς συζυγίας. ἢ δ' ἀλλοτρίως
 σις ὅτι τοσοῦτον κενώρηκεν, ὡς τοῖς μὲν αἰδιότη-
 τα προσομολογεῖν, τοῖς δὲ τὸ ἀνύπαρκτον. ἔτι τοί-
 νυν καὶ ἐκείνο μοι δοκεῖ, μὴ ἀπὸ σκοποῦ τοῖς ἰχνιλα-
 τοῖσι

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

τοῦσι τάλιθες εἶρησθαι. φθειρόμενος ὁ κόσμος, ἢ
 τοι ὑπότινος φθειρήσεται αἰτίας, ἢ ὑπὸ θεοῦ. ὑπ' ἄλ-
 λου δὲ ἕθενός τὸ παράπαν δέξεται διάλυσιμ. ἕθεν
 γάρ ὅστιν ὁ μὴ περιέχει. τὸ δὲ περιεχόμενον ἢ κρο-
 τούμενον ἀθενέσερον δῆπου τὸ περιέχοντα, ὑφί-
 οῦ καὶ κατακρατεῖται. ὑπὸ δὲ θεοῦ φθείρεσθαι λέ-
 γειν αὐτὸν, πάντων ἀνοσιώτατον. ὁ γὰρ θεός, οὐκ
 ἀταξίας, καὶ ἀνοσμίας, ἢ φθορᾶς, ἀλλὰ τάξεως ἢ
 εὐνοσμίας καὶ ζωῆς, καὶ παντός αἰτίος ἀγαθῶ ἀνο-
 μολόγηται παρά τοῖς τ' ἀληθῆ δοξάζουσι. προσφι-
 λοτεχνουῦντάς δέ τινες τῶν αἰδίων ὑπολαμβάνοντες
 τῶν τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοιούτω πρὸς κατασκευὴν
 λόγῳ χρῶνται. φθορᾶς τέτληρας εἶναι τρόπους τοῦς
 ἀνωτάτω συμβέβηκε, πρόθεσιμ, ἀφαίρεσιμ, μετὰ-
 θεσιμ, καὶ ἀλλοίωσιμ. δυνάς μὲν οὖν, προθέσει μο-
 νάδος, εἰς τριάδα φθείρεται, μνηέτι μένουσα δυνάς.
 τετρας δ' ἀφαιρέσει μονάδος, εἰς τριάδα. μεταθέσει
 δὲ, τὸ ἰσοιχείον εἰς κ, ὅταν αἰ μὲν ἐνηάρσιοι πα-
 ράλληλοι πρὸς ὀρθὰς διανασῶσιμ. ἢ δὲ πρὸς ὀρθὰς
 ἐπεξευγμένη πλαγιαθεῖσα συνάψῃ τὰς παρ' ἐκάτε-
 ρα. κατ' ἀλλοίωσιμ δὲ, μεταβάλλων οἶνος εἰς ὄξος.
 τῶν δὲ κατειλημμένων τρόπων, ἕδεις ἐφάπτεται
 τὸ κόσμου τὸ παράπαν. ἐπεὶ ἢ τί φῶμεν, προστι-
 θεῖναι τί τῷ κόσμῳ πρὸς ἀναίρεσιμ; ἀλλ' ἕθεν ὅστιν
 ἐκτός, ὁ μὴ μέρος γέγονεν αὐτῷ ὅλου. περιέχεται
 γὰρ ἢ κατακρατεῖται. ἀλλ' ἀφαιρεῖσθαι; πρῶτον μὲν
 τὸ ἀφαιρεθῆναι, πάλιν κόσμος εἶσαι τῷ νῦν βραχὺ

τερος. ἔπειτα ἀμήχανον ἔξω τὸ σῶμα τῷ ὅλῳ διαρρ-
 τθῆν τῆς συμφυΐας συνεδαθῆναι. ἀλλὰ τὰ μέρη με-
 τὰ τίθεσθαι, μένει μὲν οὖν ἐν ὁμοίῳ, τοὺς τόπους ἐκ-
 ἐναλλάττοντα. οὐ γὰρ ἐποχῆθῆσεται ποτε ἔτι ὕδατι
 πᾶσα ἢ γῆ ἢ ἕθ' ὕδωρ αἴρι, ἢ οὕτω, πυρί. ἀλλὰ τὰ
 μὲν φύσει βαρῆα, ἐν γῆ, καὶ ὕδωρ τὸν μέσον ὑφίξει
 τόπον, γῆς μὲν, θεμελίῳ τρόπον ἢ περιδύσεως, ὕδα-
 τος δ' ἐπιπολάζοντος. αἶρ δὲ καὶ πῦρ τὰ φύσει κοῦ-
 φα, τὸν ἄνω. ἢ μὲν εἰ κατὰ ἀλλοίωσιν φθίρεσθαι
 νομισέον. ἰσοκρατῆς γὰρ ἢ τῶν σοικείων μεταβολῆ.
 τὸ δ' ἰσοκρατῆς, ἀκλινοῦς βεβαιότητος ἢ ἀσαλεύτου
 μονῆς αἴτιον, ἄτε μή πλεονεκτήματον. ὡς τε ἢ ἀν-
 τίδοσις ἢ ἢ ἀντίκτισις τῶν δυναμένων ἀναλογίαις
 ὀξισμένη κανόσιν ὑγείας ἢ ἀτελευτήτου σωτηρίας
 δημιουργός. ὅς ὢν αἰδῖος ὁ κόσμος ἀποδείκνυται.
 θεόφρατος μὲν τοι φησὶ τοὺς γένεσιν καὶ φθορὰν
 τῷ κόσμῳ κατηγοροῦντας, ἐπὶ τετάρτων ἀπατηθῆ-
 ναι τῶν μεγίστων, γῆς ἀνωμαλίας, θαλάττης ἀνα-
 χωρήσεως, ἐκείνων τῶν ὅπου μερῶν διαλύσεως,
 χειρῶν φθορᾶς κατὰ γένη ζώων. κατὰσκευάζει
 δὲ, τὸ μὲν πρῶτον οὕτως. εἰμὴ γενέσεως ἀρχὴν ἐς
 λαβερὴν γῆ, μέρος ὑπανεσῶς εἰδὲν ἂν ἔτι αὐτῆς ἐω-
 ρᾶτο. χθαμαλὰ δ' ἦδη, τὰ ὅρη πάντων ἐγεγένητο.
 καὶ οἱ γεώλοφοι πάντες, ἰσόπεδοι τῇ πεδιάδι. τοσ-
 σούτων γὰρ κατ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὄμβρων ὅς αἰδίου
 φερομένων, εἰκός ἦν τῶν διηρμένων εἰς ὕψος, τὰ μὲν
 χειμᾶ ἔροισ ἀπερῆχθαι, τὰ δ' ὑπνοσησάντα κεχαι-
 λῶσθαι.

λάσθαι, πάντα δὲ διὰ πάντων ἤδη λελασθῆναι. οὐκ
 οὐ δὲ, συνεχεῖς ἀνωμαλίας, καὶ παμπόλων ὀρῶν αἰ
 πρὸς ὕψος ὑπερβολαί, μινύματ' ὅσι, τὸ τὴν γῆν μὴ
 αἰδίον εἶναι. πάλαι γὰρ ὡς ἔφηρ' ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ
 ταῖς ἐπομβρίαις ἀπὸ περάτων ὅτι πέρατα πᾶσα
 λεωφόρος ἐγεγένητο. πείθουκε γὰρ ἢ ὕδατος φύσις
 καὶ μάλιστ' ἀπὸ ὑψηλοτάτων καταράττουσα, τὰ
 μὲν, ἐξωθεῖν τῆ βία, τὰ δὲ, τῷ συνεχεῖ τῶν ψευδῶν
 κλάττουσα κοιλαίνειν. ὑπεργάζεσθαι τε τὴν σκλη
 ρόγειον καὶ λιθωδεσάτην, ὀρυκτῶν οὐκ ἔλαττον.
 καὶ μὴν ἦγε θάλασσαν ἀφασιν ἤδη μεμείωται. μάρτυ
 ρες δὲ, αἰ νήσων εὐδοκίμωτάται, ῥόδος τε καὶ δῆ
 λος. αὐταὶ γὰρ τὸ μὲν παλαιὸν ἠφανισμέναι κατὰ
 τῆς θαλάττης ἐδεδύκασαν ἐπιπλυζόμεναι, χρόνῳ δ'
 ὕστερον ἔλαττουμένης ἡρέμα, κατ' ὀλίγον ἀνίσχου
 σαι διεφάνησαν, ὡς αἰ πόρι αὐτῶν γραφεῖσαι με
 νύσσιρῖσορίαι. πρὸς δὲ τούτοις, μεγάλων πελα
 γῶν μεγάλους πόλιν καὶ βαθεῖς ἀναξεραινεύτας,
 ἠπειρωθῆναι καὶ γεγεννηθῆναι τῆς παρακειμένης χώρας
 μοίραν ἔλυπραν, σπειρομένους καὶ φυτευομένους, οἷς
 σημεῖα, τὰ τῆς παλαιᾶς ἐναπολελείφθαι θαλαττώσα
 ως, ψηφίδας τε καὶ κόγχας, καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς
 αἰγιαλοὺς εἴωθεν ἀποβράττειν. εἰ δὲ μειῖται ἡ θά
 λαττα, μειωθήσεται μὲν ἡ γῆ. μακρῶν δὲ ἐνταυτῶν πε
 ριόδοις, καὶ εἰσάπαρ ἑκάτερον σοιχείον ἀναλυθήσεται,
 δαπανηθήσεται καὶ ὁ σύμπας αἴρ. ἐν τῷ κατ' ὀλί
 γον ἔλαττῶντος. ἀποκρηθήσεται δὲ τὰ πάντα, εἴθ

ΦΙΛΩΝΟΣ

μίαν ἕσσαν πῦρ πυρός. πρὸς δὲ πῦρ τὸ τρίτον κα-
 τασκευὴν κεφαλαίαν, χρῶνται λόγῳ τοιῷδε. φθεί-
 ρεται πάντως ἐκείνο, οὐ πάντα τὰ μέρη φθαρτά ἐ-
 σσι. τὸ δὲ κόσμος πάντα τὰ μέρη φθαρτά ὄσι, φθαρε-
 τὸς ἄρα καὶ ὁ κόσμος. ὁ δὲ ὑπερεθέμεθα, νῦν ἐπι-
 σκεπήσομεν. ποῖον μέρος τῆς γῆς, ἵνα ἀπὸ τ' αὐτῶ ἀρ-
 ξώμεθα, μείζον ἢ ἕλαττον, οὐ χρόνῳ διαλυθήσεται.
 λίθων οἱ κραταιότατοι ἄρ' ἔμυδῶσι καὶ σήπονται
 κατὰ πῦρ ἕξως ἀοδένειαν; (ἢ δ' ἔστι πνευματικὸς
 τόνος δεσμός οὐκ ἀρρήκτος, ἀλλὰ μόνον δυσδιά-
 λυτος) θριπτόμενοι καὶ ῥέοντες, εἰς λεπτήν τὸ πρῶ-
 τον ἀναλύονται κόνιν, εἴθ' ὑσερον, δαπανηθέντες,
 ὄξανάλυνται; τί δ' εἰμὴ πρὸς ἀνέμῳ ῥιπίζοιτο τὸ ὕ-
 δωρ οὐκ ἀκίνητον ἑαθὲν, ὑφ' ἡσυχίας νεκροῦται;
 μετὰ βάλαντον, καὶ δυσώδες αὐτὸν γίνεταί, οἷα ψυ-
 χὴν ἀφρημένον ζῶον. αἴγε μὴν αἶρος φθορὰ, παν-
 τί τῳ δῆλον. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνειν, καὶ τρόπον τινὰ
 ἀποθνήσκουσιν πέφυκεν. ἐπεὶ, τί ἀντίς μὴ σοχαζό-
 μῃος, ὀνομάτων ἐνπρεπείαις, ἀλλὰ τῶν ἀληθοῦς, εἰς
 ποιλοῖ μὲν εἶναι, πλὴν αἶρος θάνατον. τὸ οἰκείον
 πάθος ἀναχέοντος ἐπιφθορᾶ πάντων, ὅσα ψυχῆς
 μεμοίραται. τί χρὴ μακρογορεῖν πρὸς πυρός, ἅ-
 τροφῆσαν γὰρ, αὐτίκα σβέννεται. εἰδὴ τῶν μερῶν
 ἕκαστον τὸ κόσμῳ φθορὰν ἐπιμένει, δῆλον ὅτι καὶ ὁ
 ὅς αὐτῶν παγίς κόσμος, ἀφθαρτος ἔστι. τὸν δὲ
 τέταρτον καὶ λοιπὸν λόγον ἀκριβέστερον ᾧ δέ φασ-
 σιν. εἰ ὁ κόσμος αἰδῖος ἦν, ἦν ἂν καὶ τὰ ζῶα αἰδῖα. καὶ

πολύ γέ μᾶλλον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅσω ἢ τῶν
 ἄλλων ἀμεινον, ἀλλὰ ἢ ὀψίγονον φανῆναι τοῖς βε-
 βομένοις ἐρευνᾶν τὰς φύσεις. εἰκὸς γάρ, μᾶλλον δ'
 ἀναγκᾶιον, ἀνθρώποις συνυπάρξαι τὰς τέχνας, ὡς
 ἀνισήλικας. ἔμόνον ὅτι λογικῆ φύσει ἐμμέθοδον
 τὸ οἰκείον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ζῆν ἄνευ τέτων, ἔκτισιν.
 ἰδῶμεν οὖν τοὺς ἐκείνων χρόνους ἀναλογίσαντες
 τῶν ἐπιτραγωδουμένων θεοῖς μύθων. εἰμὴ αἰδῖος
 ἄνθρωπος, ἔδ' ἄλλοτι ζῶον, ὡς τε, ἔδ' αἰ δεδεγμέε
 ναι ταῦτα χῶραι, γῆ, ἢ ὕδωρ, ἢ αἴρ, ὅζ ὦν τὸ φθ
 τὸν εἶναι τὸν κόσμον, δῆλόν ὅτιν. ἀναγκᾶιον δέ
 πρὸς τῶν τοσαύτῳ εὐρησιλογίᾳ ἀπαντήσαι, μήτι
 τις τῶν ἀπειροτέρων ὑπαχθῆ. καὶ ἀριτέον γε, τῆς
 ἀντιρρήσεως, ἀφ' οὗ καὶ τῆς ἀπάτης οἰσοφισαί. τὰς
 ἀνομαλίας, ἔκτισ' ἐχρηῖν εἶναι τῆς γῆς, εἶπερ αἰδῖος
 ἦν ὁ κόσμος. διατὶ ὡ γενναίε. φήσασιν γάρ ἕτεροι πα-
 ρελθόντων, ὅτι δένδρων οὐδέμ αἰ φύσεις τῶν ὀρῶν
 διαφέρουσι, ἀλλὰ καθ' ἅπερ ἐκείνα καιροῖς μέντι-
 σι φυλλορροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀνιβά, τὸν αὐτὸν
 τρόπον, ἢ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύεται μέρη, τὰ
 δὲ προσφύεται. μακροῖς δὲ χρόνοις ἢ πρόσφυσις
 καθίσταται γνώριμος. διότι τὰ μὲν δένδρα ὠκυτέρη
 χρώματι φύσει, βάτηον κατὰ λαμβάνειν ἔχει τῶν
 ἐπίδοσιμ. τὰ δ' ὀρη βραχυτέρη. διὸ καὶ τὰς ἐκφύ-
 σεις αὐτῶν ἀιδοιτάς, ὅτε μὴ χρόνω μακρῶ μόλις εἶ-
 ναι συμβέβηκεν, εἰοίμασίτε τὸν τρόπον τῆς γενέσε-
 ως αὐτῶν ἀγνοεῖν, ἐπεὶ καὶ ἴσως ἀιδεομέντων ἡσὺς

ΦΙΛΩΝΟΣ

χασαν. φθόνος δ' ἔδεις ἀναδιδάσκειν. ἔσι δ' οὔτε
 νέον τὸ λεγόμενον οὔθ' ἡμέτερον ῥῆμα, ἀλλὰ πα-
 λαιῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν. οἷς ἔδεν ἀδιερεύνητον
 τῶν εἰς ἐπιστήμην ἀναγκαίων ἀπολείπειν. ὅταν τὸ
 κατὰ κελαισμένον ἐν τῇ γῆ πυρῶδες, ἄνω τῆ τῷ πυ-
 ρός ἐλαύνεται φυσικῇ δυνάμει, πρὸς τὸν οἰκῆον
 τόπον σείχαι, καὶ ἄντινος λάβεται βραχείας ἀναπνο-
 ῆς. ἄνω μὲν συνανασπᾶ πολλὴν τῆς γλώδους ἔσσης
 ὅσον ἄν οἶόν τε ἦ. ἔξω δ' ἐπιγινόμενον, φέρεται
 βραχυτέραν, ἢ καὶ μέχρι πολλοῦ συμπαρελθεῖν βια-
 αἶσα, πρὸς μήκισον ἀρθεῖσα ὕψος συσέλλεται κο-
 ρυφωμένη, καὶ πρὸς ὀξείαν ἀποτελευτᾶ κορυφῆν.
 πυρὸς σχῆμα μιμουμένη. γίνεται γὰρ τῷ κορυφώτατον
 καὶ βαρυτάτου τότε τῶν φύσει ἀντιπάλων, ἀναγε-
 καία συρρέαξάντων διαμάχη, πρὸς πῶν οἰκίαν ἐκασ-
 τέρου χώραν ἐπειγομένου. καὶ τὸ βιαζόμενον ἀντι-
 τείνουσας, τὸ μὲν δὲ πυρῶν συνανέληκον γῆν ὑπὸ τῷ
 πῶν αὐτῶν νευσικοῦ, βρίθειν ἀναγκάζεται. ἢ δὲ γῆ
 κατωτάτω λαυτεύουσα, πῶ τῷ πυρὸς ἀνωφοίτω ἐ-
 πελαφριαθεῖσα, μόλις ὑπὸ δυνατωτέρας τῆς ὀπίκει
 φίζούσης ἰσχύος, ἄνω πρὸς πῶν τῷ πυρὸς ἔδραν ὡς
 θέται καὶ ἴσεται. τί οὖν θαυμασὸν εἰμὴ τὰ ὄρη τῶν
 τῶν ὑετῶν φορᾶς ὀξυκλήωται. τῆς συνεχέσεως αὐτῆς
 τὰ δυνάμει ὑφ' ἧς καὶ διανίσταται μάλα παγίως
 καὶ κραταιῶς ἐναλημμένης. λυθέντων γὰρ δεσμοῦ τ
 συνέχοντων, εἰκὸς ἦν διαλυθῆναι καὶ πρὸς ὕδατα
 σκεδάσθηναι. δυνάμει τε σφιγγόμενα τῆ τῷ πυρὸς
σεγαυάτες

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

βιγανώτερον πρὸς τὰς τῶν ὑετῶν φορὰς ἀντίχει.
 ταῦτα μὲν οὐρ ἡμῖν λελέχθω πρὸς τὸ τὴν ἀνωμαλίαν
 αὐτῆς γῆς πῶς οὐκ εἶναι γενέσεως ἢ φθορᾶς νόσ
 μιν. πρὸς δὲ τὸ ἀπὸ τῆς μειώσεως τῆς θαλάσσης ἐπιε
 χειρηθῆν, ἐκείνο δεόντως ἀν λέγοιτο. μὴ τὰς ἀνισχύε
 σαι νήσους αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὴ δ' εἴτινες ἀπο
 τομαὶ κατὰ κλυζόμενα τοῖς πάλαι χρόνοις, αὐθις
 ἠπερώθησαν σιοπέην χεῖ. φυσιολογίας γὰρ ἀντίπα
 λον φιλονεικία. τριπόθητον ἠγυμένης ἀλήθειαν ἰχι
 νηλατήσιν. ἀλλὰ πολυπραγμονεῖται καὶ τοῦναυε
 τίου. ὅσαι μὲν ἢ πείροις ἢ παρᾶλιοι μόνον, ἀλλὰ ἢ
 μεσόγειοι μοῖραι κατεπόθησαν. ὅτι δὲ χέρσος θα
 λατῶθεῖσα μυριοφόροις ναυσὶν ἐμπλεῖται, ἢ περ
 ρὶ τὸν σικελικὸν πορθμὸν ἀδομένη ἰσορία, ἀγνοεῖ
 ται παρ' ἑδενός τῶν ἐλλογίμων, τὸ παλαιὸν ἠπείρω
 ἰταλία σικελίαν προσάπθουσα. μεγάλων δὲ πῶν
 παρ' ἐκᾶτερα πελαγῶν βιαίοις πνεύμασι μὲν ἐνανε
 τίας ἐπιδραμόντων, ἢ μεθόριος ἐπεκλύθη ἢ ἀνεξέρᾳ
 γη, παρ' ἢν ἢ πόλις ἐπώνυμος τ' πάθης ῥήγιον κτι
 θεῖσα ὠνομάσθη. ἢ τὸ ναυτίου οὐ προσεδόκησεν ἀν
 τισ ἀπέβη. συνεζεύχθη μὲν γὰρ τὰ τέως διεσῶτα πελά
 γη, κατὰ τὴν σύρρευσιν ἐνωθέντα. ἢ δ' ἠνωμένη γῆ, πῶ
 μεθόριω πορθμῶ διεζεύχθη. παρ' οὐν ἠπειρος οὐσα σικ
 κελία νῆσος ἐβιάσθη γενέσθαι. πολλὰς δὲ ἢ ἄλλας λό
 γος τῆς θαλάττης ὑπερσχέσις ἠφανίσθη πόλεις κατ
 ἄποθείσας. ἐπεὶ ἢ κατὰ πελοπόννησον. φασὶ τρεῖς,
 Αἴγειρον.

ΦΙΛΩΝΟΣ

Αἴθαρα, Βοῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίην, πολλὰ
 τῷ πελάγους ἐπιπλυθῆναι φορᾶ, ἢ δὴ Ἀτλάντις νῆ-
 σος ἅμα λιβύης ἢ Ἀσίας μείζων, ἢ φησὶν ἐν τιμαίῳ
 Πλάτων, ἡμέρα μιᾶ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ὄχαισίω
 καὶ κατὰ κλυσμῶν γενομένων δῦσα κατὰ τῆς θαλάτ-
 τος, ὄχαιφνης ἠφανίσθη, γενομένη πέλαγος ἕωλω-
 τόν, ἀλλὰ βαρὰ θρῶδες. οὐδὲν οὖν εἰς τὸ φθείρεσ-
 θαι τὸν κόσμον ἢ πλάσσεισα τῷ λόγῳ μείωσις τῆς
 θαλάττης συνεργεῖ. φαίνεται γὰρ ὧν μὲν ὄχαιναχως
 ροῦσα, τὰ δ' ἐπιπλύουσα. ἐχρήν δέ, μὴ θάτερον
 τῶν γενομένων, ἀλλὰ συνάμφω θεωροῦντας ἐπικρί-
 νειν. ἐπεὶ καὶ ἀντοῖς πρὸς βίον ἀμφισβητήμασι, ὁ νό-
 μος δικασῆς, πρὶν παρὰ τῶν ἀντιδίων ἀνοῦσαι
 γνώμην ἢ ἀποφανεῖται. καὶ μὴν ὁ τρίτος λόγος
 ὄχαιναχως διελέγχεται. μὴ ὑγιῶς ἐρωτηθεῖς, ἀπὸ τῆς
 εὐθύς ἐν ἀρχῇ φάσεως. ἢ γὰρ δήπουθεν οὐ πάντα
 τὰ μέρη φθείρεται, φθαρτόν ὅστις ἐκείνο. ἀλλ' οὐ
 πάντα τὰ μέρη ἅμα καὶ ἐν ταυτῷ ἀθρόα κατὰ τὸν
 αὐτὸν χρόνον. ἐπεὶ καὶ ἄκρον ἀποκοπεῖς τις δάκ-
 κτυλον, ζῆν οὐ κενώλυται. εἶδ' ἐπὶ τῷ κοινωνίᾳ τῶν
 μερῶν, καὶ μελῶν πᾶσα, αὐτίκα τελευτήσῃ. τὸν
 αὐτὸν οὖν τρόπον, εἰ μὲν συλλήβδην ἀπαξ ἅπαντα
 τὰ σοιχεῖα ὑφ' ἑνα καιρῶν ἠφανίζετο, φάσκειν ἐν-
 δέχεσθαι τὸν κόσμον φθορὰν ἢ ἀναγκάσιον. εἰ δ'
 ἕκαστον ἰδίᾳ πρὸς τὸν γείτονα μεταβάλλει φύ-
 σιν, ἀθανατίζεται μάλλον ἢ φθείρεται. παντελής
 γερμῆν

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

γερμῆν εὐήθεια, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν τε
 χυῶν ὀξετάζεσθαι. τῆ γὰρ πρὸς τὸν λόγον ἀτοπία τις
 ἀπολεθῆσας, νέον τὸν κόσμον ἀποφανεῖ. κομιδῆ
 μόλις πρὸ χιλίων παγέοντα ἐνιαυτῶν. ἐπεὶ καὶ οὐς
 περὶ λήφρα τῶν ἐπιστημῶν εὐρετάς, τὸν λεχθέντα
 ἐνιαυτῶν ἀριθμὸν ἔχ' ὑπερβάλλουσι. εἰ δὲ δὴ
 καὶ λευτέον τὰς τέχνας ἰσότητος ἀνθρώπων γέ-
 νει, μετ' ἰσορίας φυσικῆς, ἀλλ' οὐκ ἀπερισσιπῆως,
 καὶ ῥαθύμως λευτέον, ἢ δ' ἰσορία τις, φθορὰ τῶν
 κατὰ γῆν οὐκ ἀθρώπων ἀπάντων ἀλλὰ τῶν πλείων
 δυσὶ ταῖς μεγίσταις αἰτίαις ἀνατίθενται, πυρὸς καὶ
 ὕδατος ἀλίητοις φοραῖς. κατὰ σιπήριον δ' ἐκατέ-
 ραν φασὶν ἐν μέρει, ἐν πάνυ μακρῆς ἐτῶν περιό-
 δοῖς. ὁ τὲρ μὲν οὖν ἐμπρησμοῖς καταλαμβάνει, ῥεῦ-
 μα ἀθερίσ πυρὸς ἀνωθεν ἐκχεόμενον, πολλαχῆ
 σκεδάνυται μεγάλα κλίματα τῆς οἰκουμένης ἐπι-
 τρέχον. ὅτε δὲ κατὰ κλυσμός, ἀπασαν τὴν ὕδατος
 κατὰ σύρει φύσιν, αὐθιγενῶν ποταμῶν καὶ χειμάρ-
 ρων ἐπλημυρούντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καθεστὸς
 προσυπερβαλλόντων τῆς ἐπιβάσεως, κατὰ δὴ τοὺς
 λεχθέντας τρόπους, δίχα μυρίων ἄλλων βραχυ-
 τέρων, φθειρομένων τῶν πλείων μέρους ἀνθρώπων,
 ἐπιλιπέειν ὄξ ἀνάγκης καὶ τὰς τέχνας. δίχα γὰρ τοῦ
 μεθοδεύοντος, οὐκ εἶναι καθ' αὐτὴν ἰδέειν ἐπιστήμην.
 ἐπειδ' ἂν δὲ, αἱ μὲν κοινὰ νόσοι χαλάσωσιν, ἄξι-
 ται δὲ ἀνιῶν καὶ βλασάνειν τὸ γένος ἐν τῶν πρὸς
 κατὰλας

ΦΙΛΩΝΟΣ ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

καταλειφθέντων τοῖς ἐπιβρίσασι δεινοῖς, ἀρχεῖται
καὶ τὰς τέχνας πάλιν ἀνίσταται, οὔτε πρῶτον γιν
νομίνας. ἀλλὰ τῇ μειώσει τῶν ἔχόντων ὑπο
σπανιθείσας. ἀ μὲν οὖν πῶς κός
με παρειλήφαμεν, εἴρηται
κατὰ δύναμιν.

Τ Β Λ Ο Σ.

BASILEAE, APVD IOAN. VVAL
DERVM, MENSE MARTIO,
AN. M. D. XXXIII.